

Gemeentebegroting 2020-2023

Gemeente Enschede

Inhoudsopgave

Leeswijzer	3
1. De basis voor groei: Moedig voorwaarts	5
2. Financieel middelenkader	7
2.1. Middelenkader 2020-2023	7
2.2. Intensiveringen	9
2.3. Dekkingsmaatregelen	10
2.4. Wijzigingen na de Zomernota 2019.....	14
2.5. Overzicht structureel saldo	16
2.6. Risico's	16
3. Programma's	19
3.1 Samenleving en bestuur	19
3.2 Duurzaam wonen, leven, werken	34
3.3 Vitaal en sociaal	65
3.4 Financiën en organisatie	99
4. Paragrafen	114
4.1. Lokale heffingen	114
4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	121
4.3. Onderhoud kapitaalgoederen	129
4.4. Financiering	136
4.5. Bedrijfsvoering	139
4.6. Verbonden partijen	140
4.7. Grondbeleid	147
4.8. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken	147
5. Financiële begroting	148
5.1. Grondslagen	148
5.2. Overzicht baten en lasten	148
5.3. Uiteenzetting financiële positie	155
5.4. Subsidies	161
6. Bijlagen	163
6.1. Incidentele baten en lasten.....	163
6.2. Staat van reserves.....	167
6.3. Staat van voorzieningen	169
6.4. Wat mag het kosten?.....	170
6.5. Staat van vervangingsinvesteringen	194
6.6. Ruimtelijke projecten	194
6.7. Subsidies	196
6.8. Meerjaren Prognose Parkeerbeheer	206
6.9. Aangenomen moties en amendementen	207

Leeswijzer

Voor u ligt de Gemeentebegroting 2020-2023. De gemeentebegroting is een belangrijk sturingsinstrument voor de Raad en is het richtinggevend kader voor het College voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid in het komende begrotingsjaar.

Opbouw Gemeentebegroting 2020-2023 van de gemeente Enschede

De gemeentebegroting bestaat uit een beleidsdeel en een financieel deel.

Beleidsbrief

De belangrijkste beleidsmatige en financiële ontwikkelingen voor de periode 2020-2023 zijn in de beleidsbrief weergegeven. Deze brief vormt hiermee een samenvatting en een startpunt voor de lezer/gebruiker.

Middelenkader

Het financieel middelenkader (hoofdstuk 2) is door de Raad vastgesteld bij de behandeling van de [Zomernota 2019](#). In dit hoofdstuk wordt het financieel middelenkader nader toegelicht.

Programmabijdragen

De programmabijdrage (hoofdstuk 3) is opgebouwd uit vier inhoudelijke programma's. Dit is dezelfde indeling als de Gemeentebegroting 2019-2022. De structuur voor de inhoudelijke programma's is opgebouwd volgens de 3 W-vragen, te weten:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we ervoor doen?
- Wat mag het kosten?

Paragrafen

De paragrafen (hoofdstuk 4) bevatten de beleidslijnen met betrekking tot een aantal programma overstijgende onderwerpen, zoals de lokale heffingen. Ze vormen een dwarsdoorsnede van de programma's. Met de onderwerpen die in de verschillende paragrafen aan bod komen, zijn vaak aanzienlijke bedragen gemoeid. Hiermee geven ze extra inzicht in de financiële positie van de gemeente Enschede.

Financiële begroting

De financiële begroting (hoofdstuk 5) bestaat uit het overzicht van baten en lasten, de uiteenzetting van de financiële positie en de subsidies. Het overzicht van baten en lasten geeft inzicht in de algemene dekkingsmiddelen, de gemeentelijke overhead, de incidentele baten en lasten en de taakvelden. In de uiteenzetting van de financiële positie komen de geprognosticeerde balans aan de orde, evenals de meerjarige berekening van het EMU-saldo, het verloopoverzicht van de reserves en voorzieningen, de investeringen en de arbeidsgerelateerde kosten.

De gemeentebegroting is opgesteld in duizendtallen. Als gevolg van afrondingen kan het voorkomen dat er kleine verschillen voorkomen in de tellingen van baten en lasten.

Bijlagen

De bijlagen (hoofdstuk 6) geven in detailinformatie over onder andere de incidentele baten en lasten, reserves, voorzieningen en investeringen .

Overige info

In 2019 zijn, op basis van het coalitie-akkoord 2018-2022 nieuwe indicatoren vastgesteld, op basis waarvoor het effect van het gemeentelijke beleid gemeten wordt. Een groot deel van deze indicatoren is vanaf 2019 nieuw opgenomen in de begroting. In de begroting 2020-2023 is daarom als volgt omgegaan met het presenteren van realisatie- en streefwaarden.

De realisatiewaarden 2018 worden weergegeven, voor zover deze bij de jaarrekening 2018 aanwezig waren. Daar waar geen realisatiewaarde over 2018 is gevuld, is deze ook niet aanwezig.

De streefwaarden voor 2023 zijn gelijk aan de streefwaarden voor 2022. Alleen daar waar de Raad ervoor heeft gekozen het beleid te wijzigen door middel van het aannemen van een beleidsnota, zijn de streefwaarden voor 2023 hierop aangepast.

Leesbaarheid

In de gemeentebegroting 2020-2023 is gebruik gemaakt van een aantal grafische toepassingen om de leesbaarheid te vergroten. Ook is gebruik gemaakt van mouse-overs en hyperlinks. De mouse-overs zijn in de gemeentebegroting gebruikt om definities en toelichtingen op gebruikte termen toe te voegen. Een mouse-over is een webbased toepassing en werkt daarom alleen op het internet. In versies van de gemeentebegroting in Word of Adobe Acrobat Reader werken mouse-overs niet. Daarnaast zijn hyperlinks toegepast. Hyperlinks leiden de lezer door naar onderliggende stukken, behorend bij het onderwerp. Hyperlinks werken, in tegenstelling tot mouse-overs, wel in de versies van de gemeentebegroting in Word of Adobe Acrobat Reader.

Tot slot hebben raadsleden bij de gemeentebegroting 2020 de mogelijkheid om informatie of bevindingen over de gemeentebegroting onderling met elkaar te delen via de website. Ook is het mogelijk om informatie te delen via LinkedIn updates of binnen een door de gebruiker zelf gekozen (afgeschermd) gebruikersgroep.

1. De basis voor groei: Moedig voorwaarts

De afgelopen jaren hebben wij ervaren hoe moeilijk het is dat niet al onze inwoners de economische voorspoed in het land aan den lijve kunnen ondervinden. Pensioenkortingen, een afnemend aantal vaste contracten; zomaar 2 voorbeelden die onzekerheid bij mensen in de hand kan werken. Het college wil en zich blijven inzetten om de mensen in de stad te ondersteunen die dat nodig hebben. We ervaren zelf ook onzekerheid; bijvoorbeeld als het gaat om de fluctuerende inkomsten uit het gemeentefonds en de vraag of we, net als voorgaande jaren te maken gaan krijgen met financiële kortingen. Dat weerhoudt ons niet van onze belangrijkste opdracht; focus op jeugd en gezin, kansen voor kinderen en waar mogelijk de stad verder ontwikkelen.

Deze begroting is een uitwerking van de opdrachten uit de Zomernota

In deze gemeentebegroting werken we de opdrachten die de raad het college bij de [Zomernota 2019](#) heeft gegeven verder uit. Ook werken we afspraken uit het coalitieakkoord verder uit. We blijven daarbij werken langs de strategische lijnen, die we ook al benoemden in de [gemeentebegroting 2019](#).

Ten opzichte van de Zomernota is er enige verlichting

Op basis van de septembercirculaire (de brief van het rijk over de financiële middelen voor gemeenten) kunnen we enige verlichting aanbrengen in een aantal pijnlijke maatregelen die we bij de Zomernota hebben aangekondigd. We kiezen ervoor om vooral die bezuinigingen te verzachten die een grote impact hebben op de stad.

- Subsidies zijn de smeerolie in de samenleving; daarom halveren we het bedrag dat we korten op subsidies.
- We verhogen onze bijdrage aan de aanleg van een nieuw zwembad, zodat Enschede ook in de toekomst voorzien is van goede zwemfaciliteiten. De focus ligt daarbij op zwemlessen, doelgroepenzwemmen en wedstrijdzwemmen.
- We gaan vanaf 2020 intensiveren op de handhaving van de scooteroverlast in de binnenstad.
- Er komt extra budget voor bestrijding van de eikenprocessierups, om op die manier de overlast te verminderen.

In het middelenkader is de volledige lijst met verzachtende maatregelen terug te vinden.

Transformatie in het sociaal domein en kansengelijkheid

De transformatie van het sociaal domein is een zoektocht naar een optimale balans tussen enerzijds doen wat nodig is voor de meest kwetsbaren en anderzijds een halt toeroepen aan de stijgende tekorten. We werken daarbij vanuit een stevige basis waarin inwoners de ondersteuning ontvangen die nodig is, samen met inwoners en professionals ontwikkelen we slimme innovaties en passen die toe passen. Daarbij gaat het om de samenhang tussen alle onderdelen van het sociaal domein (van onderwijs tot werk, van inkomen tot armoede en schuldhulpverlening, van vrije tijd en welzijn tot zorg en wonen, voor jong en oud). We gaan ook uit van preventie. Door meer te investeren aan de voorkant en minder repareren aan de achterkant (meer laagdrempelige ondersteuning dichtbij huis, minder tweedelijns zorg en ondersteuning). Dit kan alleen als de samenwerking met partners optimaal is. Wanneer ondersteuning vanuit verschillende partners nodig is, is die ondersteuning op elkaar afgestemd en versterkt het elkaar. Ter uitwerking is een transformatieagenda opgesteld. Het college onderschrijft de oproep van de raad om aandacht te hebben voor kansengelijkheid. Kansengelijkheid voor ieder kind is een randvoorwaarde om de

sociaaleconomische positie van Enschede en haar inwoners te verbeteren. Op basis van de [aangenomen motie bij de Zomernota](#), lijnt het college samen met de raad het proces uit.

Bereikbaarheid als sleutel voor ontwikkeling

Als we economische kansen willen blijven verzilveren, moeten de reistijden naar aangrenzende economische centra korter worden. Daardoor worden meer banen bereikbaar. De verbetering van de N35 (traject vanaf Knooppunt Azelo - Buren tot aan de Duitse grens) inclusief de nog enige ongelijkvloerse kruising aan de Zuidkant van Enschede is daarbij van belang. Door vol in te zetten op de Rijksweg 35 richting Duitse grens en in het verlengde daarvan de B54 Neu ontstaat een volwaardig alternatief voor de A1/E30 als verbinding met Duitsland. Die verbinding is nu op momenten kwetsbaar. Wij hebben hier inmiddels bij het nieuwe college van Gedeputeerde Staten van Overijssel ook aandacht voor gevraagd. Daarnaast is het van belang om naast de lijn Amsterdam-Berlijn de spoorambitie Zwolle - Enschede dichterbij te brengen. De verbinding met Munster is daarbij ook van belang. Hiervoor is een interreg-aanvraag in voorbereiding, samen met de provincie Overijssel. In Duitsland zijn inmiddels middelen gereserveerd voor een verbetering tussen Munster en de Enschede.

Het op Prinsjesdag aangekondigde investeringsfonds voor o.a. infrastructuur laat zien dat in Den Haag ook het besef is dat grensregio's beter bereikbaar moeten zijn.

Om meer talent vast te houden zetten we in op een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. We creëren verschillende woonmilieus die passen bij de huidige tijd en dragen we bij aan een rijk cultureel aanbod. Vanuit de regiodeal zetten we in op de verdere ontwikkeling van het Kennispark.

Strategische sturing als middel voor succes

We kiezen ervoor om te werken langs de strategische lijnen, zoals die staan beschreven in de [gemeentebegroting 2019](#). Dat vraagt van ons dat we de grote lijnen van de stad in beeld houden en ons niet laten 'verleiden' tot kleinere thema's die de focus van die hoofdlijn afhalen. Constructieve samenwerking tussen Raad en College, met respect voor de verschillende rollen, is van essentieel belang voor de ontwikkeling van de stad. Dat gaat niet alleen om de kwaliteit van bestuursvoorstellen, maar ook over de verbinding met de inwoners van onze stad en de manier waarop we onze Planning en Control cyclus optimaal gebruiken. We zijn blij dat we in deze begroting enige verlichting kunnen aankondigen op de eerder genomen maatregelen. De andere kant is dat de onzekerheid over de middelen ons zorgen blijft baren. Desondanks laten we ons daardoor niet van de wijs brengen; samen met onze inwoners gaan wij moedig voorwaarts om te blijven zorgen voor de stad!

2. Financieel middelenkader

In de Zomernota 2019 is een financieel kader voor 2020-2023 vastgesteld en dit vormt het uitgangspunt voor de Gemeentebegroting 2020-2023.

In de paragraaf 2.1 staat een overzicht van het gehele middelenkader. De intensiveringen worden toegelicht in paragraaf 2.2 en de dekkingsmaatregelen in paragraaf 2.3. In paragraaf 2.4 wordt een overzicht gegeven van de wijzigingen die na de Zomernota in het middelenkader zijn opgenomen. In paragraaf 2.5 wordt het structurele saldo van het middelenkader weergegeven. Tot slot is er in paragraaf 2.6 nog een update van risico's die relevant zijn om in de begroting te vermelden. Het middelenkader heeft effect op het weerstandsvermogen. De ontwikkeling van de weerstandsratio is opgenomen in paragraaf 4.2.

2.1. Middelenkader 2020-2023

De totale begroting in 2020 bestaat voor 720 miljoen euro uit lasten (in de onderstaande tabel met een negatief getal uitgedrukt). Daar staan 712 miljoen euro aan baten tegenover. Het verschil van 8 miljoen euro zorgt voor een onttrekking uit het totaal van alle reserves van 8 miljoen euro (in de onderstaande tabel +8 omdat er vanuit de reserves 8 miljoen aan de exploitatie wordt toegevoegd). Zoals gebruikelijk sluit het saldo dan op 0. In de jaren vanaf 2022 zijn er meer baten dan lasten, waardoor er per saldo aan de reserves wordt toegevoegd.

Omvang totale begroting in miljoen euro	2020	2021	2022	2023
Totaal lasten	-720	-700	-700	-692
Totaal baten	712	698	707	702
Saldo onttrekking/storting reserves	8	2	-7	-10
Eindsaldo begroting	0	0	0	0

Het middelenkader geeft een overzicht van de stand van alle algemeen beschikbare middelen. Indien er een tekort is in het middelenkader leidt dat tot een onttrekking uit de Algemene Reserve. Het middelenkader bestaat uit de volgende onderdelen welke eerder in de [Zomernota](#) meer gedetailleerd zijn beschreven.

Middelenkader in miljoen euro	2020	2021	2022	2023
Saldo Programmabegroting 2019-2022	-4,6	-2,6	3,7	4,1
Gemeentefonds (meicirculaire)	-2,2	-3,6	-5,0	-3,6
Compensatie Rijk voor tekorten Jeugdhulp	2,8	2,8	2,8	2,8
Ontwikkelingen lonen, prijzen, rente en ozb	-2,4	-2,0	-2,2	-2,8
Knelpunten O&O	-6,7	-6,4	-6,1	-5,7
Probleempunten	-1,6	-2,9	-2,6	-3,0
Intensiveringen	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Dekkingsmaatregelen	0,5	3,3	5,5	8,4
Saldo Zomernota na behandeling Raad	-14,3	-11,5	-3,8	0,1
Bijstellingen sinds Zomernota	0,2	1,6	1,9	0,8
Bijgesteld middelenkader	-14,1	-9,9	-1,9	0,9

Middelenkader in miljoen euro	2020	2021	2022	2023
Onttrekking uit Algemene Reserve	14,1	9,9	1,9	0,0
Saldo Gemeentebegroting 2020-2023	0	0	0	0,9

NB. Omwille van de leesbaarheid bestaat deze tabel uit afgeronde bedragen. Bij het optellen van de bedragen kunnen er kleine afrondingsverschillen met het totaalsaldo ontstaan.

Korte toelichting per onderdeel:

- Het startpunt voor het middelenkader 2020-2023 is het saldo uit de vorige Gemeentebegroting, dat voor 2020 een tekort kende van -4,6 miljoen euro en vanaf 2022 een positief saldo.
- De meicirculaire heeft echter een nadelig effect op het middelenkader tot gevolg van -2,2 miljoen euro in 2020 en nog grotere nadelen in de jaren daarna.
- Het Rijk kent voor de jaren 2019-2021 een compensatie toe voor tekorten in de Jeugdhulp die voor Enschede op 2,8 miljoen euro in 2020 en 2021 uitkomen. Op basis van een evaluatie maakt het Rijk deze compensatie mogelijk structureel vanaf 2022. Het Rijk heeft met de provinciale toezichhouders de afspraak gemaakt dat gemeenten deze compensatie structureel als stelpost mogen meenemen in het middelenkader. De compensatie is daarom dan ook opgenomen in de jaren 2022 en 2023.
- In de Zomernota was er een nadelig saldo op de ontwikkeling van lonen, prijzen, rente en ozb. Per saldo een nadeel van -2,4 miljoen euro in 2020 en de jaren daarna een nadeel van vergelijkbare omvang. De externe effecten die na de Zomernota invloed hebben gehad op het middelenkader, zijn opgenomen in de post "Bijstellingen sinds de Zomernota".
- In de Zomernota is een overzicht opgenomen van knelpunten die onontkoombaar en onuitstelbaar zijn. Deze hebben een nadelig effect van -6,7 miljoen euro op het middelenkader voor de voorliggende begroting, aflopend naar -5,7 miljoen euro vanaf 2023.
- De probleempunten zijn niet opgenomen als knelpunten, omdat er strikt genomen nog een keuze is om het niet te doen (uitstel of afstel). Het is verstandig om een probleempunt op te lossen om de volgende redenen. Het is een investering die zichzelf terugverdient in de planperiode (4 jaar). Daarnaast zou niets doen alsnog tot een onontkoombaar en onuitstelbaar knelpunt leiden. Een andere reden is dat er een uitdrukkelijke toezegging van het college onder ligt. Het financieel effect van de probleempunten is -1,6 miljoen euro in 2020, oplopend naar -3,0 miljoen euro vanaf 2023.
- De intensiveringen uit de Zomernota, nader toegelicht in paragraaf 2.2, hebben een beperkt financieel effect van minder dan 0,1 miljoen euro structureel.
- De dekkingsmaatregelen uit de Zomernota, nader toegelicht in paragraaf 2.3, hebben in 2020 nog een klein effect van 0,5 miljoen euro, maar nemen toe naar 8,4 miljoen euro vanaf 2023.
- Sinds de Zomernota zijn er door externe effecten enkele bijstellingen in het middelenkader. Per saldo levert dit een voordeel op van 0,2 miljoen euro in 2020 en de jaren daarna een voordeel tussen 0,8 en 1,9 miljoen euro. Deze wijzigingen zijn in paragraaf 2.4 nader toegelicht.

2.2. Intensiveringen

Intensiveringen Zomernota (in 1000 euro)	2020	2021	2022	2023
1. Museumbuurtspoorweg	50	50	50	50
2. Tolle Woche uit bestaand budget evenementen	0	0	0	0
Totaal intensiveringen	50	50	50	50

Toelichting

1. Museumbuurtspoorweg

De museum buurtspoorweg heeft de gemeente Enschede gevraagd om financiële steun in de vorm van een structurele subsidie en een garantstelling voor het aantrekken van een lening bij de BNG. Een structurele financieringsoplossing is nodig voor het in stand houden van het kernproduct (collectie en infrastructuur) en het professionaliseren van de organisatie. Met de extra middelen zullen naar verwachting meer bezoekers aangetrokken worden (omzetverhoging), waardoor een gezonde exploitatie ontstaat. De gemeente Enschede en de gemeente Haaksbergen stellen voor een gezamenlijke bijdrage te doen van beide 50.000 euro per jaar. Het college heeft steun toegezegd.

2. Tolle Woche uit bestaand budget evenementen

Als onderdeel van de Duitsland Agenda vinden tijdens de Tolle Woche diverse activiteiten plaats die samen met externe partners zoals kennisinstellingen en ondernemers worden georganiseerd. Een deel van de kosten worden gedragen door externe partijen maar ook de gemeente maakt kosten voor inkoop van producten en diensten. Voor deze kosten is in het meerjarig middelenkader geen dekking voorzien. Gegeven het belang van de Duitsland Agenda voor Enschede is een structurele benaderingswijze voor dit evenement gewenst. Voorgesteld wordt 'Die Tolle Woche' aan te merken als een evenement en dien ten gevolge mee te nemen in de afwegingen binnen het totale evenementenbudget, dat in 2020 incidenteel wordt verhoogd (zie paragraaf 2.4).

Intensiveringen die in 2019 uitgevoerd worden

In de Zomernota zijn er nog enkele aanvullende intensiveringen opgenomen, zoals de Sportcampus Diekman en Sporthal Boekelo (MFA De Zweede). Deze intensiveringen worden in 2019 uitgevoerd en vallen daarom buiten de reikwijdte van de Gemeentebegroting 2020-2023. Daarnaast wordt in 2019 de reserve sociaal fonds aangevuld met 1,2 miljoen euro.

Intensiveringen die bij de Gemeentebegroting toegevoegd zijn

Bij de Gemeentebegroting 2020-2023 zijn enkele incidentele intensiveringen toegevoegd. Deze zijn vermeld in paragraaf 2.4, waarin de wijzigingen sinds de Zomernota zijn opgenomen.

Vooralsnog niet-gehonoreerde intensiveringen

In de Zomernota 2019 is in paragraaf 2.4 een overzicht opgenomen van in totaal 33 intensiveringen waarvoor vooralsnog geen middelen gereserveerd zijn. Deze intensiveringen zouden in de toekomst, indien er financiële ruimte ontstaat, meegenomen kunnen worden in een nieuwe integrale afweging van het middelenkader bij de Zomernota 2020. Een uitzondering hierop is de aanpassing van de Maatregelenverordening die budgetneutraal binnen het budget BUIG ingevuld zal worden.

2.3. Dekkingsmaatregelen

Bezuinigingen Zomernota in 1000 euro	2020	2021	2022	2023
1. Besparing op budget Raad en griffie		125	125	125
2. Verkleinen bijdrage aan regionale samenwerkingsverbanden		50	100	200
3. Parkeertarieven				300
4. Betaald parkeren FC Twente		100	100	100
5. Lager kwaliteitsniveau wegen		100	100	100
6. Minder promotie voor de regio			160	160
7. Brede taakstelling op fysiek en economisch domein		150	400	600
7a. Bijgestelde taakstelling op fysiek en economisch domein		(150) ¹	(400) ¹	(400) ¹
8. Afloop intensiveringen na 2022				1.075
9. BUIG binnen Rijksmiddelen	450	900	1.800	1.800
10. Transformatie Ondersteuning Huishouden		500	500	500
11. Versneld clusteren van sportvelden			200	200
12. Exploitatiebijdrage zwemmen				700
12a. Bijgestelde bezuiniging exploitatiebijdrage zwemmen				(400) ¹
13. Stoppen met Right to challenge	65	65	65	65
14. Rendement investeren in organisatie		1.000	1.500	2.000
15. Toeristenbelasting op niveau brengen		300	300	300
16. Werken voor derden minimaal kostendekkend			80	80
17. Hogere bezetting gemeentelijke panden		50	75	75
Totaal Bezuinigingen pakket Zomernota	515	3.340	5.505	8.380

1. In de Gemeentebegroting 2020 zijn twee bezuinigingen uit de Zomernota bijgesteld. De nieuwe bezuinigingsbedragen worden in rijen 7a en 12a vermeld. Het totaalbedrag van deze tabel sluit aan bij de Zomernota. De bedragen in rijen 7a en 12a staan daarom tussen haakjes.

1. Besparing op budget Raad en griffie

Bij de Zomernota heeft de Raad een motie aangenomen, waarin het presidium opgedragen wordt een werkgroep in te stellen die mogelijkheden inventariseert om de taakstelling van 125.000 euro te realiseren.

2. Verkleinen bijdrage aan regionale samenwerkingsverbanden

De gemeente heeft te maken met het principe van trap op trap af meebewegen met de rijksuitgaven. Nu die rijksuitgaven worden gekort gaat ook de uitkering aan de gemeente omlaag. De bijdrage aan verbonden partijen beweegt echter niet automatisch mee met deze daling, hetgeen als onwenselijk wordt gezien. Voorgesteld wordt derhalve om de komende drie jaar geen nieuw beleid bij verbonden partijen neer te leggen en eerder beleid af te bouwen. Onderzocht zal worden welke bezuinigingsmogelijkheden op samenwerking in de regio en bij verbonden partijen mogelijk zijn, bijvoorbeeld door een lager niveau van dienstverlening door Regio Twente, VRT of GBT. Een risico bij deze dekkingsmaatregel is dat andere deelnemers in de gemeenschappelijke regeling er niet in meegaan.

Bij de Zomernota heeft de Raad in motie nummer 9 aanvullende voorstellen gedaan, waarmee deze taakstelling gerealiseerd zou kunnen worden. Risico bij deze dekkingsmaatregel is dat andere deelnemers in de gemeenschappelijke regeling er niet in meegaan.

3. Parkeertarieven

Het doortrekken van de 10 cent verhoging per jaar in de parkeertarieven voor 2023 levert volgens de berekeningen 400.000 euro extra inkomsten op. Wij gaan voorzichtigheidshalve uit van 300.000 euro in verband met een aantal mogelijke risico's te weten: (1) VPB betalen in geval het parkeerbedrijf winst gaat draaien, (2) momenteel wordt nog niet volledig afgeschreven op de H.J. van Heekgarage terwijl dat vanuit de voorschriften in de financiële verordening mogelijk wel wenselijk zou zijn, (3) gesprekken met MST over verlichting in tarieven voor gebruikers MST en (4) mogelijk herinvesteren van inkomsten parkeerbedrijf in parkeervoorzieningen in het centrum.

4. Betaald Parkeren FC Twente

Bij diverse Betaald Voetbal Organisaties (BVO) is parkeren bij het stadion niet gratis. Voorstel is om FC Twente aan te slaan voor gebruik van de grote parkeerplaats aan de lange zijde van het stadion op speeldagen. Dit is in lijn met de motie d.d. 15 april om met FC Twente in gesprek te gaan over invoering betaald parkeren en het stimuleren van OV en Fiets. Dit past in de duurzaamheids- en mobiliteitsgedachte om meer met de trein en op de fiets te reizen. Het is onduidelijk of er voldoende juridisch gronden zijn om de maatregel in te mogen voeren (precario belasting). Daarnaast dient er ook gekeken worden naar de effecten van overloop naar de omgeving (woonwijken, kennispark).

5. Lager kwaliteitsniveau wegen

Het college heeft de afweging gemaakt om een taakstelling op te voeren op de inrichting, het beheer en onderhoud van wegen. Dit wordt meegenomen in het nieuwe wegenbeleidsplan dat eind 2019 wordt voorgelegd aan de raad.

6. Minder promotie voor de regio

Gemeente Enschede is de belangrijkste financier voor Stichting Enschede Promotie, draagt via de Agenda van Twente bij aan Twente Branding én draagt samen met de andere 13 Twentse gemeenten bij aan Twente Marketing. Het college stelt voor om binnen dit palet naar mogelijkheden te zoeken waar regionale promotie minder kan.

7. Brede taakstelling op fysiek en economisch domein

De Raad heeft aangegeven een taakstellingen oplopend tot 600.000 euro door te voeren op het fysiek en economische domein. Mogelijke invulling is om een substantieel deel van deze taakstelling te realiseren bij het Ondernemersloket (dit bovenop de taakstelling uit 2018 van 250.000 euro structureel). Gevolg is dat acquisitie zich zal beperken tot de toplocaties (Kennispark en Technology Base).

In het accountmanagement zal gekozen worden voor faciliteren van Twentse ondernemers waar de vacatures voor lange termijn vaak zijn geborgd gezien hun binding met de stad en regio. Verder zullen vragen van ondernemers vaker terechtkomen bij andere onderdelen binnen de organisatie zoals Vergunningen & Bestemmingsplannen en Handhaving. Deze afdelingen hebben een andere oriëntatie en zijn daarvoor minder goed toegerust (daling van kwaliteit en verschuiving van taken). Naast het Ondernemersloket wordt breder binnen het fysiek- economische domein onderzocht welke werkzaamheden worden stopgezet. Denkrichtingen hierbij zijn onder andere Technology Base en internationalisering. Nadere uitwerking volgt bij de Gemeentebegroting 2020-2023.

7a. Bijgestelde taakstelling op fysiek en economisch domein

Bij de Gemeentebegroting 2020 stelt het College voor om deze taakstelling in 2023 te verlagen van 600.000 naar 400.000 euro.

8. Afloop intensiveringen na 2022

Voorgesteld wordt om het grootste deel van de intensiveringen uit het coalitieakkoord na de coalitieperiode niet vanzelfsprekend door te laten lopen. De intensiveringen op economie, sport, duurzaamheid en lokale onderwijs agenda (LEA) worden vanaf 2022 op 0 euro gezet. Dat vergt wel tijdige bijsturing. De intensivering op mobiliteit loopt wel door aangezien aan deze intensivering langlopende uitgaven (kapitaallasten) verbonden zijn. Ook de intensivering op veiligheid en handhaving en de verbindingsambtenaar loopt na 2022 door, weliswaar met de helft van het budget ten opzichte van de jaren 2020 en 2021. Aan het einde van de coalitieperiode zal er een evaluatie plaatsvinden en besloten worden of continuering gewenst is en ingepast kan worden in het middelenkader.

9. BUIG binnen rijksmiddelen

We stellen de volgende maatregelen voor om de uitgaven voor bijstand binnen het rijksbudget te dekken:

1. Verkleinen van de caseloads in de Werkpleingroep door de dienstverlening aan mensen die niet op korte termijn naar werk kunnen, te verminderen (m.u.v. RAP en Doen-beurzen) en de daarmee gemoeide capaciteit in te zetten voor de groep die meer perspectief heeft. Dus kleinere caseloads, maar dan ook minder inzet op het terrein van participatie voor een deel van de groep.
2. Het voordeel van de loonkosten van de medewerkers van de Sociale werkvoorziening (SW) structureel inzetten. Dit is onder voorbehoud van aanpassingen van het SW-budget in de meicirculaires.

Binnen het BUIG budget ontstaat er op deze manier tevens ruimte om het sanctiebeleid te versoepelen en de maatregelenveroderning aan te passen, zoals opgenomen in Hoofdstuk 3 van de begroting bij het onderdeel Vitaal en Sociaal.

10. Transformatie Ondersteuning Huishouden (OH)

Het college geeft opdracht aan de ambtelijke organisatie om in oktober met een plan van aanpak te komen om de Ondersteuning Huishouden met ingang van 2021 anders vorm te geven. Met aandacht voor een duurzaam systeem, lagere uitvoeringskosten, uitnodiging aan aanbieders om met innoverende aanpak te komen, zelfoplossend (financieel) vermogen van inwoners centraler stellen maar ook maatwerk en doen wat nodig is.

Bij de Zomernota heeft de Raad motie 33 "Kwaliteit op peil in OH" aangenomen, waarin het College opgedragen wordt bij deze bezuiniging de kwaliteit van de OH op peil te houden en als denkrichting aan te houden om de besparing vooral te vinden in innovatie en het verminderen van de administratieve lasten.

11. Versneld clusteren van sportvelden

We gaan de clustering van sportvelden versnellen en de verenigingen minder keuzemogelijkheden bieden waar ze willen gaan sporten. Op deze manier kunnen velden efficiënter worden ingezet en komen er sportvelden vrij voor herbestemming. Te combineren met een sanering onder sportverenigingen. We ondersteunen en/of subsidiëren alleen nog verenigingen die bijvoorbeeld voldoende omvang hebben en/of aantoonbaar aan een maatschappelijk doel bijdragen. Voorwaarde is dat geld dat vrijkomt rondom ontwikkelingen van de gronden, ingezet kan worden voor de investeringen die nodig zijn om deze beweging te realiseren (bijvoorbeeld aankoop kantines of investeringen op de plek waar verenigingen naartoe gaan). We stellen een taakstelling voor van 200.000 euro per 2022.

12. Exploitatiebijdrage zwemmen

In de raadsbrief van 11 juni 2019 hebben we het voorstel “Zwembad Diekman” ingetrokken. Aanleiding hiervan was de uiterst negatieve uitkomst van de meicirculaire. We stellen voor om 700.000 euro vanaf 2023 te bezuinigen op de zwemvoorzieningen via een lagere exploitatiebijdrage aan Sportaal. In aanloop naar de Gemeentebegroting 2020-2023 komen we met een procesvoorstel voor een geactualiseerde visie op het zwemmen in Enschede, waarin we de invulling van de taakstelling en de consequenties daarvan voor gebruikers, personeel en het contract met Sportaal uitwerken.

12a. Bijgestelde bezuiniging exploitatiebijdrage zwemmen

Bij de Gemeentebegroting 2020 stelt het College voor om de bezuiniging te verlagen van 700.000 naar 400.000 euro.

13. Stoppen met Right to challenge

Feitelijk wordt het budget voor Wijkwelzijn verlaagd, omdat de middelen voor Right to Challenge daar twee jaar geleden zijn uitgehaald en “apart gezet”. Right to Challenge geeft inwoners de gelegenheid te participeren door de gemeente uit te dagen gemeentelijke taken over te nemen als zij denken het zelf beter te kunnen doen. De ervaring leert (zowel in Enschede als de rest van Nederland) dat in het welzijnsveld dit recht het vaakst wordt uitgeoefend.

Naar aanleiding van dit bezuinigingsvoorstel heeft de Raad een motie aangenomen waarin het College opgedragen wordt om voor de programmabegroting met een voorstel te komen tot het gebruik van Right to Challenge, door samen met de wijkorganen/bewonersorganisaties te onderzoeken of Right to Challenge initiatieven passend zijn binnen de kaders van de besteding van de wijkbudgetten. De motie draagt ook op om bij aantoonbare besparingen voor de Gemeente (in het geval van succesvolle Right to Challenge-initiatieven) een gedeelte daarvan terug te alloceren aan de wijkbudgetten of aan het verder optimaliseren van Right to Challenge in de gemeente.

14. Rendement investeren in organisatie

Bij de probleempunten is een investering in de organisatie opgenomen, waarmee in totaal de formatie op termijn met circa 2,8 fte uitbreidt. Deze investering biedt mogelijkheden om te bezien hoe de pensionering van 125 fte in de komende 4 jaar opgevangen kan worden door werkprocessen anders in te richten waardoor een besparing gerealiseerd kan worden door 1 op de 4 vrijkomende functies niet in te vullen. Dit vertegenwoordigt een loonwaarde van omstreeks 2 miljoen euro. Een gedegen analyse aan de voorkant is randvoorwaardelijk voor het realiseren van deze besparing op personeelskosten (organisatieontwikkeling, werkprocessen, financiën basis op orde en IT).

15. Toeristenbelasting op niveau brengen

Verhogen tarief toeristenbelasting met 100%. Eerste inschatting is dat dit 300.000 euro oplevert. Enschede heeft momenteel een tarief van € 1,29 per overnachting, referentiegemeenten zitten op € 2,72 en grote steden tussen € 5 en € 7.

16. Werken voor derden minimaal kostendekkend

De werkzaamheden die de gemeente voor derden uitvoert is op dit moment niet altijd kostendekkend. Onderzocht wordt of dit budgetneutraal gemaakt kan worden en of de samenwerkingsovereenkomsten daarop aangepast moeten worden.

17. Hogere bezetting gemeentelijke panden

Door te sturen op een hogere bezetting van gemeentelijke panden is een kostenbesparing

mogelijk. Hiervoor zal onder andere onderzocht worden of gelieerde partijen ondergebracht kunnen worden in gemeentelijke panden. Het betreft instellingen die momenteel van de gemeente subsidie ontvangen maar huur betalen voor een pand dat niet van de gemeente is. Als die instelling in een pand van de gemeente zouden komen, dan zou de subsidie mogelijk omlaag kunnen of zou dit leiden tot inkomsten bij het vastgoedbedrijf.

2.4. Wijzigingen na de Zomernota 2019

Door externe effecten zijn er enkele mutaties in het middelenkader ten opzichte van de Zomernota

Bijstelling middelenkader in 1000 euro	2020	2021	2022	2023
Saldo Zomernota	-14.243	-11.465	-3.845	93
CAO	-200	-1.500	-1.500	-1.500
Meevaller ozb	380	560	560	560
Septembercirculaire	1.177	3.474	3.904	3.197
Lagere rentelasten	510	500	500	500
Verwachte stijging pensioenpremies in 2020	-950	-950	-950	-950
Bestrijding eikenprocessierups	-300	PM	PM	PM
Kostenstijging accountant	-30	-30	-30	-30
Extra budget evenementen in 2020	-200			
Handhaving op scooters en brommers en onderzoek nachttreinen	-207			
Halveren korting op subsidies		-500	-500	-500
Verlagen bezuiniging op exploitatiebijdrage zwemmen				-300
Verlagen brede taakstelling op fysiek en economisch terrein				-200
Saldo middelenkader bij Gemeentebegroting	-14.063	-9.911	-1.861	870
Onttrekking aan algemene reserve				0
Saldo Gemeentebegroting	0	0	0	870

Toelichting

- Ten opzichte van eerdere ramingen die voor de Zomernota zijn gebruikt, leidt het cao akkoord voor gemeenteambtenaren in 2020 tot een kostenstijging van 200.000 euro en vanaf 2021 tot 1,5 miljoen euro extra kosten.
- De ozb opbrengst is in 2019 hoger dan geraamd, door een toename van het aantal panden. Daar tegenover staat dat de kosten voor beroep en bezwaar zijn toegenomen en dat er in 2020 nog incidentele uitgaven zijn om registraties aan te passen aan gewijzigde wettelijke voorschriften. Per saldo resteert er een meevaller van 380.000 euro in 2020 en structureel 560.000 euro vanaf 2021.
- De toename van het accres in het Gemeentefonds leidt tot een voordelig effect voor het middelenkader van 1,1 miljoen euro in 2020 en de jaren daarna van 3 tot 4 miljoen euro.
- De algemene daling van de rentestanden in Europa heeft voor de gemeente als voordelig effect dat leningen in 2019 en 2020 tegen een lager tarief kunnen worden gefinancierd. Hierdoor ontstaat een voordeel van structureel 500.000 euro.
- De lage rentestanden hebben anderzijds als nadelig effect dat de dekkingsgraad van het ABP pensioenfonds verder onder de voorgeschreven 105% valt. In de berichtgeving melden pensioenfondsden dat kortingen op pensioenen en

premiestijgingen vanaf 2020 te verwachten zijn. Deze zijn echter nog niet bekend gemaakt. Voorstel is om voor 2020 uit te gaan van een ABP premiestijging van 2%. Dit is een zelfde premiestijging als het percentage dat vanaf 2019 is doorgevoerd. Het effect hiervan is 950.000 euro op de loonkosten binnen de eigen organisatie.

- In 2019 zijn de kosten voor de bestrijding van de eikenprocessierups toegenomen. De verwachting is dat er in 2020 ook nog sprake is van een kostenstijging van incidenteel 300.000 euro. Op de langere termijn wordt er gewerkt aan een Twentse aanpak, met de bedoeling om de eikenprocessierups effectief te bestrijden en de kosten daarvoor te beheersen. Bij de Zomernota 2020 wordt inzichtelijk gemaakt of er ook in de jaren na 2020 sprake is van een kostenstijging.
- Het herziene contract met de accountant leidt tot een kosten stijging van jaarlijks 30.000 euro vanaf 2020.
- In 2020 wordt het evenementenbudget incidenteel met 200.000 euro verhoogd, onder andere vanwege de viering van 75 jaar vrijheid en de mogelijkheid om de Munsterland giro met co-financiering te organiseren.
- In 2020 wordt een impuls gegeven aan de handhaving op overlast van brommers en scooters in het centrum. Dit betreft een incidenteel bedrag van 200.000 euro. Daarnaast wordt 7.000 euro besteed aan een onderzoek naar nachttreinen naar Enschede.
- De inhoudelijke verkenning in de Raad naar de invulling van de generieke korting op subsidies van 1 miljoen euro heeft onvoldoende mogelijkheden opgeleverd om de korting goed onderbouwd en volledig te realiseren. De korting wordt gehalveerd en in scenario's aan de Raad voorgelegd. Het structureel verlengen van geen-indexatie vanaf 2020 wordt als een van de scenario's meegenomen.
- De bezuiniging op de exploitatiebijdrage zwemmen wordt verlaagd met 300.000 euro. In de Zomernota 2019 is besloten tot een taakstelling van 700.000 euro op de exploitatie van de zwembaden (zie *paragraaf 2.3, dekkingsmaatregel 12*). Deze bezuiniging hebben we in deze Gemeentebegroting teruggebracht tot 400.000 euro. We werken samen met Sportaal de invulling van deze bezuiniging uit. In 2020 starten we met de voorbereiding om in 2023 de bezuiniging te kunnen realiseren.
- De brede taakstelling voor het fysiek en economisch domein wordt in het laatste jaar 2023 verlaagd van 600.000 naar 400.000 euro. Dit heeft een effect van -200.000 euro op het middelenkader.

Per saldo is er in 2020 een begrotingstekort van -14,1 miljoen euro. Dit neemt de jaren daarna af en slaat om in een positief saldo van 870.000 euro in 2023. Hiermee wordt beperkte ruimte aangehouden om eventuele meerjarige tegenvallers in toekomstige circulaire's op te kunnen vangen.

Opvangen schommelingen in Gemeentefonds met de post onvoorzien

De middelen die de gemeente Enschede krijgt vanuit het Rijk kennen een sterk fluctuerend verloop en tegelijkertijd ook een bijna consistent patroon. Het Rijk zet vaak met ambitieuze plannen in op een verhoging van het uitgavenniveau en moet dan achteraf constateren dat dit niveau niet gehaald wordt. Dit maakt dat het accres uit het gemeentefonds meerjarig vaak nog lijkt te stijgen, maar gemeenten voor het lopende jaar toch geconfronteerd worden met soms flinke kortingen. De fluctuaties in de uitkering van het Rijk veroorzaken dat we gedurende het lopende jaar al snel in een bezuinigingskramp schieten. Daar gaat veel ambtelijke en politieke capaciteit in zitten, terwijl we vanuit de zomernota richting de begroting liever samen de focus op de langere termijn leggen.

Om de begroting weerbaarder en robuuster te maken voor deze invloeden wordt voorgesteld om een deel van het spaarbedrag ter versterking van de algemene reserve om te zetten naar

een begrotingspost onvoorzien. Daarbij geldt voor de aanwending van deze post de strakke spelregel, dat deze enkel ingezet mag worden voor het opvangen van tegenvallers in de gemeentefondsuitkering in het lopende begrotingsjaar. Voor zover deze tegenvallers zich niet voordoen, wordt het bedrag van de post onvoorzien aan het eind van het jaar aan de algemene reserve toegevoegd conform de oorspronkelijke intentie van het spaarprogramma. Dit geeft rust in het lopende jaar en ook blijft geborgd dat we werken aan een gezonde langjarige financiële positie. Na goedkeuring van de begroting zal deze spelregel worden toegevoegd aan de financiële verordening. Voorgesteld wordt om 2 miljoen euro per jaar van het spaarprogramma om te zetten naar deze post onvoorzien. Dit bedrag is gebaseerd op een analyse van de afwijking in afgelopen jaren tussen de circulaire voorafgaand aan een begrotingsjaar en de daadwerkelijke afrekening vanuit het gemeentefonds.

Opgemerkt wordt nog dat gemeenten vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht zijn om een post onvoorzien in de begroting op te nemen hoewel er geen verplichting is meegegeven hoe groot deze post moet zijn. Enschede heeft deze post altijd standaard op 0 euro gezet. Uit onderzoek onder 100.000+ gemeenten blijkt echter dat vrijwel al deze gemeenten hier wel een bedrag op reserveren. Verder wordt meegegeven dat ondanks het omzetten van een deel van het spaarprogramma de weerstandsratio wel binnen de normen blijft die met de raad zijn afgesproken. De ontwikkeling van de weerstandsratio is opgenomen in paragraaf 4.2.

2.5. Overzicht structureel saldo

Een voorwaarde voor een sluitende begroting is dat de structurele lasten en toevoegingen aan de reserves gedekt zijn met structurele baten en onttrekkingen aan de reserves. De uitkomst van deze rekensom is het structureel saldo. Indien dit saldo positief is, is er sprake van een structureel sluitende begroting.

In de onderstaande tabel wordt duidelijk dat Enschede een positief structureel saldo heeft van 3,3 miljoen euro in 2020, oplopend naar 11,4 miljoen euro in 2023. Een randvoorwaarde voor het realiseren van het positieve structurele saldo in 2023 is dat de bezuinigingen die in de Gemeentebegroting zijn opgenomen, worden gerealiseerd. De structurele exploitatieruimte is als een van financiële kengetallen opgenomen in paragraaf 4.2.

Structureel saldo in miljoen euro	2020	2021	2022	2023
Structurele lasten	-706,0	-693,5	-698,7	-691,6
Structurele baten	707,3	695,1	706,9	701,5
Structurele toevoegingen aan reserves	-8,3	-4,3	-6,9	-7,2
Structurele onttrekkingen aan reserves	10,3	10,1	9,0	8,8
Structureel saldo	3,3	7,3	10,9	11,4
Structurele exploitatieruimte	0,5%	1,0%	1,5%	1,6%

Voor de berekening van het structureel saldo worden de structurele baten en onttrekkingen aan de reserves bij elkaar opgeteld. De structurele lasten en toevoegingen aan de reserves worden daarvan afgetrokken. Het saldo dat overblijft is de structurele ruimte in de begroting. Een positief saldo is nodig om structurele uitgaven (lasten) te kunnen dekken met structurele inkomsten (baten).

2.6. Risico's

Herijking verdeling Gemeentefonds

Het rijk is gestart met een herijkingsonderzoek naar de verdeelmaatstaven van het Gemeentefonds. Dit onderzoek heeft als doel om tot een nieuwe verdeling van het Gemeentefonds te komen voor 2021. Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: 1) het 'klassieke' Gemeentefonds, dat niet samenhangt met het sociaal domein en 2) de

verdeelmodellen van het sociaal domein. Het onderzoek is gebaseerd op steekproefgegevens van 90 gemeenten waaronder de gemeente Enschede. Binnen het sociaal domein blijft het bijstandsbudget (BUIG) een afzonderlijk verdeelmodel. Daarnaast blijven de middelen voor beschermd wonen voorlopig apart verdeeld worden. De gemeenten worden uiterlijk in de meicirculaire 2020 geïnformeerd over de uitkomsten van de nieuwe verdeling. De gemeente Enschede is bestuurlijk en ambtelijk betrokken bij het herijkingsonderzoek.

Rijksakkoord GGZ

Er is een rijksakkoord met de GGZ-sector gesloten omtrent afbouw dure verblijfszorg en specialistische vakteams. Dit akkoord zorgt voor verlichting/besparing van kosten binnen de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en Zorgverzekeringswet (Zvw), maar leidt tot hogere lasten bij gemeenten doordat cliënten langer en/of meer ondersteuning via de Wmo nodig hebben. Het rijk heeft bij de septembercirculaire extra middelen beschikbaar gesteld. Het is onzeker of deze middelen in de toekomst toereikend zijn om de effecten van dit akkoord te compenseren.

Wet verplichte GGZ

Dit is een nieuwe taak voor de gemeenten. Het rijk heeft hier structureel middelen voor beschikbaar gesteld. Momenteel wordt de implementatie van deze taak voorbereid. Het is nog niet zeker of deze taak binnen de door het rijk beschikbaar gestelde middelen kunnen worden uitgevoerd.

Financiële positie zorgaanbieders

Over de gehele linie blijkt uit risicoanalyses dat de financiële positie van zorgaanbieders aan het verslechteren is. Naast financiële risico's -er wordt op een aantal grote zorgposten als beschikbaarheidsvoorzieningen en maatregelenhulp bevoorschot- ontstaan bij eventuele faillissementen ook extra uitvoeringskosten voor het omzetten en regelen van zorg bij andere zorgaanbieders.

Sociale Werkvoorziening

In de begroting is rekening gehouden met een voordeel op de SW als dekkingsmaatregel ten behoeve van de BUIG. Mogelijk valt het resultaat minder positief uit dan voorzien.

Kwaliteit wegen

Zorg op realiseerbaarheid bezuiniging op kwaliteit wegen. Door deze bezuiniging zullen scherpere keuzes gemaakt worden in het nieuwe wegenbeleidsplan dat eind dit jaar aan de raad wordt voorgelegd.

Bestrijding Eikenprocessierups

In dit middelenkader wordt voor 2020 incidenteel 300.000 euro vrijgemaakt voor de bestrijding van de Eikenprocessierups. Op basis van het op te stellen plan van aanpak en de verdere uitwerking hiervan, kunnen de structurele kosten vervolgens beter worden bepaald. Deze nemen we dan als (extra) structurele middelen mee in de zomernota 2020. Belangrijk is daarbij te vermelden dat de kosten jaarlijks altijd kunnen variëren als gevolg van (natuurlijke) variatie in de plaagdruk.

Plankosten corporaties

In de toekomst voorzien we dat, mede door de grootschalige "verbouwing" naar aardgasvrije wijken, we een wijkaanpak hanteren waarin we de verbouwing naar een aardgasvrije wijk waar mogelijk combineren met stedelijke vernieuwing. De gemeente en de woningcorporaties trekken hierin samen op via de DIA-aanpak. Het budget dat is aangevraagd om de hiermee

samenhangende plankosten ook “te delen” is niet gehonoreerd. Het effect is dat er per gebied onderhandeld moet worden over plankosten wat een efficiënte, effectieve en gelijkwaardige samenwerking in de weg staat. Er bestaat een gerede kans dat corporaties niet of minder gaan investeren in onze stad en dat ambtenaren onvoldoende in staat worden gesteld de plannen op een professionele wijze te toetsen. Met als gevolg faalkosten waarvoor incidenteel een oplossing gevonden dient te worden.

Legesinkomsten vergunningen

Deze lopen terug. Dit als gevolg van een terugloop in aanvragen bouwvergunningen. De afgelopen jaren is het surplus op legesinkomsten in een egaliseriereserve gestort waarmee de eerste terugloop opgevangen kan worden. Toch lijkt er mogelijk in 2020 een knelpunt te ontstaan waarbij eventueel wel bijgestuurd kan worden door tariefsverhoging.

Duurzaamheid

Er staan slechts beperkte middelen ter beschikking. Afhankelijk van de ambities van de raad zijn mogelijk extra middelen noodzakelijk.

Organisatieontwikkeling

In de motie behoud klachtencommissariaat is een korting van het budget voor organisatieontwikkeling voorgesteld. Aan dit budget voor organisatieontwikkeling was echter ook een rendement oplopend naar 2 miljoen euro structureel gekoppeld. Bezien moet worden in hoeverre dat rendement haalbaar is. Afsproken is dit langs de inhoudelijke lijn verder uit te werken en bij de zomernota 2020 met een voorstel te komen.

Reorganiseren in de regio

Mogelijk ontstaan extra kosten voor interim management en frictiekosten op reorganisaties in de regio.

Stikstof uitspraak

Bezien wordt in hoeverre de recente uitspraak van de Raad van State over stikstof impact heeft op bouwprojecten in Enschede. In ieder geval het bestemmingsplan rondom vliegveld twente zal aangepast moeten worden, maar mogelijk is de impact breder. De kans is groot dat de Rijksoverheid minder uitgeeft, waardoor het Gemeentefonds in 2020 trap-af naar beneden gaat. Hiervoor is een post onvoorzien opgenomen in de begroting, zoals toegelicht in paragraaf 2.4.

3. Programma's

3.1 Samenleving en bestuur

Doelenboom

Doel	Subdoel	Link
1. Goed bestuur <i>totale lasten (x 1.000 euro): 11.101,00</i>	1.01 Integere en transparante organisatie en bestuur	Indicatoren: 1 Aantal acties: 5
	1.02 Tijdige en kwalitatief afdoende afhandeling van klachten, bezwaar en beroep	Aantal acties: 2
2. Versterking samenwerking bestuur/samenleving <i>totale lasten (x 1.000 euro): 3.881,00</i>	2.01 Consistent gebruik bestuursstijlen	Indicatoren: 1 Aantal acties: 2
	2.02 Faciliteren van bewonersinitiatieven	Aantal acties: 2
3. Versterking samenwerking bestuur/(regionale) partners <i>totale lasten (x 1.000 euro): 229,00</i>	3.01 Goede (Eu)regionale samenwerking	Aantal acties: 2
	3.02 Verbeterde sturing op maatschappelijk rendement samenwerkingspartners (door professioneler opdrachtgeverschap)	Aantal acties: 4
4. Professionele dienstverlening aan de samenleving <i>totale lasten (x 1.000 euro): 4.853,00</i>	4.01 Tevredenheid over de dienstverlening	Indicatoren: 1 Aantal acties: 1
	4.02 Toegankelijke dienstverlening	Indicatoren: 2 Aantal acties: 5
5. Openbare orde en veiligheid <i>totale lasten (x 1.000 euro): 20.635,00</i>	5.01 Bevorderen verbinding in samenleving (tegengaan polarisatie en radicalisering)	Aantal acties: 1
	5.02 Ervoor zorgen dat Enschede een ongunstig klimaat heeft voor ondermijnende activiteiten	Indicatoren: 1 Aantal acties: 4
	5.03 Versterken van de samenwerking tussen zorg en veiligheid	Aantal acties: 1

Wat willen we bereiken?

In een veranderende omgeving is het niet alleen de taak van het stadsbestuur om een stabiele factor te zijn, maar ook om mee te veranderen waar nodig. We moeten onze stad zo goed mogelijk besturen. We zijn daarbij duidelijk, open, eerlijk en benaderbaar. De dienstverlening voor onze inwoners moet op orde zijn. Inwoners moeten op tijd en op een juiste manier betrokken worden wanneer besluiten hen raken. We blijven scherp op onszelf en investeren in integriteit en transparantie. Zo zorgen we voor goed bestuur, voor Enschede.

Onze inwoners hebben op belangrijke momenten met de gemeente te maken: of het nu is voor het sluiten van een huwelijk, het aangeven van een verhuizing of het aanvragen van een rijbewijs. Het is belangrijk tijdens deze momenten een goed gevoel achter te laten. We zetten digitalisering in om onze dienstverlening verder te verbeteren. Daarnaast kijken we steeds naar de feedback van onze inwoners, en passen we onze dienstverlening hierop aan.

Een goed, eerlijk en open stadsbestuur is van groot belang voor Enschede en kan niet als een gegeven worden beschouwd. Daarom werken we verder aan meer transparantie en blijven we scherp op de integriteit van onze medewerkers. We maken het eenvoudig om te volgen welke besluiten genomen zijn en op basis van welke argumenten. Indien nodig proberen we processen te voorkomen door in te zetten op bemiddeling. We maken het indienen van klachten zo eenvoudig mogelijk, omdat we geloven dat we van klachten kunnen leren hoe we ons werk beter kunnen doen. In het doorlopend 'burgerjaarverslag' presenteren wij informatie over de hoeveelheid en aard van de binnengekomen klachten, beroepen en bezwaren. Wanneer we merken dat we beter kunnen, voeren we op basis van het verslag concrete wijzigingen door in ons beleid.

Enschede is een stad met kansen en uitdagingen. Om deze kansen te kunnen pakken en om te bouwen aan een gezamenlijke toekomst moeten we samenwerken. Met partners van binnen en buiten de stad en met de samenleving. We benutten nationale en internationale netwerken wanneer die nodig zijn om onze doelen te behalen. De komende tijd wordt in regionaal verband gekeken hoe we in Twente zo efficiënt en effectief mogelijk kunnen samenwerken, om onze regio vitaal en sterk te houden. We passen onze samenwerkingsstrategie hierop aan.

We hebben met het stadsdeelgewijs werken een lange traditie van het aanboren van de kracht van Enschede. Dit jaar gaan we onze schouders zetten onder uitvoeringsprogramma's in onze wijken, zodat inwoners duidelijk kunnen terugzien hoe we in hun omgeving werken aan de toekomst van Enschede.

Wanneer inwoners ideeën hebben die Enschede mooier kunnen maken, moeten we hier ruimte voor bieden. Wanneer we als overheid inwoners uitnodigen mee te doen moeten we duidelijk zijn over wat we precies vragen en welke invloed inwoners ook echt hebben. We zetten ons in voor de uitvoering van het [Enschede Akkoord](#) en betrekken bij ieder proces inwoners en partners op een zorgvuldige manier.

Enschede moet een veilige stad zijn voor onze inwoners en ondernemers. We hebben dan ook in brede zin aandacht voor veiligheid. We treden hard op tegen ondermijnende activiteiten en investeren in een weerbare samenleving en een weerbaar bestuur. We zorgen voor juiste afstemming tussen medewerkers die zich bezighouden met zorg, en die zich bezighouden met veiligheid, zodat we problemen integraal aan kunnen pakken.

Door Enschede goed te besturen, door samen te werken met partners en inwoners, door onze dienstverlening op orde te hebben en door Enschede veilig te houden dragen we bij aan een aantrekkelijke en kansrijke stad, waar we de komende jaren met trots en lef samen aan kunnen bouwen.

Wat gaan we doen?

1. Goed bestuur

We willen Enschede goed besturen. Dat kunnen we nooit alleen, maar alleen samen met de stad: onze partners, onze inwoners, onze ondernemers. We willen de stad meer betrekken bij het aanpakken van de maatschappelijke opgaven waar we als Enschede voor staan.

Goed bestuur wil ook zeggen dat we eerlijk besturen. Het bestuur en de gemeentelijke organisatie is integer, communiceert open, streeft naar een zo hoog mogelijke kwaliteit in de

besluitvorming en leert van haar fouten. Inwoners moeten kunnen vertrouwen in de procedurele rechtvaardigheid van beslissingen. Daarom moeten we op tijd alle belangen meewegen.

1.01 Integere en transparante organisatie en bestuur

Onze medewerkers en bestuurders zijn integer en weten wat wel en niet kan. We zijn alert op risicovolle functies en ondersteunen onze medewerkers in de uitvoering hiervan.

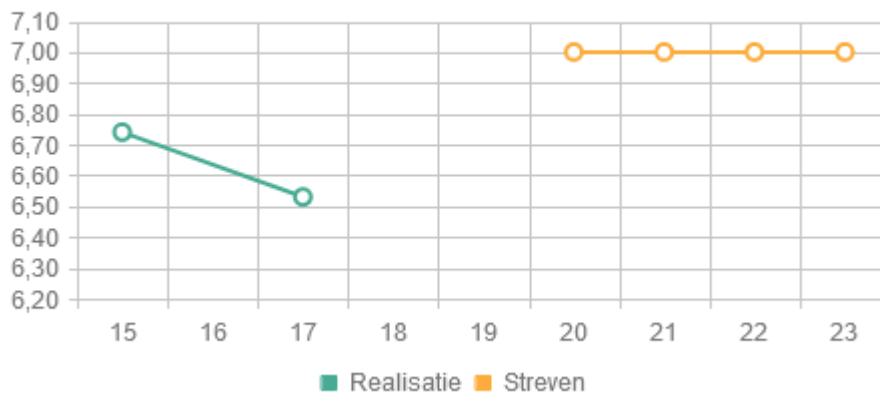
We zijn open en communiceren duidelijk over keuzes die gemaakt worden. Zowel deze keuzes als de informatie op basis waarvan deze keuzes worden gemaakt moeten voor inwoners toegankelijk zijn.

Openbaarheid van overheidsinformatie is een uitgangspunt. Daarom leggen we geheimhouding alleen op wanneer dit echt nodig is en zorgen we ervoor dat geheimhouding zo snel mogelijk wordt opgeheven.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

1.01 Goed bestuur - Rapportcijfer tevredenheid inwoners met communicatie

Toelichting

Deze grafiek laat zien hoe tevreden inwoners van Enschede zijn over communicatie, zoals gemeten in de burgerpeiling van waarstaatjegemeente.nl.

We streven er naar vanaf 2020 een 7 te scoren. Met de acties in dit hoofdstuk dragen we bij aan een betere communicatie met de stad.

Acties 2020

Aantal acties: 5

01. We communiceren duidelijk

Om dit te bereiken rollen we in 2020 organisatiebreed het actieprogramma Direct Duidelijk verder uit. Met dit programma maken we onze communicatie richting inwoners begrijpelijker.

02. We gaan verder met het verbeteren van de informatievoorziening naar raad en samenleving

We gaan in 2020 verder met het mogelijk maken van het samenstellen van dossiers in ons zaakstelsel, zodat het eenvoudiger te volgen is hoe de besluitvorming over een bepaald onderwerp zich door de jaren heen heeft ontwikkeld. Zo wordt de transparantie van hoe het stadsbestuur functioneert verhoogd.

03. De Burgemeester brengt een burgerjaarsverslag over 2019 uit

De Burgemeester brengt in 2020 een burgerjaarverslag uit. Het burgerjaarverslag wordt geen statisch document, maar een website die gedurende het jaar wordt aangepast aan de hand van de nieuwste cijfers en inzichten. Zo wordt de transparantie van hoe het stadsbestuur functioneert verhoogd.

04. Optimaliseren beleid integriteit en risicovolle functies

Het beleid voor integriteit en risicovolle functies wordt geoptimaliseerd. Dit zorgt ervoor dat we een weerbare en eerlijke overheid zijn.

05. Wij bereiden ons voor op de nieuwe Wet Open Overheid en de Bekendmakingswet ten behoeve van transparantie en automatische signalering van bekendmakingen.

De exacte ingangsdatum van de WOO is nu nog niet bekend. Invoering zal gefaseerd verlopen. Een deel van de categorieën is reeds openbaar. Voor overige onderdelen onderzoeken we welke procesaanpassingen en mogelijk systeemaanpassingen nodig zijn om te kunnen voldoen. Vanaf 1 januari 2021 dienen wij de wettelijk voorgeschreven bekendmaking digitaal aan te bieden. Dit houdt in dat we onze processen aanpassen, bestaande beleidsregels moeten inventariseren en moeten publiceren en de ter inzage legging gaan digitaliseren. Inwoners krijgen de mogelijkheid om via overheid.nl een signaal te krijgen van bekendmakingen en kennisgevingen die van belang zijn voor de directe leefomgeving.

1.02 Tijdige en kwalitatief afdoende afhandeling van klachten, bezwaar en beroep

We zetten in op het tijdig en op een goede manier afhandelen van klachten, bezwaren en beroepen. We focussen op bemiddelen, zodat we onszelf en onze inwoners lange procedures kunnen besparen.

We willen onszelf als organisatie verbeteren. De signalen die we binnenkrijgen bij de klachtencommissaris, bezwarencommissie en andere toezichthouders kunnen ons daarbij helpen. We bundelen deze signalen en wanneer we patronen ontdekken voeren we verbeteringen door.

We zijn transparant over de aard, inhoud en afhandeling van klachten, bezwaar en beroep en maken dit jaarlijks inzichtelijk in het burgerjaarverslag.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We leren als organisatie en bestuur van de ervaringen van (o.a.) klachtencommissaris en bezwaarcommissie

In 2020 willen we concrete verbetertrajecten opstarten aan de hand van de ervaringen van organen met een beschouwende of toezichhoudende functie als klachtencommissaris, privacy officer, bezwaarcommissie en rekenkamer. Deze organen komen een aantal maal per jaar bij elkaar om ervaringen te delen en rode draden te ontdekken. We bundelen deze ervaringen in een advies richting directie en bestuur.

02. We voorkomen bezwaren en beroepen door in te zetten op bemiddelen

We sluiten aan bij landelijk beleid door in te zetten op dejuridisering bij conflicten en aan te sluiten bij initiatieven als buurtbemiddeling en rechter in de wijk. Door te zoeken naar een goede aansluiting bij verschillende programma's hopen we te kunnen besparen op juridische kosten, door conflicten te voorkomen of op te lossen voordat ze escaleren en in het juridische worden getrokken.

2. Versterking samenwerking bestuur/samenleving

Met het sluiten van het Enschede Akkoord heeft de raad de duidelijke keus gemaakt om in te zetten op het versterken van de samenwerking tussen gemeente en samenleving. We willen de stad meer betrekken bij wat we doen. Bij het kiezen van thema's voor invloed van

inwoners houden we rekening met de uitkomsten van de straatgesprekken van het Enschede Akkoord en werken we samen met de raads werkgroep. De meest genoemde thema's tijdens deze gesprekken met inwoners waren (zwerf)afval, (verkeers)veiligheid en leefbaarheid.

Heldere communicatie is van groot belang om de belofte van het Enschede Akkoord te laten slagen. Daarom zijn we scherp op duidelijke communicatie. We zijn helder over de rol die bestuur en inwoner kunnen spelen in het bedenken van oplossingen en het maken van beleid, maar ook bij bijvoorbeeld het uitvoeren of controleren. We faciliteren en stimuleren het ontplooiën van bewonersinitiatieven.

We faciliteren ontmoetingen, zowel digitaal als fysiek. Vooral op het gebied van digitale ontmoeting kunnen we de komende periode grote slagen maken.

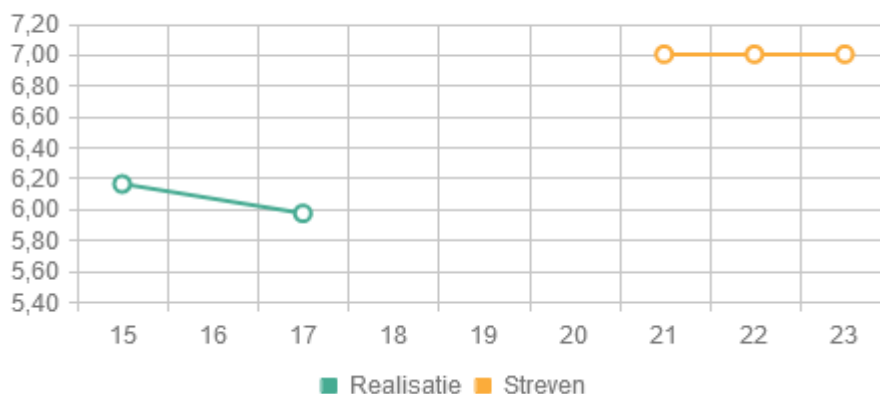
2.01 Consistent gebruik bestuursstijlen

We bepalen de rol van samenleving en bestuur in besluitvormingstrajecten, communiceren dit duidelijk en zijn rolvast. Op die manier versterken wij de samenwerking.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

2.01 Rapportcijfer tevredenheid inwoners voorlichting en samenwerking

Toelichting

Deze grafiek laat zien hoe tevreden inwoners van Enschede zijn over hun samenwerking met de gemeente, zoals gemeten in de burgerpeiling van waarstaatjegemeente.nl.

We streven er naar vanaf 2021 een 7 te scoren, zodat we bij de beste gemeenten van Nederland gaan horen op dit vlak.

Met de acties in dit hoofdstuk dragen we bij aan een betere samenwerking tussen inwoner en bestuur.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We stellen een participatiekalender vast

We stellen voor 2020 een participatiekalender vast, waarop we aangeven welke grote beleidstrajecten met participatieproces er zullen plaatsvinden en welke rol partners en inwoners binnen deze trajecten hebben. Deze participatiekalender is een verdieping van de jaaragenda, die in samenspraak met de Raad tot stand komt. Zo kan de Raad duidelijk aangeven bij welke processen zij zelf nadrukkelijker kaders wil meegeven en bij welke trajecten zij graag een uitgebreider participatietraject zou willen zien.

02. We verankeren digitale participatie in onze werkprocessen

In 2019 heeft Enschede als koplopergemeente meegedaan aan de proeftuin Digitale Democratie van het ministerie van BZK. In 2020 bekijken we hoe we op basis van de lessen uit deze proeftuin digitale participatie kan worden ingepast in onze reguliere processen. Zo bieden we inwoners een mogelijkheid om plaats- en tijdonafhankelijk mee te doen in participatietrajecten.

2.02 Faciliteren van bewonersinitiatieven

We stimuleren en faciliteren het ontplooiën van bewonersinitiatieven, door een zo breed mogelijke doelgroep aan te spreken en zowel online als offline op een eenvoudige manier de mogelijkheden te communiceren.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We vertalen stedelijke opgaven naar uitvoeringsprogramma's op stadsdeelniveau

Zo wordt voor inwoners helder welke projecten er in de directe leefomgeving landen en stimuleren we bewonersinitiatieven die bijdragen aan de strategische opgaven van de stad.

02. We ondersteunen de commissie Enschede Akkoord bij het uitvoeren van initiatieven

Indien nodig ondersteunen we de commissie Enschede Akkoord bij het uitvoeren van initiatieven die de verbinding tussen bestuur en samenleving versterken.

3. Versterking samenwerking bestuur/(regionale) partners

In de samenwerking is het voor ons van belang dat deze bijdraagt aan de opgaven van onze stad en regio. We zetten in op gerichte samenwerking met (regionale) partners op basis van een gemeenschappelijke agenda. We zijn een duidelijke opdrachtgever richting verbonden partijen en andere samenwerkingspartners. We richten ons daarbij op waar we als Enschede voor staan en wat we willen bereiken. Samenwerking mag niet ten koste gaan van onze doorzettingsmacht.

Samenwerking is op inhoud noodzakelijk op tal van terreinen. Bijvoorbeeld bij het voeren van een lobby. We willen met lef vooruit om onze groeiende (inter)nationale positie te versterken. Dat geldt in het bijzonder voor onze Duitse burens, de MONT-regio en onze partnersteden Münster, Dalian en Palo Alto.

3.01 Goede (Eu)regionale samenwerking

Samenwerking met partners is gebaseerd op een gezamenlijke agenda en moet bijdragen aan het realiseren van onze maatschappelijke doelen.

Om goed geïnformeerd te blijven over belangrijke kansen voor de stad, kennis uit te wisselen en samen met anderen op te komen voor onze belangen, participeren we in samenwerkingsverbanden op (eu)regionaal, landelijk en internationaal niveau.

Op basis van de grootste opgaven voor Enschede selecteren we een beperkt aantal dossiers waarop een actieve lobby wordt gevoerd.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We herijken onze regionale samenwerkingskoers aan de hand van een aangepaste regionale strategie

In het najaar van 2019 wordt de Twentse samenwerking geëvalueerd. Aan de hand van de

uitkomsten van deze evaluatie en de stappen die op het gebied van regionale samenwerking worden gezet herijken we in 2020 onze samenwerkingskoers. Daarbij is uitgangspunt dat samenwerking een middel moet zijn om onze doelen, zoals in de begroting geformuleerd, te behalen.

02. We werken strategisch internationaal samen

We zorgen in nauwe samenwerking met onderwijs, onderzoek en ondernemers voor een goede positie van Enschede in de wereld en voor goede ingangen van de wereld in Enschede, om zo te werken aan onze strategische opgaven van de stad. We zetten in op het wegnemen van de grensbarrières met Duitsland om de bereikbaarheid van banen te vergroten; we verhogen de aantrekkelijkheid van onze stad voor expats samen met onze partners om een aantrekkelijk vestigingsklimaat te creëren en we verbinden onze inwoners o.a. via netwerkevents met inwoners van onze partnersteden Dalian en Palo Alto.

Bijdrage verbonden partij: Euregio

Maatschappelijk rendement:

Wij werken samen binnen de Euregio om binnen Europa op lobby- en subsidiegebied onze kracht te kunnen bundelen. Daarnaast is één van de doelstellingen van de Euregio het wegnemen van grens gerelateerde barrières. De Euregio ondersteunt ons, onze inwoners, bedrijven en organisaties om te profiteren van de kansen die de grenssituatie biedt.

Bijdrage verbonden partij: Regio Twente

Maatschappelijk rendement:

De Regio Twente is een landingsplaats voor gebundelde samenwerking op gemeentelijk overstijgende terreinen met als doel deze zo effectief en efficiënt mogelijk uit te voeren. De Regio draagt bij aan diverse doelstellingen in deze gemeentebegroting die in de verschillende programma's benoemd staan, denk o.a. aan de bestuurscommissie OZJT waar het gaat om jeugdzorg en de GGD om gezondheidszorg. Onder Regio Twente vallen ook een aantal zogenaamde 'coalitions of the willing', vrijwillige samenwerkingen tussen een aantal gemeenten. Een voorbeeld van zo'n coalitie is Kennispunt Twente. Dit is ons intergemeentelijke onderzoeksbureau dat kwalitatief en relatief goedkoop onderzoek verricht voor Enschede. Denk aan het Enschedepanel, binnenstadmonitor, monitor sociaal domein etc. Een belangrijke opgave is de Agenda voor Twente.

3.02 Verbeterde sturing op maatschappelijk rendement samenwerkingspartners (door professioneler opdrachtgeverschap)

Wij verstrekken heldere opdrachten aan onze samenwerkingspartners zoals o.a. de verbonden partijen, gesubsidieerde instellingen en inkooprelaties. Ook werken we constructief samen met andere samenwerkingspartners. Daarin is duidelijk wat onze gemeentelijke rol is, wie opdrachtgever is, wat onze gewenste maatschappelijk resultaten zijn, in welke tijd we deze resultaten willen behalen en tegen welke kosten.

Voor de Raad zorgen wij voor duidelijke informatie en een helder sturingskader. Op deze manier zorgen we ervoor dat we niet verrast worden door (financiële) tegenvallers bij de samenwerkingspartners. Indien wij netwerkpartner zijn, respecteren wij de autonomie en kaders van onze partners.

Acties 2020

Aantal acties: 4

01. We hebben inzicht in onze koers en opgaven

We weten wat onze koers is en voor welke opgaven we staan. We gaan voor maximaal maatschappelijk rendement door goede sturingsinformatie en beheersinstrumentarium. De informatie over verbonden partijen, over maatschappelijk rendement, financiële bijdrage, weerstand en risico's wordt expliciet aangeboden aan de raad, naast de informatie in de P&C producten.

02. We maken duidelijk aan welke doelstellingen onze subsidies bijdragen.

Met onze subsidies dragen we bij aan het aanpakken van de strategische doelen van de stad, Via een hernieuwde subsidiestaat geven we meer informatie over aan welke doelstellingen de verleende subsidies bijdragen. Zo wordt de raad beter in staat gesteld te sturen op maatschappelijke impact.

03. We werken aan een goede informatievoorziening voor de Driehoek

De bestuurlijke driehoek werkt samen aan de ontwikkeling aan de stad. Een goede informatievoorziening is daarbij randvoorwaardelijk. We gaan niet alleen elkaar goed informeren maar ook informatie vanuit de samenleving en data beter gebruiken.

04. We verbeteren ons opdrachtgeverschap

Aan de hand van het sturingsprincipe opdrachtgeverschap uit Enschede Ontwikkelt kunnen we als flexibele en wendbare organisatie opgavegericht werken. We gaan werken met heldere (bestuurs-)opdrachten, benoemen de opdrachtgever en opdrachtnemer, gebruiken weloverwogen een methodiek als programmamanagement, procesmanagement, projectmanagement of projectmatig werken, voeren professioneel contractmanagement en scheppen een cultuur van constructief opdrachtnemerschap. Hiertoe trainen wij bestuur en organisatie en stimuleren wij een blijvende dialoog, waar nodig met onze externe opdrachtnemers.

4. Professionele dienstverlening aan de samenleving

Bij belangrijke momenten in het leven van onze inwoners, spelen wij een rol. Of het nou om een geboorte gaat of het halen van een rijbewijs. Een nieuw huis bouwen of een zaak beginnen. Als iemand zorg nodig heeft of net werkloos is geworden. Mensen herinneren zich de gemeente door onze dienstverlening. En niet wat we precies zeiden of deden, maar wel het gevoel dat ze erbij hadden. Dienstverlening is mensenwerk. Dagelijks werken we met hart en ziel voor onze inwoners. We zijn betrokken en betrouwbaar en maken daarmee het verschil. Dat doen we digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet. Samen zorgen we dat het klikt.

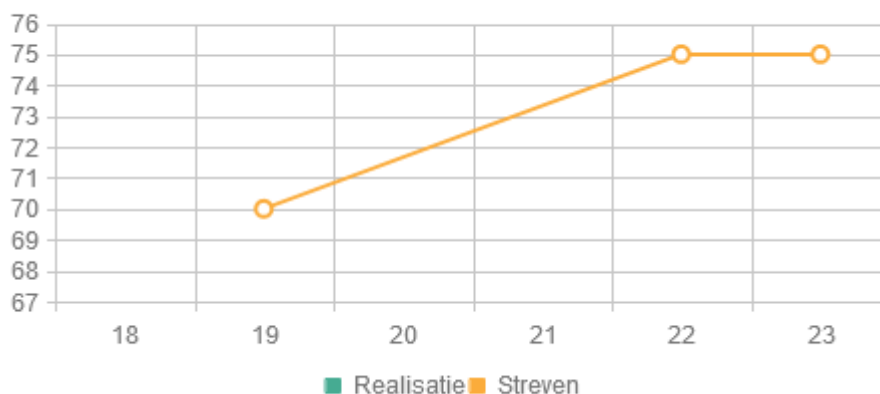
4.01 Tevredenheid over de dienstverlening

De gebruikers van onze dienstverlening zijn tevreden en worden steeds vaker positief verrast. Dat draagt bij aan een prettig contact, een beter imago en meer vertrouwen in de overheid.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

4.01 Percentage klanttevredenheid

Toelichting

In deze grafiek staat de score van de klanttevredenheid uitgedrukt in een percentage. Uitsluitend in de hal van het Stadskantoor hebben wij zuilen staan die de klanttevredenheid meten. Vanaf 1 januari 2018 kunnen burgers door middel van smiley's (groen, oranje, rood) aangeven hoe tevreden ze zijn en waar verbeterpunten zijn. Verder wordt vanuit de website een soortgelijke klanttevredenheidsmeting verricht ten aanzien van de dienstverlening via de website.

We streven er naar vanaf 2022 75% (groene Smiley's) te scoren. Met de acties in dit hoofdstuk dragen we bij aan een betere dienstverlening aan de inwoner.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We geven uitvoering aan klantfeedbackmanagement

We voeren regelmatig verbeteringen door in onze dienstverlening gericht op bezoekers van het Stadskantoor en de website. Op de website en in het Stadskantoor werken we continu met de feedback van onze bezoekers. Hierdoor kunnen we sneller inspringen op de op- en aanmerkingen over onze dienstverlening. We gaan deze klantfeedback uitbreiden voor de kanalen telefonie en e-mail.

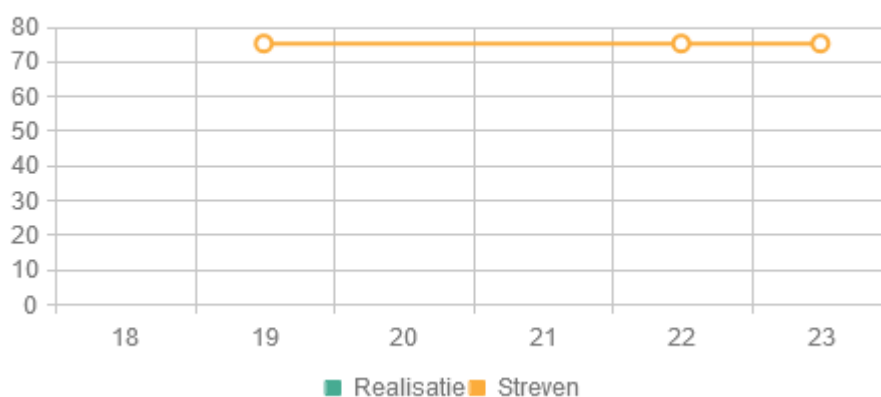
4.02 Toegankelijke dienstverlening

Er is gewerkt aan een vernieuwde visie op dienstverlening. Deze is aangeboden aan College en Raad als kader voor de komende jaren. "Enschede zorgt dat het klikt", is de titel van de visie op dienstverlening en zegt veel over waar Enschede voor staat. Meegaan in de digitale wereld en gelijktijdig contact maken en houden met onze inwoners. De menselijke maat zorgt dat er een klik is. Dat betekent dat we gastvrij en mensgericht zijn, klant-en-klare diensten leveren en duidelijk zijn in onze informatievoorziening en communicatie. We leveren gewoon goede dienstverlening; welk "kanaal" de inwoner ook kiest, overal krijgt men op een prettige manier hetzelfde goede en begrijpelijke antwoord.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

4.02a Percentage aantal totale aanvragen digitaal

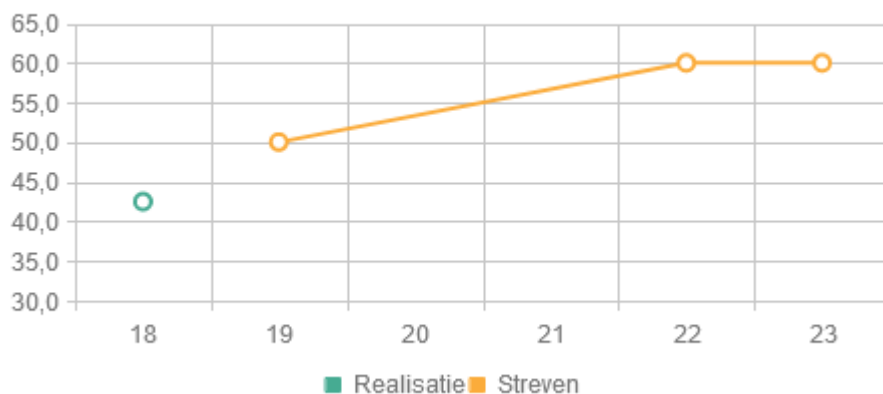
Toelichting

In deze grafiek wordt de ontwikkeling in een percentage weergegeven ten aanzien van hoeveel producten digitaal zijn aangevraagd in relatie tot de Publieksdienstverleningsproducten (Top 10) die wij digitaal aan onze inwoner faciliteren.

We streven er naar vanaf 2022 75% te scoren een 100% score is niet het uitgangspunt doordat we de inwoner diverse kanalen moeten blijven faciliteren (balie, telefonie, mail en social media).

Met de acties in dit hoofdstuk dragen we bij aan een betere dienstverlening aan de inwoner.

4.02b Percentage aantal digitaal aan te vragen producten voor burgers

Toelichting

In deze grafiek wordt de ontwikkeling in een percentage weergegeven van het aantal producten die digitaal zijn aangevraagd zonder tussenkomst van een medewerker in relatie tot alle producten van Publieksdienstverlening aan de inwoner.

Een product moet 100% digitaal zijn om mee te tellen, dus zonder tussenkomst van een medewerker. Een voorbeeld hiervan is verhuizen: dit gaat nu zonder tussenkomst van een medewerker want de burger doet dit via de website met digiD. Helaas is het niet mogelijk om alle producten digitaal aan te bieden, dit in verband met onder andere de wetgeving rondom de privacy.

We streven er naar vanaf 2022 60% te scoren, een 100% score is niet het uitgangspunt, doordat we de inwoner diverse kanalen moeten blijven faciliteren (balie, telefonie, mail en social media) en geldende wet- en regelgeving maakt dit ook niet mogelijk.

Met de acties in dit hoofdstuk dragen we bij aan een betere dienstverlening aan de inwoner.

Acties 2020

Aantal acties: 5

01. We verbeteren de (digitale) dienstverlening en breiden deze uit.

We geven invulling aan de visie op Dienstverlening 'Enschede zorgt dat het klikt'. Daarnaast gaan we de 'digitale klantreis' anoniem monitoren om verbeteringen in de verschillende stappen die moeten worden genomen te realiseren. We investeren in gastvrije en mensgerichte dienstverlening door training en coaching. We werken aan de opzet van een real-time dashboard Dienstverlening met als doel om de kwaliteit van onze dienstverlening aan burgers te verhogen.

02. We zorgen voor aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet

We zorgen voor aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Informatiebeheer, gegevensbeheer en de digitalisering van werkprocessen worden waar nodig geupdated. Om Omgevingswetproof te zijn, zijn ook nieuwe applicaties voor vergunnen, toezicht, handhaving en het omgevingsplan nodig. We brengen ter voorbereiding op het omgevingsplan al het beleid en de verordeningen die gericht zijn op de fysieke leefomgeving op orde. Voor alles wat we doen is een goede "dienstverlening en communicatie" een centrale waarde.

03. We starten met een gemeentebreed customer relationship managementsysteem (CRM)

Bij de strategievorming informatievoorziening heeft een verkenning plaatsgevonden naar de

gemeente brede inzet van CRM. De nadruk van de volgende fase ligt op het rendement van het CRM systeem, waaronder uitbreiding vastleggen en delen van zakelijke contacten. Invoeren en onderhouden van de inhoud en het gebruik van een CRM systeem is bewerkelijk, maar noodzakelijk voor het rendement. Belangrijkste benefits - generieke toepassing CRM (Basis op orde): door een nieuwe manier van werken, optimaliseren we onze dienstverlening. Dit doen we door een betere coördinatie en afstemming intern en tussen partners (betrokken bij contacten met externe relaties) en we borgen kennis over contacten met bedrijven binnen de organisatie.

04. We werken aan verdere digitalisering van de dienstverlening van Werk en Inkomen, zowel lokaal (Dimpact, Centric) als landelijk (GBI, i-sociaal)

Door de digitalisering van onze dienstverlening kunnen we als gemeente betere en snellere dienstverlening realiseren en meer gericht aandacht geven aan onze klanten.

05. Wij bereiden ons voor op de nieuwe Wet Digitale Overheid, de nieuwe Elektronische privacy verordening, de Wet elektronisch bestuurlijk verkeer en de Single Digitale Gateway tbv veilige en betrouwbare toegang tot onze digitale dienstverlening.

Om te voldoen aan de Wet Digitale Overheid is onze strategie om aan te sluiten op de landelijke routeringsvoorziening voor het aanbieden van de elektronische identificatiemiddelen met een hoge mate van betrouwbaarheid en onze digitale transacties hierop aan te passen. We verzorgen de Digoetogankelijkheid.

De Elektronische privacy verordening (EPV) beoogt strengere privacyregels voor elektronische communicatiediensten om het privéleven van mensen beter te beschermen.

De Single Digital Gateway verplicht overheidspartijen om specifieke diensten digitaal aan te bieden op de website en de teksten ook in minimaal Engels aan te bieden aan de gebruiker van de website. Hiervoor zullen bestaande teksten moeten worden vertaald en bijgehouden worden.

We maken beleid rondom de product/dienst-catalogus en eventueel proces- en systeemwijzigingen.

5. Openbare orde en veiligheid

We willen dat Enschede een aantrekkelijke stad is om te wonen, te werken, te ondernemen en te recreëren. Een gevoel van veiligheid draagt hieraan bij. Dat blijkt ook uit het feit dat veel inwoners veiligheid als één van de belangrijkste thema's hebben benoemd bij de straatgesprekken die de raad heeft gehouden in het kader van het Enschede Akkoord. We hebben dan ook in de volle breedte aandacht voor veiligheid. Van de meer zorg gerelateerde onderwerpen als woonoverlast en overlast van personen met verward gedrag tot georganiseerde en ondermijnende criminaliteit.

Om de stad veilig te houden, is het belangrijk dat we weten wat er gebeurt. Een goede informatiepositie is belangrijk. We hebben hier de afgelopen tijd veel in geïnvesteerd. Interne en externe data is gebruikt om meer inzicht te krijgen en om patronen te ontdekken. We willen de komende periode op een slimmere manier gebruik maken van deze informatie. Als gemeente hebben we een aantal taken en bevoegdheden die belangrijk zijn voor de aanpak van criminaliteit. Door deze bevoegdheden gericht en effectief in te zetten, maken we Enschede minder aantrekkelijk voor mensen met slechte bedoelingen. We pakken georganiseerde criminaliteit hard aan, in samenwerking met onze partners.

Belangrijk is dat we een evenwicht vinden tussen repressie, preventie en zorg. Veiligheid is een verantwoordelijkheid van ons allemaal; die verantwoordelijkheid pakken we dan ook samen op.

5.01 Bevorderen verbinding in samenleving (tegengaan polarisatie en radicalisering)

In een stad met veel verschillende nationaliteiten is het van belang dat we begrip hebben voor elkaars achtergronden, dat we elkaar respecteren en met elkaar in gesprek blijven. Als gemeente onderhouden we een relevant netwerk. We hebben contact met mensen met grote

maatschappelijke status binnen verschillende bevolkingsgroepen. Dit doen we bijvoorbeeld via de "Tafel van Vrede". We willen een rol spelen in het verbinden van groepen met verschillende achtergronden en overtuigingen.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We maken de verschillende initiatieven en verbindingen in de stadsdelen inzichtelijk

We laten zien hoe we op wijk- en buurtniveau radicalisering en polarisatie aanpakken.

5.02 Ervoor zorgen dat Enschede een ongunstig klimaat heeft voor ondermijnende activiteiten

Ondermijning is een verzamelnaam voor verschillende vormen van criminaliteit die vaak verborgen blijft. Het gaat dan bijvoorbeeld om illegale hennepteelt, drugshandel, witwassen, mensenhandel, bedreiging en intimidatie, en vastgoedfraude.

Om hun criminele activiteiten uit te kunnen voeren, maken criminelen gebruik van allerlei legale diensten en voorzieningen. Hierdoor ontstaat een vermenging tussen 'onderwereld' en 'bovenwereld', waardoor onschuldige mensen en bedrijven onbedoeld in aanraking kunnen komen met criminelen.

Daarnaast zorgt ondermijning voor een oneerlijke samenleving (denk aan misbruik van overheidsgelden, oneerlijke concurrentie voor ondernemers), en tast ondermijning de leefbaarheid en veiligheid aan en zorgt het voor overlast.

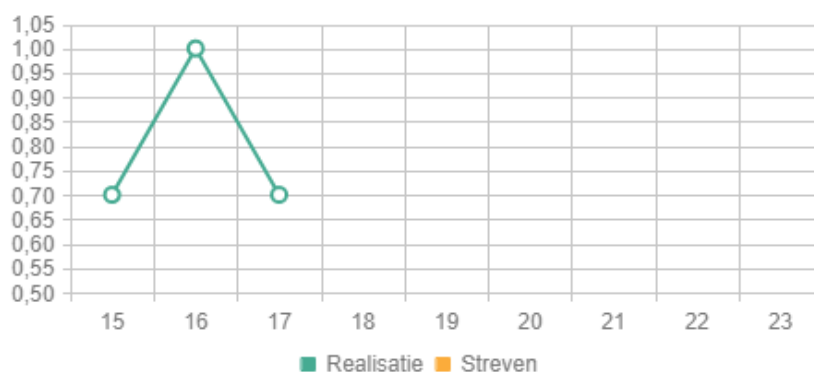
Enschede is aantrekkelijk voor criminele organisaties; enerzijds vanwege onze ligging aan de grens, anderzijds vanwege de aanwezigheid van kwetsbare doelgroepen in wijken met een slechte sociaaleconomische positie. De aanwezigheid van ondermijnende criminaliteit laat zich steeds duidelijker zien in Enschede. Zo zijn er het afgelopen jaar verschillende geweldsincidenten geweest, die hun oorsprong vinden in het drugscircuit.

In ons integraal veiligheidsbeleid hebben we dan ook aandacht voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit. Landelijk, regionaal en lokaal groeit het besef dat ondermijning steeds meer een gevaar vormt voor onze maatschappij. In het nieuwe regeerakkoord is geld vrijgemaakt voor de aanpak van ondermijning. In ons Integraal Veiligheidsbeleid 2017-2020 is de aanpak van georganiseerde (ondermijnende) criminaliteit dan ook als prioriteit benoemd.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

5.02 Drugsmisdrijven per 1000 inwoners

Toelichting

In deze grafiek staan het aantal drugsmisdrijven per 1.000 inwoners.

Het gaat hier om telen, bereiden, bewerken, verkopen, verwerken, verstrekken, vervoeren, vervaardigen en aanwezig hebben van Harddrugs (Opiumwet art. 2) en Softdrugs (Opiumwet art. 3). Voor deze indicator is geen streefcijfer vastgesteld.

Acties 2020	
Aantal acties: 4	
01. We verbreden de integrale aanpak van criminaliteit	Zo zoeken we bijvoorbeeld vaker de samenwerking op met private partners, om zo te zorgen voor een weerbare samenleving.
02. We geven invulling aan de rol van verbindingssambtenaar	In het coalitieakkoord is de wens uitgesproken een verbindingssambtenaar aan te stellen om duurzame sociale interventies uit te voeren om Enschede veilig te houden. Aan de rol van verbindingssambtenaar zal in 2020 invulling worden gegeven.
03. We zetten in op bewustwording bij een bredere doelgroep	Op deze manier dragen we bij aan een ongunstig klimaat voor ondermijning in Enschede en een weerbare overheid en samenleving.
04. We versterken de informatiepositie van de gemeente op het thema ondermijning	We willen informatie over (signalen van) ondermijning die binnen de gemeente en externe partners (vaak versplinterd) beschikbaar is, structureler en overzichtelijker bij elkaar brengen.

5.03 Versterken van de samenwerking tussen zorg en veiligheid

Bij complexe casuïstiek spelen vaak zorg- en veiligheidsvraagstukken. Door een verbeterde samenwerking tussen de betrokkenen vanuit zorg- en veiligheidshoek wordt bijgedragen aan de algemene veiligheid, het verbeteren van de persoonlijke situatie en het voorkomen en verminderen van recidive, (ernstige) overlast, criminaliteit en/of maatschappelijke uitval. Het Veiligheidshuis speelt hierin een belangrijke rol. Situaties waarin goede samenwerking van groot belang is zijn bijvoorbeeld woonoverlast, overlast veroorzaakt door personen met verward gedrag, jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit.

Acties 2020	
Aantal acties: 1	
01. We geven uitvoering aan de nieuwe wet verplichte GGZ	We geven uitvoering aan de wet verplichte GGZ om overlast van mensen met verward gedrag te verminderen. We werken in 2020 lokaal en regionaal uit wat de gevolgen van de in deze wet gemaakte keuzes zijn.

Wettelijk verplichte indicatoren

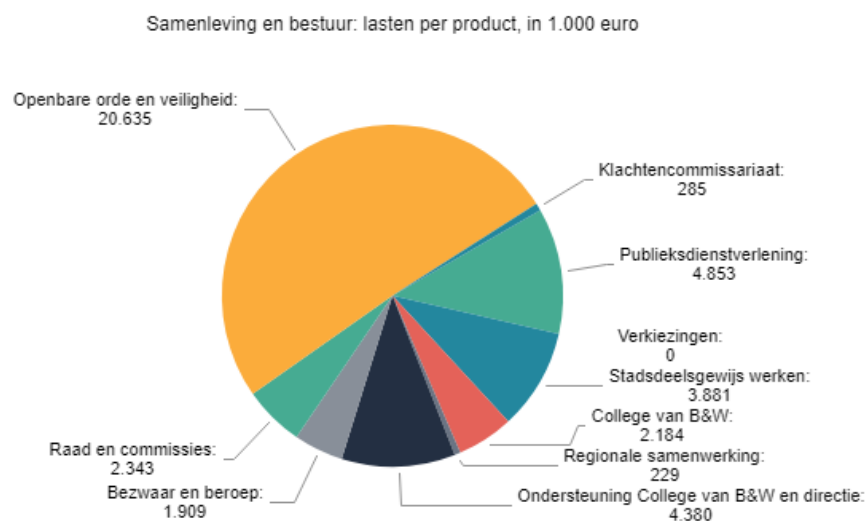
Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
6.	1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	2018	95	Bureau Halt
8.	1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2018	4,0	CBS
9.	1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2018	5,6	CBS
10.	1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000	2018	2,6	CBS

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
			inwoners			
11.	1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2018	6,5	CBS

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2020. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per doel inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Samenleving en bestuur Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Lasten	40.565	40.699	40.823	37.156	36.698
Baten	9.007	8.307	8.497	5.038	4.711
Saldo van baten en lasten	31.558	32.393	32.326	32.118	31.988
Storting reserves	11	11	11	11	11
Onttrekking reserves	157	0	0	0	0
Resultaat	31.412	32.403	32.336	32.128	31.998

Toelichting

Voor het begrotingsprogramma Samenleving en Bestuur stijgt het begrotingsresultaat met 991.000 euro. De belangrijkste mutaties zijn:

- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten in zijn algemeenheid.
- Daarnaast een stijging van de lasten door de toekenning van diverse knelpunten in het middenkader o.a.:
  - Hogere bijdrage aan de verbonden partij Veiligheidsregio Twente;

- Bezwaar en beroep stijging van de proceskosten en de benodigde personele uitbreiding;
- Overige toekenningen van knelpunten (accountanskosten, licentiekosten en abonnementen);
- Een daling van de lasten door:
  - het vervallen van projectgelden en de eenmalige intensivering voor het 'Enschede akkoord' in 2020;
  - geen verkiezingen in 2020 bij het volbrengen van de normale zittingstermijnen.

Een verdere toelichting op de cijfers is opgenomen in hoofdstuk 6.4.

Meer info	Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.
Portefeuillehouders	Onno van Veldhuizen, Arjan Kampman, Niels van den Berg, Eelco Eerenberg
Concerndirecteuren	Debbie Brands

3.2 Duurzaam wonen, leven, werken

Doelenboom

Doel	Subdoel	Link
<u>1. De bereikbaarheid van banen wordt vergroot</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>13.645.00</u>	1.01 Enschede is meer verbonden met aanliggende economische centra (agglomeratiekracht)	Indicatoren: 2 Aantal acties: 8
	1.02 In Enschede groeien de banen op de toplocaties	Indicatoren: 3 Aantal acties: 5
	1.03 In Enschede kunnen bestaande en nieuwe bedrijven groeien en innoveren	Indicatoren: 2 Aantal acties: 5
<u>2. Talent wordt aangetrokken en vastgehouden</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>138.911.00</u>	2.01 De stedelijke voorzieningen zijn attractief voor inwoners en bezoekers (nationaal en internationaal)	Indicatoren: 2 Aantal acties: 5
	2.02 Het woningaanbod en de leefomgeving zijn attractief, veilig en toekomstbestendig	Indicatoren: 5 Aantal acties: 18
	2.03 Wij werken effectiever samen met de kennisinstellingen (UT, Saxion, Aki, ROC) en het bedrijfsleven op de opgave "aantrekken en vasthouden van talent"	Indicatoren: 2 Aantal acties: 3
	2.04 De (inter)nationale branding van Enschede wordt versterkt	Indicatoren: 2 Aantal acties: 1
<u>3. Enschede is een duurzame en klimaatbestendige stad</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>415.00</u>	3.01 Transitie naar duurzame energiebronnen en energietransitie	Indicatoren: 5 Aantal acties: 16
	3.02 Naar een klimaatadaptief Enschede	Aantal acties: 5
	3.03 Optimaal hergebruik van producten en grondstoffen (circulaire economie)	Indicatoren: 2 Aantal acties: 3

Wat willen we bereiken?

We blijven verder bouwen aan onze stad. Daarbij staan niet de “stenen” centraal, maar werken we aan de verbinding tussen verschillende opgaven. Denk aan klimaatadaptatie (meer groen) en gezondheid, fietsmaatregelen en duurzaamheid, gebiedsontwikkeling en bijdragen aan grote maatschappelijke vraagstukken zoals de energietransitie.

De grootste opgaven van de stad liggen in het aantrekken en vasthouden van talent en de participatie van inwoners zonder werk of met een zorgvraag. We willen kwalitatief groeien om deze uitdagingen aan te kunnen. We zijn het stedelijke hart van Twente en dragen met onze inspanningen bij aan de doelen van de Agenda voor Twente: techniek als motor, arbeidsmarkt & talent, bereikbaarheid & vestigingsklimaat en circulaire economie.

Kwalitatieve groei

Kwalitatief groeien betekent dat iedere nieuwe woning “raak” moet zijn: duurzaam bijdragen aan de kwaliteit van de stad. Bij de groei van de stad gaat het niet alleen om het aantrekken en vasthouden van talent, maar ook in het voorzien in een wooncarrière voor alle inwoners. We programmeren dan ook “adaptief”. Dat wil zeggen: we faciliteren de kwalitatieve en kwantitatieve vraag naar woningen die zich voordoet met aandacht voor de ontwikkeling van vraag een aanbod in de middenhuur, de sociale huur etc.

Om kwalitatief te groeien moeten we allereerst optimaal profiteren van de economische kansen die er nu zijn. We zien dat onze stad interessant is voor ondernemers, investeerders en nieuwe inwoners. De woningmarkt is krap en woningprijzen stijgen. De binnenstad is vol dynamiek. Volgend jaar verwachten we in de binnenstad opnieuw een groei van banen door de komst van nieuwe winkel- en horecaformules en een bioscoop in het oude Postkantoor. Op het regionale bedrijventerrein Businesspark XL zien we een positieve ontwikkeling: de kaveluitgifte ligt daar veel hoger dan geraamd. Er zijn ook veel plannen op onze toplocaties Kennispark, de stadscampus (ontwikkeling door Life met Connect-U) en Technology Base. Op Technology Base faciliteren we nieuwe bedrijvigheid passend binnen het profiel. Denk daarbij aan zo goed mogelijke afstemming tussen de planontwikkeling met de vastgestelde kaders, ondersteuning in het RO-proces het voeren van onafhankelijke kwaliteitsregie en het slechten van eventuele barrières. Daarbij kijken we binnen het nieuwe bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling wat er nodig is om, gegeven de actuele ontwikkelingen, tot een succesvolle invulling te komen van het gebied.

In 2020 wordt op het Kennispark de organisatie van de samenwerking in het gebied ingevuld. Deze organisatie wordt ondergebracht in een eigen entiteit die daadkrachtig kan optreden namens UT, ondernemers en gemeente als het gaat om communitybuilding, PR & Communicatie en heeft de regie op de uitvoering van de gebiedsstrategie. De start van de transformatie van het gebied krijgt in 2020 concreet gestalte in de oplevering van een aantal nieuwe aansprekende gebouwen (o.a. oplevering nieuwbouw E-care aan het Innovatiepad). Ook vindt de feestelijke opening van het Demcon Technologycenter begin 2020 plaats. Verder werken we samen met de beoogde eindbelegger in 2020 aan de voorbereiding van de realisatie van iconische nieuwe gebouwen aan de Hengelosestraat, inclusief de daarbij passende hoogwaardige openbare ruimte.

Al deze ontwikkelingen op onze toplocaties zorgen ervoor dat we onderscheidende werklocaties hebben waar ontmoetingen centraal staan, waar wonen, werken en leren worden gecombineerd (stadscampus), waar banen voor hoger opgeleiden kunnen groeien, waar experimenteerzones kunnen worden ingericht (Technology Base) en waar innovaties kunnen plaatsvinden.

Om de economische kansen te verzilveren op de korte termijn, maar ook vast te houden op de langere termijn, zetten we in op een betere bereikbaarheid van banen en het aantrekken en vasthouden van hoog opgeleid talent. De beroepsbevolking van Enschede is al enkele jaren aan het dalen. We zijn een studentenstad, maar houden relatief weinig afgestudeerden vast na de studie. Het aandeel hoger opgeleiden is juist een vestigingsfactor voor bedrijven en een ingrediënt voor economische groei. Om te voorkomen dat bedrijven wegtrekken naar gebieden met meer theoretisch opgeleiden (waardoor de werkgelegenheid voor iedereen in de stad gaat dalen), leggen we een focus op het vasthouden van dit talent.

We zorgen dat onze stad (en regio) beter wordt verbonden met aanliggende economische centra in Nederland en net over de grens. Als de reistijden naar aanliggende gebieden (Zwolle, Münster en Achterhoek) korter worden, worden Enschede en Twente aantrekkelijker voor hoger opgeleiden om te blijven wonen. Samen met Regio Twente, de Provincie en de Euregio zetten wij ons in voor een lobby op de externe bereikbaarheid. De verbinding Zwolle-Enschede-Münster is hierbij voor ons het meest belangrijk gezien de kansen voor meer bereikbare banen.

Voor het aantrekken en vasthouden van talent werken we samen met de onderwijsinstellingen en de ondernemers. We zetten vooral in op een betere verbinding van de ondernemers met de studenten en op een profilering als internationale en hightech stad. Vanuit de fysieke kant ligt de focus op aantrekkelijke woon/werkmilieus in het binnenstedelijk gebied zoals de groenstedelijke en autoluwe wijk als het Janninkkwartier. Hier gaan we in 2020 aan de slag met de realisatie van 150 zeer duurzame woningen. Het gaat dan om zowel koopwoningen, als om woningen in (collectief) particulier opdrachtgeverschap en dure

huurwoningen. Belangrijke ontwikkelingen in dit kader zijn ook de ontwikkeling van de Kop Boulevard en Centrumkwadraat waarmee een nieuw grootstedelijk woon/werkmilieu wordt gerealiseerd. Bij de voorzieningen focussen we op een bruisende binnenstad en een gevarieerd cultuuraanbod.

Duurzaamheid

Wat duurzaamheid betreft, ligt de nadruk de komende jaren op de transitie naar aardgasloos en het opwekken van energie. Er ligt een hoge ambitie om de komende vier jaar 8% meer duurzame energie op te wekken binnen de gemeentegrenzen. Dit als tussenstap richting een klimaatneutraal Enschede in 2050. Het klimaatakkoord van het Rijk maakt de noodzaak van het halen van deze ambitie urgenter. Het tempo van de realisatie moet omhoog. Wij zijn echter voor een belangrijk deel afhankelijk van de initiatieven van derden.

Door in de overige verschillende beleidsterreinen duurzaamheid te integreren willen we bereiken dat Enschede ook voor de toekomstige generaties een fijne plek is om te wonen, leven en werken. We zorgen ook voor een aantrekkelijk toekomstbestendige stad door samen te werken aan klimaatadaptatie. Hiermee houden we leefbare groene wijken die beter bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatveranderingen zoals hittestress, droogte of juist wateroverlast.

Verdere aandachtsgebieden in 2020:

In 2020 staat de openbare ruimte in het teken van het opgavegericht werken en het vergroten van de bijdrage aan de strategische opgaven van de stad. Dit doen we door het opstellen van “een integrale visie voor de openbare ruimte” vanuit de eerder opgestelde inspiratiekaart openbare ruimte. Zo zetten we samen met sport in op gezondheid en meer informeel bewegen en sporten in de openbare ruimte en bewustwording bij kinderen door het stimuleren van het vergroenen van schoolpleinen. We zorgen dat ouderen en minder mobiele inwoners prettiger en langer in hun leefomgeving kunnen blijven wonen, door het verbeteren van de toegankelijkheid van de openbare ruimte. Dit kan bijvoorbeeld via het verbeteren van de kwaliteit van de voet- en fietspaden. Vanuit duurzaamheid werken we vanuit de samenwerkingsovereenkomst met de kennisinstellingen door het inzetten van studenten en talent op het bedenken van slimme oplossingen voor klimaat en biodiversiteitsvraagstukken. Ook faciliteren we de aanleg van warmtenetten en gebruiken dit als kans voor het realiseren van andere projecten in de openbare ruimte. Dit zijn enkele voorbeelden van de veranderingen die worden ingezet naast de reguliere inrichting, het beheer en onderhoud van de openbare ruimte samen met bewoners, instellingen en ondernemers. Waarbij we blijven inzetten op een schone, hele, veilige en duurzame leefomgeving.

We bouwen met partners aan duurzame leefbare wijken met betaalbare en passende woningen voor de inwoners door middel van de dynamische investeringsagenda's (DIA) en stedelijke investeringsafweging (SIA). Door onze krachten te bundelen op de opgaves op duurzaamheid, inclusieve samenleving, stedelijke ontwikkeling en economie creëren we meer maatschappelijk effect in de uitvoering. In de gebieden Tweekelerveld, Cromhoffpark en De Posten doen we ervaring op met deze vorm van gezamenlijke gebiedsontwikkeling en trekken we lessen voor de rest van de stad.

Binnen het werkveld Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaven (BVTH) staat landelijk en daarmee ook in Enschede het nodige te gebeuren. Zo komt de invoering van de Omgevingswet (Ow) met rasse schreden dichterbij. De invoering is nu vastgesteld op 1 januari 2021.

Voor een geslaagde implementatie is nodig dat we doorgaan met het ontwikkelen en uitwerken van nieuwe instrumenten als de omgevingsvisie en het omgevingsplan en ons voorbereiden op de procedures voor vergunningverlening en handhaving onder het nieuwe

wettelijke stelsel. Hier wordt in 2020 nadrukkelijk de verbinding gezocht met de stedelijke ontwikkelingskant van de gemeente om gezamenlijk de eerste stappen te zetten naar een nieuwe omgevingsvisie. Ook zal door de integrale benadering van de leefomgeving en de bestuurlijke afwegingsruimte, meer nadruk komen te liggen op participatie en samenwerking. Belangrijke voorwaarde daarvoor is het voorzien in een gemeentelijke ICT-infrastructuur die aansluit op het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Ook daarvoor moet nog een aantal grote stappen worden gezet.

Onlangs is door de Eerste Kamer het wetsontwerp kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) aangenomen. Met de invoering van deze wet (gekoppeld aan de invoering van de Omgevingswet, dus per 1 januari 2021) verdwijnt de preventieve toets aan bouwtechnische regelgeving die de gemeente nu nog verricht ten aanzien van aanvragen voor een omgevingsvergunning (de "bouwvergunning") voor bouwwerken. Deze toets verschuift van de publieke (gemeentelijk bouw- en woningtoezicht) naar de private sector. De gemeente beperkt zich dan tot de planologische en de welstandtoetsing bij aanvragen van een vergunning. Dit geldt overigens alleen tijdens de fase van de bouw, na oplevering blijft de gemeente bestaande bouwwerken toetsen aan de technische regelgeving (met name het Bouwbesluit).

Zowel met de implementatie van de Omgevingswet als de Wkb zal ervaring opgedaan gaan worden in pilots die regionaal / landelijk worden afgestemd.

In Twente functioneert sinds 1 januari 2019 de OmgevingsDienst Twente (ODT) als opvolger van de Regionale Uitvoeringsdienst Twente. De ODT is opgericht om de kwaliteit en de slagkracht op het gebied van advisering, vergunningverlening, toezicht en handhaving van milieuwetgeving op een hoger plan te brengen. Vooralsnog heeft Enschede alleen de wettelijke verplichte milieutaken ingebracht. We zijn in overleg met de ODT over kwaliteit en kosten en zullen op basis van de behaalde resultaten besluiten of meer taken zullen worden ingebracht.

Wat gaan we doen?

1. De bereikbaarheid van banen wordt vergroot

We willen Enschede economisch versterken. Op deze manier kunnen we kwalitatief groeien, baanmogelijkheden bieden voor iedereen en daardoor ook sociale problemen beter het hoofd bieden. Eerste prioriteit om dit voor elkaar te krijgen is het vergroten van de bereikbaarheid van banen. We willen de agglomeratiekracht van onze stad versterken. Dit doen we op verschillende manieren: kortere reistijden naar aanliggende gebieden met banen, een betere interne bereikbaarheid, een sterkere verwevenheid/relatie met naastliggende economische centra en meer banen in de stad zelf.

Dit hoofddoel hangt heel sterk samen met de hoofddoelen "aantrekken en vasthouden van talent" en "inwoners zijn financieel zelfstandig".

1.01 Enschede is meer verbonden met aanliggende economische centra (agglomeratiekracht)

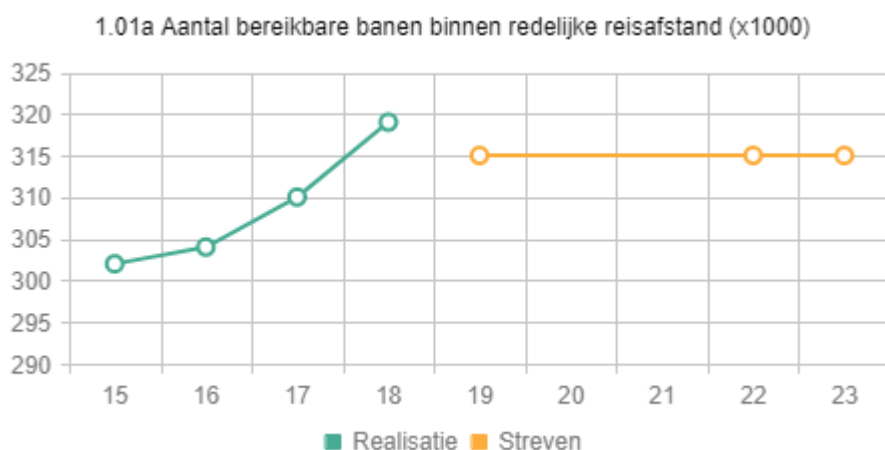
Agglomeratiekracht is de massa en dichtheid in een gebied in de vorm van lokale concentraties van bedrijven, kennis, human capital en een goede bereikbaarheid, internationale connectiviteit en kwaliteit van leven. De aanwezigheid hiervan kan leiden tot agglomeratievoordelen. Dit zijn voordelen die bedrijven en instellingen ondervinden door ruimtelijke en organisatorische nabijheid. Versterking van agglomeratievoordelen leidt tot een

toename van agglomeratiekracht (Raspe et al, 2012).

Het beter verbinden van Enschede met aanliggende economische centra is van belang om de agglomeratiekracht te versterken. Er komen meer banen beschikbaar binnen een redelijke reisafstand. Hierdoor kunnen meer mensen aan het werk en kan HBO en universitair opgeleid talent in Enschede blijven wonen. Dit gaan we bereiken door een betere externe bereikbaarheid (lobby op kortere reistijden), een betere interne bereikbaarheid (denk hierbij bijvoorbeeld aan een zo kort mogelijk voor- en natransport naar de OV knooppunten en werklocaties) en door verdere verweving met onze burens in Duitsland via de Duitslandagenda (vergroting van het daily urban system).

Indicatoren

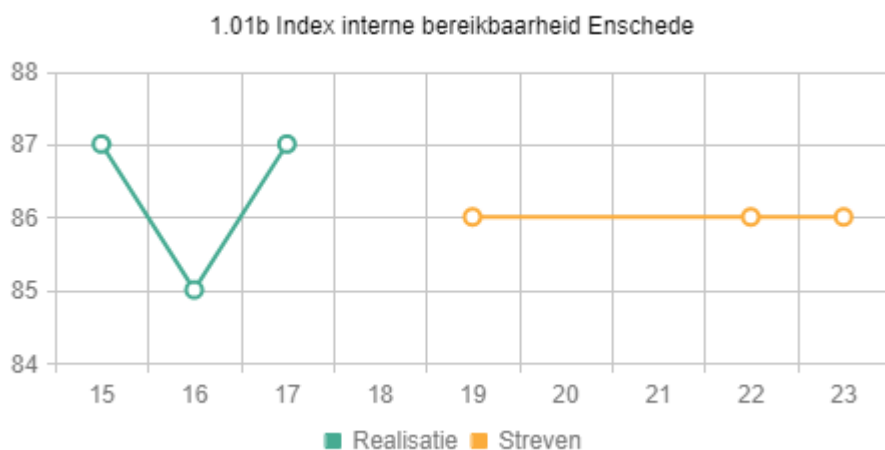
Aantal indicatoren: 2

Toelichting

In deze grafiek is te zien hoeveel banen binnen een redelijke reisafstand bereikbaar zijn voor een gemiddelde inwoner van Enschede. Hierbij is geen rekening gehouden met filedruk en ook de banen in Duitsland worden niet meegeteld. De bereikbare banen zijn een maatstaf voor de externe bereikbaarheid van onze gemeente.

Het streven is dat dit aantal bereikbare banen toe gaat nemen op de langere termijn. Vanaf 2019 verwachten wij enige toename in dit aantal bereikbare banen door de kortere reistijd (met trein) naar Zwolle per augustus 2018 en de opening van de nieuwe N18 richting de Achterhoek in mei 2018.

Toelichting

De bereikbaarheidsindicator is in 2011 gestart als een indexcijfer van de reistijden over een aantal invalswegen naar het centrum van Enschede. Een lagere waarde betekent dat de reistijd verbeterd is.

Bron: Gemeentelijke reistijdmonitoringssysteem

Acties 2020
Aantal acties: 8
<p>01. We ondersteunen de lobby op de onderdelen “ontvlechting Azelo Buren” en “treinverbinding Zwolle, Enschede, Munster”.</p> <p>In het kader van het verbeteren van de externe bereikbaarheid ronden we met onze partners in 2020 een MIRT-studie (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) af naar de ontvlechting van het knooppunt A1/A35 Azelo-Buren. Met de Provincie, Euregio en het rijk werken we aan een plan voor het doortrekken en versnellen van de treinverbinding tussen Zwolle, Enschede en Münster. Deze lobby activiteiten dragen bij aan de vergroting van onze externe bereikbaarheid.</p>
<p>02. We herijken de parkeervisie en de fietsvisie</p> <p>We herijken de parkeervisie en fietsvisie als uitwerking van de mobiliteitsvisie. Beide onderdelen dragen bij aan een verbetering van de interne bereikbaarheid van onze stad.</p>
<p>03. We zetten in op versterking van het fietsklimaat.</p> <p>We versterken het fietsklimaat door zoveel mogelijk mensen te laten fietsen om ruimte te houden voor het verkeer dat van verder komt. We realiseren het deeltracé Tubantiasingel – Centraal Station van de fietssnelweg F35 en agenderen de laatste ontbrekende schakel bij de Lambertus Buddestraat. We realiseren fietsstraten op de Molenstraat en Oosterstraat.</p>
<p>04. We stellen een plan op voor mobipunten.</p> <p>Mobipunten zijn overstappunten in de stad waarbij we openbaar vervoer koppelen aan innovatieve deelsystemen zoals elektrische auto's en fietsen. We besteden in het plan aandacht aan de verbinding tussen de verschillende toplocaties van onze stad (Kennispark, Luchthaven en de binnenstad) en de verbinding met de regionale topwerklocaties (met name High Tech Systems Park in Hengelo).</p>
<p>05. We zoeken naar kansen voor een betere bereikbaar van, naar en tussen toplocaties.</p> <p>Hiervoor doen we een studie naar de Oostweg en het ongelijkvloers maken van de aansluiting Oostweg-N35. En we verbeteren de verkeersregelingen op de noordelijke singels om de doorstroming te verbeteren.</p>
<p>06. Verbeteren grensoverschrijdende samenwerking.</p> <p>Via de regiodeal wordt ingezet op het verbeteren van de grensoverschrijdende samenwerking in onze Euregio. Met de Samenwerkingsagenda Oost-Nederland – Münsterland wordt beoogd een proeftuin voor grensoverschrijdende samenwerking te realiseren, waar het niet alleen gaat om het slechten van barrières, maar met name ook om grensoverschrijdende initiatieven en het doen van gezamenlijke investeringen.</p>
<p>07. Uitvoeren motie FC Twente aanslaan voor gebruik parkeerterrein.</p> <p>We gaan uitzoeken hoe huidige contractuele verplichtingen zijn vastgelegd in relatie tot de vergunningen voor het gebruik van het stadion, onderzoeken of het mogelijk is om FC Twente aan te slaan voor het gebruik van de parkeerplaats. Hierna ondersteunen we FC Twente door mee te denken over hoe het mogelijk is om de kosten door te belasten aan hun gebruikers.</p>
<p>08. We faciliteren werkzoekenden en werkgevers in de Duits/Nederlandse grensstreek.</p> <p>We faciliteren werkzoekenden én werkgevers in de Duits/Nederlandse grensstreek bij het vinden van werk, stageplaatsen, studie en personeel.</p> <p>Alle activiteiten betreffende economie en arbeidsmarkt zijn ondergebracht in GrensWerk. GrensWerk is de samenwerking tussen gemeente Enschede, Arbeitsagentur Coesfeld, Werkplein Twente, UWV en de Euregio. Grenswerk richt zich niet alleen op de directe matching van vacatures, maar draagt ook bij aan het doel 'bereikbaarheid van banen' door de grensbarrières te slechten die de Euregionale arbeidsmarkt in de weg staan. Deze actie levert</p>

ook een bijdrage aan doel 3.01 van het programma Vitaal en Sociaal.

Bijdrage verbonden partij: Euregio

Maatschappelijk rendement:

De Euregio zet zich in voor een grensoverschrijdende samenwerking. De Euregio adviseert gemeenten, burgers, ondernemers en organisaties bij grensoverschrijdende vragen. In opdracht van Regio Twente voert de Euregio lobby op de treinverbinding Zwolle-Münster.

Bijdrage verbonden partij: Regio Twente

Maatschappelijk rendement:

Een goede bereikbaarheid is van invloed op het economisch functioneren van de stad en de regio. Een verbeterde bereikbaarheid leidt tot een vergroting van de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat en een versterking van het ruimtelijk economisch functioneren. Regio Twente coördineert de lobby op de bereikbaarheid van banen.

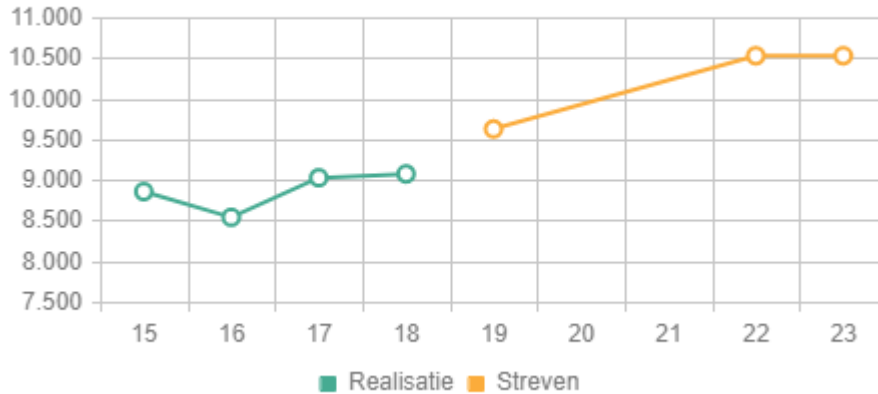
1.02 In Enschede groeien de banen op de toplocaties

Op de toplocaties Kennispark, binnenstad/stadscampus en Technology Base faciliteren wij de vestiging van bedrijven en de groei van banen. In de binnenstad groeien de banen in met name de horeca en detailhandel. De stadscampus, Kennispark en Technology Base gaan zorgen voor een internationaal aantrekkelijk profiel van onze stad en regio, bieden een nieuwe inspirerende werkomgeving en dragen daarmee ook bij aan het aantrekken en vasthouden van talent.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 3

1.02a Aantal banen op Kennispark

Toelichting

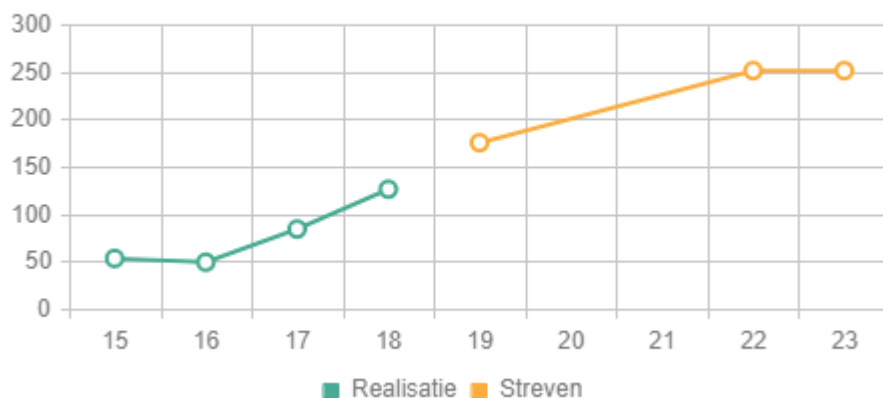
In deze grafiek zien we de ontwikkeling van het aantal banen op Kennispark. Kennispark bestaat uit de gebieden: UT, Business and Science Park en Twente Village.

Het streven van de banenontwikkeling is gebaseerd op een groei met 300 banen per jaar. Dit hangt samen met verwachte ontwikkelingen, nieuwbouw en nieuwvestigings in dit gebied.

Bron: Vestigingenregistratie Enschede

1.02b Aantal banen op de voormalige Luchthaven

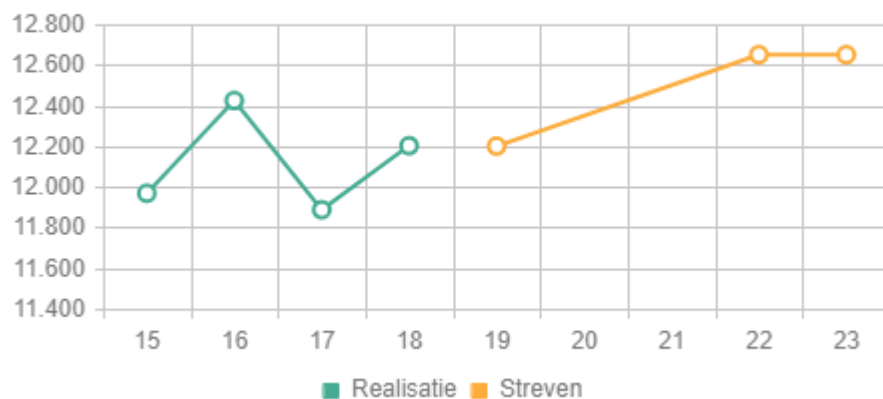
Toelichting

In deze grafiek de ontwikkeling van het aantal banen op de toplocatie "luchthaven". Het betreft de banen op de werklocaties van de voormalige luchthaven (Technology Base, Deventer Poort en de werkparken van Van Eck).

Streven: het streven in deze grafiek is per 2019 aangepast. Het streven in de gemeentebegroting 2019 was grotendeels gebaseerd op de plannen van Lithium Werks (groei met 300 banen per jaar vanaf 2020). Nu de plannen van Lithium Werks niet doorgaan, is een streven van 25 banen per jaar meer realistisch. Daarom is de streefwaarde naar beneden bijgesteld.

Bron: monitor van de Provincie en gemeente Enschede (I&O Research)

1.02c Aantal banen binnenstad/stadcampus

Toelichting

In deze grafiek staan het aantal banen van drie belangrijke binnenstadsgebieden: het kernwinkelapparaat, de kantoorlocatie stationsomgeving en de kantoorlocatie Stadswede (inclusief het voormalige MST aan het Ariënsplein). De daling in 2017 in het aantal banen komt door de verplaatsing van de banen van het MST Ariënsplein naar het Koningsplein. De streefwaarde (een groei met 150 banen per jaar) is gebaseerd op de sterker wordende functie van de binnenstad in de euregio (voorzieningen, komst bioscoop, vernieuwing van winkels en horeca) en de ontwikkeling van de stadscampus met woon/werkfuncties, onderwijs, bedrijvigheid, diensten etc.

Bron: VR beheer gemeente Enschede

Acties 2020

Aantal acties: 5

01. We dragen bij aan de versterking van de regionale topwerklocaties.

In het kader van de regiodeal zetten we met onze partners in op het versterken van de samenhang tussen de topwerklocaties Kennispark Twente, High Tech Systems Park, Technology Base en de logistieke hotspot XL Businesspark Twente. Dit gaan dan om bereikbaarheid van en tussen de topwerklocaties, acquisitie, marketing etc.

02. We voorzien het evenemententerrein van ADT van een passende planologische regeling.

De Raad van State heeft het bestemmingsplan Midden vernietigd, onder meer vanwege het buiten werking stellen van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). We wachten hierover de landelijke ontwikkelingen ten aanzien van PAS af. Gegeven die uitspraak onderzoeken we welke mogelijkheden er zijn om de ontwikkelingen en functies op het evenemententerrein te faciliteren. Kader is daarbij de gemeenteraad vastgestelde beleidskaders (gebiedsgerichte uitwerking Structuurvisie luchthaven 2009, Nota van uitgangspunten Middengebied). Daarbij kijken we ook naar de ontwikkelmogelijkheden van de Deventerpoort.

03. We voeren de gebiedsstrategie Kennispark uit

In 2020 werken we verder aan het tot uitvoering brengen van de gebiedsstrategie Kennispark. We voltooien het aanpassen van ons ruimtelijk instrumentarium met de vaststelling van een nieuwe bestemmingsplan Kennispark, de technische uitwerking van de structuurvisie die in 2019 is vastgesteld. De fysieke gebiedsontwikkeling krijgt een flinke impuls doordat we uitvoering geven aan de samenwerkingsovereenkomst die we begin 2020 gaan sluiten met een ontwikkelende eindbelegger. Samen met deze eindbelegger, de UT en andere partijen stellen we een investeringsagenda op die samen met het nieuwe bestemmingsplan de basis vormt voor een voorstel aan de Raad om een gewijzigde grondexploitatie voor Kennispark vast te stellen.

04. Door ontwikkeling Stadscampus/Connect-U en De Kop

Voortdurende aandacht ligt op het handhaven van de attractiviteit van de binnenstad wat betreft voorzieningen en verblijfskwaliteit door gericht nieuwe initiatieven te faciliteren. Daarnaast ligt de focus op de verdere ontwikkeling van de Stadscampus/Connect-U (versterking wonen, werken en leren). Connect-U richt zich vooral op MKB'ers die willen groeien in samenwerking met talent door de ontwikkeling van verschillende business-communities. Daarnaast wordt de kwaliteit van de verbindingen tussen onder meer Stadscampus en binnenstad versterkt.

De herinrichting van de openbare ruimte is in 2019 gestart in relatie tot de ontwikkeling van de Kop. Deze werkzaamheden worden in 2020 voortgezet en duren tot de zomer. Daarna zal de Haaksbergerstraat gelegen tussen afslag MST en Zuiderval worden aangepakt. Deze inrichting maakt het gebied groener en aantrekkelijker en zorgt voor een bereikbaar centrum. In 2020 zal het bestemmingsplan voor De Kop in procedure worden gebracht.

05. [GESTOPT] Lithium Werks

Nu het duidelijk is dat er vestiging van Lithium Werks niet door zal gaan is er een actievere acquisitie nodig. De bekostiging van de regionale acquisitie, waaronder die voor Technology Base, is op dit moment een vraagstuk voor de regio Twente. Indien er geen middelen beschikbaar komen, is die actieve(re) acquisitie niet aan de orde.

Bijdrage verbonden partij: Technology Base

Maatschappelijk rendement:

Technology Base/Area Development Twente (ADT) heeft de opgave het gebied van de voormalige militaire luchthaven Twente integraal te ontwikkelen tot een impuls en aanjager voor een economisch sterker en duurzamer Twente.

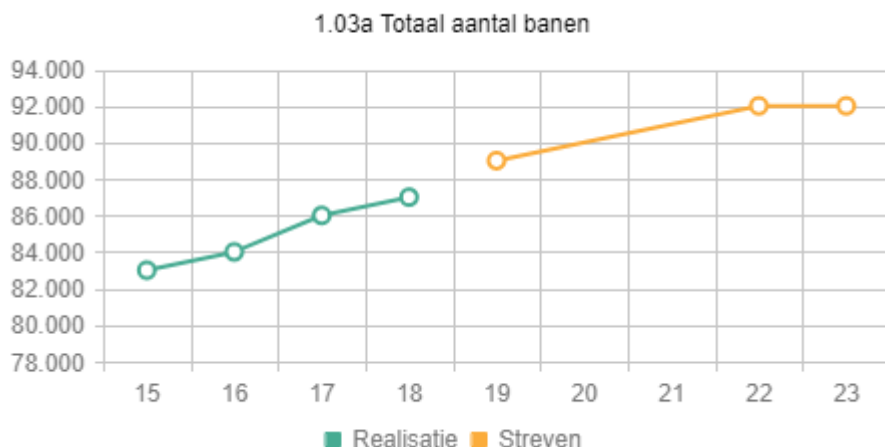
1.03 In Enschede kunnen bestaande en nieuwe bedrijven groeien en innoveren

De basis van onze economie zijn onze bestaande bedrijven. Op regionaal niveau vindt acquisitie plaats in de sectoren High Tech Systems en Materials (HTSM) en logistiek. Hiernaast acquireren we zelf op enkele voor Enschede specifieke sectoren: zakelijke dienstverlening, ICT en winkels voor de binnenstad. Acquisitie gebeurt heel gericht en is afgestemd op het profiel van onze regio en stad. Voor alle bedrijven (bestaand en nieuw) gaan we een goede dienstverlening bieden, zorgen we voor digitale bereikbaarheid, bieden

we ondersteuning van netwerken voor starters, start ups en scale ups en innovatie (Novel-T), bevorderen we internationalisering, hebben we aandacht voor het arbeidsmarktbeleid en voor een aantrekkelijke werkomgeving.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

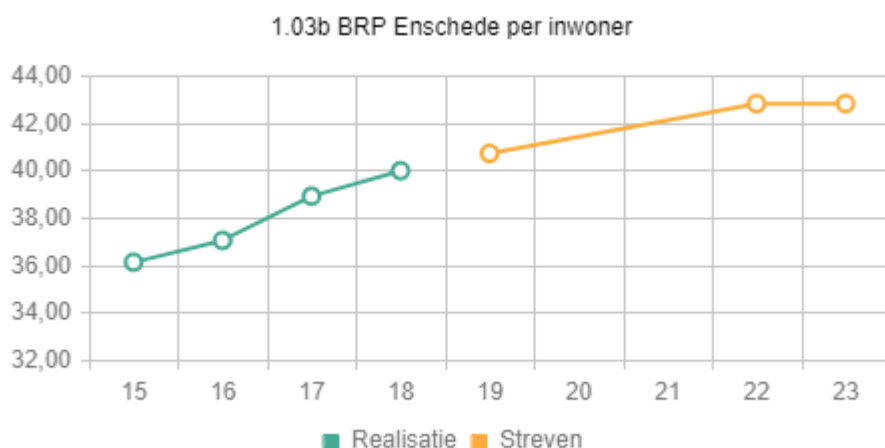

Toelichting

In deze grafiek is de ontwikkeling te zien van het totaal aantal banen in Enschede. De banengroei is een resultaat van inzet op bereikbaarheid van banen en van aantrekken en vasthouden van talent.

Het streefgetal is gebaseerd op de landelijke verwachtingen in banengroei (1,4% groei per jaar vanaf 2019).

Bron: Vestigingenregistratie Enschede (realisatie) en CBS/UWV (voor het streven)

Toelichting

In deze grafiek is de ontwikkeling van het bruto regionaal product (BRP) van Enschede te zien. Het BRP zegt iets over de samenstelling van de economische sectoren in een gemeente en de toegevoegde waarde per baan. Het BRP wordt berekend met behulp van gegevens van het CBS (nationale rekeningen) en werkgelegenheidsgegevens (LISA). In 2019 blijkt dat het CBS de realisatiecijfers met terugwerkende kracht heeft aangepast. De aangepaste realisatiecijfers liggen iets hoger dan vorig jaar werd aangegeven door het CBS. Dit is nu verwerkt in bovenstaande grafiek. Het streven is hierop ook aangepast (met het nieuwe cijfer voor 2018 als uitgangspunt).

Het streven is het BRP harder te laten stijgen dan de landelijke prognose (een stijging van 1,8% per jaar vanaf 2018, bron: CPB). We hopen met ontwikkelingen op de toplocaties, ondersteuning van innovatie en inzet op goede voorzieningen een sterkere samenstelling in sectoren te krijgen en meer toegevoegde waarde per baan. Het streven is vastgezet op de gegevens van vorig jaar, maar zou eigenlijk hoger moeten liggen na de aanpassing van de realisatiecijfers.

Acties 2020

Aantal acties: 5

01. Invulling geven aan bezuiniging Ondernemersloket

We geven invulling aan de bezuiniging op het ondernemersloket (als onderdeel van de brede taakstelling op het domein Fysiek en Economie). In lijn met de economische visie werken we aan stroomlijning van de dienstverlening aan starters en reguliere mkb. Daartoe brengen we onder andere de hoofd- en neventaken van het ondernemersloket in kaart. Waarbij het onze uitdaging is om de huidige integrale benadering van ondernemersvragen zoveel mogelijk elders in de organisatie in te bedden.

02. Verbinden arbeidsmarktbeleid met economie.

We gaan onderzoeken hoe we het arbeidsmarktbeleid kunnen verbinden met een veerkrachtige economie. Het arbeidsmarktbeleid was vooral gericht op het zorgen dat mensen aan een baan komen. Of die baan ook een langdurig en toekomstbestendig perspectief is voor de werkzoekende, was beperkt aandacht voor. Door in het arbeidsmarktbeleid de focus te leggen op banen passend bij het profiel van Enschede en de regio, op sectoren die de toekomst hebben, gaan we deze verbinding tussen arbeidsmarktbeleid en economie versterken. Dit conform de recent door uw raad vastgestelde Enschedese Arbeidsmarkt Aanpak.

03. We evalueren startup Twente.

Startup Twente is het informele samenwerkingsverband tussen Novel-T, Ondernemerslab ROC van Twente, Spinnerij Oosterveld, the Cespot en het Saxion Centrum voor Ondernemerschap. De gemeente coördineert die samenwerking, die ten doel heeft voorzieningen voor starters/startups in Enschede en Hengelo helder inzichtelijk te maken, op elkaar af te stemmen en meer samen te gaan doen. Vooraf hebben we daarbij aangegeven dat dit tijdelijk zou zijn, totdat de samenwerking op eigen benen kan staan. Wij evalueren in 2020 deze samenwerking en bezien of wij daar een rol in moeten blijven spelen.

04. We starten met de uitvoeringsagenda visie werklocaties.

In 2020 gaan we gebiedsprofielen maken (voor het gebied Westerval wordt een integrale gebiedsvisie gemaakt), een verdiepende analyse op kantoren uitvoeren en aan de slag met de verduurzaming van de bedrijventerreinen. We versterken vanuit de visie werklocaties het vestigingsklimaat door samen met ondernemers het zelfbeheer openbare ruimte en het parkmanagement waar mogelijk door te zetten en door gerichte stimulering van duurzaamheid, biodiversiteit en klimaatadaptatie op bedrijventerreinen.

05. We komen met een voorstel voor een broedplaatsen- en ateliersbeleid.

Om een aantrekkelijke stad te zijn voor talent en om de stedelijke kracht van Enschede verder te versterken zijn broedplaatsen belangrijk. In het beleidskader geven we aan wat broedplaatsen zijn en onder welke voorwaarden we willen meewerken aan het tijdelijk of permanent realiseren van broedplaatsen in Enschede.

Bijdrage verbonden partij: XL Businesspark Twente/Regionaal Bedrijventerrein RBT

Maatschappelijk rendement:

De ontwikkeling en uitgifte van XL Businesspark draagt bij aan de regionale groei van bedrijven en het creëren van nieuwe banen. Een deel van deze banen kan door Enschedeërs worden ingevuld. Ook worden indirect banen gecreëerd door het versterken van de logistieke sector in Twente.

2. Talent wordt aangetrokken en vastgehouden

De aantrekkelijkheid van een stad wordt in eerste instantie bepaald door de inwoners: het aandeel HBO en universitair opgeleiden en het aandeel creatieve klasse bepaalt de aantrekkelijkheid van de stad voor bedrijven en de economische groei. Economische groei is nodig om iedereen aan het werk te houden. Enschede heeft een relatief laag aandeel HBO en universitair opgeleiden. Dit beperkt de economische kansen van onze stad. Om hier verandering in aan te brengen, gaan wij meer inzetten op het aantrekken en vasthouden van HBO en universitair opgeleid talent. Hiervoor is het belangrijk dat de voorzieningen (wonen, cultuur, profilering) goed op orde zijn. We willen kwalitatief groeien om als stad sterker te worden.

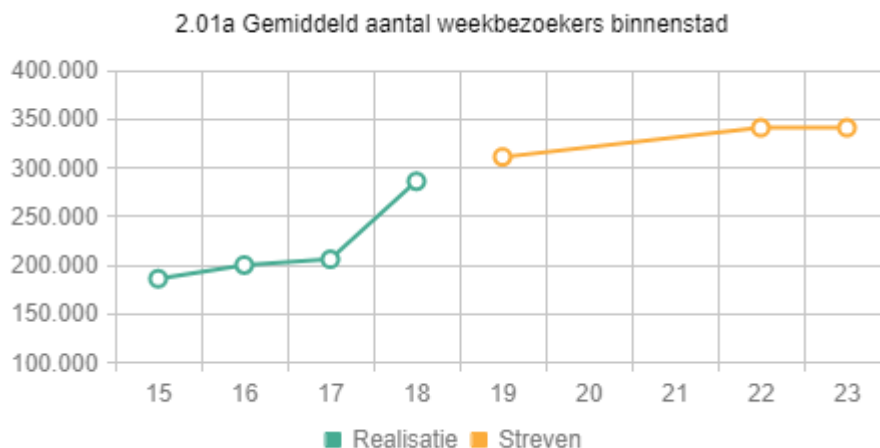
Deze doelstelling hangt sterk samen met "de bereikbaarheid van banen wordt vergroot", "inwoners zijn gezond en actief" en "inwoners zijn financieel zelfstandig".

2.01 De stedelijke voorzieningen zijn attractief voor inwoners en bezoekers (nationaal en internationaal)

Een aantrekkelijke stad heeft een bruisende binnenstad, goede culturele voorzieningen, evenementen en voorzieningen als een internationale school. En dit is afgestemd op de wens tot het vasthouden van meer HBO en universitair opgeleiden.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

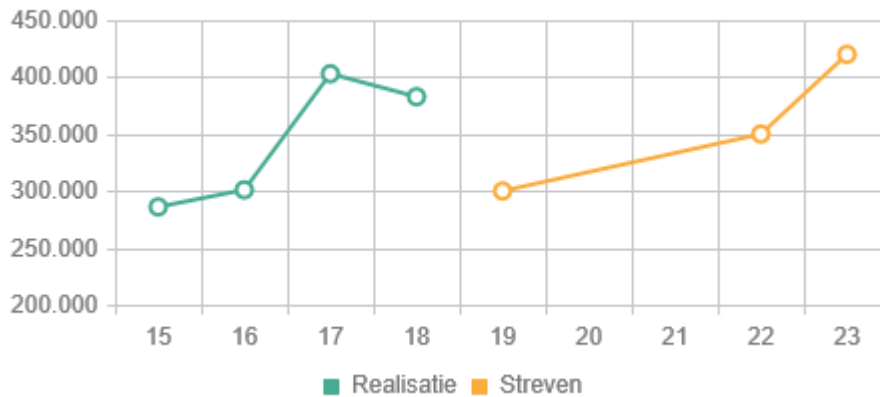
Toelichting

In deze grafiek staat het gemiddeld aantal weekbezoekers in de binnenstad. Dit gemiddelde aantal is tot en met 2017 gemeten op basis van handmatige tellingen. Deze tellingen vonden eens per jaar en tijdens winkeltijden plaats. Vanaf 2018 tellen we alle dagen, via wifisensoren en 24 uur per dag. Dit levert een trendbreuk op in de cijfers (omdat we nu 24 uur per dag tellen). Het getal van 2018 is het gemiddeld aantal weekbezoekers in de eerste helft van het jaar gebaseerd op wifitellingen.

Het streven is gebaseerd op een verwachte toename van bezoekers door realisatie van nieuwbouwprojecten rondom de binnenstad, ontwikkeling van de stadscampus en verdere versterking van de positie van de binnenstad in de Euregio.

Bron: Locatus (2015-2017) en City Traffic (vanaf 2018)

2.01b Bezoekers van de grote gesubsidieerde culturele instellingen

Toelichting

Cultuur en evenementen zijn belangrijke factoren voor een aantrekkelijke stad, goede stedelijke voorzieningen. Doel is dat dit totaal aantal stijgt. Indirect effect zijn meer bestedingen (o.a. restaurantbezoek) in de stad. De streefwaarden zijn het aantal bezoekers per jaar.

Bron: De culturele instellingen

Acties 2020
Aantal acties: 5
<p>01. We maken een nieuw evenementenbeleid</p> <p>In het beleid geven we aan welke doelen een evenement moet nastreven om voor subsidie in aanmerking te komen en hoe aanvragen worden afgewogen. Ook leggen we vast welke evenementen beeldbepalend zijn voor Enschede en daarom een bijdrage van de gemeente krijgen. Tenslotte is het beleid een kader voor de vergunningverlening.</p>
<p>02. We faciliteren de realisatie van de Huiskamer van Enschede in het Wilmink theater, inclusief de verhuizing van de bibliotheek.</p> <p>Wanneer de gebruikers van het theater de invulling van de Huiskamer hebben vastgesteld leggen we een voorstel aan de raad voor om te komen tot realisatie.</p>
<p>03. We maken een voorstel voor de korting op subsidies cultuur.</p> <p>We doen de raad een voorstel waarin dat deel van de korting van één miljoen op subsidies dat aan Cultuur wordt toegewezen is verwerkt. In het voorstel wordt concreet aangeven waar en in welke omvang de korting wordt doorgevoerd en wat de gevolgen zijn.</p>
<p>04. Voorbereiding op wijzigingen in de (5G) Telecommunicatiewet</p> <p>De exacte ingangsdatum van de (5G) Telecommunicatiewet is nu nog niet bekend. De wijzigingen houden voor en belangrijk deel voor onze gemeente in dat we 5G internetverkeer mogelijk moeten maken in stad en buitengebieden. Hiervoor moeten (veel) antennes worden geplaatst waarvoor met Fysiek overleg over vergunningen plaats zal moeten vinden voor plaatsing. Daarnaast moet ook het maatschappelijk debat met inwoners en bedrijven plaats gaan vinden over stralingsimpact van 5G.</p>
<p>05. We willen beter inzicht in de ruimte die er voor deze initiatieven is in Enschede.</p> <p>Er zijn verschillende initiatieven in de stad voor het willen realiseren van nieuwe hotels en andere vormen van verblijfsaccommodaties. We willen beter inzicht in de ruimte die er voor deze initiatieven is in Enschede. We doen daarom onderzoek naar de verwachte markt en sluiten aan bij studies van de regio. Dit moet lijden tot een beleidskader voor hotels en andere verblijfsaccommodaties.</p>

Bijdrage verbonden partij: Twentse Schouwburg

Maatschappelijk rendement:

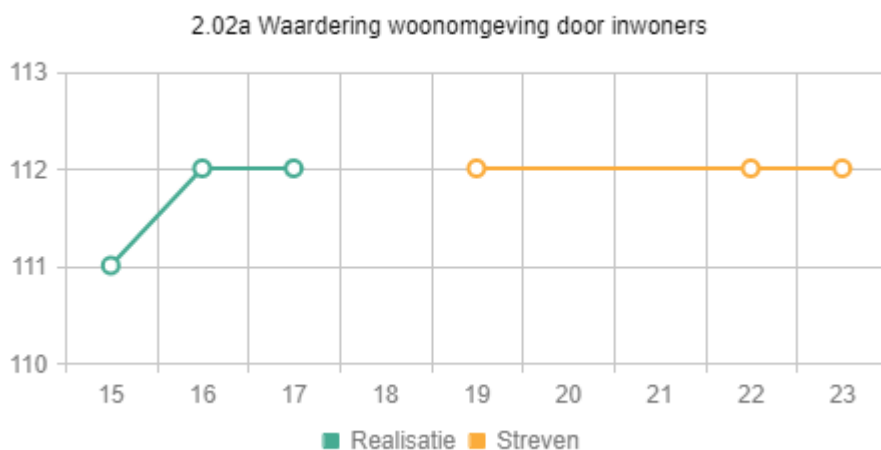
De Twentse Schouwburg N.V. (Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede) vormt een belangrijke culturele voorziening voor de gemeente Enschede en omgeving. De onderneming exploiteert vier gebouwen met samen zes podia in het centrum van Enschede, te weten: het Wilminktheater, het Muziekcentrum, de Grote Kerk en De Kleine Willem. Op jaarbasis biedt de organisatie momenteel circa 350 – 380 voorstellingen en concerten aan met circa 135.000 bezoekers per jaar. Daarnaast is er meer aandacht voor de verbindende rol van Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede binnen de Twentse samenleving, verbinding tussen publiek en podia en ook tussen de Twentse podia onderling.

2.02 Het woningaanbod en de leefomgeving zijn attractief, veilig en toekomstbestendig

Als we meer HBO en universitair opgeleiden vast willen houden, dan moet het woningaanbod hier bij aansluiten. De kwalitatieve samenstelling van het woningaanbod is een aandachtspunt en we moeten kijken of we passende woningen hebben voor net afgestudeerden, expats en gezinnen. Als grootste stad van het oosten kunnen wij een grootstedelijk woonmilieu bieden. Het verdichten in het centrum hoort bij dit doel, evenals een aantrekkelijke leefomgeving en buitengebied.

Indicatoren

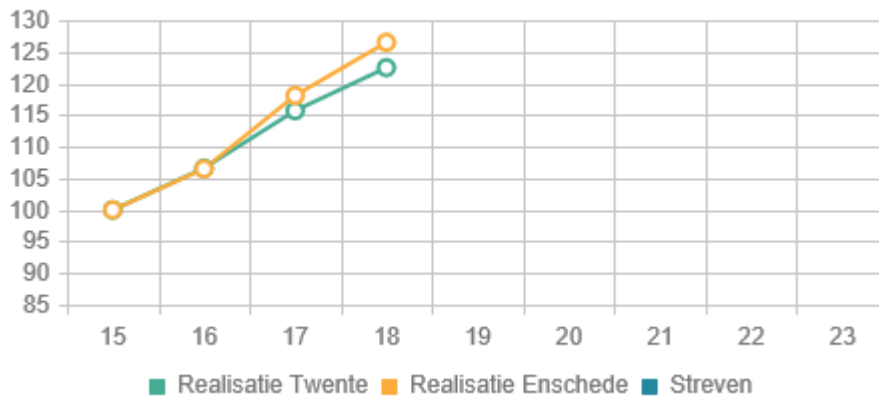
Aantal indicatoren: 5

Toelichting

Dit cijfer is samengesteld uit verschillende waarderingsaspecten van de aantrekkelijkheid van de woonomgeving. De keuze is gebaseerd op studies van het Ministerie en de atlas voor Nederlandse gemeenten. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over de mate van contact tussen burens, de hoeveelheid groen en water in de wijk, het percentage koopwoningen en het culturele aanbod.

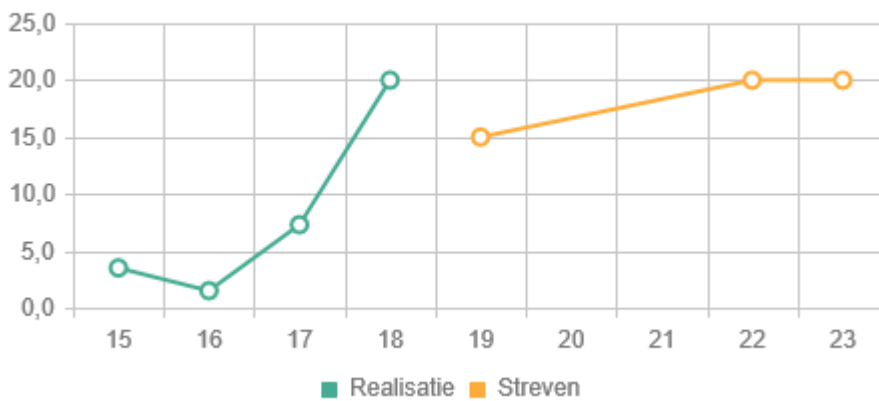
2.02b Ontwikkeling gemiddelde verkoopprijs

Toelichting

Het indexcijfer van de gemiddelde verkoopprijsontwikkeling geeft informatie over de aantrekkelijkheid van Enschede in relatie tot andere gebieden.

2.02c Aandeel toegevoegde woningen met een WOZ waarde vanaf 320.000

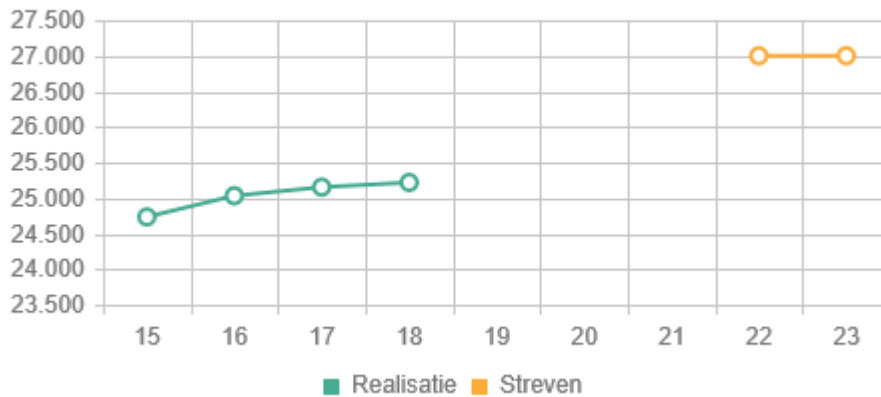

Toelichting

Als wij willen werken aan een evenwichtiger samenstelling van onze bevolking, dan moet de verhouding tussen de verschillende prijssegmenten van woningen veranderen (relatief minder goedkoop en meer duur). Bij nieuwbouw streven we naar een relatief groter aandeel in het duurdere segment.

2.02d Inwoners aantal binnensingelgebied

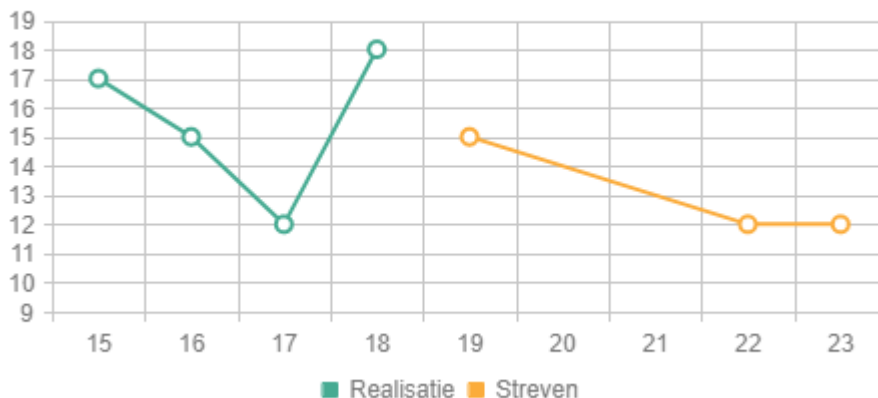

Toelichting

In het kader van de trek naar de stad, het unieke hoogstedelijke woonmilieu dat Enschede kan bieden in en rondom de binnenstad, gaan we meten of de inwoneraantallen in dit gebied ook stijgen.

De streefgetallen zijn gebaseerd op basis van de voorgenomen harde en als haalbaar ingeschatte zachte plannen in de periode 2019-2022.

2.02e Score woonaantrekkelijkheid zonder geografie

Toelichting

De score woonaantrekkelijkheid is een jaarlijkse score van onze stad in de Atlas voor Gemeenten. We laten hier de score zien zonder geografie omdat geografische factoren erg bepalend zijn voor onze eindscore (bereikbaarheid van banen, nabijheid natuurgebieden als de Veluwe en de zee). Aan onze geografische ligging kunnen we niet zoveel veranderen. De andere factoren die deze score bepalen zijn: cultureel aanbod, veiligheid, percentage koopwoningen, culinair aanbod, aanwezigheid universiteit en percentage vooroorlogse woningen.

Hoe lager de score, hoe beter we scoren op de ranglijst.

Het streven is om weer op het niveau van 2017 te komen (12e van de ranglijst: een plek die past bij de omvang van onze gemeente)

Bron: Atlas voor Gemeenten.

Acties 2020

Aantal acties: 18

01. We maken een bestemmingsplan en grondexploitatie fase 1 Centrumkwadraat

We hebben een gebiedsvisie opgesteld voor Centrumkwadraat. Dit gebied is gelegen tussen het voormalige Polaroid tot aan de hoek Hengelosestraat- Molenstraat. Op basis van de visie leggen we een voorstel voor over de grondexploitatie Centrumkwadraat fase 1 (gebied Hengelosestraat/Molenstraat). We starten de procedure voor een bestemmingsplan voor dit gebied. Centrumkwadraat is een ontwikkeling waarin we voor brede doelgroepen een omgeving van wonen en werken willen bieden. Hoofddoel is het aantrekken en vasthouden van talent met het bieden van een aantrekkelijke en hoogstedelijke woon- en werkomgeving.

02. We stellen een ontwikkelkader op voor Cromhoffspark.

Er wordt de raad een integraal ontwikkelkader voorgelegd voor het gebied Cromhoffspark. Het ontwikkelkader behelst een groter gebied dan de eerder door raad vastgestelde visie op de Zuiderval (dec 2016). In het ontwikkelkader worden ruimtelijke ontwikkelprincipes en de globale programmatische uitgangspunten opgenomen.

03. Bestuurlijk afwegingskader Gebiedsontwikkeling.

Voor financieel onhaalbare plannen wordt gewerkt aan een 'Bestuurlijk Afwegingsmodel Gebiedsontwikkeling'. Hierbij vindt bestuurlijke afweging plaats of een financiële bijdrage vanuit de gemeente gerechtvaardigd is gezien de maatschappelijke impact van het project (bijdrage van het project aan de doelen van de stad). Deze actie volgt uit de recent door uw raad vastgestelde Nota Grondbeleid.

04. Het maken van een Investeringsagenda Gebiedsontwikkeling.

Op basis van de ruimtelijke koers van de gemeente zal een investeringsagenda worden voorbereid. Deze investeringsagenda geeft aan wat de financiële consequenties (in de tijd) zijn van de ruimtelijke ingrepen die de stad nodig heeft om zich te ontwikkelen. Aan deze investeringsagenda zal een investeringsstrategie gekoppeld worden. Deze strategie geeft antwoord hoe we als stad deze uitdaging gaan bekostigen. De investeringsagenda en de investeringsstrategie zal separaat aan de raad ter behandeling worden voorgelegd. Ook deze actie volgt uit de recent geactualiseerde Nota Grondbeleid.

05. We starten met de uitvoering van diverse deelprojecten uit de Dynamische Uitvoeringsagenda Tweekelerveld.

Voor Tweekelerveld is in het kader van de dynamische investeringsagenda gewerkt aan een integrale uitvoeringsagenda voor de komende 5-10 jaar. Daarin zijn verschillende acties opgenomen waarvan het begin van de uitvoering van start kan gaan in 2020. Het gaat dan bijvoorbeeld om het organiseren van een werkplaats (bewoners, corporaties, gemeente) voor de aanpak van wateroverlast, hittestress en droogteproblematiek, het verder uitwerken van plannen voor een huis van de wijk en een eerste uitwerking van diverse ruimtelijke plannen voor herstructurering van corporatiewoningen. De acties worden in veel gevallen samen met de corporaties of andere partijen uitgevoerd. Ook worden de plannen uitgewerkt voor de invulling van de ROC locatie en de locatie Assinkhof.

06. We starten met de uitvoering van de woonvisie en bijbehorende moties.

Een aantal acties/moties in de woonvisie is zo concreet dat ze als separate actie in deze begroting zijn benoemd. Een aantal andere acties is structureler of meer beleidsvoorbereidend van aard. Ook deze acties worden in 2020 verder uitgewerkt. Hierbij gaat het onder andere om het organiseren van een jaarlijks woondebat, het op orde brengen en houden van adaptief en kwalitatief programmeren, het uitwerken van de jaarlijkse prestatieafspraken met de corporaties, het aanpassen van regelgeving in beleidsregels of bestemmingsplannen in lijn met de woonvisie, het kamergewijs huisvesten van "kwetsbare inwoners" in corporatiebezit, de aanpak van slecht verhuurderschap en het faciliteren van (innovatieve) huisvesting ten behoeve van langer zelfstandig wonen. Enkele acties zijn ook uitgewerkt onder 2.3 (sociaal).

07. Voorstel Visie Landelijk Gebied.

- De Visie Landelijk Gebied (LG) wordt in 2020 voorgelegd aan de raad en geeft in hoofdlijnen aan welke ontwikkelingen de gemeente voor ogen staan in het landelijk gebied van de gemeente Enschede. Het zichtjaar voor de visie is 2030. Belangrijke thema's zijn de transitie in de landbouw, landschap, biodiversiteit, wonen en bouwen in het Landelijk Gebied en de opwekking

van energie.

- Met de visie LG leggen wij uw raad een discussienota voor over het structureel verhogen van het budget voor het Landelijk Gebied. Het budget wordt ingezet om ontwikkelingen op gang te brengen, onrendabele top van een investering op te vangen, initiatieven te ondersteunen enzovoort, en is een vertaling van de uitgesproken ambities bij de Nota van Uitgangspunten Landelijk Gebied.

- Een uitwerking van de visie LG is het opstellen van een nieuwe Gids Buitenkans. Het wordt de vierde versie van deze Gids Buitenkans die aan uw raad wordt voorgelegd. De Gids geeft het beleidskader met concrete randvoorwaarden om medewerking te geven aan nieuwe initiatieven in het landelijk gebied.

08. We leggen een “integrale visie voor de openbare ruimte” voor aan de raad.

De openbare ruimte levert een grote bijdrage aan de strategische opgaven van de stad, zoals ook inzichtelijk gemaakt in de eerder opgestelde [inspiratiekaart openbare ruimte](#). Bij de inrichting, het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte maken we, mede vanuit deze inspiratiekaart, doorlopend afwegingen om de bijdrage aan de strategische opgaven verder te vergroten. Deze werkwijze wordt verder doorontwikkeld middels een “integrale visie openbare ruimte”.

09. We voeren de “motie bestrijding Eikenprocessierups” uit.

We stellen samen met deskundigen en regionale partijen een plan op voor de aanpak van de Eikenprocessierups in 2020 en verdere jaren en voeren dit door in de openbare ruimte. Dit doen we conform de [brief aan de raad](#) die we hierover in juli 2019 hebben verzonden. Op basis van dit plan van aanpak kunnen de structurele kosten worden bepaald, welke we meenemen in de zomernota 2020.

10. We voeren pilots uit met andere vormen van plaagdierbestrijding in de openbare ruimte.

Dit doen we samen met Twente Milieu (die de plaagdierbestrijding voor ons uitvoert), instellingen en bewoners in de stad.

11. Visie diepere ondergrond

We ontwikkelen samen met de gemeente Hengelo een integrale visie voor bodem en ondergrond. Deze visie zal uiteindelijk verankering moeten vinden in de gemeentelijke omgevingsvisies en zal zich moeten verhouden tot actuele maatschappelijke opgaven.

12. Het experimenteren met de privatisering bouwtoezicht

De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) is gekoppeld aan de Omgevingswet en wordt dus naar alle waarschijnlijkheid ook ingevoerd in 2021. In de aanloop naar 2021 is het goed om te experimenteren met deze nieuwe regelgeving, samen met private partners. Tot de invoering blijft de gemeente ook nog verantwoordelijk voor de technische toets (Bouwbesluit) van de aanvragen omgevingsvergunning. In experimenten / pilots zal gecontroleerd geoefend worden met het overlaten aan de private sector. De pilots zullen in afstemming met de rijksoverheid worden opgesteld en de resultaten ervan worden gestandaardiseerd teruggekoppeld zodat statistische conclusies getrokken kunnen worden. Speerpunt zal zijn:

- Het vinden van een breed spectrum van projecten en private partijen om de pilot gezamenlijk mee te “draaien” en zo relevante informatie te vergaren die de invoering van de nieuwe wet zal vergemakkelijken.

13. Evalueren en eventueel optimaliseren van het beleid onzelfstandige woonruimte

Het valt op dat er een toenemende maatschappelijke weerstand ontstaat tegen onzelfstandige woonruimte. Deze woonruimte neemt absoluut en relatief toe binnen de gemeente, zij het dat de ervaren overlast per wijk verschilt. Landelijk komt dit fenomeen ook terug en een van de verklaringen is dat het rendement op vermogen via de bank (vrijwel nihil) of effecten (hoog risico) door veel investeerders als slecht / risicovol wordt beoordeeld. Investeren in vastgoed en dan uitponden door kamerverhuur (onzelfstandige woonruimte) is een veel toegepast alternatief. Enschede heeft hier door middel van een paraplubestemmingsplan (gemeentebreed) en beleid (o.a. percentages per wijk) sturing willen geven.

In 2020:

- is er geïnventariseerd hoe groot het probleem is en welke (aanvullende) instrumenten ingezet kunnen worden;

- is zo nodig beleid en regelgeving aangepast / geoptimaliseerd.

14. Optimaliseren van de inzet van de Bijzondere OpsporingsAmbtenaren domein I (BOA's Handhaving openbare ruimte)

Voor de inzet van de Bijzondere OpsporingsAmbtenaren domein I (BOA's) is noodzakelijk dat er goed geprioriteerd wordt. Vanuit verschillende belangen wordt er om inzet van de BOA's gevraagd. Zo ligt er een motie van de gemeenteraad waarin voorgesteld wordt om de capaciteit te concentreren in het centrum. Daarnaast ligt er een grote behoefte bij andere standsdelen om de inzet daar ook te vergroten. Hier moet dus geprioriteerd worden en keuzes worden gemaakt. "Het komt uit de lengte of uit de breedte". Verder willen we een grote stap voorwaarts zetten naar informatie gestuurd handhaven. Dit houdt in dat er meer projectmatig wordt gewerkt in plaats van m.n. het afhandelen van meldingen en klachten.

In 2020 is:

- de prioritering bediscussieerd en vastgesteld;
- de inzet van de BOA's meer informatie gestuurd dan melding gestuurd.

15. We gaan de invoering van de omgevingswet voorbereiden

De Omgevingswet wordt in 2021 ingevoerd. Voor de invoering van de Omgevingswet werken we verder aan een aantal speerpunten:

- We bouwen verder aan een Omgevingsvisie.
- We brengen in kaart welke algemene regels, vergunningstelsels, delen van huidige verordeningen en beleid(sregels), we in een toekomstig Omgevingsplan willen opnemen.
- We brengen de ICT en Geo-informatie op orde.
- We optimaliseren de processen en dienstverlening vanuit klantgerichtheid.
- We zetten experimenten op het gebied van flexibel bestemmen, snellere vergunningverlening en vernieuwende wijzen van integrale besluitvorming en integrale aanpakken binnen specifieke delen van de stad voort.
- We versterken de dienstverlening in de uitvoering. We halen hiervoor jaarlijks informatie op over klanttevredenheid (via klantreizen, klantmetingen, kto's telefonische enquetes),

In het invoeringstraject kiezen we voor een nauw verbonden politiek-bestuurlijk-ambtelijk samenspel.

16. het uitvoeren van een onderzoek naar mogelijke financieringsvormen om de wettelijke VTH-taken uit te voeren.

Met de komst van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitborging in 2021 zullen de legesinkomsten voor een belangrijk deel wegvallen. Het werk zal niet naar rato afnemen, maar naar verwachting op een gelijk niveau blijven. In 2020 willen we daarom een onderzoek uitvoeren naar de mogelijke financieringsvormen om uitvoering te kunnen blijven geven aan de wettelijke VTH-taken.

17. Verbeteren samenwerking met de OmgevingsDienst Twente (ODT)

Zowel bestuurlijk als ambtelijk zal de inzet maximaal zijn om de huidige patstelling tussen de gemeente Enschede en de ODT te beëindigen. Een oplossing die bij voorkeur ambtelijk/bestuurlijk wordt bereikt, maar zo nodig ook in rechte kan worden afgedwongen. Binnen de ruime kaders die Enschede heeft gesteld, namelijk:

- de overheveling van milieutaken naar ODT mag structureel niet duurder zijn vergeleken met de oude situatie waarbij de gemeente deze taken zelf uitvoerde en
- de kwaliteit van de ODT output / de op te leveren producten moet minimaal op een vergelijkbaar niveau liggen vergeleken met de oude situatie waarbij de gemeente deze taken zelf uitvoerde.- in goed bestuurlijk overleg of in rechte een bevredigende oplossing gevonden voor genoemd conflict.

In 2020 is:

- in goed bestuurlijk overleg of in rechte een bevredigende oplossing gevonden voor genoemd conflict.

18. We starten met de ontwikkeling van Leuriks Oost

In 2020 starten we met de ontwikkeling van Leuriks Oost door een nieuw bestemmingsplan voor dit gebied aan uw Raad voor te leggen.

Bijdrage verbonden partij: Onderhoud Enschede

Maatschappelijk rendement:

Zij zorgt voor de uitvoering van het onderhoud van de openbare ruimte. Daarmee draagt zij bij aan de realisatie van de doelen voor de openbare ruimte, zoals behalen van het gewenste kwaliteitsniveau en het woon- en vestigingsklimaat van de stad. Daarnaast levert zij een belangrijke bijdrage aan de arbeidsmarkt doelstellingen, doordat 60% van het personeel van Onderhoud Enschede BV bestaat uit mensen uit de arbeidsmarkt doelgroep. De kwaliteit van de werkzaamheden wordt gemonitord en vastgelegd in rapportages.

Bijdrage verbonden partij: Regio Twente

Maatschappelijk rendement:

Binnen het kader van de regio wordt samengewerkt op het gebied van wonen, externe lobby en samenwerking en grondzaken. In het verlengde van de regionale woonvisie die begin 2016 is vastgesteld, worden afspraken gemaakt over de omvang en kwaliteit van de woningproductie in Twente. Daarnaast wordt de inbreng in G32, VNG en dergelijke gecoördineerd. Binnen de regio is de samenwerking met de Netwerksteden vooral op wonen en grondzaken.

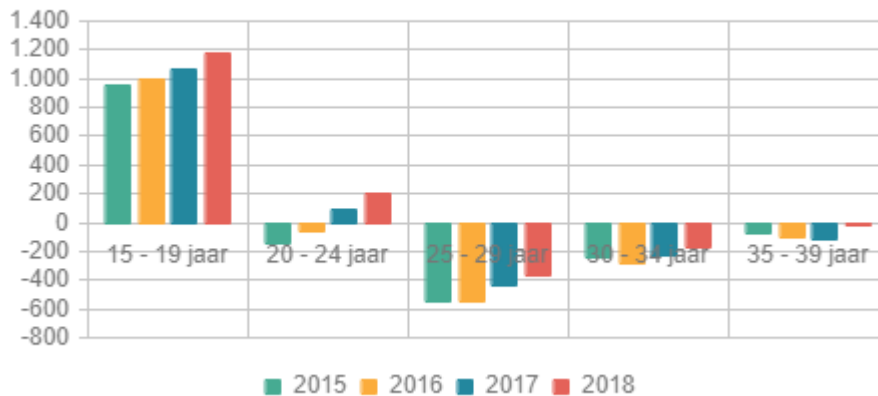
2.03 Wij werken effectiever samen met de kennisinstellingen (UT, Saxion, Aki, ROC) en het bedrijfsleven op de opgave "aantrekken en vasthouden van talent"

Het aantrekken en vasthouden van talent is een opgave die we niet alleen kunnen trekken. We werken hierin nauw samen met de kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Met de kennisinstellingen hebben we een strategische samenwerkingsagenda Smart Enschede opgesteld. Het samenwerken met de bedrijven is hier een onderdeel van.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

2.03a Migratiesaldo naar leeftijd

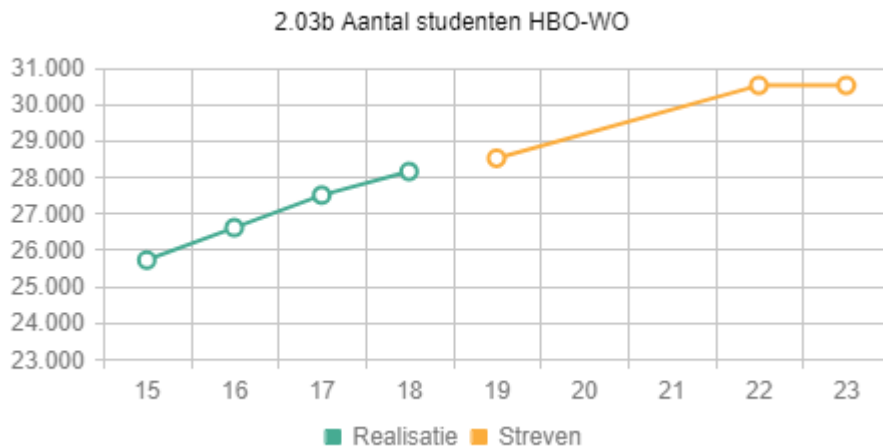

Toelichting

In deze grafiek is het migratiesaldo te zien per leeftijdsgroep. Om de grafiek leesbaar te houden is gekozen voor de leeftijdsgroepen tussen 15 en 40 jaar. Dit zijn ook de groepen waar we ons vooral op inzetten bij de doelstelling "aantrekken en vasthouden van talent". De migratie in de leeftijdsgroep 15-19 hangt sterk samen met het aantal jongeren dat in onze stad komt studeren.

Streven: we streven er naar om meer jongeren te trekken in de leeftijdsgroep 15-19 jaar en in de leeftijdsgroepen 20-40 hopen we dat er per saldo meer mensen blijven dan dat ze vertrekken uit onze stad.

Bron: Basis Registratie Personen, bewerkt door Kennispunt Twente

Toelichting

In deze grafiek ziet u het aantal studenten op de UT, Artez en Saxion (vestiging Enschede).

Streven: Saxion verwacht de komende jaren een lichte toename in het aantal studenten. De UT verwacht een iets sterkere groei in studentenaantallen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een toename in internationale studenten.

Bron realisatie: DUO, bewerkt door Kennispunt Twente

Bron streven: UT, Saxion en Artez (inschattingen)

Acties 2020
Aantal acties: 3
<p>01. We dagen studenten en talenten uit om samen met ons te werken aan vernieuwende oplossingen op het gebied van klimaatadaptatievraagstukken.</p> <p>Waarmee we talent ook uitdagen om op een vernieuwende manier naar Enschede te kijken. Dit vanuit de samenwerkingsovereenkomst die we hierover vanuit klimaatadaptatie met de opleiding Creative Technology van de Universiteit Twente hebben afgesloten.</p>
<p>02. Samen met de kennisinstellingen, het bedrijfsleven en andere instanties zetten we meer regie op de regionale talentopgave</p> <p>We gaan in 2020 onze krachten bundelen om op een eenduidige manier talent te kunnen aantrekken en behouden voor onze regio/Enschede. Door samen te werken zijn we effectiever in onze aanpak en kunnen we ook efficiënter omgaan met de inzet van middelen, waaronder de middelen vanuit de Regiodeal.</p>
<p>03. We leggen nieuwe accenten in het convenant met de kennisinstellingen</p> <p>Op basis van het convenant tussen de vier kennisinstellingen en de gemeente Enschede maken we met ingang van 2020 gericht gebruik van de kennis en inzet van studenten, docenten en onderzoekers. We betrekken ze bij en dagen ze uit om met oplossingen te komen voor de vraagstukken waar we als stad voor staan. In dit kader werken we aan een gezamenlijke onderzoeksagenda en aan inbedding daarvan in het curriculum van de verschillende kennisinstellingen. Inmiddels hebben we concrete afspraken gemaakt over samenwerking op het gebied van klimaatadaptatie en het sociaal domein.</p>

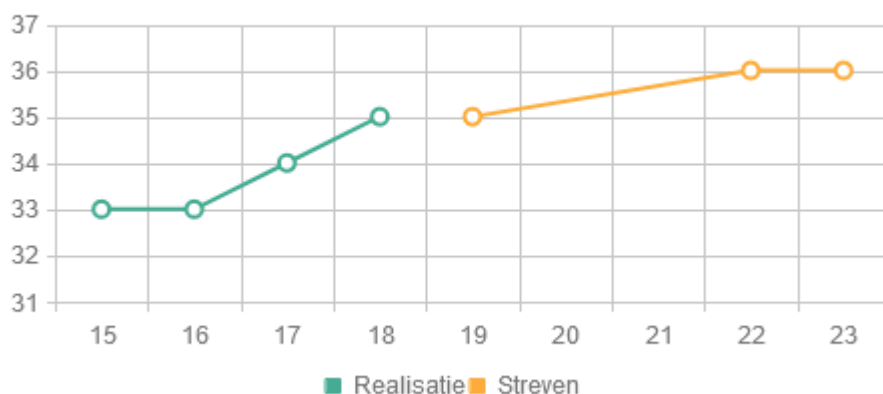
2.04 De (inter)nationale branding van Enschede wordt versterkt

Om onze stad neer te zetten als aantrekkelijk voor talent is veel inzet nodig op positionering en profilering. We willen onze stad neerzetten als grensverleggend, innovatief, hip en slim. Hiernaast willen we ook een welcoming city zijn voor de toenemende stroom van buitenlandse studenten en kenniswerkers.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

2.04a Aandeel hoger opgeleiden in de werkzame beroepsbevolking

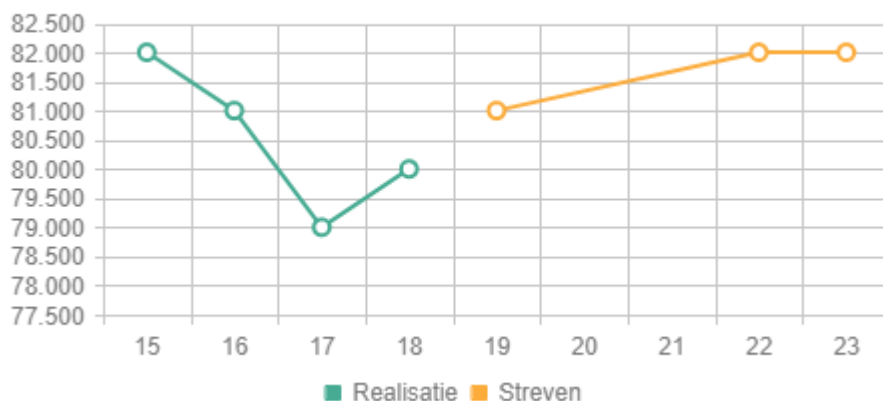
Toelichting

In deze grafiek zie je het percentage hoger opgeleiden in Enschede (hoger opgeleid is: HBO en WO). Enschede heeft een relatief laag aandeel hoger opgeleiden. Universiteitssteden hebben gemiddeld een aandeel van 45% hoger opgeleiden, Enschede heeft 34% hoger opgeleiden als aandeel in de beroepsbevolking.

Streven: hoger opgeleiden zijn een belangrijke factor voor groei van economie en een aantrekkelijke stad. Als we meer talent weten aan te trekken en vast te houden, gaat dit aandeel stijgen. Streven is daarom om het aandeel hoger opgeleiden hoger te krijgen.

Bron: CBS

2.04b Beroepsbevolking Enschede

Toelichting

De beroepsbevolking (alle mensen tussen 15 en 74 jaar die werken of beschikbaar zijn voor werk) stijgt in de grote steden door de trek naar de stad, maar daalt al een paar jaar in Enschede. Door maatregelen op het gebied van bereikbaarheid van banen en het vasthouden van talent hopen we op termijn de dalende tendens van de beroepsbevolking iets te keren. Een groeiende beroepsbevolking (met een hoog opleidingsniveau) is een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven.

We streven er naar om qua beroepsbevolking weer op het niveau van 2015 te komen.

Bron: CBS

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We evalueren en actualiseren de strategische visie citymarketing en citybranding

De manier waarop de gemeente Enschede zich richting de diverse doelgroepen profileert is versnipperd geraakt. Dit gaat ten koste van de effectiviteit. Daarom herijken we de huidige visie Citymarketing. De herijking resulteert in een heldere positionering voor Enschede en een nieuwe citymarketingstrategie met een duidelijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de gemeente en externe partners en binnen de gemeente. Dit geeft focus en handvatten voor een effectieve inzet van mensen en middelen.

3. Enschede is een duurzame en klimaatbestendige stad

Wereldwijd is er een opgave voor energietransitie, klimaatadaptatie en hergebruik van grondstoffen. Enschede moet hier ook een bijdrage in leveren.

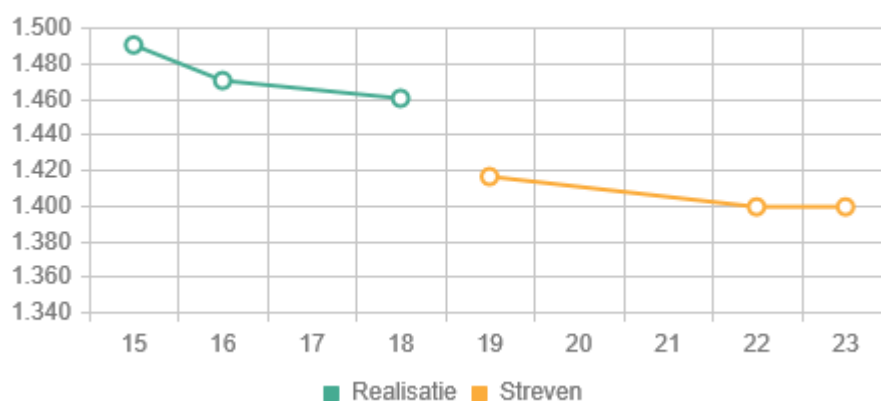
3.01 Transitie naar duurzame energiebronnen en energietransitie

Wij streven naar verduurzaming van woningen, bedrijven, duurzame energievoorziening en het afkoppelen van panden van gas.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 5

3.01a Gemiddeld gasverbruik per wooneenheid - koop in m3

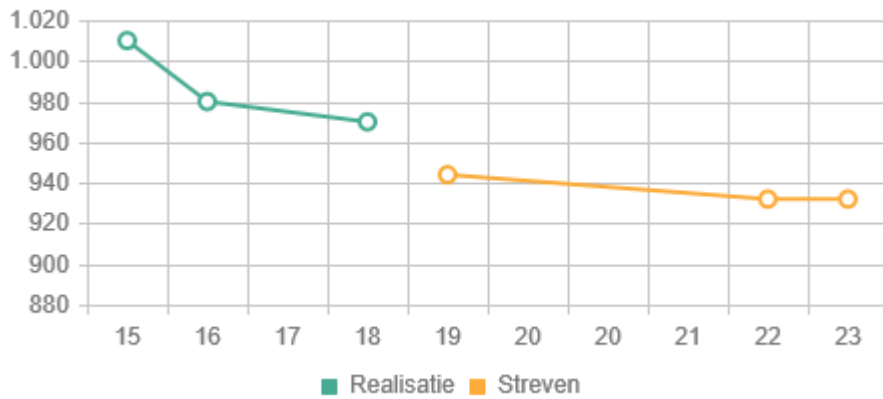

Toelichting

Streven is dat panden steeds energiezuiniger worden.

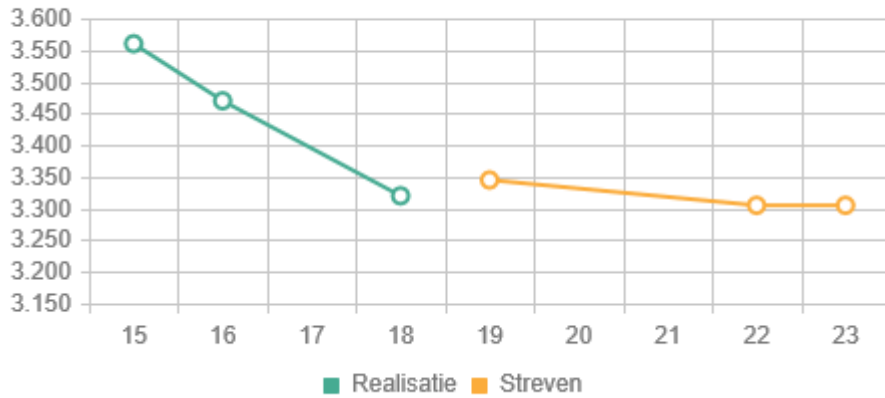
3.01b Gemiddeld gasverbruik per wooneenheid - huur in m3

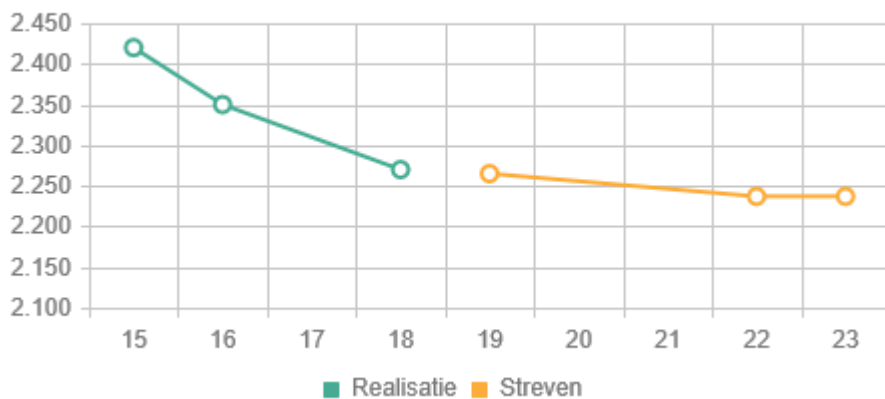
Toelichting

Hiermee wordt gemeten of panden geen gasaansluiting meer hebben.

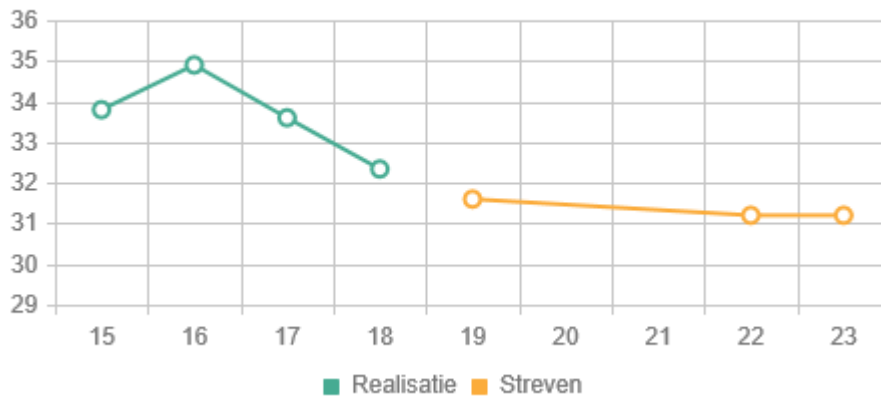
3.01c Gemiddeld elektriciteitsverbruik per wooneenheid - koop in kWh

3.01d Gemiddeld elektriciteitsverbruik per wooneenheid - huur in kWh

3.01e Gemiddeld warmtegebruik per woonheid in Gj

Toelichting

Deze indicator is in ontwikkeling. Op dit moment is niet alle benodigde informatie voorhanden om de warmtelevering aan woningen exact in beeld te brengen. We willen deze indicator echter graag als graadmeter voor energiebesparing bij huishoudens opnemen.

Acties 2020

Aantal acties: 16

01. We starten met het maken van een transitieplan warmte voor Enschede (2020/2021).

In het klimaatakkoord wordt afgesproken dat gemeenten voor eind 2021 een transitieplan warmte moeten maken. In dit plan bepalen we onder andere wanneer welke wijken van het aardgas afgaan en voor de wijken waarvan de transitie voor 2030 gepland is, welke voorkeursalternatieven er voor deze wijken zijn en wat we daarvoor gaan doen. Participatie en samenwerking met stakeholders zijn hierbij essentieel evenals een verdere uitwerking van / beschikbaar komen van landelijke instrumenten, budgetten en regelgeving.

02. We maken een wijk uitvoeringsplan voor de wijk Twekkelerveld.

In het kader van het klimaatakkoord moeten we voor wijken die voor 2030 aardgasloos worden een concrete uitwerking maken van de wijze waarop we dit willen doen (o.a. welke alternatieve warmtevoorziening er wordt voorzien). Dit leggen we vast in een "wijk uitvoeringsplan". Voor Twekkelerveld gaan we dit plan in 2020 maken, rekening houdend met de lessen en inzichten die worden opgedaan in de huidige proeftuinen aardgasvrije wijken.

03. We vragen de subsidie "proeftuin aardgasvrije wijk" voor Twekkelerveld aan.

Er komt een nieuwe ronde voor het aanvragen van subsidie voor proeftuinen aardgasvrije wijken. Voor Twekkelerveld gaan we deze subsidie in 2020 aanvragen.

04. Vaststellen energievisie.

In 2020 wordt de Energievisie ter vaststelling aangeboden aan de raad. In de visie wordt beschreven hoe op een duurzame wijze kan worden voorzien in de energie die nodig is om in Enschede te wonen, te werken en te recreëren.

05. Faciliteren van de realisatie van de duurzame energieproductie.

In 2020 staat centraal hoe we een aanpak kunnen maken om tot een versnelling komen van de ontwikkeling van de locaties voor duurzame energie centraal met de juiste mix van besparen en duurzame energieproductie om de gestelde doelstelling te halen. Dat kunnen we niet alleen, een communicatie aanpak om onze inwoners en bedrijven hierin te faciliteren is daarbij een belangrijk onderdeel.

06. Een aanpak voor de aanleg van zonnepanelen te leggen op daken, op onbebouwde ruimtes en op publieke en private gronden in het stedelijk gebied.

Onze ambitie is hoog, maar onze invloedssfeer is beperkt. Niet ieder dak leent zich even goed voor het leggen van zonnepanelen. En iedere particulier en vastgoedeigenaar maakt zijn eigen afwegingen bij de investeringsbeslissing over een zonne-installatie. We werken maatregelen uit waarmee dit wordt bevorderd, waarbij we willen aanhaken op een gezamenlijk aanpak, zoals de

<p>DIA en de aanpak op de werklocaties (zie acties 02 en 10).</p>
<p>07. In 2020 wordt voor een transformatiegebied samen met onze partners een integrale gebiedsaanpak een verkenning gedaan naar de ruimtelijke mogelijkheden en het beschikbare instrumentarium.</p> <p>In de Energievisie worden enkele gebieden aangewezen als transformatiegebied, waarin een ruimte wordt geboden voor grootschalige zonnenvelden waarbij ook de ambities ten aanzien van de biodiversiteit (nieuwe natuur), klimaatadaptatie en (kringloop)landbouw volwaardig betrokken worden.</p>
<p>08. Het mogelijk maken van de ontwikkeling van drie windturbines.</p> <p>Op de in het coalitieakkoord aangewezen zoekgebieden (A35 bij de Grolsch, A35 Boeldershoek en op of nabij industrieterrein Marssteden).</p>
<p>09. In het kader van de pilot van RWS wordt meegewerkt aan een verkenning voor de grootschalige opwek van energie langs de A35.</p> <p>Deze pilot is onderdeel van het programma 'hernieuwbare energie op Rijksgronden' (EZK). RWS werkt samen met zes gemeenten, de provincie en de netbeheerders om de mogelijkheden van hernieuwbare energie in kaart te brengen.</p>
<p>10. Verkenning en analyse verduurzaming bedrijven terreinen.</p> <p>In navolging van de Visie Werklocaties en de aandacht die er is gevraagd voor de bijdragen van bedrijventerreinen in de duurzaamheidsopgave, sluiten we aan bij de aandacht die er op verschillende bedrijventerreinen al is voor het verduurzamen van het energieverbruik en opwekking van energie. Daarbij werken we samen met de ondernemersverenigingen aan een plan van aanpak om de verduurzamingsopgave per terrein te versnellen. We starten met een analyse van de gebieden om in beeld te brengen waar de kansen voor concrete resultaten zich bevinden en wat er voor nodig is om die te verzilveren.</p>
<p>11. Concept-bod Regionale Energiestrategie (RES).</p> <p>In 2020 wordt het concept-bod aangeboden aan het Rijk. De gemeente werkt in regionaal verband samen met partners aan de regionale vertaling van het Klimaatakkoord. De energievisie is het kader voor de Enschedese inbreng in de RES. Samenwerking in de regio is nodig om tot de juiste invulling te komen van het concept-bod. In 2020 wordt het concept-bod aangeboden aan het Rijk.</p>
<p>12. Inzet strategische gronden in de duurzaamheidsopgave.</p> <p>De gemeente (grondbedrijf) bezit ca. 300 ha gronden die grotendeels verpacht zijn. Deze bevinden zich in het buitengebied. We leggen, na vaststelling van de energievisie, een voorstel voor om een aantal percelen die geschikt zijn voor grootschalige energieopwekking door middel van zonne-energie daarvoor aan te wenden. Het voorstel geeft inzicht in de locaties, de marktbenadering en de wijze van participatie.</p>
<p>13. Inrichten oplaadstations parkeergarages.</p> <p>In de gemeentelijke parkeergarages faciliteren wij het opladen van het gemeentelijke deelauto concept Stad-up en een deel openbaar laden voor parkerende bezoekers. Dit richten we in naar de laatste inzichten met betrekking tot (brand)veiligheid aangezien de toekomst een toename van elektrische auto's betekent waarbij brandveiligheid een aandachtspunt is.</p>
<p>14. We maken een plan voor zero emissie binnenstadsdistributie.</p> <p>In het plan worden scenario's beschreven om te komen tot een zero emissie binnenstadsdistributie. Het plan biedt inzicht in de kansen, mogelijkheden en kosten van diverse maatregelen om het gebruik en overlast van vrachtverkeer (met verbrandingsmotor) terug te dringen.</p>
<p>15. Via de SMARTapp stimuleren we gedragsverandering (fietsen in plaats van auto rijden).</p> <p>We blijven fietsers belonen met de SMART app en zorgen dat op meer plekken fietsers sneller groen krijgen. Het doel is om zoveel mogelijk mensen te verleiden de fiets te gebruiken als meest gezonde en duurzame vervoermiddel in de stad.</p>
<p>16. We stimuleren het gebruik van elektrische auto's.</p> <p>Om het gebruik van elektrische auto's (EV's) te stimuleren hebben we een strategische plankaart voor openbare oplaadvoorzieningen opgesteld. Inwoners en bedrijven kunnen een oplaadpaal bij hen in de buurt aanvragen als zij geen beschikking hebben over eigen oprit of terrein om een</p>

dergelijke voorziening te treffen. De verwachting is dat er in de periode van 2018 tot en met 2021 circa 200 oplaadpalen in de openbare ruimte worden geplaatst op basis van deze strategische plankaart.

De daadwerkelijke plaatsing en exploitatie van de oplaadpalen in de openbare ruimte wordt gedaan door een marktpartij met subsidie van de Provincie Overijssel. Per 1 juli 2018 is aan deze marktpartij middels een provinciale aanbesteding een concessie verleend om tot 30 juni 2021 oplaadpalen in de openbare ruimte te plaatsen.”

3.02 Naar een klimaatadaptief Enschede

De aanpak van hittestress en wateroverlast zijn de belangrijkste onderdelen van deze doelstelling. Er moet meer kwalitatief groen in de stad komen, meer wateropvang (aan het oppervlak en grondwater), biodiversiteit en smart sustainability.

Acties 2020

Aantal acties: 5

01. Doorontwikkeling stedelijke natuur- en waterkansenkaart.

Om de biodiversiteit in Enschede te vergroten ontwikkelen we stapsgewijs een **stedelijke natuur- en waterkansenkaart** waarin we kansen voor het ontwikkelen van biodivers groen weergeven.

02. Samen met bewoners en instanties uitvoeren van initiatieven biodiversiteit.

Om de biodiversiteit te verbeteren en de bewoners hierbij te betrekken leggen we in 2020 nieuwe bloemenlinten aan in de openbare ruimte, leggen we twee Tiny Forests (minibossen) aan, stimuleren we samen met onderwijs het **vergroenen van schoolpleinen** in Enschede (zie 1.01) en zetten we de Groene Loper in om groene bewonersinitiatieven te stimuleren en te faciliteren.

03. We dragen actief bij aan het traject van de Provincie om te komen tot een plan van aanpak voor de aanpak van invasieve exoten.

We nemen actief deel aan de provinciale werkgroep om te komen tot een provinciaal plan van aanpak voor de beheersing van [invasieve exoten](#). De provincie geeft hiermee invulling aan haar wettelijke taken. Als dit plan gereed is vertalen we het naar maatwerk voor de gemeente Enschede.

04. We geven verder invulling aan het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Dit doen we door op basis van de in 2019 uitgevoerde stresstesten, risicodialogen met onze bewoners, partners en bedrijven te voeren en een uitvoeringsprogramma op te stellen voor de aanpak van wateroverlast, hitte stress en droogte problematiek.

05. Bevorderen klimaatadaptatie op particulier terrein.

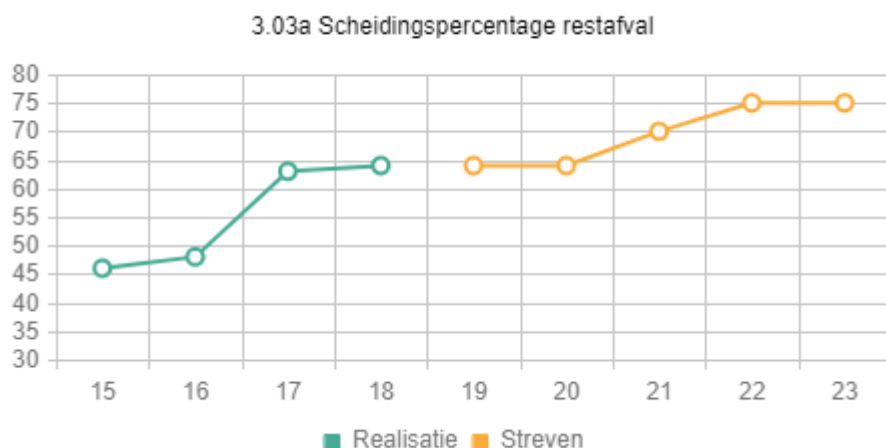
We doen onderzoek naar de mogelijkheden om middels bijdrage-regelingen, een duurzame rioolheffing en regulerende maatregelen klimaatadaptatie op particulier terrein te bevorderen. Hiernaast blijven we in de openbare ruimte plannen uitvoeren zoals de groene linie, waterberging Oldenzaalsestraat en starten we met de voorbereiding van nieuwe klimaatprojecten zoals de aanpak wateroverlast in de omgeving van de Goolkatenweg, Pijlhovenstraat en de Westervalbeek.

3.03 Optimaal hergebruik van producten en grondstoffen (circulaire economie)

Afval wordt steeds beter gescheiden en draagt daarmee bij aan optimaal hergebruik.

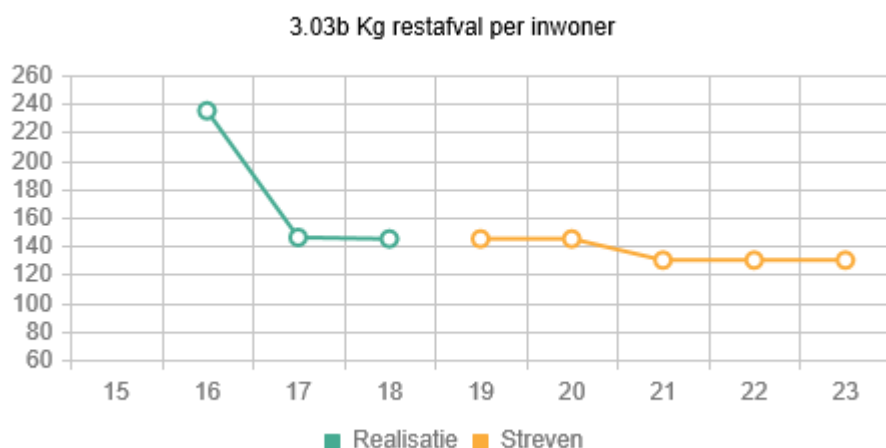
Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

Toelichting

Hoe beter het huishoudelijk afval wordt gescheiden, hoe meer er ingezet kan worden op hergebruik, recycling en terugwinning van grondstoffen. Door de invoering van de tariefdifferentiatie op restafval (diftar) is het scheidingspercentage in 2018 gestegen naar 64%. In het najaar van 2019 zal de Raad een besluit nemen over het invoering van een keuzemodel afval bij laagbouw en de gescheiden inzameling van GFE bij hoogbouw. In het geval van een positief besluit zal het afvalscheidingsresultaat in 2021 naar verwachting rond de 70% uitkomen. Hiermee komen we een stap dichterbij richting onze ambitie van een Afvalloos Enschede.

Toelichting

Hoe beter het huishoudelijk afval wordt gescheiden, hoe minder restafval vrijkomt en er meer ingezet kan worden op hergebruik, recycling en terugwinning van grondstoffen. Door de invoering van de tariefdifferentiatie op restafval (diftar) is de hoeveelheid restafval per inwoner per jaar in 2018 gedaald naar circa 145 kg per jaar. In het najaar van 2019 zal de Raad een besluit nemen over het invoering van een keuzemodel afval bij laagbouw en de gescheiden inzameling van GFE bij hoogbouw. In het geval van een positief besluit zal de hoeveelheid restafval per inwoner per jaar in 2021 naar verwachting dalen naar rond de 130 kg per inwoners per jaar. Hiermee komen we een stap dichterbij richting onze ambitie van een Afvalloos Enschede, te weten 50 kg per inwoner per jaar in 2030.

Acties 2020

Aantal acties: 3

01. Gescheiden inzameling van Groente, Fruit en Etenresten bij hoogbouw.

In het geval van een positief raadsbesluit 'gescheiden inzameling van Groente, Fruit en Etenresten (GFE) bij hoogbouw', maken we in 2020 een start met de gescheiden inzameling van GFE bij hoogbouw zodat met ingang van 1 januari 2021 het systeem volledig operationeel is. Genoemd raadsvoorstel draagt bij aan de doelstelling van een Afvalloos Twente waarbij er nog slechts 50 kilo restafval per inwoner over is. Inwoners van hoogbouw kunnen straks het GFE gescheiden wegbrengen en hoeven dit niet meer bij het restafval te doen.

02. Implementatie keuzemodel laagbouw

In het geval van een positief raadsbesluit 'invoering keuzemodel laagbouw' starten we in 2020 met de implementatie hiervan. Hierdoor is het systeem met ingang van 1 januari 2021 volledig operationeel. Genoemd raadsvoorstel draagt bij aan de doelstelling van een Afvalloos Twente waarbij er nog slechts 50 kilo restafval per inwoner over is. Inwoners van laagbouw kunnen straks kiezen welke container ze in welk formaat aan huis willen hebben en welke van de stromen restafval, verpakkingen of oud papier ze willen wegbrengen. De inzamel frequentie van verpakkingenafval en restafval wordt tevens gewijzigd van 2 naar 4 weken.

03. Vermindering illegale bijplaatsingen en dump van afval.

We zetten mede op basis van een gerichtere handhaving in op de verdere vermindering van illegale bijplaatsingen en dump van afval.

Bijdrage verbonden partij: Twence

Maatschappelijk rendement:

Draagt bij aan de taak van de gemeente om te voorzien in een doelmatig beheer van afvalstoffen door de verbranding van restafval. Met het vergisten van GFT-afval, de productie van duurzame energie en het terugwinnen van grondstoffen draagt Twence ook bij aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen.

Bijdrage verbonden partij: Twente Milieu

Maatschappelijk rendement:

Draagt bij aan de ambitie van de gemeente op het gebied van afvalloos Twente. Dit doet Twente Milieu door de inzameling van de door ons afgesproken afvalstoffen.

Wettelijk verplichte indicatoren

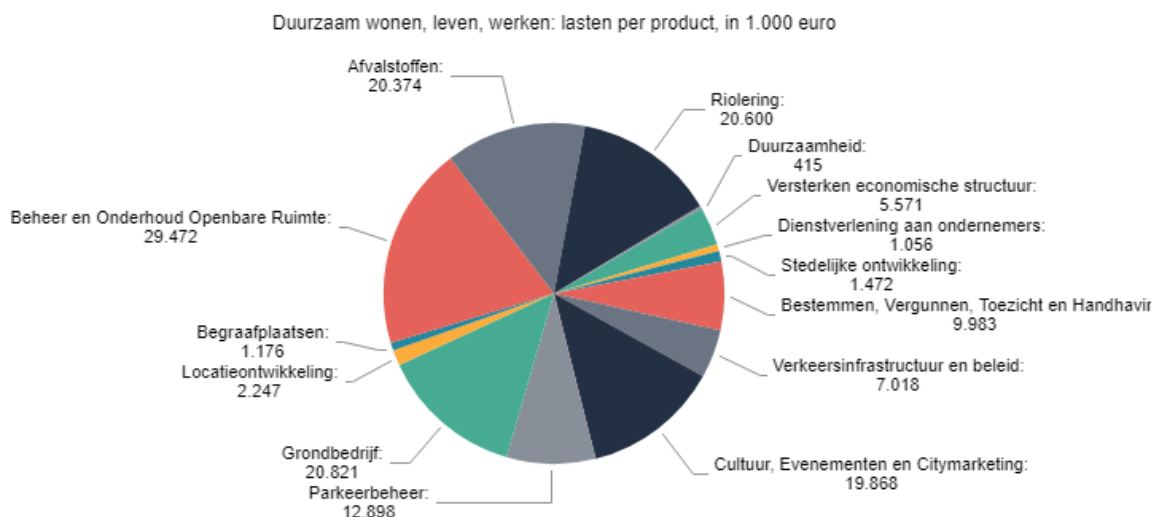
Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
14.	3. Economie	Funcziemenging	%	2018	54,1	LISA
16.	3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	2018	101,8	LISA
21.	6. Sociaal domein	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	2018	709,5	LISA
24.	6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2018	63,1	CBS
26.	6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2015	2,27	Verwey Jonker Instituut –

						Kinderen in Tel
27.	6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	2018	704	CBS
28.	6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	2018	302	CBS
33.	7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	2017	126	CBS
34.	7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	2017	2,5	RWS

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2020. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per doel inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Duurzaam wonen, leven en werken Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Lasten	179.043	152.971	134.944	137.031	132.551
Baten	98.223	83.449	70.109	73.986	70.378
Saldo van baten en lasten	80.820	69.522	64.835	63.045	62.173
Storting reserves	6.397	4.370	4.095	3.197	2.688
Onttrekking reserves	19.175	5.690	1.555	2.000	1.950
Resultaat	68.042	68.202	67.374	64.242	62.910

Toelichting

Voor het begrotingsprogramma Duurzaam Wonen, Leven, Werken stijgt het begrotingsresultaat met 0,015 miljoen euro in 2020 ten opzichte van 2019.

De belangrijkste mutaties zijn:

- Bij Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving is rekening gehouden met een te verwachten daling van de leges inkomsten omgevingsvergunningen en de daarbij behorende bijsturing op de kosten. Bij Handhaving vervalt in 2023 het intensivering budget.
- De lasten van het Grondbedrijf dalen aanzienlijk door een daling van de kosten in de grondexploitaties. Tevens zorgt de uitvoering van Richting aan Ruimte in 2019 voor een daling van de lasten in 2020.
- Bij Locatieontwikkeling zijn de kapitaallasten van de Kop vanaf 2020 begroot.
- De lasten voor Verkeersinfrastructuur en beleid stijgen als gevolg van de toevoeging van het intensiveringsbudget uit het coalitieakkoord.
- De mutaties bij Versterken economie worden o.a veroorzaakt door intensiveringsmiddelen economie en extra middelen voor de ontwikkelingen rondom drones.

Meerjarige trendontwikkelingen zijn de lager begrote lasten voor Stedelijke ontwikkeling, Grondbedrijf, Afvalstoffen, Duurzaamheid, Vergunnen en Versterken economie.

Voor een gedetailleerde beschrijving van de mutaties wordt verwezen naar hoofdstuk 6.4 onderdeel "Wat mag het kosten".

Meer info	Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.
Portefeuillehouders	Niels van den Berg, Jurgen van Houdt, Jeroen Diepemaat, Arjan Kampman, Eelco Eerenberg, Onno van Veldhuizen.
Concerndirecteuren	Alwin Oortgiesen en Djoerd de Vos-Koelink

3.3 Vitaal en sociaal

Doelenboom

Doel	Subdoel	Link
<u>1. Jeugd groeit veilig op en ontwikkelt talenten</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>82.062,00</u>	<u>1.01 De jeugd is gezond en actief</u>	Indicatoren: 2 Aantal acties: 2
	<u>1.02 De jeugd groeit thuis op en doet dat in een veilige thuissituatie</u>	Indicatoren: 3 Aantal acties: 4
	<u>1.03 Kinderen hebben geen taalachterstand</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 1
	<u>1.04 De jeugd heeft zo min mogelijk tweedelijns jeugdhulp nodig</u>	Indicatoren: 2 Aantal acties: 7
	<u>1.05 Kinderen groeien niet op in armoede</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 1
	<u>1.06 De jeugd heeft een passende opleiding (bij de potentie van de jeugdige)</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 1
	<u>1.07 De jeugd heeft een startkwalificatie</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 1
<u>2. Inwoners wonen langer zelfstandig</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>119.177,00</u>	<u>2.01 De inwoners zijn gezond en actief</u>	Indicatoren: 2 Aantal acties: 4
	<u>2.02 De inwoners hebben een sterk persoonlijk netwerk</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 1
	<u>2.03 De inwoners hebben zo min mogelijk tweedelijns zorg nodig</u>	Indicatoren: 3 Aantal acties: 11
<u>3. Inwoners zijn financieel zelfstandig</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>117.608,00</u>	<u>3.01 De huishoudens zijn niet afhankelijk van een bijstandsuitkering</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 4
	<u>3.02 De huishoudens doen zo min mogelijk een beroep op inkomensondersteuning</u>	Indicatoren: 3 Aantal acties: 1
	<u>3.03 De inwoners met een laag inkomen zitten zo min mogelijk in een schuldhulpverleningstraject</u>	Indicatoren: 2 Aantal acties: 1
<u>4. Inwoners participeren in de samenleving</u> <i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <u>86.133,00</u>	<u>4.01 De inwoners werken betaald naar vermogen</u>	Indicatoren: 1 Aantal acties: 3
	<u>4.02 De inwoners doen actief mee in de samenleving via vrijwilligerswerk, mantelzorg, lidmaatschap verenigingen e.d.</u>	Indicatoren: 3 Aantal acties: 4

Wat willen we bereiken?

Enschede wil een stad zijn waar je prettig op kunt groeien en waardig oud kunt worden. Waar mensen naar elkaar omkijken. Waar je de ondersteuning krijgt die nodig is. Daarom werken we in Enschede aan een duurzaam, solide en betaalbaar sociaal stelsel, met als strategische opgave een inclusieve samenleving. Oftewel een stad waarin eigen verantwoordelijkheid belangrijk is en iedereen naar vermogen mee kan doen. Waar mensen zichzelf kunnen redden en omkijken naar elkaar. En waarin mogelijkheden, talenten en eigen regie centraal staan, in plaats van problemen, beperkingen en overheidsbemoeienis. Deze strategische opgave is vertaald in een viertal doelen, die in de paragraaf 'Wat gaan we doen?' nader zijn beschreven.

De kern van dit stelsel is de menselijke maat, waarbij inwoners ook zelf aan zet zijn en de overheid achtervang is voor ondersteuning als mensen hun behoefte aan ondersteuning niet

zelf en met hun omgeving kunnen invullen. Dat kan alleen binnen een houdbaar financieel stelsel, iets wat we niet bereiken als we blijven doen wat we nu doen. Om de zorg betaalbaar en toegankelijk te houden, is het noodzakelijk het gehele systeem kritisch tegen het licht te houden en scherpe keuzes te maken.

De transformatie van het sociaal domein is een zoektocht naar een optimale balans tussen enerzijds doen wat nodig is voor de meest kwetsbaren en anderzijds een halt toeroepen aan de stijgende tekorten. Om deze balans te realiseren is een beweging ingezet: vanuit een stevige basis waarin inwoners de ondersteuning ontvangen die nodig is, samen met inwoners en professionals slimme innovaties ontwikkelen en toepassen. Daarbij gaat het om de samenhang tussen alle onderdelen van het sociaal domein (van onderwijs tot werk, van inkomen tot armoede en schuldhulpverlening, van vrije tijd en welzijn tot zorg en wonen, voor jong en oud). Het gaat om preventie: meer investeren aan de voorkant en minder repareren aan de achterkant (meer laagdrempelige ondersteuning dichtbij huis, minder tweedelijns zorg en ondersteuning). En het gaat ook om samenwerking: als ondersteuning vanuit verschillende partners nodig is, is die ondersteuning op elkaar afgestemd en versterkt het elkaar. Ter uitwerking is een transformatieagenda opgesteld.

De transformatieopgave is vertaald in drie leidende principes voor ons handelen:

1. De bedoeling van ons handelen in het sociaal domein is inwoners te helpen duurzaam perspectief voor zichzelf te ontwikkelen en zo hun zelf- en samenredzaamheid vergroten. Daarbij stemmen we ons handelen af op de mate waarin inwoners hun eigen verantwoordelijkheid (kunnen) nemen. We zorgen ook dat misbruik en oneigenlijk gebruik niet loont.
2. Waar onze 'standaard instrumenten' niet voldoen gaan we over op een aanpak op maat, waarbij we een bewuste afweging maken tussen de rechtmatigheid, de kosten en de eigen inzet van de inwoner. Dit betekent dat we bij aanpak op maat zoeken naar de ruimte binnen regelgeving en, waar die ruimte er niet is maar wel nodig, zoeken naar alternatieven om te doen wat nodig is.
3. We werken vanuit de denk- en leefwereld van de inwoners. Om dit te bereiken bedenken we oplossingen samen met inwoners. En werken we samen: intern als één organisatie en extern met andere organisaties.

Om te bepalen of we op de juiste koers zitten om de doelstelling van de transformatie (zowel de inhoudelijke kant als de bijdrage aan de kostenbesparing) te bereiken, is het 'Huis van Sturing van de Transformatie in het Sociaal Domein' ontworpen. Dit huis is geordend langs vijf perspectieven en drie 'lagen' die gezamenlijk een beeld geven van de voortgang van de transformatie.

We constateren dat de transformatie niet snel genoeg gaat. Mede gelet op de financiële ontwikkelingen in het sociaal domein is dat ongewenst. We hebben daarom acht versnellingsprojecten in gang gezet, te weten:

- toegang tot de jeugdzorg en -ondersteuning anders inrichten;
- collectief arrangement voor kwetsbare jongeren in de leeftijd 16-24 jaar;
- kansrijke start;
- collectief arrangement voor dagbesteding en lichte ondersteuning;
- transformatie Ondersteuning Huishouden;
- lange termijn visie vanuit sociaal domein in de Dynamische Investeringsagenda (DIA);
- sociale problemen oplossen met stedelijke ontwikkeling;
- collectief aanbod voor dyslexie op scholen.

Deze projecten zijn bij de acties meegenomen voor nadere uitwerking.

Verder zetten we onder andere in op het creëren en/of aanpassen van collectieve en algemene voorzieningen, de uitvoering van de pilot Onderwijs-Jeugdhulp-Arrangement, het actieprogramma dak- en thuisloze jongeren en het regionaal programma De Twentse Belofte, het opstellen een nieuw beleidskader voor armoede en schulden, het uitvoeren van het nieuwe kader voor het arbeidsmarktbeleid en het ontwikkelen van de Sportcampus Diekman (intensivering Zomernota 2019).

Ook in 2020 speelt nadrukkelijk het vraagstuk van schaarste verdelen in de zorg, waardoor iedereen niet kan krijgen wat hij/zij vraagt. Immers, de Rijksmiddelen zijn nog steeds niet in overeenstemming met de noodzakelijke uitgaven in het sociaal domein (in 2020 per saldo circa 280 miljoen euro).

De opgaven in het sociaal domein kunnen alleen in gezamenlijke verantwoordelijkheid tussen Rijk en gemeenten worden gerealiseerd, waarbij goede interbestuurlijke en gezonde financiële verhoudingen uitgangspunt zijn. We voeren hiervoor een lobby, veelal met onze partners of platforms (zoals de VNG, G40 en NDSD), in de samenwerking in Twente en in gelegenheidscoalities. Onze strategische lobbyagenda richt zich op: een toereikend budget en heldere verdeelmodellen; geen grote stelselwijzigingen, maar het wegnemen van schotten en het verminderen van administratieve lasten en regeldruk; het versimpelen van het jeugdhulpstelsel; het stimuleren van duurzame inzetbaarheid door in te zetten op een leven lang ontwikkelen voor kwetsbare werkenden, werkzoekenden en inwoners met een bijstandsuitkering; en integrale dienstverlening die uitgaat van de behoefte van de inwoner en niet van de regeling waar de inwoner onder valt (de leefwereld centraal).

We geven tevens uitwerking aan de taakstellingen, die in de Zomernota 2019 zijn vastgesteld, ten aanzien van de BUIG, ondersteuning huishouden, clustering sportvelden en exploitatie zwembaden.

De financiële effecten van de transformatie in algemene zin zijn reeds verwerkt in de taakstellingen waar de transformatie een bijdrage aan moet leveren. In detail komen de financiële effecten terug in de periodieke monitoring die we doen met het Huis van Sturing Transformatie Sociaal Domein.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk beschrijven we door de Raad in 2019 vastgestelde de doelen en effectindicatoren van het sociaal domein en de acties in 2020 die bijdragen aan de realisatie van de doelen. Het reguliere werk wordt hier niet afzonderlijk vermeld, klik daarvoor op de link "[reguliere werkzaamheden](#)".

Wat gaan we doen?

1. Jeugd groeit veilig op en ontwikkelt talenten

Iedere jeugdige groeit gezond en veilig op, kan zijn/haar talenten ontwikkelen en naar vermogen meedoen. Hij/zij groeit op in een gezin; speelt en neemt deel aan sport en cultuur; gaat naar school en behaalt diploma's en een startkwalificatie en krijgt passende ondersteuning waar nodig. Zo krijgt hij/zij de kans een (sociaal-economisch) zelfredzame, sociaal vaardige en gezonde inwoner te worden die zoveel als mogelijk zelfstandig kan wonen en leven en een goed perspectief heeft op de arbeidsmarkt.

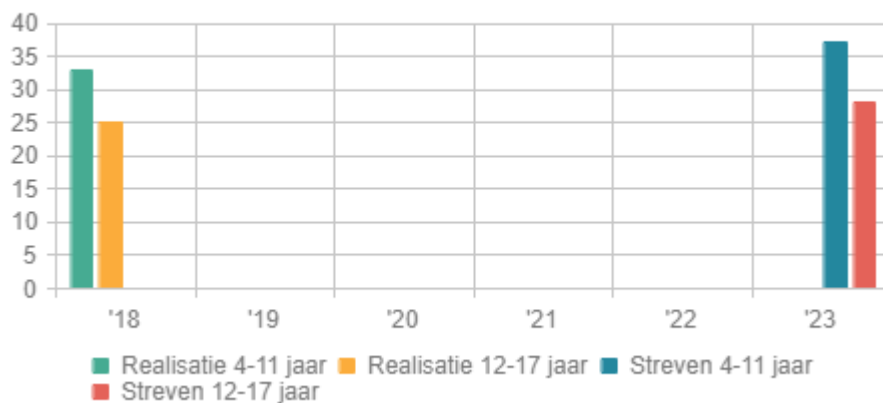
1.01 De jeugd is gezond en actief

Jeugdigen die gezond leven (eet- en beweggedrag) zijn minder vaak ziek, kunnen zich beter concentreren en zitten lekkerder in hun vel. Via de jeugdgezondheidszorg (met de focus op preventie, vroegsignalering en lichte ondersteuning) en sport willen we een gezonde leefstijl bij de jeugd bevorderen.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

1.01a Percentage jeugd dat voldoet aan de beweegnorm

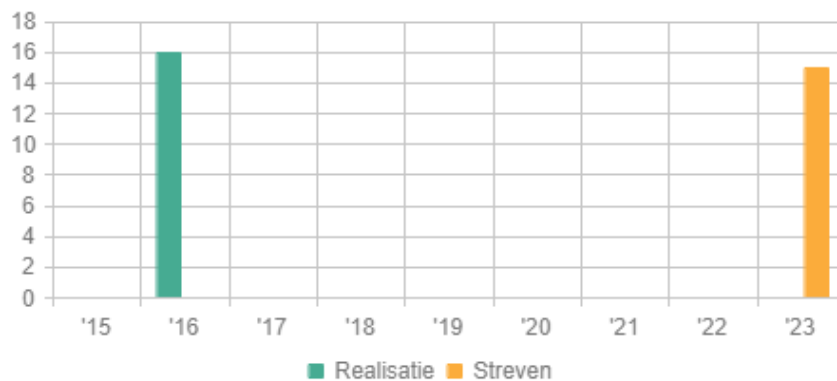
Een foutmarge is bij deze indicator niet van toepassing.

Toelichting

De beweegnorm staat voor de Nederlandse Norm Gezond Bewegen/Beweegrichtlijnen voor jeugd (4-17 jaar), oftewel minstens elke dag een uur matig intensieve inspanning. Bewegen is goed voor de gezondheid. Bij kinderen verlaagt bewegen eveneens het risico op depressieve symptomen, verbetert het de insulinegevoeligheid en botkwaliteit en verlaagt het bij kinderen met overgewicht en obesitas de BMI en vetmassa. Verder verbetert bewegen de fitheid en spierkracht.

Deze indicator wordt vierjaarlijks gemeten. Op basis van de uitkomsten is het moeilijk om een streefwaarde aan te geven, anders dan reduceren van het verschil met het landelijk gemiddelde.

1.01b Percentage jeugd met overgewicht (BMI)

Toelichting

De Body Mass Index (BMI) is een index voor het gewicht in verhouding tot lichaamslengte. Bij een waarde < 18,5 is sprake van ondergewicht, waarde 18,5-25: normaal gewicht, waarde >25: overgewicht en waarde >30: ernstig overgewicht (obesitas). De indicator geeft het percentage jeugd (0-17 jaar) met overgewicht en obesitas aan.

Deze indicator wordt vierjaarlijks gemeten. Streven is minimaal het landelijk gemiddelde, op de lange termijn. Uit onderzoek blijkt bij bevolkingsgroepen met een lage sociaal-economische score (ses) vaker sprake is van overgewicht dat bij andere groepen. Enschede heeft relatief veel mensen met een lage ses. Om dat te realiseren stellen we de streefwaarde voor 2023 op 15%.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We vertalen het Nationaal Preventie-akkoord naar Enschede

In 2019 heeft het Rijk het 'Nationaal Preventie-akkoord: naar een gezonder Nederland' vastgesteld. Hierin staan de thema's roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik centraal. Voor Enschede maken we hiervoor een vertaalslag, die wordt gekoppeld aan het lokale sportakkoord en aan initiatieven op scholen.

Deze actie draagt ook bij aan subdoel 2.01.

02. We doen mee aan het Sportakkoord, uitmondend in een nieuwe sportnota

We stellen een lokaal Sportakkoord op dat aansluit op het landelijke Sportakkoord. Thema's hierin zijn toekomstbestendigheid en inclusief sporten & bewegen in een veilige en gezonde omgeving. We betrekken hierbij ook partners, verenigingen en haar sportieve leden en andere betrokkenen bij de sport in Enschede. In april 2020 is het lokale sportakkoord gereed, waarna de uitvoering start.

Deze actie draagt ook bij aan subdoel 2.01.

Bijdrage verbonden partij: Regio Twente - GGD en OZJT

Regio Twente is een samenwerkingsverband van de veertien Twentse gemeenten en voert taken uit op het gebied van vervoer & verkeer, economie, recreatie & toerisme en volksgezondheid. Dat laatste wordt gedaan door de onderdelen GGD en OZJT.

[GGD](#) voert taken uit in het kader van de Wet Publieke gezondheid, zoals jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau, opvoedondersteuning, rijksvaccinatieprogramma, inspecties kinderopvang), voorkomen en beheersen van infectieziekten, geven van reisadvies en inenting, voorlichting over gezondheid en verzorgen van medisch spreekuur dak- en thuislozen.

[OZJT](#) regelt de inkoop van tweedelijns jeugdhulp en Wmo –maatwerk voor de regio Twente en voert het contractmanagement voor de gesloten contracten met zorgaanbieders en doet dit voor die onderdelen waar we verplicht regionaal op moeten samenwerken. Daarnaast is zij opdrachtgever voor Veilig Thuis Twente (advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling).

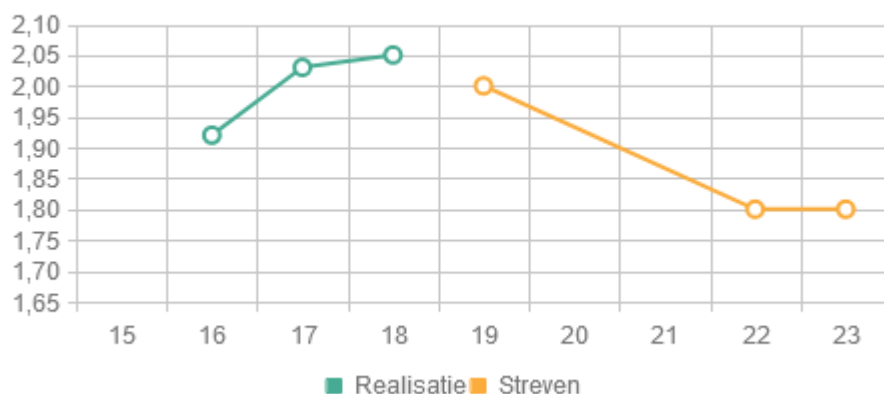
1.02 De jeugd groeit thuis op en doet dat in een veilige thuissituatie

Jeugd heeft een goede opvoeding en een stabiele en veilige omgeving nodig om zich goed te kunnen ontwikkelen. Het liefst door en bij de ouder(s).

Indicatoren

Aantal indicatoren: 3

1.02a Percentage jeugd met ondertoezichtstelling

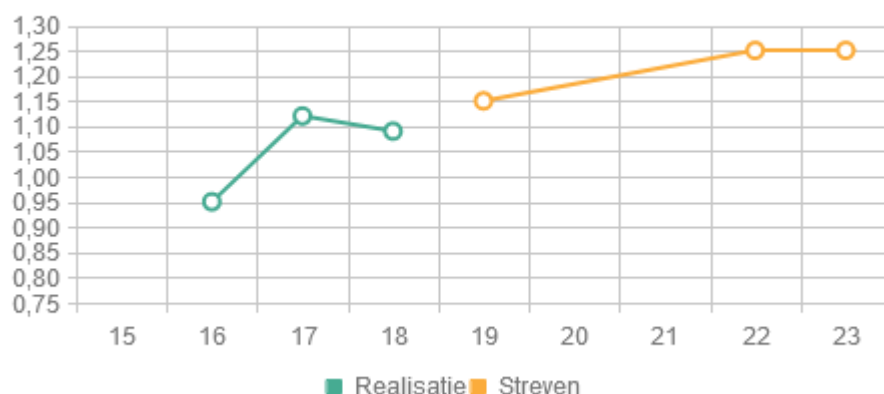

Toelichting

De kinderrechter kan jeugdigen die opgroeien in een situatie waarin hun welzijn of gezondheid bedreigd wordt, onder toezicht stellen. Het gezin krijgt te maken met een gezinsvoogd en krijgt hulp aangeboden. Ouders blijven zo veel mogelijk zelf verantwoordelijk voor de opvoeding en verzorging van hun kinderen. De hulp is vooral gericht op het vergroten van de mogelijkheden van ouders om deze verantwoordelijkheid te dragen. De hulp kan ook gericht zijn op het vergroten van de zelfstandigheid van een jeugdige. De indicator betreft jeugdigen van 0 t/m 17 jaar.

De regio Twente heeft in verhouding een hoger aantal onder toezicht stellen (OTS) dan landelijk. Landelijk blijft dit aantal stabiel. Streven is daarom de lijn te stabiliseren en daarna een ombuiging richting het landelijk gemiddelde.

1.02b Percentage jeugd met pleegzorg

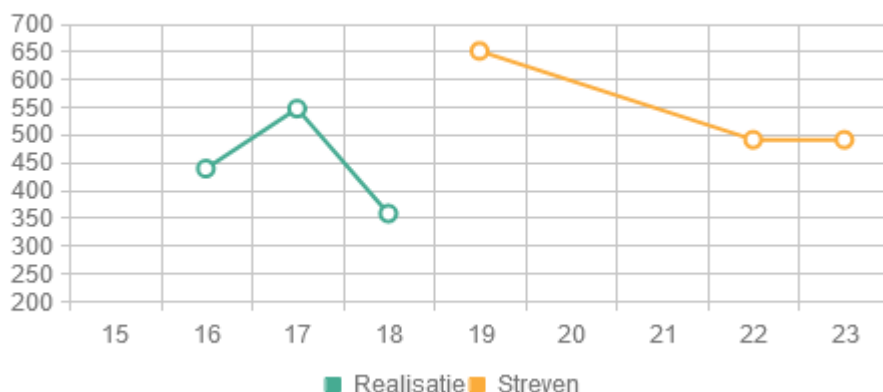

Toelichting

Pleegzorg is zorg voor jeugdigen die door omstandigheden niet thuis kunnen wonen. Het is een vorm van hulp waarbij een jeugdige tijdelijk in een ander gezin gaat wonen. Zeven dagen per week of af en toe een weekend of vakantie. Sinds 2018 hebben gemeenten ook de plicht om pleegzorg aan te bieden na de leeftijd van 17 jaar. Deze groep maakt geen onderdeel uit van de indicator om een vergelijkbare trendlijn van 2016 t/m 2022 mogelijk te maken.

De landelijke trend is dat er meer jeugdigen in een pleeggezin worden opgenomen dan in een instelling. Het streven gaat uit van het volgen van deze trend.

1.02c Aantal meldingen kindermishandeling bij Veilig Thuis Twente

Toelichting

Kindermishandeling is elke vorm van mishandeling die voor een kind bedreigend of gewelddadig is. Dus niet alleen lichamelijk geweld, maar ook bijvoorbeeld emotionele mishandeling of verwaarlozing vallen eronder. Veilig Thuis Twente (VTT) is het advies- & meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling in Twente. VTT is verantwoordelijk voor het herstel van de directe veiligheid van betrokkenen en voor het doorgeleiden naar adequate hulp. De indicator betreft jeugd van 0 t/m 17 jaar.

Het is reëel te verwachten dat in de nabije toekomst het aantal meldingen kindermishandeling stijgt. Dit heeft onder andere te maken met de ontwikkelingen bij de landelijke Veilig Thuis. Door het nieuwe afwegingskader wordt er beter gesignaleerd en geregistreerd. Dit leidt tot een gerichtere inzet bij VTT en dus streven we vervolgens naar een afname en daarna stabilisatie.

Acties 2020

Aantal acties: 4

01. We doen mee aan het landelijke actieprogramma 'Kansrijke start'

In 2019 hebben we ons aangemeld voor deelname aan het landelijke actieprogramma Kansrijke Start. Het sluit mooi aan bij de ambities in ons coalitieakkoord waarmee we inzetten op meer preventie (zie raadsbrief d.d. 24 april 2019). Kansrijke Start heeft als doel om meer kinderen een kansrijke start te geven. In Nederland heeft 14% van de kinderen een valse start bij de geboorte. Door deze valse start krijgen kinderen later vaker groei- en (psychische) ontwikkelingsproblemen, suikerziekte, hart- en vaatziekten en overgewicht en komen ze veel vaker in aanraking met jeugdhulp. Het actieprogramma is erop gericht dat:

1. meer kwetsbare ouders goed voorbereid met hun zwangerschap starten;
2. minder ongeplande en onbedoelde zwangerschappen in kwetsbare gezinnen voorkomen;
3. beter problemen (ook niet-medische) worden gesignaleerd bij (aanstaande) kwetsbare gezinnen;
4. meer aanstaande kwetsbare ouders eerder de juiste hulp krijgen;
5. meer kwetsbare ouders toegerust zijn voor het ouderschap en de opvoeding;
6. minder baby's en jonge kinderen uit huis of onder toezicht worden geplaatst.

In Enschede zijn we begonnen met deelname aan een onderzoek van het Erasmus MC 'Healthy Pregnancy 4All' (HP4All). In het najaar van 2019 wordt dit onderzoek afgerond en beschikken we over een agenda met een analyse van de huidige lokale aanpak rondom het thema Kansrijke Start. Daarnaast bevat het een toekomstbeeld van onze gezamenlijke ambities op dit vlak (zowel vanuit het medische als het sociale domein). Zodat we abstracte visies en doelen kunnen omzetten in concrete acties en coalities gericht op de specifieke Enschedese situatie. In 2020 starten we dan met de uitvoering van deze acties.

02. We voeren de regionale transformatieagenda jeugdhulp uit

Twaalf aanbieders van jeugdhulp in Twente, de veertien Twentse gemeenten, de Gecertificeerde

Instellingen (GI's) en een aantal samenwerkingsverbanden op het gebied van onderwijs gaan meerjarig aan de slag om een innoverende beweging in de jeugdzorg in Twente aan te slijngen. Middelen hiervoor komen uit het Transformatiefonds van het Ministerie van VWS. Drie ontwikkeltafels zijn ingericht rond de thema's: jeugdigen groeien op in hun eigen omgeving, kinderen groeien veilig op en onderwijs-zorg. Acties in 2020:

- *Ketenmonitor jeugdbescherming & jeugdreclassering*
De verwachting is dat een eerste versie begin 2020 functioneert. We gebruiken het jaar om de monitor verder te verfijnen, door te ontwikkelen en te borgen. Door middel van de ketenmonitor ontstaat inzicht wat er in deze keten gebeurt: van het moment dat er zorgen zijn om de veiligheid van een kind tot aan het beëindigen en overdragen van een kindbeschermingsmaatregel richting de lokale toegang. Waar het stukt wordt zichtbaar, waardoor de mogelijkheid ontstaat om hierop gericht te sturen.
- *Duurzame gezinsvormen*
We zetten erop in kinderen met complexe problematiek in hun eigen omgeving te laten opgroeien. We ontwikkelen met de jeugdhulpaanbieders een plan dat onder meer ingaat op de ontwikkeling van intensieve vormen van ambulante (gezins)ondersteuning, begeleiding en behandeling en het creëren van innovatieve vormen van duurzame gezinsvormen (pleegzorg, gezinshuizen) en andere verblijfsplekken. Het nieuwe expertisecentrum duurzame gezinsvormen gaat de activiteiten werving, selectie, informatie en advies bundelen.
- *Gecertificeerde instellingen (GI's)*
We geven de samenwerking met de GI's verder vorm via het oprichten van een jeugdbeschermingstafel. De drie GI's, de Raad voor de Kinderbescherming en de Wijkteams werken samen in de fasen van voor, tijdens en na de jeugdbeschermingsmaatregel. Een belangrijk element is dat ouders en kinderen ook plaats nemen aan de jeugdbeschermingstafel. Doel is onder andere om de doorlooptijden van de maatregelen te verkorten en de jeugdhulp gericht in te zetten.
- *Complexe echtscheidingen*
In 2019 hebben we de uitkomsten van het tweejarig project complexe echtscheidingen geborgd (kortere lijnen met de advocatuur, trainingen op scholen en verbeterde digitale informatie). In 2020 pakken we de verdere doorontwikkeling op van de samenwerking van de tweedelijns ondersteuning met de wijkteams. Doel is om eerder de hulp aan kinderen en hun gezinnen te bieden, waardoor specialistische ondersteuning minder of minder lang nodig is. Hierbij werken we samen met de ketenpartners van het regionale platform Scheiding en Omgang, bestaande uit o.a. de rechtbank, de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdhulpaanbieders en de GGD.

03. We geven uitvoering aan de regionale invulling van het Landelijk Actieprogramma 'Geweld hoort nergens thuis'

Het programma is gericht op het versterken van de ketensamenwerking in de aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Doel is om eerder en beter de problematiek en slachtoffers in beeld te hebben, geweldssituaties te stoppen en duurzaam op te lossen. In Twente staat er een stevige basis op het gebied van ketensamenwerking. Vanuit het actieprogramma maken we een vertaalslag naar doorontwikkeling en verbetering van de ketenaanpak. Hierbij leggen we de focus op 'werken vanuit veiligheid' en het bespreekbaar maken van de problematiek. De signalen en crisismeldingen op het gebied van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling zijn regionaal belegd binnen Veilig Thuis Twente (de eerste schakel in de ketenaanpak). Lokaal bieden we hulp en begeleiding aan slachtoffers via het eerstelijns Team Huiselijk Geweld en vervolgens via de wijkteams.

04. We bieden hulp en begeleiding aan slachtoffers van loverboys, mensenhandel en prostitutie

De coördinatie, uitvoering (meldingen/signalen) en preventie aan slachtoffers van loverboys is net als hulp en begeleiding aan slachtoffers mensenhandel belegd bij het Meldpunt Loverboyproblematiek Twente. Dit voormalig Enschedese meldpunt heeft vanaf 1 juli 2019 een regionale functie en opereert per 2020 definitief als Twents Meldpunt.

Daarnaast geven we de herijking van de visie op mensenhandel verder vorm, in ketensamenwerking Zorg, Veiligheid & Straf. Hierbij hebben we aandacht voor de verschillende vormen onder andere loverboys, (jeugd)prostitutie en seksuele-, criminele- en arbeidsuitbuiting. Daarnaast verdiepen we ons in de aanpak van daders, niet alleen repressief maar ook vanuit perspectief 'het bieden van alternatieven aan met name jongere daders en activiteiten gericht op preventie'.

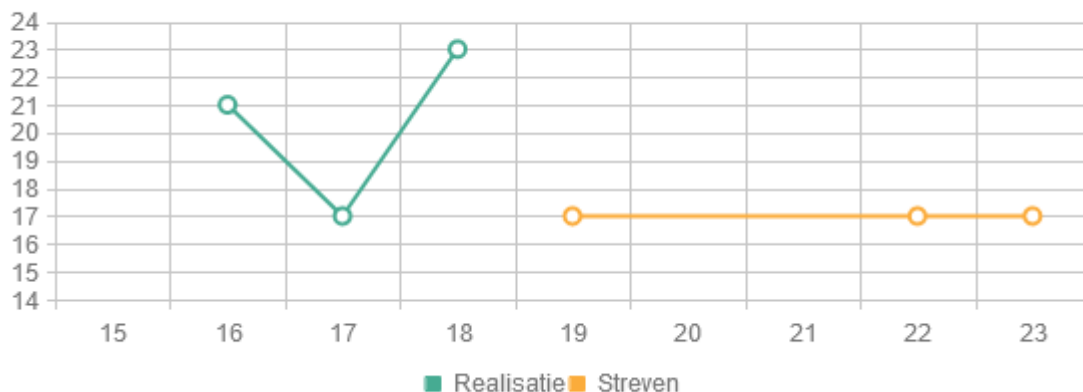
1.03 Kinderen hebben geen taalachterstand

Een goede taalontwikkeling is essentieel voor een kansrijke toekomst van kinderen. We willen alle kinderen hierin gelijke kansen bieden. Het grootste effect bereiken we door vooral vroegtijdig, bij kinderen op jonge leeftijd, te investeren.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

1.03 Percentage kinderen dat in de midden-7- LVS begrijpend lezen in categorie 5 valt

Toelichting

Jaarlijks worden in het primair onderwijs mediatoetsen van het CITO LOVS (waaronder Begrijpend Lezen) afgenomen, waardoor we inzicht verkrijgen in de stedelijke taal- en rekenprestaties van basisschoolleerlingen. Bij deze indicator zoomen we in op de leerlingen in groep 7. Het vaststellen van de vaardigheidsscores berust op percentielen: vijf gelijke groepen van elk 20%. Als de score van categorie 5 lager is dan 20% is dat een indicatie dat de score in Enschede gelijk of beter is dan het landelijk gemiddelde.

Bij de streefwaarden sluiten we aan bij de trend van de afgelopen periode: voor 2017 hoger dan landelijk (2014 24%, 2016 21%) en in 2017 conform landelijk gemiddelde. In 2018 is een nieuwe toetsmethodiek ingevoerd, waardoor het lastig is om het streven voor 2023 te bepalen. In 2018 scoren we ongeveer gelijk aan landelijk.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We ontwikkelen Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) verder door

In het kader van de [VVE](#) investeren we in kwalitatief hoogwaardige voorschoolse educatie en een ruim aanbod. Vanaf 1 januari 2020 willen we op alle locaties waar dat mogelijk is al een aanbod van 16 uur per week organiseren. Daarmee lopen we een half jaar vooruit op de wettelijke

verplichting. We versterken de integrale aanpak door de samenwerking met welzijnspartners en bibliotheek verder te stimuleren. In het voorjaar van 2020 leveren we een strategie op voor kansengelijkheid, conform de motie van de Raad bij vaststelling van de Zomernota 2019. De kwaliteit van het vroegschoolse aanbod stimuleren we door de inzet van pedagogisch medewerkers in een aantal groepen 1 en 2 te financieren.

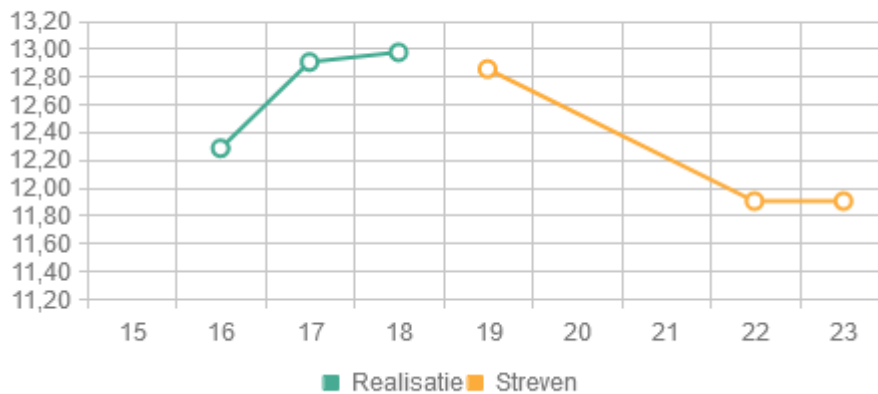
1.04 De jeugd heeft zo min mogelijk tweedelijns jeugdhulp nodig

Primair wordt ingezet op het oplossen van problemen op eigen kracht en/of binnen hun eigen sociale omgeving (het gezin, de buurt, de vereniging, kinderopvang en school). We zetten daarbij in op preventie en op collectieve, algemene voorzieningen dichtbij huis of school. Alleen waar het echt niet anders kan, wordt tweedelijns jeugdhulp ingezet.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

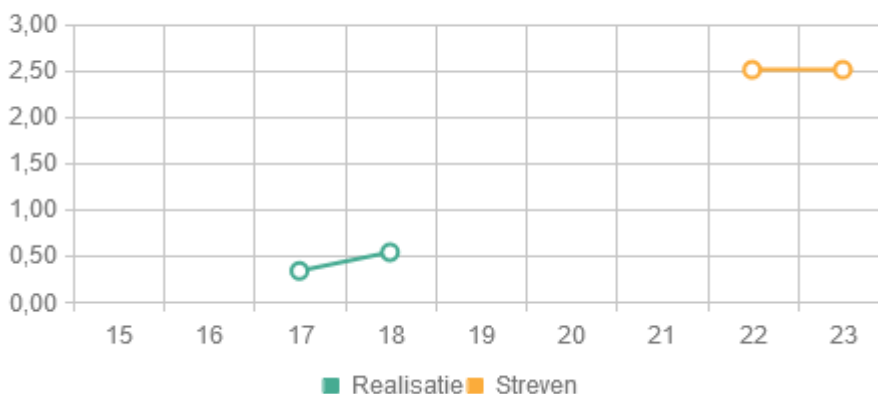
1.04a Percentage jeugd met tweedelijns jeugdhulp

Toelichting

Tweedelijns Jeugdhulp is hulp voor jeugd van 0 t/m 17 jaar van een (specialistische) hulpverlener waarvoor je een verwijzing nodig hebt. Naast de gemeente kan ook de huisarts, jeugdarts, medisch specialist of een gecertificeerde instelling een verwijzing afgeven. We zetten in op meer algemene voorzieningen. Het streven is om de inzet van het aantal tweedelijns Jeugdhulp allereerst te stabiliseren en daarna een verdere afname te realiseren.

1.04b Percentage jeugd met eerstelijns jeugdhulp via wijkteam

Toelichting

Eerstelijns Jeugdhulp is Jeugdhulp (0-17 jaar) waarvan iedereen zonder verwijzing gebruik kan maken. De indicator richt zich op de hulp die een wijkcoach geeft. Naast preventie en ondersteuning biedt de wijkcoach ook lichte hulp naast of in plaats van gespecialiseerde - tweedelijns- Jeugdhulp.

Het beleid is gericht op een stijging van de eerstelijns Jeugdhulp, gekoppeld aan een verlaging van de tweedelijns Jeugdhulp. In 2020 realiseren we door middel van de inzet van bestaande en nieuw te ontwikkelen voorliggende voorzieningen, de verschuiving van tweede naar eerstelijns ondersteuning. Daarnaast verwachten we dat het percentage eerstelijns Jeugdhulp hoger wordt door een verdere optimalisatie van de registratie door de wijkteams. Notabene: in de Gemeentebegroting 2019-2022 is geen streefwaarde voor 2019 opgenomen vanwege een gebrek aan realisatiecijfers door onvoldoende kwaliteit van de vastleggingen. Inmiddels is een traject opgestart wat leidt tot verbetering van de registratie van eerstelijns Jeugdhulp door wijkcoaches.

Acties 2020

Aantal acties: 7

01. In de wijken creëren we en/of passen we collectieve en algemene voorzieningen voor de jeugd aan

In plaats van individuele maatwerkvoorzieningen werken we aan collectieve en algemene voorzieningen, waarin jeugd in de eigen omgeving en zo regulier als mogelijk ondersteuning krijgt als dat nodig is. In 2020 ligt daarbij de focus op het monitoren van de arrangementen. Aan de hand van de opgedane ervaringen verbreden we het aanbod van arrangementen.

Daarnaast ondersteunen we de Stichting Enschedese Speeltuinen (SES) bij het vergroten van de maatschappelijke waarde van de individuele speeltuinlocaties (naast bewegen ook ontmoeten).

Dit doen we via het opstellen en uitvoeren van stappenplannen, die gebaseerd zijn op het toekomstplan van de SES.

02. We organiseren de toegang tot jeugd-zorg en -ondersteuning anders

In de zoektocht naar de juiste balans tussen 'er zijn voor de mensen die ondersteuning nodig hebben' en 'meer aanspraak doen op de kracht mensen zelf en van wijken en de stad' speelt de wijze waarop de toegang tot zorg en ondersteuning is georganiseerd een belangrijke rol. In het huidige toegangsmodel worden veel ondersteuningsvragen naar de zogenaamde '[eerste lijn](#)' en '[tweede lijn](#)' doorverwezen: individuele indicaties met een relatief zware zorgcomponent. In een groot aantal gevallen wordt ten onrechte voorbij gegaan aan meer laagdrempelige oplossingen in het [voorliggende veld](#). De hier voorgestelde wijziging in de toegang heeft dan ook tot doel het gebruik van het voorliggend veld te normaliseren en maximaliseren en minder naar de eerste en tweede lijn door te leiden.

Zie ook actie 02 bij subdoel 2.03. Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

03. We zetten in op een collectief arrangement voor kwetsbare jongeren in de leeftijd 16-24 jaar

Kwetsbare jongeren doen een beroep op professionele ondersteuning wanneer steun van ouders en sociaal netwerk ontbreekt. Vanuit de visie dat jongeren en jong volwassenen van nu de ouders van de toekomst zijn, is het geleidelijk toegroeien naar een zelfredzaam volwassen leven waarin de basis op orde is van groot maatschappelijk belang. Samen met jongeren, professionals, instellingen en ervaringsdeskundigen ontwerpen we een integraal arrangement. Dit arrangement moet leiden tot meer zelfstandig wonen en meer financiële zelfredzaamheid, minder onzekerheid, minder generationele problematiek en beter voorbereid zijn op ouderschap. De jongeren hoeven daardoor minder beroep te doen op [tweedelijns zorg](#).

Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

04. We ontwikkelen een collectief aanbod voor dyslexie op scholen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de diagnose en behandeling van jeugdigen met ernstige, eenvoudige dyslexie. Samen met scholen en aanbieders van dyslexie-zorg ontwerpen we een arrangement gericht op het zo vroeg mogelijk signaleren, diagnosticeren en ondersteuning

bieden van kinderen met problemen bij lezen, spellen en schrijven als gevolg van dyslexie. Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

05. We voeren de pilot Onderwijs-Jeugdhulp-Arrangement (OJA) uit

In september 2018 is de pilot OJA gestart voor de duur van drie schooljaren. Zes scholen, twee jeugdhulpaanbieders en de gemeente hebben een innovatieve, gezamenlijke aanpak, waarmee zij de ondersteuning en hulp in nabijheid van het kind en de opvoeders brengen. Met de pilot is ten opzichte van de kosten voor jeugdhulp in 2016 voor de betreffende doelgroep een besparing opgenomen van 2,1% in 2018 oplopend tot 11% in 2021. Aan de hand van het monitoringsysteem volgen we de effecten van OJA, kan evaluatie en bijsturing plaatsvinden en kunnen we invulling geven op welke wijze op termijn de OJA uitgebreid kan worden. Streven is om in 2020 te komen tot gelijk danwel beter effect van de ondersteuning/hulp en 9% lagere kosten dan in 2016.

06. We voeren het Actieprogramma dak – en thuisloze jongeren uit

Het actieprogramma is gelanceerd door het Ministerie van VWS. De inspanningen moeten ertoe leiden dat alle ruim 10.000 dak- en thuisloze jongeren in Nederland (tussen de 18 en 27 jaar) de komende jaren worden geholpen naar een zo zelfstandig mogelijk bestaan met een eigen thuis. Enschede is één van de twaalf pilotgemeenten die meedoet aan dit programma. De pilot is in september 2019 van start gegaan en heeft een looptijd van 2,5 jaar.

07. We zetten in op toezicht en handhaving bij de aanbieders in de jeugdhulp

We pakken malafide aanbieders aan, zodat cliënten de zorg krijgen (kwalitatief en kwantitatief) die zij toegewezen hebben gekregen. Hierbij werken we ook regionaal samen met Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente (OZJT) om de gecontracteerde aanbieders van Wmo en jeugd te onderzoeken. Op basis van signalen, risicoanalyse en contractmanagement houden we bestaande contracten voortdurend tegen het licht. Als er vragen bij een aanbieder zijn, dan starten we een onderzoek.

De motie 'groene zorgaanbieders' is besproken met OZJT en betrekken we bij de doorontwikkeling van het toezicht op onze zorgaanbieders.

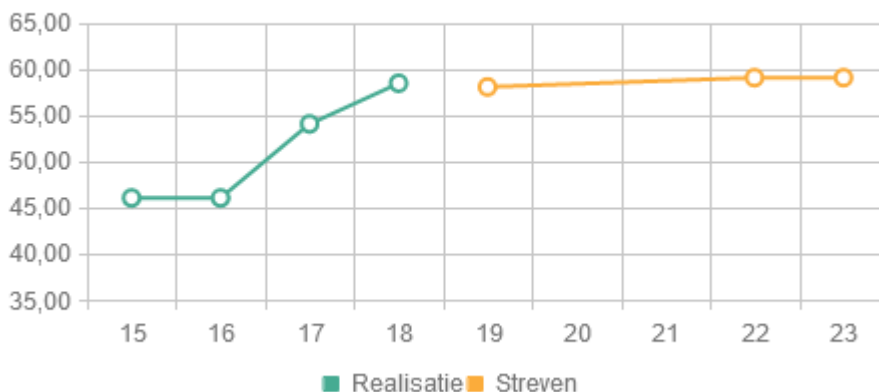
1.05 Kinderen groeien niet op in armoede

Alle jeugd moet kunnen meedoen, ook jeugdigen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen. Sport, schoolreisjes, muziek – het hoort bij de vorming en opvoeding van iedere jeugdige. Nu investeren in het kunnen meedoen van jeugd voorkomt problemen op latere leeftijd. Met de inzet van het Kindpakket bevorderen we de participatie van jeugdigen. Het Kindpakket maakt onderdeel uit van het brede palet aan inkomensondersteunende voorzieningen van de gemeente Enschede.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

1.05 Percentage kinderen dat gebruik maakt van Stichting Leergeld

Toelichting

De Stichting Leergeld Enschede zet zich -naast andere partijen- in om te voorkomen dat kinderen die in armoede leven in een sociaal isolement terechtkomen. Voorbeelden van ondersteuning zijn de kosten van schoolreisjes, ouderbijdragen, lidmaatschap van sportclubs, zwemblessen, dansles en kleding voor sport en fietsen. Vanuit het Kindpakket ontvangt zij hiervoor gemeentelijke subsidie. Deze indicator geeft het percentage kinderen in de leeftijd 4 t/m 18 jaar weer, waarvan de ouders een inkomen hebben van maximaal 120% van de bijstandsnorm (circa 4.800 kinderen) en een aanvraag door Stichting Leergeld is gehonoreerd. De aantallen zijn inclusief de gehonoreerde aanvragen op basis van het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds.

De Stichting Leergeld kent een gestage groei in bereik en heeft het streefbereik van 2800 kinderen (zijnde 58%) reeds in 2018 behaald. Ook het eerste halfjaar van 2019 laat een groei in het bereik zien. Samen met de Stichting Leergeld willen we in de uitvoeringsovereenkomst tot nieuwe afspraken over de streefwaardes voor het bereik komen. Hierbij betrekken we de uitkomsten van de evaluatie van ons armoedebeleid (waaronder het Kindpakket) en het nieuwe beleidskader armoede en schulden dat in 2020 aan de Raad wordt voorgelegd. De naar verwachting aangepaste hogere streefwaardes voor het bereik verwerken we in de gemeentebegroting van 2021.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We stellen het nieuwe beleidskader Armoede en Schulden vanaf 2020 op, waarin ook nadrukkelijk aandacht is voor kinderen in armoede

Het huidige beleidskader Armoede en Schulden loopt tot 2020. In 2019 evalueren we de resultaten en het bereik van het huidige beleidskader, waaronder ook de inzet van het Kindpakket. Op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken stellen we het nieuwe Beleidskader Armoede en Schulden op. Bij het opstellen van het nieuwe beleidskader gebruiken we ook de ervaringen van maatschappelijke organisaties en de gebruikers van ons instrumentarium. Hierbij betrekken we ook de bij de behandeling van de Zomernota 2019 aangenomen motie "Impuls tegen armoede".

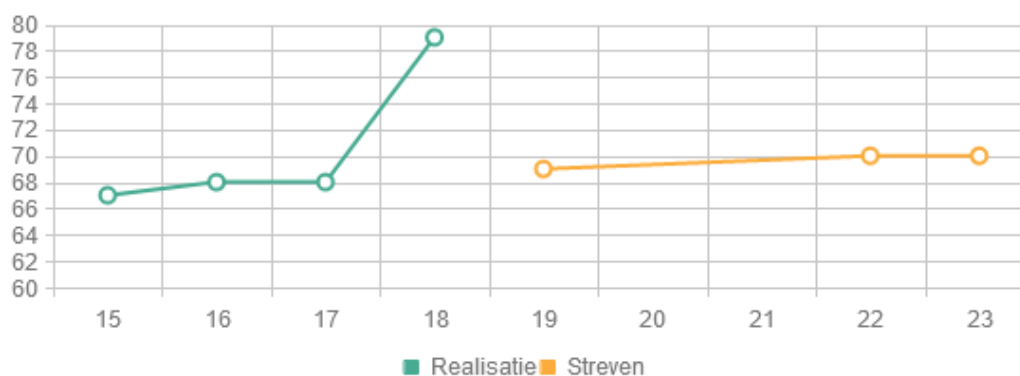
1.06 De jeugd heeft een passende opleiding (bij de potentie van de jeugdige)

Het is belangrijk dat jongeren een goede keuze weten te maken als het gaat om een opleiding. Niet alleen moet een opleiding aansluiten bij hun talenten, maar er moet uiteindelijk ook een passende baan mee te vinden zijn.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

1.06 Onderwijspositie leerlingen klas 3 VO afgezet tegen het advies groep 8 basisonderwijs

Toelichting

In groep 8 van het basisonderwijs krijgen de leerlingen een advies voor de vervolgopleiding op het voortgezet onderwijs (VO: vwo, havo, vmbo, praktijkonderwijs). Jaarlijks (per schooljaar) wordt door onderzoeksbureau Babeliowski in opdracht van de gemeente Enschede nagegaan in hoeverre deze leerlingen in klas 3 van het VO het schooltype volgen dat ze is geadviseerd in groep 8. Per schooladvies is aangegeven naar welk schooltype leerlingen in klas 3 zijn doorgestroomd. Er zijn dan drie mogelijkheden:

- de leerling zit in het schooltype dat hem/haar is geadviseerd: doorstroom
- de leerling zit in een hoger schooltype dan geadviseerd: opstroom
- de leerling zit in een lager schooltype dan hem/haar is geadviseerd: afstroom.

De indicator geeft de doorstroom weer.

We sluiten qua streefwaarden aan bij de trend van de afgelopen periode. Bij een gelijkblijvende doorstroom blijven de advisering van het basisonderwijs en de prestaties van de onderbouw van het voortgezet onderwijs op niveau. We willen aan de hand van de score in 2019 bepalen of sprake is van een doorbreking van de trend of een incident in 2018.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We voeren de Lokaal Educatieve Agenda 2019-2022 (LEA) uit

De LEA is vastgesteld in juni 2019. In 2020 en verder geven we gezamenlijk met het onderwijs invulling aan de ambities (A) "Klaar voor de samenleving", (B) "Goed voorbereid op werk" en (C) "Gelijke kansen voor alle jeugdigen". Dit betekent onder meer dat:

- Ad A. we de maatschappelijke stages en het Jongerenberaad ondersteunen;
- Ad B. we initiatieven ondersteunen op het gebied van Creatieve Technologie, Vakmanschap, Makerschap en Duits;
- Ad C. we onder andere de onderwijsvouchers voortzetten en we de Voorschoolse Educatie uitbreiden (zie subdoel 1.03 actie 01).

Vanuit een gezamenlijke evaluatie van de Onderwijs Jeugd Arrangementen (OJA's, zie subdoel 1.04 actie 05) zetten we bovendien verder in op bewezen preventieve maatregelen en werkwijzen.

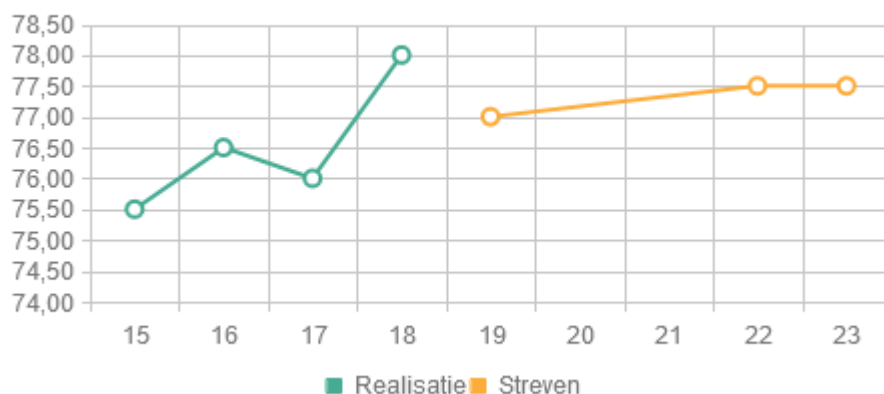
1.07 De jeugd heeft een startkwalificatie

Het hebben van een startkwalificatie is belangrijk voor een goede start in het arbeidzame leven. Jeugd zonder diploma loopt een verhoogd risico op maatschappelijke uitval. Een startkwalificatie is het minimale onderwijsniveau dat nodig is om serieus kans te maken op duurzaam geschoold werk. Het gaat dan om een of MBO-(niveau 2, 3 of 4), Havo- of VWO-diploma.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

1.07 Percentage beroepsbevolking met een opleidingsniveau MBO2 en hoger

Toelichting

MBO 2 en hoger biedt een zogenaamde 'startkwalificatie' voor de arbeidsmarkt. Jeugd met opleidingsniveau MBO 2 en lager zijn nu oververtegenwoordigd in ons bijstandsbestand. Het streven is om het aandeel MBO 2 en hoger in de beroepsbevolking te vergroten. We willen aan de hand van de score in 2019 bepalen of sprake is van een doorbreking van de trend of een incident in 2018.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We geven uitvoering aan het regionaal programma De Twentse Belofte

We werken aan een methodische aanpak van schoolverzuim met primair (po), voortgezet (vo) en middelbaar beroeps (mbo) onderwijs, kijkend naar onderliggende problemen en de link met ondersteuning. We ontwikkelen bovendien een regionale aanpak voor thuiszitters. We monitoren risicogroepen en het verzuimbeleid op scholen. Met het mbo werken we samen om de risicogroepen binnen boord te houden door ze passende ondersteuning te bieden. Uitvallers geven we een herkansing.

Tevens geven we vorm aan het proces naar een nieuw regionaal convenant eind 2020.

2. Inwoners wonen langer zelfstandig

Zelfredzaamheid betekent dat je zelf bepaalt hoe je je leven wilt inrichten: hoe je wilt wonen, leren, werken, recreëren, je kinderen wilt opvoeden of je van a naar b wilt verplaatsen. Het is goed als mensen daar de ruimte voor krijgen en daar in eerste instantie ook zelf verantwoordelijk voor zijn. Als mensen daar alleen of met hulp van burens, vrienden en familie niet in slagen, kan de overheid ondersteunen. Het liefst op zo'n manier dat mensen ook dan zelf hun hulp kunnen organiseren en zeggenschap behouden. De ambitie is te investeren in tijdige, lichte ondersteuning en preventie, om daarmee onnodig zware zorg te kunnen voorkomen. Normaliseren in plaats van medicaliseren en ondersteuning dichtbij de leefwereld van de inwoner.

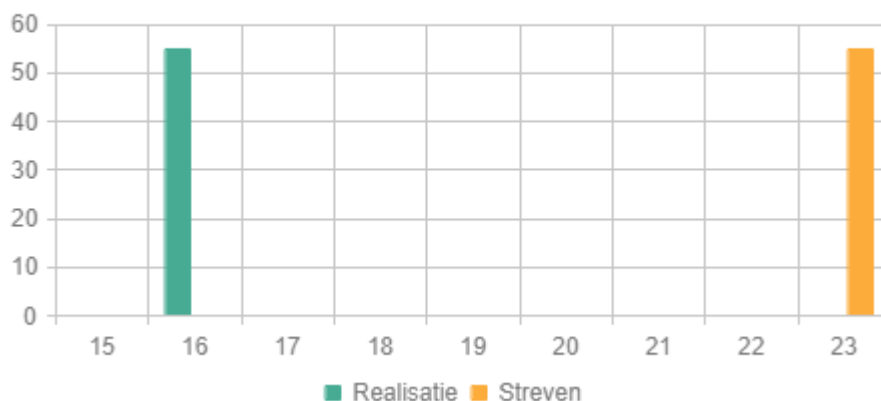
2.01 De inwoners zijn gezond en actief

Mensen die voldoende bewegen en gezond eten voelen zich prettiger, zijn in staat zich aan te passen aan en zelf de regie te voeren over de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. We willen dat zoveel mogelijk Enschedeërs een gezonde leefstijl hebben en zetten in op het preventief bevorderen van de gezondheid en meer (sportief) bewegen.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

2.01a Percentage, inwoners dat voldoet aan de beweegnorm

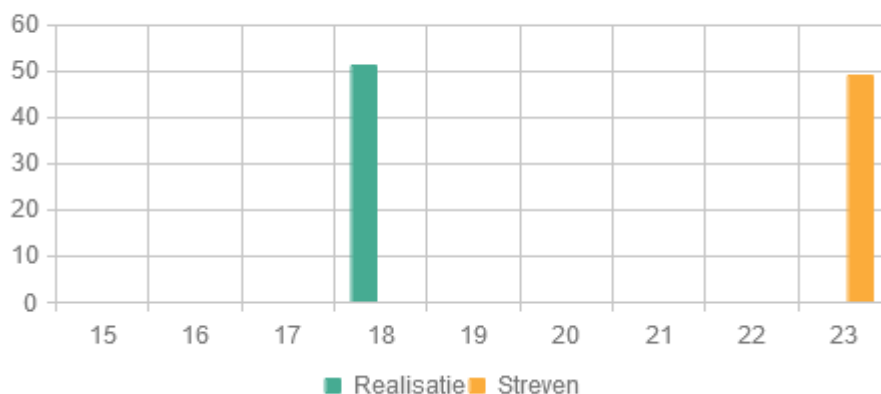

Toelichting

De beweegnorm staat voor de Nederlandse Norm Gezond Bewegen/Beweegrichtlijnen voor volwassenen (19 jaar en ouder), oftewel minstens 150 minuten per week aan matig intensieve inspanning, zoals wandelen en fietsen, verspreid over diverse dagen. Bewegen is goed voor de gezondheid. Bij volwassenen en ouderen verlaagt bewegen het risico op hart- en vaatziekten, diabetes en depressieve symptomen. Verder hangt veel bewegen samen met een lager risico op borst- en darmkanker en vroegtijdig overlijden. Bij ouderen verlaagt bewegen het risico op botbreuken en verbetert het de spierkracht en de loopsnelheid. Ook hangt veel bewegen bij deze groep samen met een lager risico op lichamelijke beperkingen, cognitieve achteruitgang en dementie.

Deze indicator wordt vierjaarlijks gemeten, het percentage was in Enschede in 2016 hoger dan in Nederland, streven is minimaal het landelijk gemiddelde.

2.01b Percentage inwoners met overgewicht (BMI)

Toelichting

De Body Mass Index (BMI) is een index voor het gewicht in verhouding tot lichaamslengte. Bij een waarde < 18,5 is sprake van ondergewicht, bij waarde 18,5-25: normaal gewicht, bij waarde >25: overgewicht en bij waarde >30: ernstig overgewicht (obesitas). Deze indicator geeft het percentage inwoners met overgewicht en obesitas aan.

Deze indicator is in 2018 voor het eerst gemeten. Streven is minimaal het landelijk gemiddelde, op de lange termijn. Uit onderzoek blijkt bij bevolkingsgroepen met een lage sociaal-economische score (ses) vaker sprake is van overgewicht dat bij andere groepen. Enschede heeft relatief veel mensen met een lage ses. Om dat te realiseren stellen we de streefwaarde voor 2023 op 49%.

Acties 2020

Aantal acties: 4

01. We Verstevigen de inzet van het sociaal domein in DIA om de zorgvraag van de toekomst te verkleinen

De Dynamische Investeringsagenda (DIA) is een samenwerkingsinstrument waarmee investeringen in het kader van wijkaanpak van verschillende partijen in een gebied worden gekoppeld en op elkaar worden afgestemd. Dit is niet alleen een fysieke, maar ook sociale opgave. De omgeving waarin mensen wonen en leven bepaalt immers voor een groot deel de sociale context. Naast het bundelen van belangen en investeringen van partijen uit het fysieke domein is daarom van belang om ook partijen uit het sociaal domein tot onderdeel van de samenwerking te maken. Doel van de actie is om kansen te signaleren en pakken die zich in de DIA-gebieden (De Posten en Tweekelerveld) voordoen om de fysieke woon- en leefomgeving zo vorm te geven dat zelfredzaamheid, zorg voor elkaar en gezond leven en opgroeien makkelijker wordt.

Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

02. We ontwikkelen Sportcampus Diekman “de regionale (top)sportcampus van de toekomst”

Veranderingen in de maatschappij vragen ook om een andere inzet van de sportaccommodaties. Met sportcampus Diekman is er een kans om hierin stappen te zetten. Daarnaast is Het Diekman de plek waar mogelijkheden zijn om talentontwikkeling binnen de sport te vergroten en topsport te laten landen. Samen met Sportaal is een ambitie opgesteld waarbij toekomstige ontwikkelingen op het gebied van sport samenkomen op Het Diekman. De eerste concrete stappen zijn gezet in 2019 door het laten landen van de FC Twente-vrouwen op Het Diekman. Ook in 2020 zetten we concrete stappen om deze ambitie te realiseren, onder andere rondom veelzijdig bewegen.

03. We geven invulling aan de taakstelling op de exploitatie van de zwembaden.

In de Zomernota 2019 is besloten tot een taakstelling van € 700.000 op de exploitatie van de zwembaden (zie *paragraaf 2.3, dekkingsmaatregel 12*). Deze taakstelling hebben we in deze gemeentebegroting niet overgenomen maar teruggebracht tot € 400.000. We werken samen met Sportaal de invulling van deze taakstelling uit. In 2020 starten we met de voorbereiding om in 2023 de taakstelling te kunnen realiseren.

04. We zetten de sportaccommodaties effectiever en breder in.

We stimuleren meer samenwerking en efficiënter gebruik van de sportaccommodaties (clustervorming) en bredere inzet van de sportaccommodaties voor de behoefte en uitdagingen in de stad/wijk en als algemene voorziening. Door:

- het ondersteunen van initiatieven vanuit het sportveld, zoals Kracht van Verenigingen;
- het verplaatsen van verenigingen naar andere sportparken om efficiënter gebruik te krijgen van de accommodaties. Op deze wijze geven we invulling aan de taakstelling ad € 300.000 (clustering sportvelden; 2020 € 100.000, 2022 € 200.000; zie *paragraaf 2.3 dekkingsmaatregel 12*). De vrijgespeelde sportparken kunnen ingezet worden voor verschillende ontwikkelingen.

Bijdrage verbonden partij: Sportaal

Sportaal heeft de taak om uitvoering te geven aan de ambities uit het vastgestelde sportbeleid. Zo wordt ingezet op het bevorderen van een gezonde leefstijl, het uitbouwen van de maatschappelijke functie van sport, het ontdekken en ontwikkelen van talenten en het versterken van de verenigingskracht.

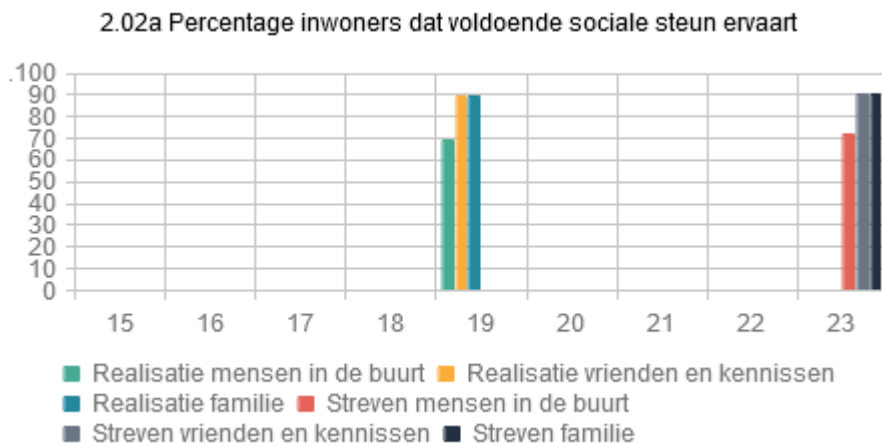
Dat gebeurt onder andere door sportactiviteiten te organiseren, voor veilige en schone sportaccommodaties te zorgen en sporten voor iedereen bereikbaar te maken. Hiermee draagt Sportaal bij aan de doelstellingen binnen het begrotingsprogramma Vitaal en Sociaal. Door middel van een overeenkomst, opdracht en indicatoren zijn de afspraken met Sportaal vastgelegd en verstrekken we aan hen een exploitatiebijdrage.

2.02 De inwoners hebben een sterk persoonlijk netwerk

Het hebben van een sociaal netwerk is belangrijk voor inwoners die ouder worden en/of die zorg nodig hebben om zelfstandig te kunnen blijven wonen. Daarbij gaat het om familie, vrienden, kennissen, burens, collega's, maar ook om sociale contacten bij de club, de kerk enzovoort.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

Toelichting

Sociale steun staat voor de mate waarin mensen kunnen terugvallen op vanzelfsprekende verbanden, zoals familierelaties, vrienden/kennissen en relaties in de buurt.

Deze indicator is nieuw. Het streven is de steun minimaal op het niveau van 2019 te handhaven en waar mogelijk licht te verhogen.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We verkennen de mogelijkheden voor de invoering van de blijverslening, gefinancierd door derden

We maken een afweging tussen o.a. het verwachte gebruik (op grond van ervaringen elders), de invoeringskosten en de bestaande mogelijkheden in de markt. Doel is dat senioren bewust worden van de mogelijkheden die ze zelf hebben om aanpassingen in hun woning te doen. Hierdoor kunnen ze zo lang mogelijk thuis in eigen omgeving en netwerk blijven wonen.

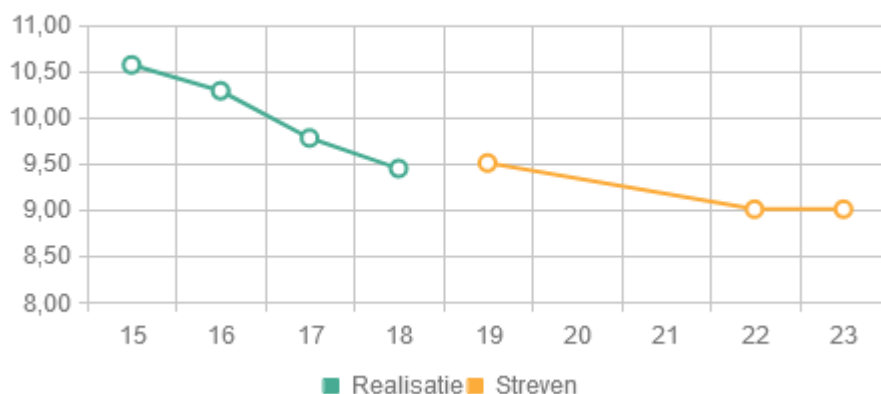
2.03 De inwoners hebben zo min mogelijk tweedelijns zorg nodig

Primair wordt ingezet op het oplossen van problemen van een inwoner op eigen kracht en/of binnen de eigen sociale omgeving (het gezin, de buurt, het werk, de vereniging). We zetten daarbij in op preventie en op collectieve, algemene voorzieningen dichtbij huis. Alleen waar het echt niet anders kan, wordt tweedelijns hulp ingezet.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 3

2.03a Percentage inwoners dat gebruik maakt van een Wmo-maatwerkvoorziening

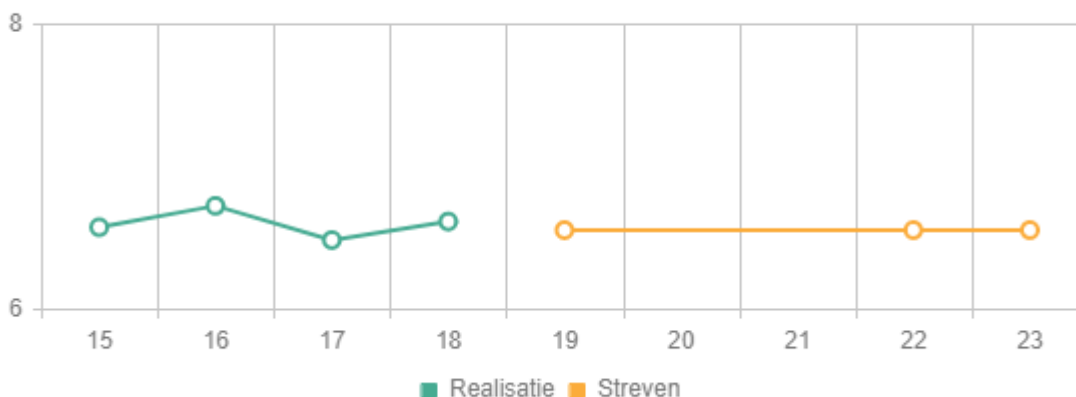

Toelichting

Een Wmo-maatwerkvoorziening is ondersteuning afgestemd op de individuele situatie, zoals huishoudelijke hulp, individuele of groepsbegeleiding (dagbesteding), vervoersdiensten, hulpmiddelen en woningaanpassing. Deze voorziening is alleen toegankelijk na indicatie van de gemeente. In de indicator zijn beschermd wonen en maatschappelijke opvang niet meegenomen, aangezien dit centrumgemeentetaken zijn.

We zetten in op verschuiving van maatwerk- naar algemene voorzieningen. Dit moet leiden tot een afname. Hier tegenover kan echter ook een mogelijke aanzuigende werking komen te staan door de invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage Wmo door het Rijk.

2.03b Percentage inwoners met een Wlz aanspraak

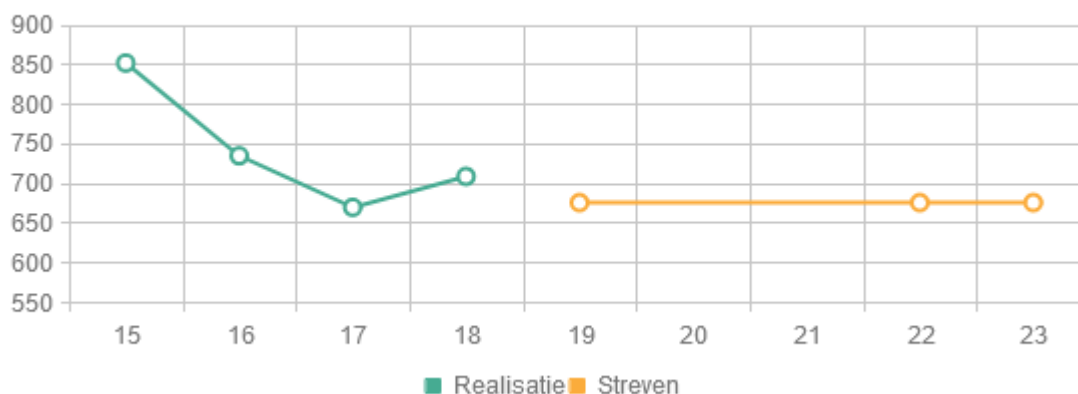

Toelichting

De Wet langdurige zorg (Wlz) regelt zware, intensieve zorg voor kwetsbare ouderen, mensen met een handicap en mensen met een psychische aandoening. Vanuit deze wet kunnen inwoners geïndiceerd worden voor zorg en ondersteuning met verblijf in een zorginstelling (intramuraal), waarbij thuis blijven wonen niet (langer) een optie is. Het betreft de groep inwoners van 65 jaar en ouder.

Het uitgangspunt is dat we zorggestuurd werken en dat iedereen moet krijgen wat nodig is, ook als dat Wlz zorg is. We streven naar stabilisatie, in lijn met de realisatiecijfers van de voorgaande jaren.

2.03c Aantal mensen dat gebruik maakt van beschermd wonen in de centrumgemeente Enschede

Toelichting

Beschermd wonen is wonen in een accommodatie van een instelling met daarbij behorende toezicht en begeleiding, gericht op het bevorderen van zelfredzaamheid en participatie, het psychisch en psychosociaal functioneren, stabilisatie van een psychiatrisch ziektebeeld, het voorkomen van verwaarlozing of maatschappelijke overlast of het afwenden van gevaar voor de cliënt of anderen. Beschermd wonen is bestemd voor personen met psychische of psychosociale problemen, die niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving (zoals gedefinieerd in de Wmo). De indicator betreft het totaal aantal unieke cliënten in het gehele centrumgemeentegebied Enschede, bestaande uit: Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hengelo, Hof van Twente, Losser en Oldenzaal.

Gelet op de in- en uitstroom en de nog te realiseren nieuwe voorzieningen is de verwachting dat het aantal unieke cliënten de komende jaren rond 675 mensen zal zijn. De ontwikkelingen ten aanzien van de overgang naar de Wlz en de decentralisatie van centrumgemeentetaken krijgen pas in de loop van 2021 hun weerslag op de aantallen.

Acties 2020

Aantal acties: 11

01. In de wijken creëren we en/of passen we collectieve en algemene voorzieningen voor volwassenen aan

In plaats van Individuele maatwerkvoorzieningen werken we aan [collectieve](#) en [algemene](#) voorzieningen, waarin volwassenen in de eigen omgeving en zo regulier als mogelijk ondersteuning krijgen als dat nodig is. In 2020 ligt daarbij de focus op het monitoren van het arrangement in stadsdeel Centrum. Mede op basis van de opgedane ervaringen ontwikkelen we nieuwe arrangementen en verbreden we naar de andere stadsdelen.

02. We organiseren de toegang tot Wmo-zorg en -ondersteuning anders

De wijze waarop de toegang tot zorg en ondersteuning is georganiseerd speelt een belangrijke rol in de zoektocht naar de juiste balans tussen 'er zijn voor de mensen die ondersteuning nodig hebben' en 'meer aanspraak doen op de kracht van mensen zelf en van wijken en de stad'. In het huidige toegangsmodel worden veel ondersteuningsvragen naar de zogenaamde 'eerste lijn' en 'tweede lijn' doorverwezen: individuele indicaties met een relatief zware zorgcomponent. In een groot aantal gevallen wordt ten onrechte voorbij gegaan aan meer laagdrempelige oplossingen in het voorliggende veld. De hier voorgestelde wijziging in de toegang heeft dan ook tot doel het gebruik van het voorliggend veld te normaliseren en maximaliseren en minder naar de eerste en tweede lijn door te leiden.

Zie ook actie 02 bij subdoel 1.04. Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

03. We zetten in op een collectief arrangement voor dagbesteding en lichte ondersteuning

Doel is kwalitatief betere ondersteuning te bieden vanuit de visie dat mensen zich beter ontwikkelen als zij meer vanuit hun eigen mogelijkheden en verantwoordelijkheden werken. Met daarbij ondersteuning waar nodig vanuit hun netwerk, partners in de wijk en gemeente. Het arrangement wordt per stadsdeel georganiseerd, met een beperkt aantal aanbieders. We maken met vier of vijf grote aanbieders van lichte dagbesteding en lichte begeleiding (in het Twents Ondersteuningsmodel aangeduid als 'OB 1' en 'OB 2') afspraken. Zij worden voor alle huidige cliënten én alle inwoners die in het betreffende stadsdeel normaliter van deze producten gebruik zouden maken verantwoordelijk. We starten in 2020 met een pilot in stadsdeel Zuid. Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

04. We voeren het plan van aanpak van de transformatie Ondersteuning Huishouden uit

We hebben hierbij aandacht voor een duurzaam systeem, innovatie in de aanpak, het centraler stellen van het zelfoplossend vermogen van inwoners, waarbij waar nodig maatwerk mogelijk blijft. Op deze wijze moet invulling worden gegeven aan de taakstelling ad 500.000 euro in 2021 (zie *paragraaf 2.3, dekkingsmaatregel 11*). We houden uiteraard rekening met de aanstaande wetswijziging ten aanzien van ondersteuning huishouden. De motie 'kwaliteit op peil in OH' wordt bij de uitwerking betrokken. Dit is een versnellingsproject in het kader van de Transformatieagenda Sociaal domein.

05. We voeren de Maatwerkroute: Toekomstplan verder uit

Wijkteams Enschede is van start gegaan met de Maatwerkroute: Toekomstplan (voorheen 100 gezinnen aanpak). We doen dit in samenwerking met Menzis. Deze aanpak richt zich op huishoudens met financiële, sociaal maatschappelijke en gezondheidsproblemen, die elkaar versterken of in stand houden. Met een op maat gemaakt plan worden deze huishoudens op een meer effectieve en efficiëntere manier ondersteund in het herstellen van regie. Afhankelijk van de besluitvorming na afronding van fase 1 starten we in 2020 met fase 2. Deze fase wordt in 2020 ook afgerond en geëvalueerd.

06. We gaan voor een nieuw lokaal convenant met Menzis

Het convenant Gezond Meedoen van Enschede met Menzis loopt medio 2020 af. We werken aan nieuwe lokale afspraken over de inzet op preventie, complexe gezinsproblematiek en gezonde leefstijl. We streven naar een nieuw convenant voor de periode van vier jaar. Onder de titel Sporten op Rezappt -als onderdeel van de huidige lokale werkagenda- werken Menzis, Sportaal en de gemeente aan het verstevigen van een doorverwijzingsstructuur vanuit eerstelijns zorg, het onderwijs en de wijk naar laagdrempelige sport- en beweegactiviteiten in de buurt. Hiervoor wordt onder andere de komende jaren een beweegmakelaar ingezet bij de gezondheidscentra.

07. We maken afspraken met de regiogemeenten over de bovenlokale samenwerking op het gebied van beschermd wonen en maatschappelijke opvang

In 2018 is de visie en aanpak beschermd wonen en maatschappelijke opvang vastgesteld. Met de andere gemeenten die nu nog behoren tot de centrumgemeente Enschede werken we aan de uitwerking van deze visie en aanpak. Dat betreft afspraken over bovenlokale samenwerking en ook wat dit betekent voor governance, toegang en financiering van de zorg. Om het tekort van het aantal plekken beschermd wonen binnen de centrumgemeente Enschede te reduceren, zoeken we samen met regiogemeente en kernpartners naar geschikte locaties voor het realiseren van voorzieningen beschermd wonen.

08. We werken samen met partners aan vernieuwing in de maatschappelijke opvang

De veranderende vraag naar nieuwe vormen van maatschappelijke opvang en de noodzaak van kostenbeheersing heeft geleid tot het inzetten van een integrale aanpak op de maatschappelijke opvang. In 2019 is hiermee een start gemaakt. Er is nog grote winst te halen met deze aanpak, waarin alle betrokken partijen vanuit een gemeenschappelijke visie een afgestemd ondersteuningsaanbod leveren, zowel curatief als preventief. Ook richten we ons op een verbeterde uitstroom uit de maatschappelijke opvang, dit pakken we projectmatig op. Daarnaast onderzoeken we nieuwe vormen van opvang gericht op dak- en thuislozen. Mede vanwege de toenemende diversiteit in de vraag naar maatschappelijke opvang, gericht op acute opvang van mensen voor korte tijd. De vorm moet tegemoet komen aan de transformatiegedachte naar meer individuele wijkgerichte opvang.

09. We vereenvoudigen de hulpmiddelenhulp voor mensen in een Wlz-instelling

Per 1 januari 2020 wordt de hulpmiddelenzorg (hulpmiddelen voor mobiliteit (bijvoorbeeld rolstoel, scootmobiel) en hulpmiddelen voor zorg en wonen voor algemeen gebruik bv tillift, hoog-laagbed, roerende voorzieningen genoemd) voor mensen in een Wlz-instelling eenvoudiger geregeld. Nu is het zo dat zolang de component 'behandeling' er niet is of niet wordt verzilverd de gemeente vanuit de Wmo verantwoordelijk is voor de verstrekking en onderhoud van hulpmiddelen voor deze mensen. Vanaf 2020 gaat deze taak over naar de Wlz. Dat wil zeggen dat per 2020 nieuwe aanvragen voor hulpmiddelen voor mobiliteit voor alle cliënten in een Wlz-instelling verstrekt vanuit de [Wlz](#). De gemeente blijft verantwoordelijk voor onderhoud en reparatie van hulpmiddelen die al zijn verstrekt, tot het moment dat het hulpmiddel vervangen moet worden. Deze taakoverdracht gaat gepaard met een verschuiving van de Rijksbijdrage van de gemeente naar de Wlz. Voor hulpmiddelen voor zorg en wonen voor algemeen gebruik geldt dat deze in alle gevallen altijd uit de Wlz worden gefinancierd.

10. We faciliteren en initiëren initiatieven die langer zelfstandig wonen mogelijk maken

Het gaat om (vernieuwende) initiatieven en concepten. Daar waar mogelijk wordt de markt uitgedaagd om levensloopbestendig te ontwikkelen. Daarnaast gaan we het (kamergewijs of anderszins) huisvesten van "kwetsbare inwoners" in corporatiebezit intensiveren. Dit doen we door afspraken te maken met corporaties en regels over onzelfstandige bewoning waar nodig aanpassen met betrekking tot onze doelgroepen van beleid.

11. We zetten in op toezicht en handhaving bij aanbieders van Wmo-zorg

We willen malafide aanbieders aanpakken, zodat cliënten de zorg krijgen (kwalitatief en kwantitatief) die zij toegewezen hebben gekregen. Hierbij werken we ook regionaal samen met Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente (OZJT) om de gecontracteerde aanbieders van Wmo en jeugd te onderzoeken. Op basis van signalen, risicoanalyse en contractmanagement houden we bestaande contracten voortdurend tegen het licht. Als er vragen bij een aanbieder zijn, dan starten we een onderzoek.

De motie 'groene zorgaanbieders' is besproken met OZJT en betrekken we bij de doorontwikkeling van het toezicht op onze zorgaanbieders.

3. Inwoners zijn financieel zelfstandig

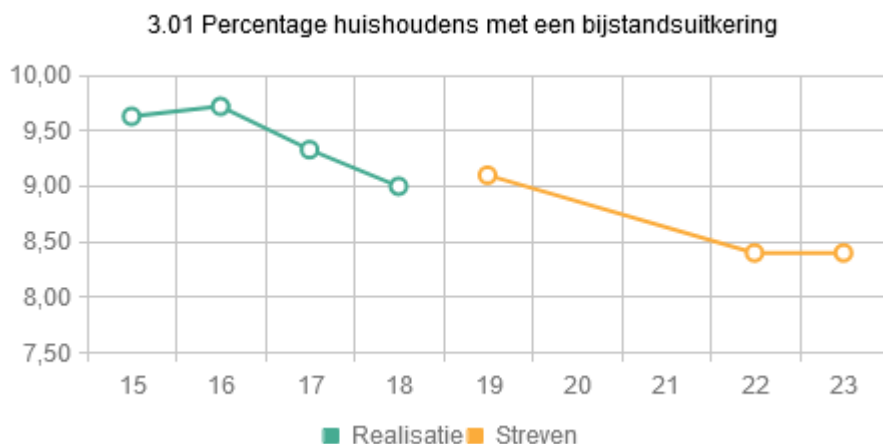
Mensen die financieel zelfstandig zijn, hebben de ruimte om zich te kunnen ontwikkelen en te kunnen meedoen op alle leefdomeinen. De stress van het hebben van een beperkt budget en/of schulden leidt ertoe dat mensen, m.n. met een laag inkomen, minder goed in staat zijn om verstandige keuzes te maken. Daarom streven we ernaar om armoede zoveel mogelijk te voorkomen.

3.01 De huishoudens zijn niet afhankelijk van een bijstandsuitkering

Het kunnen voorzien in het eigen levensonderhoud door werk is het beste medicijn tegen vele klachten. Bovendien zijn werkende ouders een belangrijk voorbeeld voor kinderen. Een plek vinden op de arbeidsmarkt is echter niet voor iedereen eenvoudig, daarom ondersteunt de gemeente bij het vinden van geschikt werk. Daarnaast zorgt de gemeente voor een uitkering (Algemene bijstand levensonderhoud) voor inwoners die niet genoeg geld hebben om in hun levensonderhoud te voorzien. Met een bijstandsuitkering kunnen zij de periode overbruggen totdat zij weer betaald werk vinden.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

Toelichting

Bijstand wordt door de gemeente verstrekt aan inwoners van 18 jaar tot de AOW-leeftijd die niet genoeg geld hebben om in hun levensonderhoud te voorzien en ook niet in aanmerking komen voor een andere uitkering. In deze indicator zijn uitkeringen van Bijstand Levensonderhoud, IOAW (Wet inkomensvoorziening oudere werklozen), IOAZ (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen) en de regeling BBZ (Besluit bijstandsverlening zelfstandigen) opgenomen op huishoudensniveau. De peildatum voor het aantal huishoudens met een uitkering is de laatste dag van het jaar.

Het streven volgt tenminste de landelijke trend, zoals die wordt vertaald in het macrobudget dat het Rijk vaststelt. Dit betekent ook dat het streven is om de uitstroom uit de bijstand naar werk op het landelijke niveau te houden. Met een steeds grotere mismatch tussen wat werkgevers vragen en wat er aan kandidaten beschikbaar is, is een aantal aanvullende acties nodig om het streven te kunnen realiseren.

Acties 2020

Aantal acties: 4

01. We verkennen de problematiek rondom intergenerationele werkloosheid

Intergenerationele problematiek aanpakken vraagt om een integrale aanpak van werk, onderwijs, gezondheid, wonen armoede en veiligheid. Problematiek die al generaties lang voorkomt in families. In 2020 onderzoeken we deze problematiek.

02. We onderzoeken de mogelijkheden voor het verstrekken van de bijstandsuitkering in natura

Het gaat hierbij om het uit handen nemen van de betaling van de vaste lasten. Bij het onderzoek houden we rekening met de aandachtspunten uit de uitvoering, de overlap met andere projecten en met de ervaringen uit het land. Een pilot onder een kleine groep cliënten zou hiervoor eventueel tot de mogelijkheden kunnen behoren, mede afhankelijk van het te verwachten rendement en de benodigde inzet. Met deze actie geven we invulling aan de motie 'Uitkering Participatiewet grotendeels in natura'.

03. We nemen maatregelen om de uitgaven voor bijstand binnen het rijksbudget (BUIG) te kunnen dekken

Het [CPB](#) verwacht in 2020 een stijging van de werkloosheid. Deze zal ook doorwerken in het beroep op de bijstand (en de macrobudgetten). Op dit moment daalt de omvang van het bijstandsbestand in Enschede met een kleine 4% harder dan het gemiddelde. Gezien de CPB-prognose is het niet te verwachten dat die daling in 2020 doorzet. Door een meer gerichte inzet op het bestand (onder andere door caseloadverkleining en verbinden werk en inkomen (pilot in

Noord)) verwachten we echter wel tegen de landelijke trend in ook in 2020 een daling van het bestand te kunnen realiseren van 1%. Het positieve saldo dat we hiermee in de begroting halen (zal dan ca 1,6 miljoen euro zijn) is nodig als risicobuffer tegen een eventuele aanpassing van het rijksbudget (zie ook *paragraaf 2.3 dekkingsmaatregel 9*).

04. We versoepelen het sanctiebeleid omtrent de bijstand

Een deel van het sanctiebeleid is vastgelegd in de Participatiewet. Op een deel is er echter beleidsvrijheid voor gemeenten (de zogenaamde niet-geunifomeerde maatregelen). Het is de wens dit gemeentelijke sanctiebeleid te versoepelen, om daarmee een groep die het financieel niet breed heeft minder te treffen. Dit zal naar verwachting de motivatie om weer te gaan werken vergroten. Het gaat hierbij om maatregelen in de vorm van kortingen op de uitkering voor het niet voldoen aan bepaalde verplichten zoals re-integratie- of sollicitatieverplichtingen. Dit lokaal beleid is vastgesteld in de Maatregelverordening. Het is gebleken dat Enschede een zeer streng sanctiebeleid heeft. Dit strenge beleid kwam voort uit het MAU-ontwikkelplan. We gaan de financiële consequenties -geraamd op 0,2 miljoen euro- opvangen binnen het rijksbudget voor de bijstand (BUIG). We leggen hiertoe een gewijzigde Maatregelenverordening aan de gemeenteraad voor.

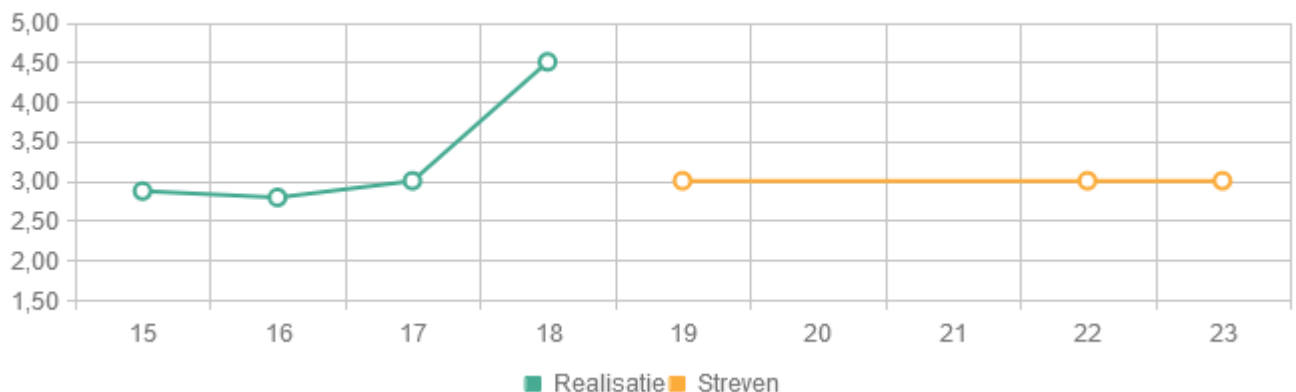
3.02 De huishoudens doen zo min mogelijk een beroep op inkomensondersteuning

We streven ernaar dat zoveel mogelijk mensen in hun eigen inkomen kunnen voorzien en niet afhankelijk zijn van gemeentelijke inkomensondersteunende voorzieningen. Voor hen die dat niet kunnen kent de gemeente Enschede een gedegen aanbod van voorzieningen, waarmee de gevolgen van armoede voor inwoners kunnen worden gedempt. Dit aanbod bestaat uit gemeentelijke minimaregelingen en de ondersteuning van maatschappelijke initiatieven. We blijven o.a. met deze inzet een actief armoedebeleid uitvoeren en baseren ons daarbij op de schaarste-theorie.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 3

3.02a Percentage huishoudens dat gebruik maakt van een verstrekking bijzondere bijstand

Toelichting

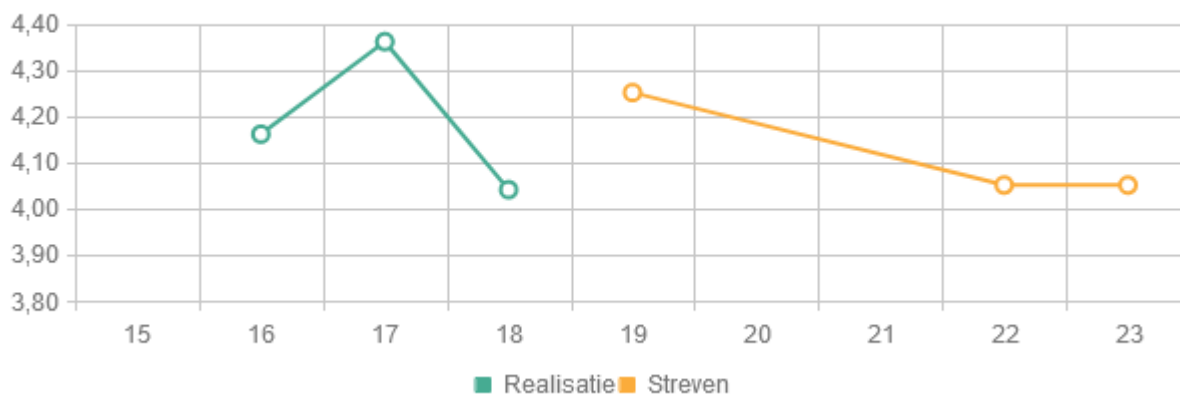
Bijzondere bijstand kan door de gemeente worden verstrekt aan inwoners met een laag inkomen (110% van het sociaal minimum) voor onvoorzien en noodzakelijke kosten of kosten door bijzondere of dringende omstandigheden. Bijvoorbeeld kosten voor rechtsbijstand of noodzakelijke woninginrichting, als men daarvoor niet heeft kunnen sparen. Deze indicator toont het percentage huishoudens dat een of meer aanvragen voor bijzondere bijstand toegekend heeft gekregen, met uitzondering van de kosten voor bewindvoering (zie hiervoor indicator 3.3b 'percentage inwoners met bewindvoering').

In 2018 zien we een stijging van het percentage huishoudens dat gebruik maakt van een

verstrekking bijzondere bijstand naar 4,5%. Dit wordt met name veroorzaakt door een stijging in het aantal toegekende aanvragen Individuele Inkomens toeslag (IIT) en Tegemoetkoming Eigen Risico (TER). De IIT is in 2018 verhoogd (tijdelijk gedurende drie jaren) met een extra bijdrage per kind. De TER kon in 2018 voor het laatst aangevraagd worden (ook nog met terugwerkende kracht). Voor 2020 en verder gaan we vooralsnog uit van de trend van de periode voorafgaand aan 2018. Aan de hand van de score over 2019 bepalen we of er sprake is van een doorbreking van deze trend. Toekomstige streefwaarden worden hierop dan (eventueel) aangepast.

3.02b Percentage inwoners tot 110 procent van het sociaal minimum dat betaald verzekerd is via GV1 en 2

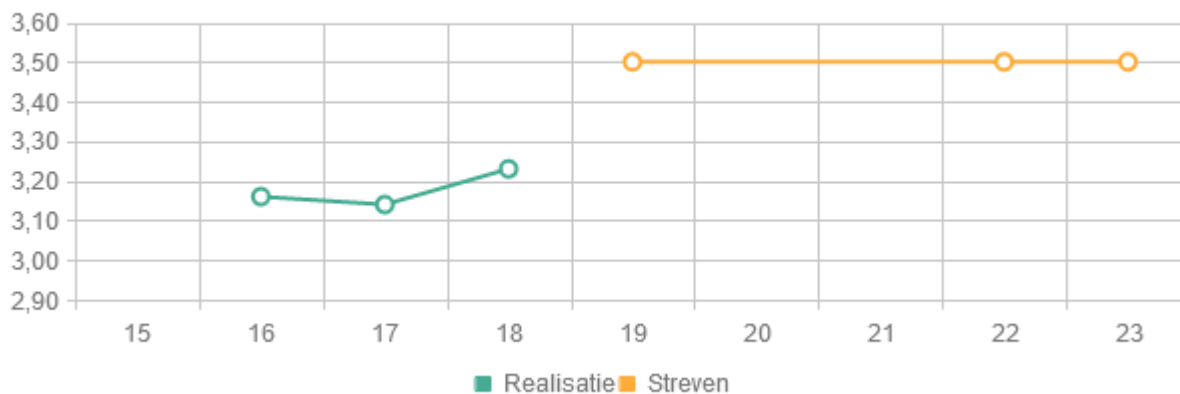

Toelichting

De gemeente Enschede heeft met Menzis Zorgverzekeraar een collectieve zorgverzekering afgesloten: het Garant Verzorgd-pakket. Alle Enschedese inwoners met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum kunnen zich voor het collectieve Garant Verzorgd pakket 1 of 2 aanmelden. Inwoners die hiervan gebruik maken, betalen een lagere premie en krijgen dan een gratis uitbreiding van het aanvullende verzekeringspakket voor ziektekosten. Daarnaast geeft deze uitbreiding voor bepaalde zorg hogere vergoedingen zonder extra kosten, afhankelijk van het gekozen pakket.

Door het afschaffen van de regeling tegemoetkoming eigen risico zorgverzekering is een deel van de inwoners met een pakket GV1+2 overgestapt naar de GV3. We verwachten dat voor de toekomst deze ontwikkeling geen effect meer zal hebben en streven naar een stabiel cijfer.

3.02c Percentage inwoners tot 120 procent van het sociaal minimum dat betaald verzekerd is via Menzis GV3

Toelichting

De gemeente Enschede heeft met Menzis Zorgverzekeraar een collectieve zorgverzekering afgesloten: het Garant Verzorgd-pakket. Alle Enschedese inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum kunnen zich voor het collectieve Garant Verzorgd pakket 3 aanmelden. Inwoners die hiervan gebruik maken, betalen een lagere premie, krijgen een gratis uitbreiding van het aanvullende verzekeringspakket voor ziektekosten en verzekeren het eigen risico mee.

Door de afschaffing van de tegemoetkoming eigen risico zorgverzekering is een deel van de inwoners overgestapt naar de Menzis GV3 polis (zowel vanuit Menzis GV1+2 als vanuit een andere zorgverzekeraar), vandaar dat in het streven sprake is van een toename. Na de toename door de afschaffing van de tegemoetkoming verwachten we een stabilisatie.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We stellen het Beleidskader Armoede en Schulden 2020 op

Het huidige beleidskader voor armoede en schulden loopt tot 2020. In 2019 evalueren we de resultaten en het bereik van het huidige beleidskader. Hierbij zijn ook een tweetal externe bureaus betrokken (Nibud en Kwiz). Op basis van de uitkomsten van deze onderzoeken stellen we het nieuwe Beleidskader Armoede en Schulden op. Bij het opstellen van het nieuwe beleidskader gebruiken we ook de ervaringen van maatschappelijke organisaties en de gebruikers van ons instrumentarium. Hierbij betrekken we ook de bij de behandeling van de Zomernota 2019 aangenomen motie "Impuls tegen armoede". Deze actie draagt ook bij aan subdoel 3.03.

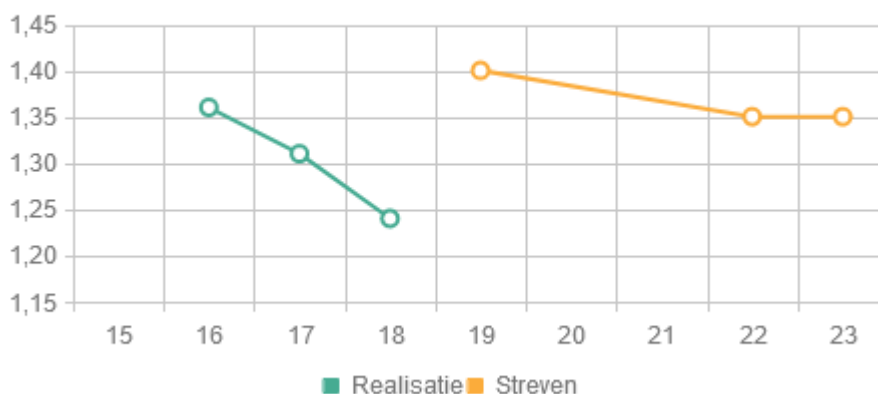
3.03 De inwoners met een laag inkomen zitten zo min mogelijk in een schuldhulpverleningstraject

We handelen preventief, voordat iemand in de schulden terechtkomt. Daar waar mensen toch in de schulden zijn gekomen en waar ze die niet kunnen oplossen, ondersteunt de gemeente Enschede deze inwoners. Dit doen we samen met diverse maatschappelijke organisaties (zoals bijvoorbeeld het Diaconaal Platform Enschede, Humanitas thuisadministratie, Alifa) en de Stadsbank Oost-Nederland. Ook de Wijkteams Enschede spelen hierbij een belangrijke rol.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

3.03a Percentage inwoners met een schuldhulpverleningstraject

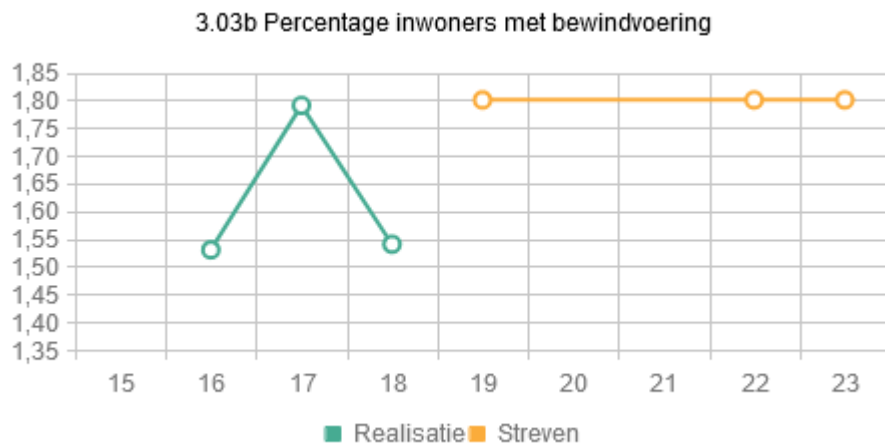

Toelichting

De Stadsbank Oost Nederland voert voor de gemeente taken in het kader van de Wet

gemeentelijke schuldhulpverlening uit. Elke inwoner met problematische schulden kan een beroep doen op de Stadsbank Oost Nederland.

We investeren in vroegsignalering, waardoor naar verwachting aanvankelijk het aantal toeneemt en op de langere termijn een daling wordt ingezet.

Toelichting

Als iemand wegens omstandigheden niet goed voor zijn eigen financiën kan zorgen, kan de kantonrechter op verzoek een beschermingsmaatregel nemen. Als zo'n maatregel alleen over de financiën gaat, is sprake van bewind.

Na een daling van het aantal unieke inwoners waarvoor in 2018 bewindvoering werd betaald ten opzichte van 2017, zien we halverwege het jaar weer een hoger aantal voor 2019. We handhaven daarom het langjarige streefcijfer en stabilisatie in de aantallen. Om dit te realiseren blijven we over de aanpak in gesprek met de rechter, die bepaalt wie in aanmerking komt voor de bewindvoering. We gaan de verklaring voor de schommeling over de jaren 2016 t/m 2018 nader onderzoeken en komen daarop terug in de gemeenterekening over 2019.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We evalueren de pilot Vroeg Eropaf

Medio 2019 zijn we gestart met het project Vroeg Eropaf (looptijd pilot t/m 31-12-2020). Het doel is het voorkomen van problematische schulden in gezinnen. Het niet-betalen van vaste lasten is een eerste signaal van een zorgelijke financiële situatie. Door dit in een vroeg stadium te onderkennen, kunnen we het verder oplopen van schulden voorkomen. We werken hierbij samen met schuldeisers die vaste lasten innen (zorgverzekeraars, woningbouwverenigingen, energieleveranciers, Vitens en het GBT). In 2020 evalueren we de werkwijze en de uitkomsten van de pilot.

Bijdrage verbonden partij: Stadsbank Oost Nederland

De Stadsbank Oost Nederland voert voor de gemeentelijke taken in het kader van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) uit. Elke burger met problematische schulden kan een beroep doen op de Stadsbank.

4. Inwoners participeren in de samenleving

In een inclusieve samenleving is iedereen naar vermogen zelf verantwoordelijk voor zijn eigen leven en doet naar vermogen mee. Dat kan zijn via betaald werk danwel als vrijwilliger, mantelzorger, actief lid van een vereniging en/of andere non-profit-organisatie in Enschede en

dergelijke.

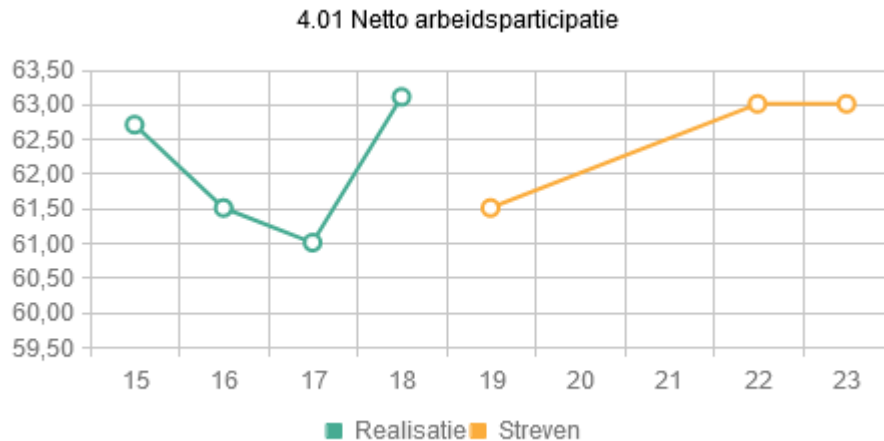
4.01 De inwoners werken betaald naar vermogen

Het welbevinden van mensen wordt mede bepaald door het gevoel 'er toe doen'. Het hebben van betaald werk is daar een belangrijke factor bij, ieder naar eigen capaciteiten.

Het aandeel werkende Enschedeërs, de 'arbeidsmarktparticipatie', neemt toe en groeit richting het niveau van andere G40 steden.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

Toelichting

De netto-arbeidsparticipatie is dat deel van de mensen in de leeftijdsgroep van 15 tot 75 jaar (de potentiële beroepsbevolking) dat daadwerkelijk aan het werk is. Hoe hoger dit percentage, hoe kleiner het deel niet-werkenden wordt. Niet-werkenden zijn aan de ene kant scholieren, studenten, renteniers en aan de andere kant de werkloze beroepsbevolking. Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Het streven blijft om op lange termijn minimaal de waarde van het jaar 2015 te hebben; dat is een 'gemiddeld' niveau, zonder economisch hoog- of laagtij.

Acties 2020

Aantal acties: 3

01. We voeren het beleidskader EAA uit aan de hand van het uitvoeringsprogramma 2020

In 2019 is het Beleidskader Enschedese Arbeidsmarkt vastgesteld. Jaarlijks vertalen we dit kader in een uitvoeringsprogramma, voor het eerst in 2020.

02. We verbreden en verdiepen het project Banen in de Zorg

Doel van dit traject is de (arbeids)participatie van mensen die lange tijd in de bijstand zitten te vergroten en tegelijkertijd het specifieke tekort aan 'aandachtbanen' in de zorg te verkleinen. Meer mensen aan de basis van de arbeidsmarkt moeten worden toegerust om aan de vraag van zorgorganisaties naar personeelsleden te voldoen. Op basis van de resultaten in Enschede gaan we de aanpak samen met de zorgaanbieders en onderwijs verbreden en verdiepen in 2020 in Enschede en daar waar mogelijk de aanpak in de regio toepassen.

03. In 2020 vullen we 93 banen in in het kader van de regeling Nieuw Beschut

Nieuw Beschut is bedoeld voor mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking. Mensen die alleen kunnen werken in een 'beschutte' omgeving, onder aangepaste omstandigheden. Zij hebben meer begeleiding en aanpassing van hun werkplek nodig dan van een reguliere werkgever is te verwachten.

Bijdrage verbonden partij: Stichting Werkgeverstaken Participatiewet Enschede (SWPE)

De gemeenten hebben met ingang van 1-1-2017 van het Rijk een taakstelling gekregen om beschutte banen in te vullen. Voor het uitvoeren van het werkgeverschap van deze banen is in 2017 de SWPE opgericht om de formele werkgeverstaken uit te voeren. Omdat de CAO WSW niet van toepassing is voor de werknemers die een baan krijgen bij de DCW, hebben Raad en College het arbeidsvoorwaardenpakket voor de "nieuw beschutte banen" vastgesteld. De DCW wordt ingezet als uitvoeringsorganisatie. Er wordt gebruik gemaakt van de infrastructuur gebouw, machines, werkaanbod, maar ook de aanwezige en goed toegeruste personele en loonadministratie en werkbegeleidingscapaciteit.

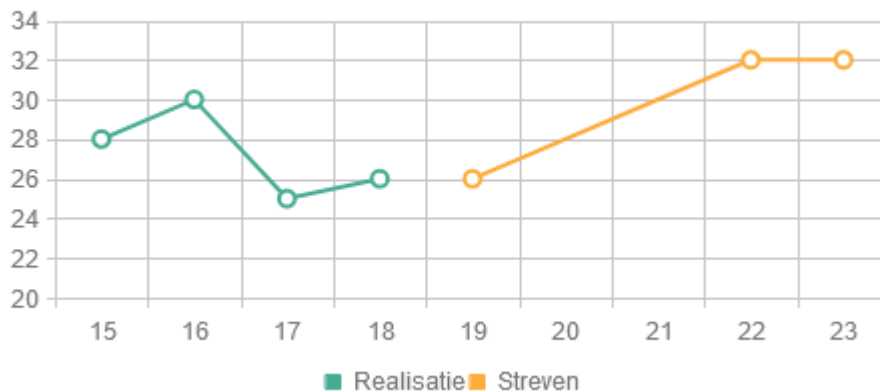
4.02 De inwoners doen actief mee in de samenleving via vrijwilligerswerk, mantelzorg, lidmaatschap verenigingen e.d.

Meedoen in de samenleving kan naast een betaalde baan op diverse manieren. Via vrijwilligerswerk en/of mantelzorg: werk dat onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of (de kwaliteit van) de samenleving. En/of via een actief lidmaatschap van een vereniging of non-profit-organisatie danwel actief meedoen aan activiteiten die in de stad of eigen wijk worden georganiseerd bij en/of door verenigingen en non-profit-organisaties.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 3

4.02a Percentage inwoners dat als vrijwilliger actief is

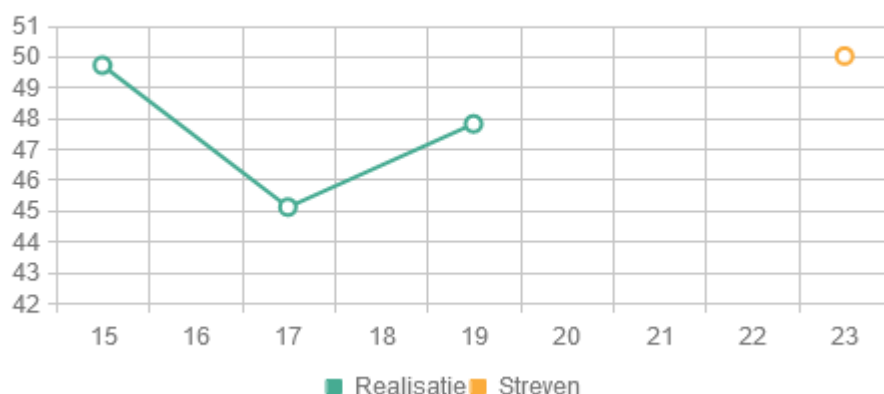

Toelichting

Vrijwilligerswerk is werk dat in georganiseerd verband onbetaald wordt uitgevoerd, bij een sportvereniging, hobbyvereniging, cultuurvereniging, kerkgenootschap of andere religieuze vereniging, natuur- en milieuvereniging, school, wijkraad/activiteiten, buurtcommissie/buurthuis, bewonerscommissie, vakvereniging, ouderenbond, vrouwenvereniging, migrantenorganisatie, politieke partij, jongerenorganisatie, gehandicaptenorganisatie, zorg- of hulpverleningsorganisatie, mantelzorgondersteuning, andere vereniging of club.

Het beleid is gericht op een hogere vrijwillige inzet van de inwoners. In de afgelopen tien jaar fluctueerden de metingen tussen de 24% en 32%. Vanuit het beleid zetten we de streefwaarde in 2023 op 32%.

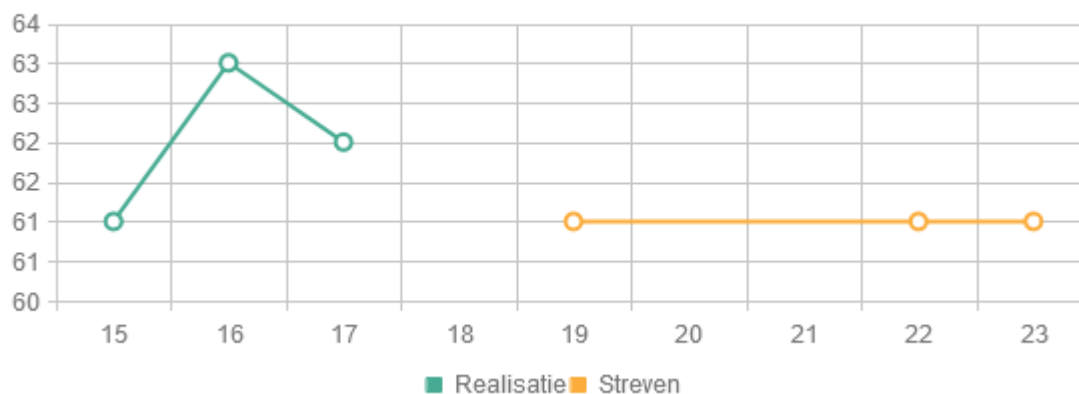
4.02b Percentage inwoners die mantelzorgen

Toelichting

Mantelzorg is de zorg voor chronisch zieken, gehandicapten en hulpbehoevenden door naasten: partner, familieleden, vrienden, kennissen en buren. Kenmerkend is de reeds bestaande persoonlijke band tussen de mantelzorger en zijn of haar naaste. Daarnaast gaat het om een langdurige zorg die onbetaald is en meer is dan in een persoonlijke relatie gebruikelijk is. De mantelzorg kan intensief (16,8% in 2019) of incidenteel (31% in 2019) zijn. Het beleid is gericht op minder professionele zorg en meer zorg vanuit de samenleving zelf. We streven naar een verdere groei van het aantal mantelzorgers, met name op incidentele mantelzorg en zorgvrijwilligers om zo de lasten over meer mensen te verdelen.

4.02c Percentage inwoners dat actief lid is van een vereniging of non-profit organisatie in Enschede

Toelichting

Deze indicator betreft inwoners die lid zijn van een Enschedese vereniging of organisatie op het gebied van sport, hobby, cultuur, religie, natuur- en milieu, vakbond, jongeren, ouderen, vrouwen, gehandicapten, migranten, wijkraad, buurtcommissie, bewonerscommissie, politiek, zorg- of hulpverlening en dergelijke en actief deelnemen aan de activiteiten van de club. Er is al jarenlang een stabiele lijn, variërend tussen 59% en 63%. Dit komt overeen met de landelijke trend. Het streven is een voortzetting van de stabiele lijn.

Acties 2020

Aantal acties: 4

01. We actualiseren het actieplan Vrijwillige inzet

In 2019 evalueren we het actieplan Vrijwillige inzet. De opbrengst benutten we voor het

actualiseren van het actieplan in 2020.

02. We voeren het actieplan Mantelzorg verder uit

In het algemeen hebben mensen die langdurig en intensief zorg verlenen een vergrote kans op overbelasting. Om te voorkomen dat [mantelzorgers](#) overbelast raken of zijn, zetten we in op mantelzorgondersteuning. Daarbij spelen we in op ontwikkelingen op het gebied van de mantelzorg, onder andere met voorlichting over de dienstencheque en respijtzorg (motie zomernota 2019).

03. We treffen voorbereidingen voor de uitvoering van de opgaven van de Nieuwe Wet Inburgering

De wet treedt per 1 januari 2021 in werking. In deze wet krijgen gemeenten de regie over de inburgering, waarbij zij integraal en op maat kunnen werken. Met als doel dat nieuwkomers zo snel mogelijk kunnen meedoen in de samenleving, het liefst via betaald werk.

04. We actualiseren het Actieplan Meedoen en Thuisvoelen

Het actieplan richt zich op de begeleiding van nieuwe en op al langer in Enschede wonende statushouders, zodat zij een bestaan op kunnen bouwen. Een integrale aanpak op de thema's huisvesting, inkomen, educatie en participatie, vrijwilligers(werk) en sport, onderwijs en zorg. Bij de actualisatie nemen we ook de voorbereiding op de uitvoering van de Nieuwe Wet Inburgering mee (zie actie 03).

Wettelijk verplichte indicatoren

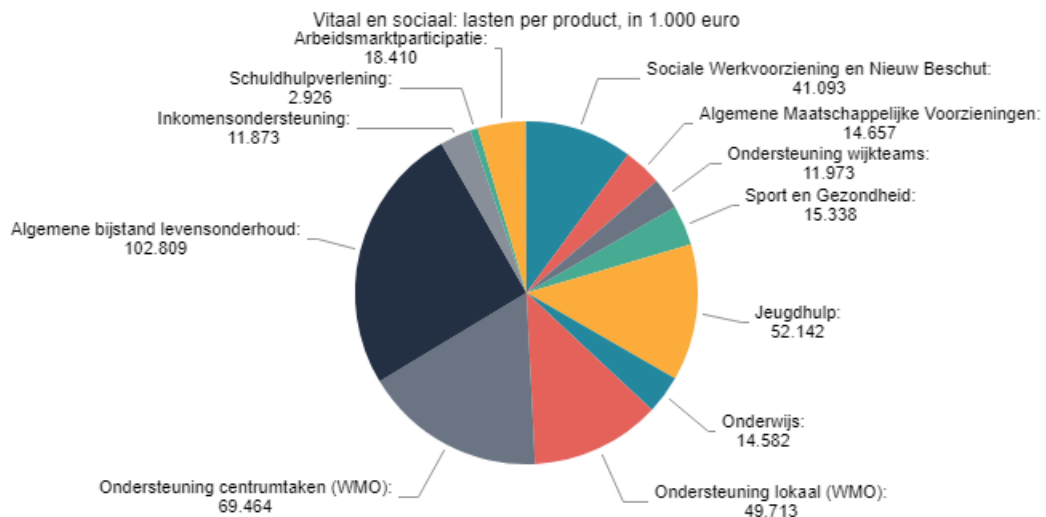
Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
17.	4. Onderwijs	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2017	0,00	DUO/Ingrado
18.	4. Onderwijs	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2017	15,16	DUO/Ingrado
19.	4. Onderwijs	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2016/2017	2,5	DUO/Ingrado
20.	5. Sport, cultuur en recreatie	Niet-sporters	%	2016	47,7	Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen (GGD, CBS, RIVM)
22.	6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2015	1,17	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
23.	6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2015	11,58	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel
29.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2e half jaar 2018	9,9	CBS
30.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot	2e half	1,8	CBS

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
			18 jaar	jaar 2018		
31.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2e half jaar 2018	0,8	CBS
32.	6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	2e half jaar 2018	740	GMSD

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2020. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de [reguliere werkzaamheden](#). Onderstaande grafiek geeft per doel inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Vitaal en sociaal Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Lasten	406.877	404.980	398.782	396.512	387.044
Baten	122.178	123.937	121.241	121.433	113.699
Saldo van baten en lasten	284.699	281.043	277.541	275.079	273.345
Storting reserves	3.973	1	1	1	1
Onttrekking reserves	8.929	1.319	317	316	291
Resultaat	279.743	279.725	277.225	274.764	273.055

Toelichting

De lasten nemen de komende vier jaar af met 18 miljoen euro. Deze afbouw is taakstellend opgenomen en is het beoogde effect van de transformatie. We willen er naar toe werken dat we uit kunnen komen met de middelen die we van het Rijk krijgen. Verschillende transformatieprojecten moeten invulling geven aan deze taakstelling (zie ook paragraaf 'Wat willen we bereiken?').

De begrote lasten dalen in 2020 met 1,9 miljoen euro. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn:

- een daling van de lasten voor maatschappelijke algemene voorzieningen met 3,3 miljoen euro. In 2019 is het budget verhoogd met incidentele uitgaven voor transformatieprojecten, deze zijn in 2020 lager, daarnaast vervallen de middelen voor de decentralisatieuitkering "koplopergemeente voor cliëntondersteuning";
- een daling van de lasten voor Jeugdhulp met 1,5 miljoen euro. Het wegvallen van de incidentele rijksmiddelen alsmede de oplopende transformatie-/bezuinigingsdoelstellingen zorgen voor deze daling;
- een daling van de lasten voor de sociale werkvoorziening en nieuw beschut (1,5 miljoen euro) als gevolg van per saldo lagere loonkosten voor het krimpende personeelsbestand van de 'oude SW' en hogere transitievergoedingen;
- een toename van de lasten voor onderwijs met 1,0 miljoen euro door het aflopen van een tijdelijke taakstelling op kinderopvang en een toename van rijksmiddelen voor Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) en peuterarrangementen;
- een toename van de lasten voor algemene bijstand levensonderhoud (1,7 miljoen euro) door de toekenning van het knelpunt in het middelenkader van 1,8 miljoen euro;
- een toename van de lasten voor Wmo lokaal met 1,3 miljoen euro voor met name volumegroei, prijsindexatie en de oplopende compensatie voor de CAO-effecten voor de huishoudelijke hulp;
- een toename van de lasten voor Wmo centrumtaken met 1,5 miljoen euro als gevolg van de effecten van de ambulantisering van de GGZ (Rijksakkoord met de GGZ-sector).

De overige producten laten tezamen een daling zien van 1,1 miljoen euro door een veelheid aan kleinere mutaties uit onder andere loon- en prijscompensatie, mutaties vanuit rijkscirculaires en verrekeningen met de reserve.

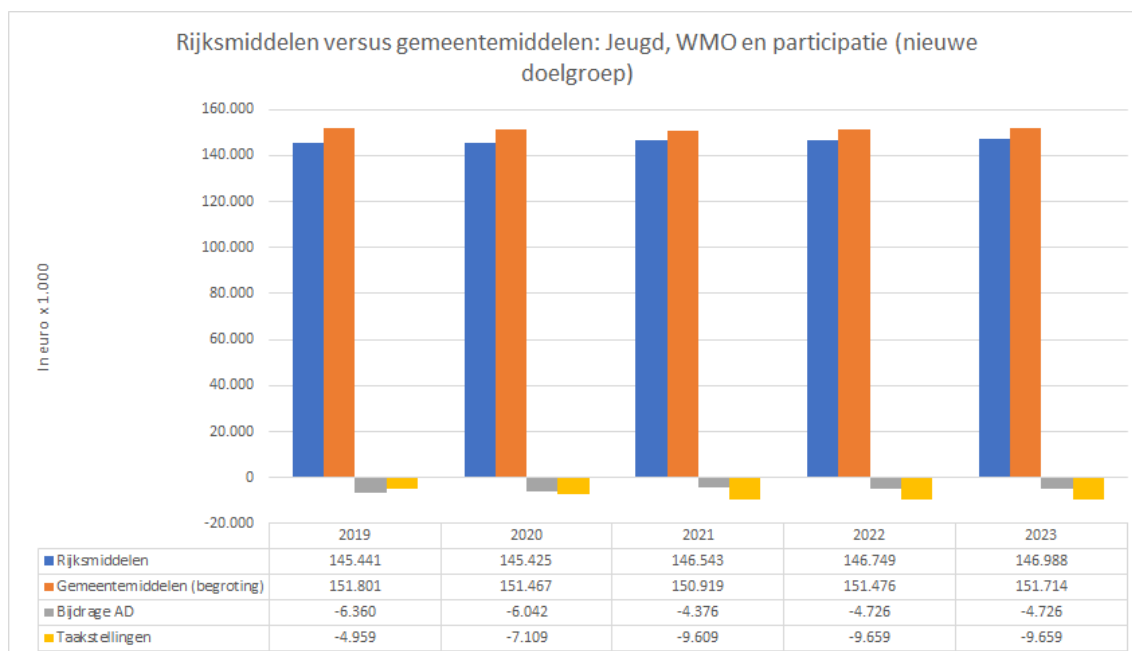
De baten nemen in 2020 met 1,7 miljoen euro toe en dat is met name het gevolg van de compensatie voor transitievergoedingen (medewerkers die langer dan 2 jaar ziek zijn hebben volgens de huidige wetgeving recht op deze vergoeding. Werkgevers ontvangen hiervoor een compensatie van het Rijk bij de sociale werkvoorziening). In het middelenkader is hiermee reeds rekening gehouden.

Meerjarig geldt dat zowel de begrote lasten als (in mindere mate) de begrote baten afnemen en dat is het gevolg van bedoelde, oplopende positieve effecten van transformatie- en bezuinigingsprojecten. Daarnaast vervallen rijksmiddelen voor specifieke meerjarige uitkeringen (onder andere binnen onderwijs en inkomensondersteuning) en vervallen de intensiveringsmiddelen coalitie-akkoord in 2022.

Begroting versus Rijksmiddelen nieuwe taken

In eerdere IPC-producten hebben we voor het sociaal domein, voor de (nieuwe) taken van Jeugd, Wmo en Participatie een overzicht laten zien van de Rijksmiddelen versus de gemeentemiddelen. Hiermee maken we (op hoofdlijn) duidelijk hoeveel aan gemeentelijke bijdrage we "bijpassen" ten opzichte van de ontvangen Rijksmiddelen. In de [bijlage](#) is een

nadere uitsplitsing weergegeven voor Jeugd, Wmo en Participatie. Voor de komende begrotingsperiode geldt het volgende beeld:

Op basis van bovenstaande figuur kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Voor de komende begrotingsperiode bedraagt de bijdrage uit de algemene middelen grofweg zo'n 5 miljoen euro;
- Dit is met inachtneming van het "inverdienen" van taakstellingen op deze onderdelen van bijna 10 miljoen in 2022 en 2023. Worden deze taakstellingen niet gerealiseerd dan loopt (automatisch) de bijdrage uit de algemene middelen op;
- De bijdrage uit de algemene middelen is gedaald ten opzichte van de voorgaande begroting met gemiddeld 4 miljoen euro en dat komt door:
  - De ontvangen rijksmiddelen voor Jeugd die terug zijn gevloeid in de Algemene Middelen;
  - Additionele taakstellingen op de Wmo (transformatie ondersteuning huishouden en bijdrage Beschermd Wonen).

Meer info	Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.
Portefeuillehouders	Niels van den Berg, Eelco Eerenberg, Jurgen van Houdt, Arjan Kampman
Concerndirecteur	Djoerd de Vos Koelink

3.4 Financiën en organisatie

Doelenboom

Doel	Subdoel	Link
<p>1. Optimaal faciliteren van gemeentelijke taken passend bij het primaire proces</p> <p><i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <i>102.724,00</i></p>	1.01 Uitvoering (strategie op) vastgoed	Aantal acties: 3
	1.02 Doelmatige, efficiënte en duurzame inzet huisvesting en accommodaties	Aantal acties: 1
	1.03 Voldoen aan de wettelijke zorgplicht voor adequate onderwijsgebouwen	Aantal acties: 2
	1.04 Wendbare flexibele organisatie gericht op organisatievraagstukken	Aantal acties: 3
	1.05 Optimale inzet van beschikbare data op ontwikkelingen in de stad	Aantal acties: 2
	1.06 Continue voldoen aan wet- en regelgeving rondom informatievoorziening	Aantal acties: 2
	1.07 Optimaal gedigitaliseerde bedrijfsvoeringsprocessen	Aantal acties: 5
	1.08 Optimaal applicatielandschap en slimme informatie infrastructuur	Aantal acties: 3
	1.09 Strategische heroverweging diensten voor externe organisaties	Aantal acties: 1
	1.10 Optimale bedrijfsvoering (link paragraaf bedrijfsvoering)	Aantal acties: 4
<p>2. Een betrouwbare en voor lange termijn houdbare financiële huishouding</p> <p><i>totale lasten (x 1.000 euro):</i> <i>19.109,00</i></p>	2.1 De gemeente Enschede is een gezonde financiële organisatie en daarmee goed toegerust op de ondersteuning van uitvoering en beleid.	Aantal acties: 6

Wat willen we bereiken?

De gemeente Enschede heeft de afgelopen jaren verscheidene stappen gezet om de organisatie mee te laten bewegen met de ontwikkelingen en wensen in de samenleving en om in te kunnen spelen op bezuinigingen en rolverschuivingen tussen samenleving en overheid. Verandering en doorontwikkeling zijn daarmee constante factoren geworden.

Van de periode 2011 tot nu is een duidelijke rode draad te herkennen in de gewenste koers van de organisatie om de samenleving en haar opgaven meer centraal te stellen:

- we zijn eigenaar van vastgoed dat in de markt niet verkrijgbaar of te duur is. Het is een hulpmiddel om maatschappelijke doelen te bereiken;
- we komen los van hiërarchie en structuren om meer opgavegericht te werken;
- we zorgen voor doelmatige, efficiënte en duurzame inzet van huisvesting en accommodaties ten behoeve van de ambtelijke organisatie;
- we voldoen aan de wettelijke zorgplicht voor adequate onderwijsgebouwen;
- we vergroten de wenbaarheid en flexibiliteit van de organisatie en haar professionals;

- we zorgen hierbij voor een stabiele en flexibele basis van onze gehele IT infrastructuur om snelle, efficiënte (bedrijfsvoerings)processen en een goede kwaliteit van data en technieken stabiel, veilig en flexibel aan te kunnen bieden;
- we zorgen voor een betrouwbare en een houdbare financiële huishouding op lange termijn.

Voor bedrijfsvoering geldt dat we de komende jaren gaan inzetten op de drie volgende lijnen (zie paragraaf 4.5 bedrijfsvoering);

1. Digitale transitie- datagedreven & wetgeving;
2. Veranderende sturing en verantwoording – (financiële) basis op orde;
3. Organisatieontwikkeling: lerende, flexibele en talentvolle organisatie.

1. Digitale transitie- datagedreven & wetgeving

Digitale technologie brengt verandering én kansen: Gemeenten krijgen de komende jaren te maken met veel veranderingen op het gebied van wet-en regelgeving rondom de informatievoorziening, informatieveiligheid en privacy. Daarnaast gaan de technologische ontwikkelingen heel snel en dat biedt kansen voor het vergroten van de publieke waarde. De overheid dient het algemeen belang en daarom moeten bestuurders dit proces vanuit publieke waarden (van efficiëntie tot privacy en controle over technologie) vormgeven en de digitalisering faciliteren.

In 2018 zijn de strategische opgaven van onze stad leidend geweest voor de doelenboom en het inrichten van de gemeentebegroting. Het werken aan deze opgaven en het monitoren waar we staan is een continu proces. Dat geldt ook voor de ontwikkeling van het beleid, wat mede ten grondslag ligt aan de realisatie van de strategische opgaven. Onze uitdaging is om optimaal gebruik te maken van de brede beschikbaarheid van data, nieuwe technologieën en technieken afgestemd op de nieuwe wetgeving en dat vraagt om:

- de basis op orde voor eigen data en processen;
- bewustwording in de organisatie op mogelijkheden en risico's van het gebruik van data;
- andere type expertise en rollen (zoals data-analist, data-scientist) en kennis in de organisatie op het gebied van informatie-architectuur en informatiebeveiliging;
- optimaliseren en automatiseren van primaire processen en (digitale) kanalen;
- doorgroei van reactief naar adaptief beleid;
- de verbinding en samenwerking met kennisinstellingen en partners in de stad op dit vlak te intensiveren;
- ruimte om te experimenteren en samen te leren van de uitkomsten;
- centrale regie op het projectportfolio, integrale afweging op kwaliteit en capaciteiten leidend op dit gebied;
- borging van de informatieveiligheid en privacy in termen van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid aan de hand van de actueel geldende normenkaders.

Dit vraagt om een stevige verandering binnen onze eigen gemeentelijke organisatie, maar ook richting inwoners, (lokale) bedrijven, kennisinstellingen en andere samenwerkingspartners. We kunnen hier als lokale organisaties, voor wie de problematiek vaak concreet zichtbaar en voelbaar is, een belangrijke rol spelen door interessante innovatie-initiatieven te versterken.

2. Veranderende sturing en verantwoording – (financiële) basis op orde

Samenwerking met (lokale) bedrijven, kennisinstellingen, professionals, gebruikers, burgerinitiatieven, inwoners en/of maatschappelijke organisaties is noodzakelijk. En om lokale oplossingen op te schalen, is samenwerking nodig met andere gemeenten, met regionale en

ationale overheden, en soms ook met andere Europese overheden. Onze gemeente zet ook steeds meer activiteiten op afstand en dat heeft grote impact op de rol van de Planning & Control-functie.

De planning & control-functie in onze organisatie wordt steeds meer in de positie gezet om aan de organisatie, het bestuur en de Raad aan te geven of onze organisatie integraal in control is. Dit vraagt om een blik vooruit, het oppakken van de rol van sparringpartner voor bestuur en management, een focus op het beter laten renderen van de organisatie en maximaliseren van beleidseffecten en meer betrokkenheid aan de voorkant van vraagstukken. Daarnaast maakt de organisatie de beweging van sturing op losse domeinen met eigen middelenverantwoordelijkheid naar een netwerkmodel met samenwerkende clusters en afdelingen en een concerndirectie die opgavegericht en vanuit gezamenlijke eindverantwoordelijkheid stuurt. Sturing richt zich steeds meer op multidisciplinair samenwerken aan strategische opgaven. Met de gemeentebegroting 2019 – 2022 is een goede stap gezet in het opzetten van de begroting vanuit opgaven. Er ligt nu de uitdaging om de sturing en verantwoording daarop in te richten.

Dit vergt een voorinvestering die in het middenkader als probleempunt opgenomen is. Onze financieel administratieve processen vragen veel handmatig en tijdrovend werk. Er gaat veel capaciteit vanuit de financiële kolom zitten in het uitvoeren van operationele financiële werkzaamheden, mede door de huidige inrichting van de applicaties. Hierdoor is er onvoldoende ruimte en tijd voor meer tactische en strategische control- en advies werkzaamheden. We gaan onze financieel administratieve processen inventariseren en doorlichten op de verdere mogelijkheden voor vereenvoudiging, uniformering en digitalisering. Op basis van deze doorlichting gaan we deze processen waar mogelijk aanpassen.

Daarnaast is er een grote uitstroom van medewerkers. Hiermee lopen we een continuïteitsrisico en zijn we onvoldoende toekomstbestendig ingericht voor de uitvoering van de planning & control-taken. Door de voorinvestering beogen we te komen tot een stabiele, toekomstbestendige uitvoering van de financiële en planning & control-processen gebaseerd op geactualiseerde sturingsprincipes en concernkaders. Tevens borging van de continuïteit in bezetting door tijdige en adequate vervanging van uitstroom en professionalisering van de planning & control-functie. Op basis van de in de begroting aangegeven doelen en opgaves actualiseren we onze sturingsprincipes en behoeftes voor de diverse managementniveaus. Daarbij betrekken we ook het gebruik van de data van onze keten - en samenwerkingspartners ter ondersteuning van het datagedreven werken. Deze uitwerking dient als basis voor de uitwerking van het huidige en gewenste proces en de applicatiearchitectuur.

De forse uitstroom gemeentebreed gekoppeld aan een traject van vergaande automatisering van operationele P&C- processen biedt kansen om de Planning&Control-functie verder te professionaliseren en zo meer aansluiting te vinden bij een veranderde organisatie en omgeving.

3. Organisatieontwikkeling: lerende, flexibele en talentvolle organisatie

Nieuwe technologie vereist een voortdurende vernieuwing van vaardigheden en kennis van medewerkers. Daarvoor hebben we nieuwe leersystemen nodig, maar ook een aantrekkelijke werkomgeving waarin je daadwerkelijk naar de huidige technologische en digitale maatstaven kunt werken. Het vraagt ook om een instelling van voortdurend veranderen en leren. Een mooie, maar ook pittige uitdaging voor medewerkers en gemeenten in deze tijd van krapte in de arbeidsmarkt. Hoe ben en blijf je een aantrekkelijke werkgever én werknemer?

Om die duurzame flexibele en wendbare organisatie te zijn, die goed toegerust is voor de opgaven van onze eigen stad, hebben we getalenteerde medewerkers nodig.

We weten dat in de komende jaren een aanzienlijk deel van onze organisatie uitstroomt door natuurlijk verloop. We weten ook dat de krapte op de arbeidsmarkt verder toeneemt. We zijn bezig onze personele behoefte voor de komende jaren concreet inzichtelijk te maken

(strategisch personeelsmanagement) en een passende arbeidsmarktstrategie te ontwikkelen. Dit vergt veel begeleiding en een uniforme aanpak gefaciliteerd door P&O.

Een wendbare, flexibele organisatie vraagt om medewerkers die vanuit eigenaarschap werken, in staat zijn opgavegericht te werken en gericht zijn op blijvend leren en continu verbeteren. Om onze medewerkers hiervoor goed toe te rusten, investeren we in het neerzetten van een goed leerklimaat, voldoende ondersteuning in individuele ontwikkeling en een cultuur van continu verbeteren. Medewerkers worden hierin ondersteund door passend leiderschap. Om dit leiderschap goed vorm te geven, nemen in 2020 alle leidinggevenden deel aan een intensief leiderschaps-ontwikkelingsprogramma. Dit vergt naast materieel budget ook additionele inzet van P&O.

De instrumenten strategisch personeelsmanagement en arbeidsmarktcommunicatie hebben een nauwe samenhang: weten wat je nodig hebt en zorgen dat je het in huis hebt of krijgt. Maar ook: zorgen dat we daadwerkelijk aantrekkelijk zijn voor ons huidige talent en het talent dat we willen aantrekken! "Be good and tell it!", of beter nog: "be good and let others tell it!" Om de boot niet te missen, moeten we nú investeren. Enerzijds op nieuwe leersystemen en de gewenste adaptieve werkcultuur. Anderzijds in onze aantrekkelijkheid als werkgever en het uitdragen daarvan. De investering hierop wordt aangewend voor het bouwen van ons employer-brand waarbij we gebruik maken van nieuwe technieken en social media. Werkgevers werken hard aan hun werkgeversmerk in de strijd om het talent. We moeten ons in die strijd succesvol onderscheiden om in de nabije en verdere toekomst voldoende getalenteerde medewerkers in huis te hebben om in onze opgaven te kunnen voorzien. Deze voorinvesteringen maken dat we toe kunnen werken naar een toekomstbestendige, hoogwaardige organisatie.

Wat gaan we doen?

1. Optimaal faciliteren van gemeentelijke taken passend bij het primaire proces

Met de beschikbaar gestelde middelen doen wij dit aan de hand van professioneel opdrachtgever-/opdrachtnemerschap, een maximale inzet van (beschikbare en nog te ontwikkelen) IT en strakke kostenbeheersing.

1.01 Uitvoering (strategie op) vastgoed

De uitvoering van de strategie op vastgoed gebeurt door middel van het door de Raad vastgestelde beleidskader.

We zijn eigenaar van vastgoed dat in de markt niet te verkrijgen of te duur is. Het is een hulpmiddel om maatschappelijke doelen te bereiken. Sturing op de portefeuille geschiedt vanuit beleidsinhoudelijke argumenten. Daarbij kijken we ook nadrukkelijk naar het huisvesten van gesubsidieerde instellingen. We zijn er ons van bewust dat het gemeentelijk vastgoed een voortrekkersrol heeft op het gebied van verduurzaming en zijn dan ook bezig met plannen om te komen tot energie neutrale gebouwen.

Acties 2020

Aantal acties: 3

01. We geven vervolg aan de uitvoering van strategie op vastgoed door te sturen op de vastgoedportefeuille middels het beleidskader

We stoten vastgoed af tenzij het gaat om een maatschappelijke functie waarin de markt niet voorziet of die duurder is en waarvoor een beleidsreden is. We gebruiken het beleidskader bij alle nieuwe vastgoedontwikkelingen binnen de gemeente en bij het doorlichten van de bestaande vastgoedportefeuille. Jaarlijks voeren we een risicoscan op de gehele portefeuille uit en zetten

we zo nodig beheersmaatregelen in gang.

02. We zetten in op een verdere verduurzaming van onze vastgoedportefeuille

In het coalitieakkoord staat dat in 2040 de gehele gemeentelijke vastgoedportefeuille energieneutraal (nul op de meter) moet zijn. In 2020 combineren we dit met de uitvoering van de geplande onderhoudswerkzaamheden

Bij de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden passen wij duurzame maatregelen toe:

- Bij vervanging van verlichting passen we ledverlichting toe.
- Bij vervanging van verwarmingsinstallaties gaan we over op gasloos of passen we een energiezuinigere variant toe.
- Bij vervanging van dakbedekking op platte daken isoleren we aanvullend.

Concreet betekent dit dat we twee gymzalen gasloos maken en in drie sporthallen optimaliseren we het gebouwbeheer- ventilatie- en luchtbehandelingsstelsel. Deze maatregelen leveren een energieprestatieverbetering op van 1 tot 2 energielabels per gebouw.

Duurzame maatregelen Noordmolen

In de Noordmolen passen we duurzame maatregelen toe die we binnen 5 jaar terugverdienen. Hierdoor voldoet de Noordmolen aan de wetgeving voor minimaal energielabel C in 2020. De maatregelen zijn o.a. renovatie en luchtzijdig inregelen van de luchtbehandelingskasten, optimalisatie van het gebouwbeheersstelsel en vervangen van verlichting door ledverlichting. Met deze maatregelen, inclusief het toepassen van het aansluiten van het gebouw op de warmtebaan (realisatie 2019), gaat dit kantoorpand van energielabel D naar energielabel A en wordt het gasloos.

3% energiebesparing per jaar door prestatiecontracten

Voor het jaarlijkse onderhoud zijn prestatiecontracten afgesloten. Onderdeel hiervan is dat de opdrachtnemer jaarlijks een voorstel doet voor 3% energiebesparing.

03. We onderzoeken voor de resterende wijk- en buurtcentra hoe we invulling kunnen geven aan de exploitatie

De afgelopen jaren is van 8 van de 9 wijkcentra het beheer overgedragen of is de wijk- en buurfunctie beëindigd. In het coalitieakkoord is aandacht voor door inwoners geïnitieerde maatschappelijke activiteiten. Er wordt dan ook expliciet gekeken of bewoners de exploitatie zelf in de hand kunnen nemen.

1.02 Doelmatige, efficiënte en duurzame inzet huisvesting en accommodaties

We onderzoeken op welke wijze we de huisvesting voor ambtenaren toekomstbestendig en goedkoper kunnen maken. Daarbij sluiten we aan op de organisatie ontwikkelingen.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We implementeren het strategische plan voor ambtelijke huisvesting.

We voeren het plan van aanpak uit, rekening houdend met de beschikbare middelen.

1.03 Voldoen aan de wettelijke zorgplicht voor adequate onderwijsgebouwen

We hebben de wettelijke taak te zorgen voor voldoende adequate huisvesting voor leerlingen in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs. We maken een plan om het verouderde gebouwenbestand duurzaam te vernieuwen en kijken daarbij naar de mogelijkheden voor de wijk en haken aan bij de dynamische investeringsagenda (DIA).

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We voeren het vervangingsplan voor de onderwijsgebouwen uit.

In 2020 starten we met de uitvoering van het plan om het verouderde gebouwenbestand in een periode van 30 jaar te vernieuwen en te verduurzamen. In het coalitieakkoord wordt het creëren van ontmoetingsplekken in de wijk benoemd. Dit nemen we mee in de plannen.

In het vervangingsplan kijken we of en waar scholen teruggebouwd moeten worden. Voor het basisonderwijs streven we naar het bouwen van centraal in de wijk gelegen locaties waar scholen van verschillende richtingen zijn ondergebracht. Door het creëren van flexibel inzetbare ruimte kunnen fluctuaties in leerlingenaantal eenvoudiger worden opgevangen. Met het speciaal- en voortgezet onderwijs voeren we ook overleg over spreiding en positionering in de stad. Het plan sluit aan bij de plannen die er zijn in de Dynamische Investeringsagenda (DIA). Samen met het onderwijs, stadsdeelmanagement, maatschappelijke organisaties en de corporaties bekijken we welke functies van meerwaarde zijn voor het onderwijs en de wijk en die we aan de nieuwbouw kunnen toevoegen.

02. We passen de verordening Onderwijshuisvesting aan op basis de van nieuwe wet- en regelgeving

Op dit moment is nieuwe wet- en regelgeving in de maak over onder andere de verantwoordelijkheid voor renovatie van schoolgebouwen. Op het moment dat het Rijk de wet aanpast, past de VNG de modelverordening Onderwijshuisvesting aan. Onze eigen verordening passen we op basis daarvan aan. Hierbij werken we met alle 14 Twentse gemeenten aan een Twentse modelverordening gebaseerd op de VNG-verordening.

1.04 Wendbare flexibele organisatie gericht op organisatievraagstukken

Met het vaststellen van het bestuurs- en managementconcept (Enschede Ontwikkelt) is onze ambitie bevestigd: Wij willen werken aan een lerende, flexibele en talentvolle organisatie. Wij willen een gemeente zijn waar medewerkers de kans krijgen zich te blijven ontwikkelen om zo een bijdrage te leveren aan de opgaven waar we als gemeente voor staan. En wij willen dat medewerkers zich blijven ontwikkelen om goede kansen te houden op werk binnen en buiten de gemeente.

We geven verdere invulling aan de motie van de gemeenteraad, gericht op het ontwikkelen van modern werkgeverschap. In co-creatie met medewerkers en management vinden we nieuwe manieren om de beschikbare capaciteit flexibel binnen de organisatie in te zetten. We streven naar een op lange termijn evenwichtige leeftijdsopbouw van het personeel.

Acties 2020

Aantal acties: 3

01. Organisatieontwikkeling, we passen strategisch personeelsmanagement (SPM) toe

Met strategisch personeelsmanagement (SPM) brengen we centraal en per organisatieonderdeel de interne en externe ontwikkelingen in kaart, vertalen dit in de gevolgen voor de afdelingen, teams en functies en bepalen welke formatie en kwaliteiten nodig zijn. Dit past bij de flexibele, wendbare en hoogwaardige organisatie die we willen zijn. Daarvoor is het nodig dat we goed zicht hebben op onze toekomstige personele behoefte (hoeveel medewerkers en met welke kwaliteiten), op onze in- door- en uitstroom en op de kwaliteiten en het ontwikkelpotentieel van onze huidige medewerkers.

02. Organisatieontwikkeling, we investeren in talentontwikkeling medewerkers

Een wendbare, flexibele organisatie vraagt om medewerkers die vanuit eigenaarschap werken, in staat zijn opgavegericht te werken en gericht zijn op blijvend leren en continu verbeteren. Om onze medewerkers hiervoor goed toe te rusten, investeren we in het neerzetten van een goed leerklimaat, voldoende ondersteuning in individuele ontwikkeling en een cultuur van continu verbeteren. Medewerkers worden hierin ondersteund door passend leiderschap. Om dit leiderschap goed vorm te geven, nemen in 2020 alle leidinggevenden deel aan een intensief leiderschapsontwikkelprogramma.

03. Organisatieontwikkeling, we implementeren onze arbeidsmarktcommunicatiestrategie

We implementeren onze arbeidsmarktcommunicatiestrategie. Deze is gericht op het neerzetten van een onderscheidend werkgeversmerk, vergroten van de bekendheid van de gemeente Enschede als werkgever en het optimaal gebruikmaken van moderne wervingskanalen. Een wendbare, flexibele organisatie vraagt om het behouden en aantrekken van talent voor de opgaven van nu en de toekomst. We zien ons geconfronteerd met moeilijk in te vullen vacatures,

forse uitstroom door pensionering en een steeds krappere arbeidsmarkt. Als overheidswerkgever moeten we extra investeren om in de sterk concurrerende arbeidsmarkt aantrekkingskracht op nieuw talent uit te oefenen.

1.05 Optimale inzet van beschikbare data op ontwikkelingen in de stad

Data wordt steeds meer gezien als een essentieel bedrijfsmiddel waar we net zo zuinig op moeten zijn als op de andere bedrijfsmiddelen (personeel, financiën). Data is een democratisch recht. Hoe beter wij onze inwoners en bedrijven goed kunnen informeren over regelingen, besluiten en initiatieven, hoe meer we in een gelijkwaardige positie terecht komen en hoe beter inwoners en bedrijven zichzelf kunnen redden. We streven naar een hierbij passend niveau van ontsluiting van data en systemen en koppelen deze met elkaar waar dat kan. Steeds met als uitgangspunt de basis op orde.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. Wij maken slimmer gebruik van de beschikbare informatie en ICT

We gaan samen met de programma's in de organisatie en partners in de stad door met het professioneel verzamelen, beheren, ontsluiten en analyseren van data, op basis van de (in 2018) vastgestelde gemeentelijke datastrategie. Hierbij is ons uitgangspunt basis op orde. Bij het werken aan de opgaven van de stad moeten we steeds slimmer gebruik maken van beschikbare informatie en ICT. We combineren eigen data met publiek toegankelijke (open) data en data van andere instanties voor strategische sturing en besluitvorming. Daarnaast zetten we data in voor het verbeteren van onze processen waardoor onze dienstverlening verbetert. We ondersteunen in het fysieke domein het innovatief project Strategische Investerings Afweging (SIA) ondermeer door advies, uitvoering en cofinanciering vanuit IIP (Informatie Investeringsplan) budget. We richten samen met de organisatie gegevensmanagement in ten behoeve van overzicht en inzicht in beschikbare data, de kwaliteit hiervan en wie welke verantwoordelijkheid heeft ten aanzien van deze data en ontwerpen samen met de collega's in het sociale domein een betrouwbare en flexibele basisdata-infrastructuur ten behoeve van het datagedreven werken. In de huidige situatie moeten we dit doen met de bestaande middelen waarbij we de mogelijkheid hebben om IIP budget in de vorm van cofinanciering aan te wenden ter ondersteuning van projecten op dit gebied vanuit de programma's.

02. We herijken onze informatievoorziening en managementdashboard

Op basis van de in de begroting aangegeven doelen en opgaves actualiseren we onze sturingsprincipes en behoeftes voor de diverse managementniveaus. Daarbij betrekken we ook het gebruik van de data van onze keten - en samenwerkingspartners ter ondersteuning van het datagedreven werken. Deze uitwerking dient als basis voor de uitwerking van het huidige en gewenste proces en de applicatiearchitectuur. We herijken onze sturingsprincipes en behoeftes op diverse managementniveaus. De strategische opgaven van onze stad zijn leidend geweest voor de doelenboom en het inrichten van de gemeentebegroting.

1.06 Continue voldoen aan wet- en regelgeving rondom informatievoorziening

Rond informatievoorziening, digitale veiligheid en privacy is wet- en regelgeving belangrijk. We implementeren nieuwe wet- en regelgeving en zorgen voor bewustwording bij onze medewerkers met behulp van campagnes, training, en certificering.

Acties 2020

Aantal acties: 2

01. We doen mee aan de verplichte audits op bestaande wetgeving ten aanzien van informatievoorziening en sluiten aan bij de verplichte landelijke voorzieningen

Binnen de Nederlandse overheid is enkele jaren geleden het stelsel van basisregistraties ingevoerd. Het stelsel bestaat inmiddels uit 10 basisregistraties met veel onderlinge koppelingen.

Van vijf basisregistraties is de gemeentelijke overheid de bronhouder: BRP (BasisRegistratie Personen), BAG (Basisregistratie- Adressen en Gebouwen), BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie), WOZ (basisregistratie Waardering Onroerende Zaken) en de BRO (BasisRegistratie Ondergrond). Overheden hebben de wettelijke verplichting om registraties waar zij als bronhouder verantwoordelijk voor zijn, op te bouwen en te beheren op een wijze die vooraf is beschreven in wettelijke kaders. Via standaard berichtenverkeer worden alle registraties betrouwbaar en actueel gehouden. Bij het constateren van een onjuiste registratie moet dit teruggemeld worden, zodat de registratie gecorrigeerd kan worden. Er vindt jaarlijks een audit plaats op de basisregistraties via de [ENSIA-methode](#). Deze informatie met verbeteracties wordt gebruikt voor zowel de horizontale verantwoording richting College en Raad als de diverse verticale verantwoordingslijnen richting departementen.

02. We verhogen de digitale weerbaarheid

We verhogen de digitale weerbaarheid door implementatie van de BIO-maatregelen (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Tevens vervolgen we de ingezette weg om het bewustzijn van medewerkers ten aanzien van informatieveiligheid te verhogen. Dit doen we door voortzetting van de bewustwordingscampagne 'Veilig werken. Zo doe je dat!'.

Bijdrage verbonden partij: Administratiekantoor Dataland

Maatschappelijk rendement:

Dataland ontzorgt gemeenten door namens hen objectinformatie toegankelijk te maken voor publieke en private afnemers.

1.07 Optimaal gedigitaliseerde bedrijfsvoeringsprocessen

We zetten ons in om waar mogelijk onze processen te digitaliseren. En sluiten daarbij aan op actuele ontwikkelingen waarbij we de focus houden op basis op orde.

Acties 2020

Aantal acties: 5

01. We richten ons proces rondom documentaire informatievoorziening anders in

We werken een visie uit op het digitaal werken binnen de gemeente Enschede, in combinatie met de juiste vastlegging van digitale documenten en welke applicaties hiervoor het meest geschikt zijn. Daarnaast begeleiden we de organisatie naar het volledig digitaal maken van de werkprocessen.

02. We zetten de digitalisering van onze archieven door in 2020

We digitaliseren de vigerende milieudossiers zodat we deze intern digitaal kunnen raadplegen en ook digitaal kunnen aanbieden aan de omgevingsdienst Twente (ODT). In 2020 wordt 700 meter archiefachterstand weggewerkt. Daarna is deze op termijn overdraagbaar naar het stadsarchief van de gemeente en als historische informatie voor iedereen toegankelijk.

03. We ontwikkelen de website Erfgoed Enschede

Met de missie 'bewaren om te gebruiken' ontwikkelt het Stadsarchief de website Erfgoed Enschede. Via deze website is het cultureel erfgoed van de gehele gemeente Enschede (stadsarchieven, archeologie, monumenten en volkscultuur) toegankelijk voor iedereen. We betrekken daarbij erfgoedpartners uit de stad, die zich op deze website presenteren met hun collecties. Deze website vormt ook een platform voor het ontwikkelen van erfgoededucatie en activiteiten voor toerisme.

De rijke geschiedenis van Enschede vormt de cultuur en ontwikkeling van onze stad. Respect voor deze historie is een belangrijk uitgangspunt voor stedelijke ontwikkeling. Historische archieven moeten daarom houdbaar, bruikbaar en zichtbaar zijn, zodat de maatschappij ze optimaal kan benutten. Op deze manier helpen we mensen verder met hun online historisch onderzoek.

04. We digitaliseren ons inkoop- en verkoopproces

In 2020 wordt de nieuwe inkoop- en betalingsapplicatie Purchase to Pay (P2P) geïmplementeerd. Daarnaast wordt invulling gegeven aan de EU richtlijn en zijn we in staat e-facturen te verwerken door aan te sluiten op landelijke Simpler Invoicing (SI) netwerk dat het

ontvangen (en versturen) van e-facturen mogelijk maakt.

05. We maken onze financiële processen toekomstbestendig

We gaan onze financieel administratieve processen inventarissen en doorlichten op de verdere mogelijkheden voor vereenvoudiging, uniformering en digitalisering. Op basis van deze doorlichting gaan we deze processen waar mogelijk aanpassen. Hiermee beogen we te komen tot een stabiele, toekomstbestendige uitvoering van de financiële en Planning & Control-processen gebaseerd op geactualiseerde sturingsprincipes en concernkaders. Tegelijkertijd passen wij de stuurinformatie uit deze processen aan op de onze opgaven en geactualiseerde sturingsprincipes. Dit biedt de mogelijkheid om in te anticiperen op de uitstroom van personeel en het verder professionaliseren van de financiële functie.

1.08 Optimaal applicatielandschap en slimme informatie infrastructuur

Het applicatielandschap is de verzameling van alle in gebruik zijnde systemen. We streven ernaar het aantal applicaties te verminderen om te komen tot een betere beheersbaarheid, betere onderlinge koppelingen en verlaging van de kwetsbaarheid.

Acties 2020

Aantal acties: 3

01. We richten applicatieportfolio- en projectportfoliomanagement verder in ter sturing op het applicatielandschap

We constateren de toenemende behoefte bij inwoners en bedrijven aan snelle respons van ons als gemeente, of het nu gaat om een dienst, een voorziening of een besluit. Onze gemeente beschikt voor de uitvoering van haar vele verschillende taken over een complex applicatielandschap. Dit landschap is in ontwikkeling en ook landelijk zet VNG college van dienstverleningszaken met zijn programma "Samen organiseren" een nieuwe standaard (Common ground) neer voor data ontsluiten met grote invloed op het huidige applicatielandschap. Zonder sturing groeit het applicatielandschap in complexiteit en omvang. Daarom gebruiken we een toetsingskader met landelijke informatiekundige principes, bewegingen en uitgangspunten. We gaan verder met het professionaliseren van het projectportfoliomanagement en richten het applicatieportfoliomanagement in om het actuele applicatielandschap beheersbaar en betaalbaar te houden. Bij verandering letten we nadrukkelijk op beheersbaarheid, kosten-baten verhouding, flexibiliteit, uitwisselbaarheid en toekomstvastheid. Hierbij ligt de focus op de basis op orde. Dat vraagt om een projectmatige aanpak van projecten en het werken onder architectuur. Deze aanpak helpt bij het vooraf goed kunnen bepalen van de impact van een project en het beheersbaar houden in de uitvoering.

02. We ondersteunen de organisatie bij volledig digitalisering en waar mogelijk automatisering van de werkprocessen

We ondersteunen de organisatie bij het digitaliseren van hun werkprocessen en de taken die zij uitvoeren voor de stad. De organisatie gaat daarnaast meer experimenteren met nieuwe technieken, methodes en data(bestanden) om samen stappen te zetten naar automatisering van stappen in deze werkprocessen. Deze beweging vindt plaats met de bestaande middelen over de volle breedte van de gemeentelijke dienstverlening. Wij zetten bij herontwerp van processen - waar dat kan en wenselijk is- in op volledige slimme automatisering van processen en het analyseren van data om continu te kunnen monitoren. We professionaliseren op deze manier ons handelen, verkorten de procestijd en streven naar foutloze afhandeling. Zo hebben we continu inzicht in wat speelt en leeft in onze stad en kunnen we inspelen op ontwikkelingen en zo invulling geven aan de opgaven van onze stad. Om dat inzicht te genereren heeft onze organisatie een basis IT-infrastructuur nodig die snelle, efficiënte (bedrijfsvoerings)processen en een goede kwaliteit van data en technieken stabiel, veilig en flexibel aan biedt. Dit is nodig omdat we anders niet in staat zijn om snel en goed te (blijven) reageren op vragen van inwoners en bedrijven. Deze infrastructuur is nodig voor een actueel inzicht in hoe we ervoor staan als stad met betrekking tot de opgaves van de stad.

03. We werken waar mogelijk in de cloud

Anticiperend op de landelijke ontwikkeling gaan we in regionaal verband (IT Platform Twente) al

stappen zetten met het realiseren van de projecten digikoppeling, govroom en voorbereiding van twentecloud. We wegen bij welke ontwikkeling zorgvuldig af of werken in de cloud meerwaarde heeft. Ons technisch rekencentrum neemt als gevolg van deze beweging in omvang af, waardoor we flexibeler en minder kwetsbaar worden. Tegelijkertijd wordt het overzicht houden over de clouddiensten en hun onderlinge relatie complexer en neemt het contractmanagement en – beheer toe.

1.09 Strategische heroverweging diensten voor externe organisaties

De gemeente Enschede levert diverse diensten aan externe organisaties (waaronder salarisadministratie, IT ondersteuning en publieksdienstverlening). De afweging om te bepalen of we wel/niet willen en kunnen leveren aan derden vindt plaats op basis van individuele beoordeling van de leidinggevende. Het gevolg hiervan is een omvangrijk aantal Dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) en diverse randvoorwaarden. Dit vraagt om een strategische heroverweging met een afwegingskader zodat het aangaan of voortzetten van DVO's weloverwogen gebeurt.

Acties 2020

Aantal acties: 1

01. We passen het afwegingskader op dienstverlening voor derden toe

De gemeente levert dienstverlening aan derden, bestaande uit gemeenten of andere overheids(gelieerde)instanties. Bij bestaande en nieuwe dienstverlening voor derden passen we het afwegingskader "Werken voor derden" toe.

1.10 Optimale bedrijfsvoering (link paragraaf bedrijfsvoering)

In deze gemeentebegroting is een aparte paragraaf bedrijfsvoering opgenomen (paragraaf 4.5). In de paragraaf gaan we per bedrijfsvoeringsdiscipline/aspect in op hoe wij bedrijfsvoering in onze organisatie vormgeven. Door middel van onderstaande actiepunten geven we extra focus aan bedrijfsvoeringsonderdelen.

Acties 2020

Aantal acties: 4

01. We intensiveren strategische en innovatieve inkoop

Met een beïnvloedbaar inkoopvolume van circa 200 miljoen op jaarbasis vormt inkoop een krachtig instrument om gemeentelijke doelstellingen te behalen op o.a. duurzaamheid, social return, innovatie en lokaal ondernemerschap. Om kennis, ervaring en de nieuwste ontwikkelingen uit de markt mee te kunnen nemen richten we de Tenderboard meer flexibel in waardoor we beter in staat zijn om in te zetten wat nodig is. We continueren de huidige samenwerking met Saxion, UT, Novel-T, Pianoo en andere gemeenten waarbij in 2020 circulair inkopen een belangrijk speerpunt is. Hiertoe doen we mee aan een pilot om Wmo hulpmiddelen circulair in te kopen.

We geven invulling aan professioneel opdrachtgeverschap door interne (werk) processen en contract- en accountmanagement te optimaliseren en de informatievoorziening op orde te hebben.

02. We optimaliseren de stabiliteit, flexibiliteit en veiligheid van de basis-IT-voorzieningen

Het IT- bedrijf zet zich als professionele afdeling in om de IT-basisvoorzieningen voor de taken in de stad, de interne organisatie en contractpartners te optimaliseren. We zorgen voor een stabiele en flexibele basis van onze gehele IT infrastructuur, die snelle, efficiënte (bedrijfsvoerings)processen en een goede kwaliteit van data en technieken stabiel, veilig en flexibel aanbiedt. Hiervoor zijn we continu bezig onze dienstverlening verder te professionaliseren en procestijd te verkorten, onder meer door automatisering van stappen in deze werkprocessen en een hierdoor foutloze afhandeling. Technologische ontwikkeling (waar onder 'Cloud') onderzoeken wij en waar het een positieve bijdrage levert implementeren wij deze.

Evenals de landelijke bewegingen (VNG-Gemeentelijke Telecommunicatie- oplossingen en Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur). Voor de ontsluiting richting onze klanten onderzoeken wij hoe de digitale werkplek/omgeving er de komende jaren uit moet zien en bepalen wij de te voeren strategie. Dit is nodig omdat we anders niet in staat zijn om snel en goed te (blijven) reageren op vragen van inwoners en bedrijven. Deze infrastructuur is nodig voor een actueel inzicht in hoe we ervoor staan als stad met betrekking tot de opgaves van de stad.

03. We herijken de bedrijfsvoeringsapplicaties

Op basis van de herijkte sturingsprincipes en behoeftes van diverse managementniveaus zetten we de specifieke wensen vanuit gemeente Enschede af tegen de huidige en nog niet gebruikte functionaliteiten binnen onze bedrijfsvoerings- en financiële applicatie CODA. We voeren een eerste marktverkenning uit naar alternatieven waarbij we ervaringen bij vergelijkbare gemeenten ophalen.

04. We vereenvoudigen, uniformeren en digitaliseren onze financieel administratieve processen

Onze financieel administratieve processen vragen veel handmatig en tijdrovend werk. Er gaat veel capaciteit zitten in het uitvoeren van operationele financiële werkzaamheden, mede door de huidige inrichting van de applicaties.

Hierdoor is er onvoldoende ruimte en tijd voor meer tactische en strategische control en advies werkzaamheden. We gaan onze financieel administratieve processen inventarissen en doorlichten op de verdere mogelijkheden voor vereenvoudigen, uniformeren en digitaliseren. Op basis van deze doorlichting gaan we deze processen waar mogelijk verder vereenvoudigen, uniformeren en digitaliseren.

Bijdrage verbonden partij: Dimpact

Maatschappelijk rendement:

Wij zijn lid van de coöperatieve vereniging Dimpact om samen met andere gemeenten ICT oplossingen te ontwikkelen. Samenwerking in Dimpact verband verlaagt de kwetsbaarheid en versterkt lobby- en inkoopkracht van onze bedrijfsvoering. Gemeentelijke uitgaven voor Dimpact zijn deels inkomsten voor de IT afdeling omdat de gemeente Enschede ook betaalde werkzaamheden verricht voor het Dimpact – verband.

2. Een betrouwbare en voor lange termijn houdbare financiële huishouding

De financiële positie van Enschede is nog steeds kwetsbaar. Vanaf 2008 hebben wij te maken met bezuinigingsopgaven. Ook het meerjarenperspectief bevat een uitdaging voor een sluitende meerjarenbegroting. Het is daarom nodig scherpe keuzes te maken. We moeten kijken welke vraagstukken de grootste prioriteit hebben en hier onze inzet op richten. Dat betekent ook dat we andere activiteiten niet meer of later doen. Op de onderdelen waar dat mogelijk is wordt de begroting flexibeler gemaakt. Daarmee zijn wij wendbaarder in het werken aan onze opgaven en kansen die zich voordoen. Verder willen we de rentelasten en kosten betalingsverkeer voor de gemeente minimaliseren.

2.1 De gemeente Enschede is een gezonde financiële organisatie en daarmee goed toegerust op de ondersteuning van uitvoering en beleid.

Om tegenslagen het hoofd te kunnen (blijven) bieden streven we naar een weerstandsvermogen groter dan 1. We accepteren voor 2018 en 2019 een lager ratio als gevolg van eerdere besluiten tot afboeken, maar zorgen ervoor dat ons weerstandsvermogen daarna weer wordt opgebouwd. We voeren realistisch en degelijk financieel beleid. Daarom speculeren we niet op onzekere inkomsten. Structurele uitgaven dekken we met structurele middelen. Tegenvallers worden binnen het eigen domein opgelost, de inzet van baten uit meevallers wordt integraal afgewogen. We zetten ons spaarprogramma voort. Op deze manier blijven we ook in de toekomst in staat om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen. We sturen stevig op het realiseren van bezuinigingen. We blijven bij het Rijk aandacht vragen voor de financiële en sociale situatie van onze stad. We beschrijven

nauwkeurig welke financiële risico's we onderscheiden. Daarbij beperken we ons niet tot statische risico's, maar nemen we ook langjarige, flexibele risico's mee. We maken scenario's inzichtelijk en bereiden ons hier zoveel mogelijk op voor.

Acties 2020
Aantal acties: 6
01. We beperken onze rente-uitgaven We willen ons geld uitgeven aan Enschede en niet aan rentebetalingen. Daarom houden we onze schulden zo laag mogelijk. We anticiperen op rentestanden en sluiten wanneer dit financieel aantrekkelijk is op tijd onze schulden over.
02. We onderzoeken of andere financiering van personeel kan bijdragen aan meer grip op onze financiën De financiering van ons personeel is een aanzienlijke kostenpost in de begroting. We onderzoeken of een andere financieringsvorm kan leiden tot meer financiële flexibiliteit. Daarbij kijken we onder andere naar de voor- en nadelen van lumpsum en projectfinanciering.
03. We onderzoeken of de bijdrage aan verbonden partijen 'Trap op trap af' mee kan gaan We onderzoeken de mogelijkheid om verbonden partijen via trap op trap af systematiek, of een andere vorm, in financieel moeilijke tijden bij te laten dragen aan bezuinigingsopgaven. Dit is opdracht uit de motie 'Sturing begroting verbonden partijen'.
04. We onderzoeken waar de korting op samenwerkingsverbanden kan worden toegepast Het college wil voor de bezuiniging op verbonden partijen niet de "kaasschaafmethodiek" toepassen, maar een inhoudelijke takendiscussie faciliteren. Zo kunnen de keuzes gerelateerd worden aan gewenst beleid en door de Raad vastgestelde doelstellingen. In dit proces wordt gestart met desk research waarbij financiën, partners, taken en verantwoordelijkheden van de Verbonden Partijen in kaart worden gebracht. Vervolgens vindt er een takendiscussie plaats welke tussentijds met de rekeningencommissie wordt gedeeld. Tot slot wordt voor de te maken keuzes draagvlak bij de Verbonden Partijen en overige partners gezocht. Op basis van dit proces worden bij de zomernota 2021 concrete en realistische maatregelen voor bezuinigingen op de Verbonden Partijen voorgesteld.
05. We treffen voorbereidingen voor een In Control Statement Vanaf 2021 moeten overheidsorganisaties zelf een In Control Statement en rechtmatigheidsverklaring kunnen overleggen. Nu is dat belegd bij de accountant. In 2020 wordt dit voorbereid. Onderdeel hiervan is de aanschaf en het inrichten van een digitaal systeem; Key Control Dashboard. Deze applicatie ondersteunt om meer grip te hebben op de financiële processen, interne beheersing, interne controle en risicomanagement.
06. We zijn betrokken bij de totstandkoming van de Wijziging gemeentefondsmethodiek Het Rijk werkt aan een wijziging van het gemeentefondsmethodiek vanaf 2021. Het gaat hierbij om het verdeelmodel van het gemeentefonds. Gezien de financiële positie van de gemeenten in zijn algemeenheid en die van Enschede in het bijzonder is het noodzakelijk dat wij zowel bestuurlijk als ambtelijk zo direct mogelijk betrokken zijn. Deze inspanningsverplichting vullen wij in via onze formele en informele ambtelijke netwerken en bestuurlijke posities.
Bijdrage verbonden partij: Bank Nederlandse gemeenten <u>Maatschappelijk rendement:</u> De BNG Bank is de huisbankier van de gemeente. Daarnaast is de gemeente aandeelhouder van de BNG Bank. Door de lage kosten voor het gemeentelijke betalingsverkeer en de jaarlijkse dividenduitkering draagt zij bij aan een houdbare financiële huishouding. Daarnaast draagt de bank door het verstrekken van laagrentende leningen bij aan het realiseren van investeringen in de stad die de burger ten goede komen tegen aanvaardbare kosten.
Bijdrage verbonden partij: Enexis <u>Maatschappelijk rendement:</u> Enexis is de eigenaar van het netwerk voor gas en elektra in de stad. Het streven is om het netwerk betaalbaar, betrouwbaar en veilig te houden. Hiermee draagt Enexis ook bij aan het Energieakkoord en daardoor ook tegelijkertijd aan de gemeentelijke doelstellingen op het gebied

van duurzaamheid. De gemeente is aandeelhouder van Enexis. De jaarlijkse dividenduitkering draagt bij aan een houdbare financiële huishouding.

Bijdrage verbonden partij: Gemeentelijk Belastingkantoor Twente

Maatschappelijk rendement:

Door de wettelijke taak belastinginning en heffingen te laten verzorgen door het GBT wordt op een effectieve en efficiënte manier uitvoering gegeven aan deze taak. Op deze manier wordt de gemeente Enschede in de gelegenheid gesteld om zich te richten op de ontwikkelingen van de Twentse samenleving.

Bijdrage verbonden partij: Voormalig Essent

Maatschappelijk rendement:

Hierbij gaat het om diverse Bv's die zijn ontstaan uit het verkoopproces van de aandelen die gemeente bezat in Essent NV. Deze Bv's zullen binnen enkele jaren worden opgeheven. De destijds niet uitgekeerde delen van de verkoopopbrengst zijn grotendeels uitgekeerd. Er zijn slechts nog kleine uitkeringen te verwachten in de komende jaren.

Wettelijk verplichte indicatoren

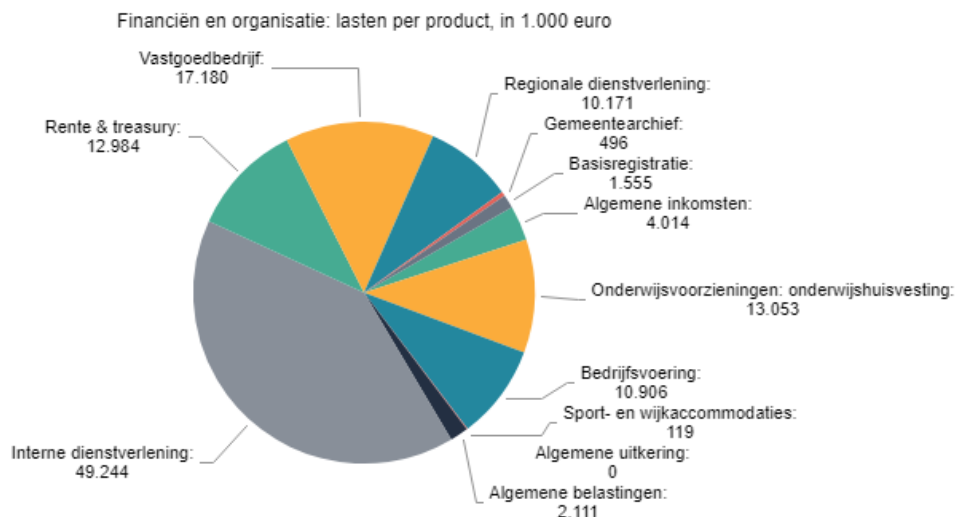
Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
1.	0. Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2019	8,1	Eigen gegevens
2.	0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2019	8,4	Eigen gegevens
3.	0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2019	765	Eigen begroting
4.	0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2019	12%	Eigen begroting
5.	0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	2019	7,6%	Eigen begroting
35.	8. Vhrosv	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	2018	168	CBS
36.	8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2016	2,9	CBS
37.	8. Vhrosv	Demografische druk	%	2018	64,2	CBS
38.	8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	2019	737	COELO
39.	8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	2019	808	COELO

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2020. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per doel inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Financiën en organisatie Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Lasten	120.871	121.834	124.959	129.104	135.316
Baten	490.825	497.025	498.080	506.508	512.725
Saldo van baten en lasten	-369.954	-375.191	-373.121	-377.404	-377.408
Storting reserves	24.146	28.737	24.055	25.087	25.245
Onttrekking reserves	33.388	33.875	27.869	18.816	15.799
Resultaat	-379.197	-380.329	-376.935	-371.133	-367.963

Toelichting

Voor het begrotingsprogramma Financiën en organisatie stijgt het begrotingsresultaat met 1.132.000 euro. De belangrijkste mutaties zijn:

- Een stijging van de lasten door toekenningen van diverse knelpunten in het middelenkader o.a.;
  - Structureel en incidenteel is er budget beschikbaar gesteld voor de nieuwe regelgeving / verantwoording rondom de ICT en digitale veiligheid;
  - Structureel en incidenteel is er budget beschikbaar gesteld voor de Basis op orde inzake het financiële proces;
  - Incidenteel is er geld beschikbaar gesteld voor het wegwerken van archiefachterstanden.
- Als gevolg van de afboeking in het kader van de herfinanciering FC Twente in 2019 dalen de lasten bij rente en treasury in 2020;
- In verband met de toename van de kosten voor beroep en bezwaar OZB/Heffingen om registraties aan te passen aan de gewijzigde wettelijke voorschriften stijgen de lasten bij het product belastingen;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten in zijn algemeenheid;
- Er is besloten om een gedeelte van het spaarbedrag ter versterking van de algemene reserve om te zetten naar een begrotingspost onvoorzien. Dit om mogelijke fluctuatie van de Rijksbijdrage (onderbesteding) op te kunnen vangen. Hierdoor stijgen de lasten en dalen de stortingen in de reserves;

- Als gevolg van areaal uitbereiding en indexeringen stijgen de baten bij het product belastingen.

Een verdere toelichting op de cijfers is opgenomen in hoofdstuk 6.4.

Meer info	Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.
Portefeuillehouders	Eelco Eerenberg, Jeroen Diepemaat, Niels van den Berg
Concerndirecteuren	Debbie Brands

4. Paragrafen

Dit hoofdstuk bestaat uit 8 paragrafen. De onderwerpen zijn belangrijk voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. De informatie over deze onderwerpen is vaak versnipperd in de begroting opgenomen. De paragrafen zijn daarom eigenlijk dwarsdoorsnedes van de verschillende programma's. Ze zijn om verschillende redenen opgenomen in de gemeentebegroting:

- Het onderwerp heeft mogelijk een grote financiële impact;
- Het onderwerp heeft een grote politieke betekenis;
- Het onderwerp is van belang voor de uitvoering van de programma's;
- Het is noodzakelijk dat de raad beschikt over een overzicht van deze onderwerpen voor de uitvoering van haar taken.

Wat is het verschil tussen programma's en paragrafen?

De programma's in de vorige hoofdstukken zijn direct gericht op burgers, de paragrafen indirect. De paragrafen zijn namelijk de kaders die de raad voor het college stelt voor het beheer en de uitvoering.

Welke paragrafen zijn er?

De onderwerpen van de paragrafen zijn voorgeschreven door het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Zeven paragrafen zijn verplicht:

1. Lokale heffingen
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Treasury
5. Bedrijfsvoering
6. Verbonden partijen
7. Grondbeleid

Daarnaast is de paragraaf 'doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken' opgenomen, omdat wij het van belang vinden om deze onderwerpen in samenhang te presenteren.

4.1. Lokale heffingen

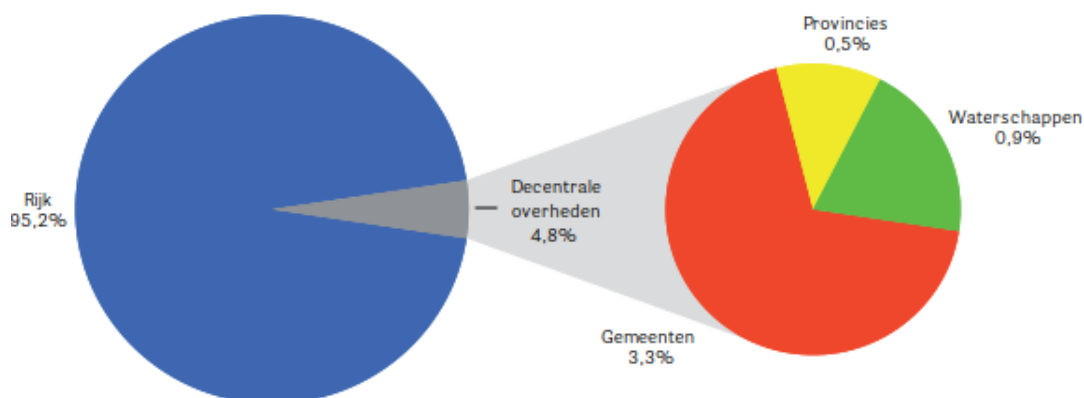
De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze heffingen zijn een van de inkomstenbronnen die vooral inwoners moeten opbrengen. De lokale belastingen onderscheiden we in heffingen waarvan de besteding gebonden is en in heffingen waarvan de besteding ongebonden is.

Ongebonden belastingen:	Gebonden belastingen:
Hondenbelasting	Afvalstoffenheffing
Onroerende-zaakbelastingen	Bijdrage Bedrijven Investerings Zone
Parkeerbelastingen	Leges en Rechten
Precariobelasting	Rioolheffing
Reclamebelasting	
Toeristenbelasting	

Ongebonden belastingen rekenen we tot de algemene dekkingsmiddelen, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden belastingen verantwoorden we op het betreffende programma en rekenen we niet tot de algemene dekkingsmiddelen.

Inkomsten lokale heffingen

Van elke euro die huishoudens en bedrijven in Nederland aan belastingen en sociale premies betalen gaat in 2019 3,3% naar de gemeenten. De decentrale overheden nemen samen 4,8% voor hun rekening, de rijksoverheid 95,2%. Het aandeel van de gemeente Enschede aan ontvangen belastingen en retributies bedraagt in dit geheel ruim 96 miljoen Euro.

Overzicht inkomsten gemeentelijke heffingen

Omschrijving lokale lasten voor de burger bedragen in euro's	Raming 2018	Realisatie 2018	Raming 2019	Raming 2020
Gebonden belastingen				
Huwelijk en geregistreerd partnerschap	172.000	165.000	172.000	172.000
Legitimatie- en reisdocumenten en rijbewijzen	2.913.000	3.002.000	1.605.000	1.376.000
Uittreksel Burgelijke stand	63.000	69.000	63.000	63.000
Verstrekken inlichtingen BRP	48.000	46.000	48.000	48.000
Overige publiekszaken (VOG, Naturalisatie etc.)	321.000	266.000	300.000	288.000
Overige verrichtingen archief	0	1.000	0	0
Leges telecommunicatie (%)	109.000	109.000	110.000	111.000
Vergunningen	3.944.000	4.175.000	4.270.000	3.630.000
Kort parkeren, garages, abonnementen en vrijuitrijkaarten (niet fiscaal)	8.114.000	8.632.000	8.519.000	8.838.000
Fiscale vergunningen	740.000	804.000	765.000	780.000
Fiscaal straat- en terreinenparkeren	2.900.000	3.033.000	3.000.000	3.100.000
Fiscalisering (naheffing)	720.000	753.000	784.000	800.000
Begraafrechten (exclusief onderhoud gedenkparken)	528.000	465.000	541.000	548.000
Havengelden	44.000	48.000	45.000	46.000
Marktgeden	297.000	303.000	243.000	249.000
Afvalstoffenheffing (netto)	16.094.000	14.901.000	15.103.000	15.660.000
Afvalstoffenheffing - kwijschelding	-2.650.000	-2.350.000	-2.400.000	-2.300.000
Afvalstoffen - oninbaar	-240.000	-279.000	-240.000	-240.000

Omschrijving lokale lasten voor de burger bedragen in euro's	Raming 2018	Realisatie 2018	Raming 2019	Raming 2020
Rioolheffing (netto, inclusief grootverbruik)	14.158.000	14.883.000	15.843.000	16.917.000
Rioolheffing - kwijschelding	-2.128.000	-2.132.000	- 2.262.000	-2.445.000
Rioolheffing - oninbaar	-191.000	-209.000	-200.000	-169.000
Ongebonden belasting				
Hondenbelastingen	910.000	897.000	910.000	900.000
Precariobelastingen	255.000	310.000	255.000	315.000
Toeristenbelasting	200.000	332.000	300.000	335.000
Reclamebelasting	152.000	186.000	152.000	190.000
OZB woningen	19.210.000	19.594.000	21.830.000	21.800.000
OZB eigenaar niet-woningen	14.225.000	14.829.000	15.770.000	16.620.000
OZB gebruiker niet-woningen	10.005.000	10.232.000	11.055.000	11.961.000

Beleid ten aanzien van gemeentelijke heffingen

Ontwikkeling tarieven algemeen

De opbrengsten van de belastingen en overige heffingen worden in beginsel alleen aangepast aan de inflatiecorrectie. Op basis van het Centraal Economisch Plan wordt uitgegaan van 1,4%. Dit is met uitzondering van die tarieven die het rijk heeft vastgesteld dan wel gemaximeerd en de Toeristenbelasting (zie Toeristenbelasting). De tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffingen worden geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking.

Afvalstoffenheffing

De grondslag voor de berekening van afvalstoffenheffing is niet wettelijk vastgelegd. De gemeente is in principe vrij deze grondslag zelf te bepalen. In de raadsvergadering van 18 april 2016 heeft de gemeenteraad besloten over te gaan tot tariefdifferentiatie (Diftar) op basis van een vast tarief en een variabel tarief.

Tot en met 2016 werd tariefdifferentiatie gehanteerd op basis van het aantal personen per huishouden (één- en meerpersoonshuishouden). Vanaf 2017 betaalt elk perceel een vast bedrag met een opslag al naar gelang de grootte van de restcontainer en het aantal aanbiedingen. De definitieve tarieven voor 2020 en verder worden in december 2019 door de gemeenteraad vastgesteld in samenhang met het aantal aanbiedingen.

Toeristenbelasting

De doelstelling is dat de kosten van bepaalde voorzieningen worden omgeslagen naar personen die er wel gebruik van maken, maar niet in de gemeente wonen. Enschede kent een tweetal tarieven, te weten voor hotels, conferentieoord, pensions, bed en breakfast ad 1,30 euro (voorstel 2020) en 0,80 euro voor de overige overnachtingen. Bij de toeristenbelasting wordt de wijziging van het tarief telkens met een jaar vertraging doorgevoerd om ondernemers in staat te stellen hiermee rekening te houden in hun mailingen e.d. Dit betekent dat de tarieven in 2021 al berekend kunnen worden. In de zomernota 2019 is besloten om de tarieven meer in lijn te brengen met referentiegemeenten. Dit betekent dat het tarief in 2021 met 100% wordt verhoogd. De tarieven toeristenbelastingen bedragen per 2021 dan; 2,60 euro voor hotels c.a. en voor de overige overnachtingen 1,60 euro, afgerond op een veelvoud van 0,05 euro.

Rioolheffing

De rioolheffing is een gebonden belasting (bestemmingsheffing). Daaruit vloeit voort dat de kostendekkendheid maximaal 100% mag zijn. De opbrengsten van de rioolheffingen mogen dus structureel niet hoger zijn dan de begrote kosten. De kostendekkendheid van de rioolheffing in de gemeente Enschede is 100%. De basis voor de ontwikkeling van het rioolheffingstarief ligt in het gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Het GRP is in oktober 2015 door de raad vastgesteld en hebben we afgesproken dat we de stijging van de rioolheffing zouden afvlakken tot (maximaal) 6,1%. In de actualisatie van het GRP wordt uitgegaan van een tariefontwikkeling van 5,1%, waarmee het tarief is vastgesteld op 257,40 euro voor 2020. Door onder andere verlaging van de omslagrente zijn we in 2017 reeds gestart met het opbouwen van de voorziening groot onderhoud (zie Hoofdstuk 6.4 Wat mag het kosten).

Parkeren

In 2020 stijgen de opbrengsten ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door de verhoging van 0,10 euro per uur (conform de geleidelijke methode conform raadsbesluit 18-10-2010).

Onroerende zaakbelasting

Hoewel er geen maximum gesteld is aan de stijging van de OZB, heeft de vereniging van Nederlandse Gemeenten met de Rijksoverheid in het verleden afspraken gemaakt over de maximale stijging van de landelijke ozb-opbrengst. De zogenoemde Macronorm. In de meicirculaire gemeentefonds 2019 is aangekondigd dat het Rijk met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting (ozb, de macronorm). De OZB-tarieven in Enschede worden in 2020 geïndexeerd op basis van de inflatiecorrectie van 1,4%.

Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. De beleidskeuzes van de gemeente Enschede zijn niet gewijzigd.

Kostendekkendheid gebonden belastingen

Met ingang van 2017 moet conform de vereisten van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) de totale omvang van overhead in een centraal taakveld worden opgenomen. Concreet betekent dit dat er geen rechtstreekse lasten van overhead zijn opgenomen in de kosten voor leges en tarieven. De BBV schrijft wel voor dat een verdeelsleutel moet worden bepaald, hoe overhead wordt toegerekend aan de gebonden belastingen. Dit is ook conform de financiële verordening 2017. In onderstaande tabel is per legescategorie inzichtelijk gemaakt hoe de tarieven voor de gemeente Enschede worden berekend en wat de kostendekkendheid van deze leges is. Voor het berekenen van het aandeel overhead hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- Het totaal aan overhead bestaat uit 3 categorieën (voor een verdere uitsplitsing zie [paragraaf 5.2](#)):
  - Facilitaire overhead (de PIOFACH-taken ten behoeve van het ondersteunen van de primaire processen);
  - Programmaoverhead, met name leidinggevende en ondersteunende functies binnen de verschillende programma's;
  - Bestuursondersteuning, de ondersteuning ten behoeve van het bestuur van de gemeente.

- De kosten voor bestuursondersteuning kennen geen (indirecte) relatie met de verschillende activiteiten van de gemeente waar leges voor worden geheven en rekenen wij derhalve niet toe aan onderstaande activiteitgroepen.
- Voor de kosten van facilitaire en programmaoverhead geldt de hoofdregel dat wij het totaal van deze kosten toerekenen aan alle activiteiten van de gemeente op basis van de 'apparaatskosten' (alle kosten die noodzakelijk zijn voor het functioneren van de gemeente, met name personele inzet en directe materiële kosten);
- Vervolgens zijn op basis van het aandeel apparaatskosten de overheadkosten toebedeeld aan de verschillende producten.

In onderstaande tabel en bijbehorende toelichting, wordt inzicht gegeven in de toerekening van de overhead, de totale lasten en baten en de daaruit voortvloeiende kostendekkendheid per taakveld.

Activiteitgroep Bedragen in 1.000 euro	Lasten Taak velden	Overhead	BTW	Totale lasten	Heffingen (Baten)	Overige Baten	Totaal Baten	Kosten- dekken- d-heid
Afvalstoffenheffing (afvalstoffenverordening)	16.709	206	3.100	20.015	17.960	4.356	22.315	100%
Kwijtscheldingen Afvalstoffenheffing	2.300			2.300				
Rioolheffing	15.824	598	495	16.917	19.362	0	19.362	100%
Kwijtschelding rioolheffing	2.445			2.445				
Begraafplaatsrechten (exclusief onderhoud gedenkparken)	705	0	23	728	548	73	621	85%
Subtotaal Heffingen	37.983	804	3.618	42.405	37.870	4.429	42.298	
Leges algemene Dienstverlening (Leges Titel 1 Legesverordening)	2.497	781	103	3.381	2.007	0	2.007	59%
Leges dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/vergunningen (Leges Titel 2 Legesverordening)	2.775	491	38	3.304	3.410	0	3.410	103%
Leges dienstverlening vallend onder Europese dienstrichtlijn (leges Titel 3 Legesverordening)	433	41	2	476	121	0	121	25%
Subtotaal Leges	5.705	1.313	143	7.161	5.538	0	5.538	
Totaal	43.688	2.117	3.716	49.566	43.408	4.429	47.836	

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing valt (gesaldeerd) uiteen in de volgende taakvelden:

- 7.3 afval -2.582.000 euro
- 0.4 ondersteuning organisatie 206.000 euro
- 2.1 verkeer en vervoer 75.000 euro
- 6.3 inkomensregelingen 2.300.000 euro.

De effecten van de nieuwe verdeelsleutel voor de toedeling van de overhead naar de gebonden belastingen is bij afvalstoffenheffing verwerkt in de tarieven van 2020 en verder.

Leges algemene Dienstverlening

De leges algemene dienstverlening bestaan uit de volgende taakvelden: 0.2 Burgerzaken, 0.4 ondersteuning organisatie. Circa 80% van de inkomsten bestaat uit leges voor paspoorten en rijbewijzen. Deze leges zijn hiervoor gemaximeerd. De niet 100% kostendekkendheid wordt voornamelijk veroorzaakt door de maximering en de kosten voor het bijhouden van de basisadministratie in relatie tot de opbrengsten hiervoor door het verstrekken van uittreksels. Door de toepassing van de nieuwe verdeelsleutel voor de toedeling van de overhead naar de gebonden belastingen stijgen de kosten van deze leges. Dit leidt bij gelijkblijvende tarieven tot een daling van de kostendekkendheid.

Leges dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning. Op basis van de te verwachten realisatie 2019 en een doorkijk naar het komende jaar wordt de prognose voor 2020 naar beneden bijgesteld t.o.v. begroting 2019. De oorzaak ligt vooral in een daling van het aantal grote bouwaanvragen. We hebben daarom de begrote legesinkomsten 2020 gesteld op 3.630.000 euro (titel 1 99.000 ; titel 2 3.410.000 ; titel 3 121.000). Vergunningen bestaat uit de taakvelden 8.3 Wonen en bouwen en 7.4 Milieubeheer. De wettelijke ruimte tot Kruissubsidiëring maakt het mogelijk dat binnen deze leges de kostendekkendheid hoger is dan binnen de andere leges (dienstverlening en dienstverlening vallend onder Europese dienstrichtlijn). Door de toepassing van de nieuwe verdeelsleutel voor de toedeling van de overhead naar de gebonden belastingen stijgen de kosten van deze leges. Dit leidt bij gelijkblijvende tarieven tot een daling van de kostendekkendheid.

Dienstverlening vallend onder Europese dienstrichtlijn Dit betreft de leges voor Evenementenvergunningen, Prostitutievergunningen en de Drank en Horecaverunningen.

Rioolheffing

De rioolheffing valt (gesaldeerd) uiteen in de volgende taakvelden:

- 7.2 Riolerings -3.347.000 euro (betreft zowel de baten als de exploitatielasten, waaronder kapitaallasten, onderhoud, btw, etc.),
- 0.4 Ondersteuning organisatie 598.000 euro (betreft facilitaire overhead en programma overhead),
- 2.1 Verkeer en vervoer 304.000 euro (machinaal vegen)
- 6.3 Inkomensregelingen 2.445.000 euro (kwijschelding).

Woonlastenontwikkeling

De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Hierin worden per gemeente de woonlasten van een woning vergeleken met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling voor 2020 en verder:

Woonlastenontwikkeling	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OZB Eigenaar woning ¹	263,82	265,40	272,08	293,30	297,41	301,57	305,79	310,07
Afvalstoffenheffing (meerpersoons)	303,40	282,72	264,42	270,00 ²	270,00 ²	270,00 ²	270,00 ²	270,00 ²
Rioolheffing	209,18	221,40	232,80	244,80	257,40	270,60	284,40	298,80
Totaal	776,40	769,52	769,30	802,52	824,81	842,17	860,19	878,87

Ontwikkeling woonlasten (%)	1,4	-0,9	-0,03	4,3	2,8	2,1	2,1	2,2
Inflatiecorrectie (gemeentebegroting)	0,8	0,9	1,2	1,8	1,4	1,4	1,4	1,4
Macronorm ³	1,57	1,97	3,1	4,0	nvt	nvt	nvt	nvt

¹ In de meerjarige reeks is rekening gehouden met een jaarlijkse inflatiecorrectie (vanaf 2020 is deze 1,4%) en de incidentele verhoging van de OZB van 6% in 2019.

² de opgenomen tarieven zijn voorlopige tarieven. Definitieve tarieven worden in de verordening op de heffing en invordering van reinigingsheffing 2020 in december 2019 door de gemeenteraad vastgesteld.

³ zie toelichting onder Onroerende zaakbelasting.

Een stijging met 4,1% voor de eigenaar/bewoner van een woning. Voor de huurder van een woning stijgen de woonlasten met 2,3%, omdat hij/zij geen onroerende-zaakbelastingen betaalt. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de meerjarige ontwikkeling van de woonlasten zich rond de meerjarige inflatiecorrectie en binnen de macronorm beweegt.

Vergelijking lokale lasten Twentse gemeenten

Lokale lasten Twentse gemeenten (bedragen in euro's)	Eén persoons huishouden 2018	Eén persoons huishouden 2019	Meer persoons huishoudens 2018	Meer persoons huishoudens 2019	% stijging t.o.v. 2018	% stijging t.o.v. 2018
Almelo	781	808	781	808	3,5	3,5
Borne	744	769	744	769	3,4	3,4
Dinkelland	746	744	774	769	-0,2	-0,7
Enschede	747	773	787	803	3,6	2,0
Haaksbergen	769	778	820	829	1,1	1,0
Hellendoorn	683	718	797	836	5,1	4,9
Hengelo	714	743	787	817	4,0	3,8
Hof van Twente	748	746	790	778	-0,3	-1,5
Losser	775	792	806	817	2,2	1,3
Oldenzaal	638	637	668	662	-0,2	-0,9
Rijssen-Holtten	566	579	602	620	2,2	2,9
Tubbergen	654	666	684	692	1,7	1,1
Twenterand	657	710	697	745	8,2	6,9
Wierden	620	626	764	763	1,0	-0,1
Overijssel	688	708	755	743	2,9	-1,6
Nederland	654	672	721	740	2,8	0,7

Belastingcapaciteit

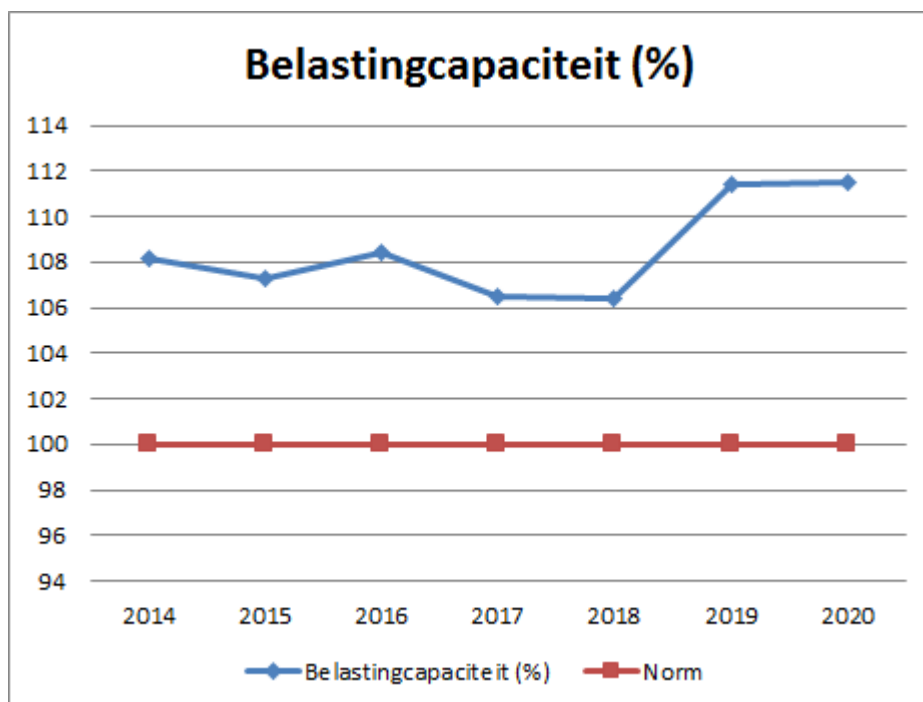
De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven wordt gebruik gemaakt van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Voor de berekening van de belastingcapaciteit worden de woonlasten (meerpersoonshuishouden) van de gemeente Enschede afgezet tegen de gemiddelde woonlasten (meerpersoonshuishouden) in Nederland.

Een belastingcapaciteit van 100% betekent dat de woonlasten op het landelijk gemiddelde liggen. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de belastingcapaciteit weergegeven. De

stijging van 2018 naar 2019 is met name veroorzaakt door verhoging OZB en de stijging van de rioolheffing boven de inflatiecorrectie.

Daarna is de ontwikkeling weer vlak.

4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De uitgangspunten voor onze risicobeheersingsaanpak en bepaling van het weerstandsvermogen zijn niet gewijzigd ten opzichte van de Programmabegroting 2019. De focus ligt op het actualiseren van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen. Deze geven inzicht in de financiële positie van de gemeente en maken duidelijk over hoeveel financiële ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen.

Beleid

De wetgeving en het gemeentelijk beleid voor het weerstandsvermogen zijn vastgelegd in:

- het [besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten 2003](#) (BBV art. 9, 11 en 26);
- de [financiële verordening gemeente Enschede 2017](#) (art. 15);
- de [nota weerstandsvermogen en risicomangement 2012](#).

De financiële verordening en de nota weerstandsvermogen, met de daarin opgenomen uitgangspunten en spelregels, zijn van belang voor de sturing op de financiële positie van de gemeente Enschede. Momenteel wordt gewerkt aan de actualisatie van de nota weerstandsvermogen. Dat kan mogelijk ook tot aanpassingen in de financiële verordening leiden.

Weerstandsvermogen

Berekening weerstandsvermogen

Als we de beschikbare weerstandscapaciteit afzetten tegen de benodigde weerstandscapaciteit, komen we eind 2019 uit op een ratio van afgerond 1,4.

$$\text{Ratio 1,4} = \frac{53,8 \text{ miljoen euro}}{37,6 \text{ miljoen euro}}$$

De ratio bevindt zich hiermee aan de bovengrens van de door de raad vastgestelde wenselijke bandbreedte van 1,0 - 1,4.

In deze berekening zijn de effecten van genomen raadsbesluiten verwerkt. Zo is het positieve rekeningresultaat over 2018 na bestemming van 15,4 miljoen euro in 2019 aan de algemene reserve toegevoegd. Dit bedrag wordt ingezet voor de financiële opgave 2020-2023. Ook is rekening gehouden met de afboeking van de vordering op FC Twente voor een bedrag van 5 miljoen euro. Daarnaast zijn in 2019 de lasten gepland, voortkomend uit het raadsbesluit 'Financiële effecten richting aan ruimte (RAR)' voor 14,3 miljoen euro. Het gaat dan om de lasten verband houdend met de aanpassing van de projecten Leuriks-Oost, Zuiderval en RBT. Ten slotte zijn de effecten meegenomen van het op 30 september 2019 genomen raadsbesluit 'Deprogrammeren 48 hectare bedrijventerreinen en Usseler Es'.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt in totaal 53,8 miljoen euro en is onderverdeeld in een algemene reserve van 38,9 miljoen euro en stille reserves van in totaal 14,9 miljoen euro. De beschikbare weerstandscapaciteit is ten opzichte van de jaarrekening 2018 gedaald met 11,5 miljoen euro.

Algemene reserve

De algemene reserve van 38,9 miljoen euro bestaat uit de reserve weerstandsvermogen van 38,6 miljoen euro en de reserve grondbedrijf van 0,3 miljoen euro. De reserve grondbedrijf is bijgesteld conform de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties in het Meerjaren Perspectief Grondbedrijf (MPG) 2019.

Stille reserves

In de nota weerstandsvermogen is vermeld dat stille reserves ook onderdeel uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit. Stille reserves betreffen overwaardes op gronden en panden en Enschede telt deze mee voor zover deze op korte termijn liquide te maken zijn. De stille reserves van 14,9 miljoen euro hebben betrekking op de objecten van het Vastgoedbedrijf voor 4,5 miljoen euro en op de objecten van het grondbedrijf voor 10,4 miljoen euro. De eerstvolgende actualisatie van de stille reserves vindt plaats bij de jaarrekening 2019. Het aandeel van de stille reserves binnen de beschikbare weerstandscapaciteit is 28 %.

Aan de raad is toegezegd dat de nota weerstandsvermogen wordt geactualiseerd en aan de raad wordt voorgelegd. Als onderdeel hiervan wordt een evaluatie van de werking van het huidige financieel beleid uitgevoerd. Op basis van die evaluatie kunnen verbetervoorstellen worden geformuleerd, zoals het niet meer meenemen van de stille reserves in de berekening van de ratio weerstandsvermogen. Deze stille reserves zorgen namelijk voor een vertekend beeld van de gepresenteerde weerstandsratio en we constateren dat referentiegemeenten deze veelal niet meetellen bij het bepalen van de weerstandscapaciteit. De ratio lijkt met een

waarde van 1,4 positief en bevindt zich aan de bovengrens van de streefwaarden, maar de weerstandscapaciteit bestaat feitelijk voor een substantieel deel uit vastgoed en gronden. En die moeten zo nodig bij het voordoen van tegenvallers eerst nog liquide kunnen worden gemaakt. Als we de stille reserves van 14,9 miljoen euro per eind 2019 bijvoorbeeld niet in de ratio-berekening meetellen, dan zou de ratio uitkomen op 1,0 en daarmee aan de ondergrens van de streefwaarden.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt in totaal 37,6 miljoen euro en is onderverdeeld in de risico's van het grondbedrijf van 9,5 miljoen euro en de overige risico's van in totaal 28,1 miljoen euro. De benodigde weerstandscapaciteit is ten opzichte van de jaarrekening 2018 gedaald met 21,5 miljoen euro. Hieronder wordt nader ingegaan op de belangrijkste wijzigingen.

Risico's grondbedrijf

De actualisatie van de risico's vindt eenmaal per jaar plaats als onderdeel van het jaarlijks op te stellen MPG, laatstelijk bij het MPG 2019 (25,9 miljoen euro). Daarbij zijn alle grondexploitaties grondig geanalyseerd en doorgerekend. Belangrijke wijzigingen in deze risico's als gevolg van recente raadsbesluiten zijn nu tussentijds in beeld gebracht. De risico's van het grondbedrijf zijn met 16,4 miljoen euro gedaald ten opzichte van de risico's volgens het MPG 2019.

Deze daling wordt vooral veroorzaakt door de afboeking en deprogrammering van 48 hectare bedrijventerreinen naar de bestemming landbouw en natuur. Dit is het gevolg van het hierboven vermelde raadsbesluit 'Deprogrammeren 48 hectare bedrijventerreinen en Usseler Es' van 30 september jl.

Overige risico's

De overige risico's zijn becijferd op 28,1 miljoen euro. Dat is een daling van 5,0 miljoen euro ten opzichte van de jaarrekening 2018. Hieronder volgt de tabel met de 10 belangrijkste overige risico's en een korte toelichting.

Onderwerp (bedragen x 1 miljoen euro)	Kans jaarrekening 2018	Financieel gevolg jaarrekening 2018	Kans begroting 2020	Financieel gevolg begroting 2020
FC Twente	50%	25,7	50%	21,4
Onvoorzien bijdragen aan de risico's van gemeenschappelijke regelingen (ADT / RBT) en overige verbonden partijen	90%	6,3	90%	5,9
Als gevolg van schommelingen in de conjunctuur, kunnen zowel aan de kosten- als de opbrengstenkant onvoorzien nadelig incidentele effecten optreden	50%	5,0	50%	5,0
GUB (BUIG, inkomensondersteuning)	90%	3,4	90%	2,3
Overige onvoorzien risico's, waaronder de projectrisico's op het gebied van aanbesteding, planning, bezwaarprocedures, prijsstijgingen en rente-effecten	50%	2,5	50%	2,5
Aan derden verstrekte geldleningen worden niet afgelost	10%	9,0	10%	8,8
Gewaarborgde geldleningen worden niet afgelost	10%	6,7	10%	6,3

Onderwerp (bedragen x 1 miljoen euro)	Kans jaarrekening 2018	Financieel gevolg jaarrekening 2018	Kans begroting 2020	Financieel gevolg begroting 2020
De risico's van Jeugdhulp en Wmo	diverse %	7,8	diverse %	12,2
Calamiteiten binnen de gemeente	10%	5,0	10%	5,0
Sociale werkvoorziening			40%	1,1

- Het risico van de verstrekte en gewaarborgde leningen FC Twente is gedaald door de afboeking van de vordering met 5 miljoen euro. Dit is in overeenstemming met het raadsbesluit van 8 april 2019 over het herstructureringsplan FC Twente;
- Het risico verbonden partijen is gedaald van 6,3 miljoen euro naar 5,9 miljoen euro. Dit betreft met name de verlaging van de risico's van de overige verbonden partijen;
- Het risico van de BUIG is gedaald van 3,4 miljoen euro naar 2,3 miljoen euro tegen 90%. Het gaat vooral om het risico van volumestijgingen;
- De risico's van de overige aan derden verstrekte leningen en gewaarborgde leningen zijn gedaald door jaarlijkse aflossingen;
- De risico's binnen het sociaal domein, jeugdhulp en Wmo, zijn in de top 10 een paar plaatsen gedaald. In absolute zin is het risicobedrag weliswaar gestegen van 7,8 miljoen euro naar 12,2 miljoen euro, echter met gedifferentieerde kansen per onderdeel. Het gaat om diverse risico's op het gebied van jeugdhulp en Wmo, zoals het open eind karakter, tariefstijgingen, continuïteitsproblemen aanbieders en het niet halen van taakstellingen. Daartegenover wordt een voordeel ingecalculeerd op beschermd wonen;
- Het risico Sociale werkvoorziening betreft het niet halen van taakstellingen en aanpassingen in het rijksbeleid.

Doorkijk prognose periode t/m 2023

In de tabel hieronder is een doorkijk gegeven hoe de ratio er uitziet op basis van de nu bekende en verwachte mutaties die zich in de beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit zullen voordoen over de periode tot en met 2023. Ter vergelijking zijn de cijfers opgenomen volgens de jaarrekening 2018. Op de laatste regel van de tabel is de ratio exclusief stille reserves opgenomen, om inzicht te geven in het effect van de stille reserves op de ratioberekening. Dan wordt zichtbaar dat de ratio weerstandsvermogen exclusief stille reserves vanaf 2020 beneden de ondergrens uitkomt.

Ratio	2019	2020	2021	2022	2023
Gemeentebegroting 2020	1,4	1,3	1,0	1,1	1,2
Jaarrekening 2018	1,0	1,2	1,4	1,8	
Gemeentebegroting 2020, exclusief stille reserves	1,0	0,9	0,7	0,8	0,9

De prognosecijfers bij de gemeentebegroting 2020 vallen uiteindelijk lager uit dan die bij de jaarrekening 2018 werden ingeschat. Dit komt vooral door de onttrekkingen aan de algemene reserve ten behoeve van het sluitend maken van het middelenkader 2020 – 2023. Daarnaast is bij de prognose van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen, net als bij de Zomernota, rekening gehouden met de risico's die zich vanaf 2021 in het sociaal domein voordoen. In dat jaar wordt naar verwachting het nieuwe verdeelmodel sociaal domein geïmplementeerd (naast de herziening van de algemene uitkering). Een herijking van het verdeelmodel kan aanzienlijke financiële consequenties met zich meebrengen. Dit geldt ook

voor het niet realiseren van bezuinigingen in het sociaal domein en andere risico's, zoals op het gebied van de huishoudelijke hulp in combinatie met het abonnementstarief, de verschuiving van budgetten van Beschermd Wonen naar de Wet Langdurige Zorg (WLZ) en de budgetschommelingen in de BUIG in verband met statushouders.

Bij de Zomernota zijn deze risico's opgenomen in een aparte simulatie voor de jaren 2021, 2022 en 2023. De uitkomst van de simulatie was dat de benodigde weerstandscapaciteit in 2021 met 8,3 miljoen euro verhoogd moet worden. Voor het jaar 2022 met 11,4 miljoen euro en voor het jaar 2023 met 16,7 miljoen euro.

Het stijgende verloop van de ratio richting 2023 komt uiteindelijk door de jaarlijkse toevoegingen vanuit door de Raad ingestelde spaarprogramma's ter versterking van onze financiële positie. Toevoegingen waarbij al rekening is gehouden met het voorstel bij deze begroting om 2 miljoen euro van het oorspronkelijke spaarbedrag om te zetten naar een begrotingspost onvoorzien. Dit om de begroting weerbaarder en robuuster te maken voor de fluctuaties in de uitkering van het Rijk. De post onvoorzien mag alleen ingezet worden voor het opvangen van tegenvallers in de gemeentefondsuitkering in het lopende begrotingsjaar. Voor zover deze tegenvallers zich niet voordoen, wordt het bedrag aan het eind van het jaar aan de algemene reserve toegevoegd conform de oorspronkelijke intentie van het spaarprogramma. Dit geeft rust in het lopende jaar en ook blijft hiermee geborgd dat we werken aan een gezonde langjarige financiële positie. Zie ook de toelichting in paragraaf 2.4.

Scenario's

Ondanks een grondige aanpak blijft het inschatten van risico's en de waarde van (stille) reserves deels subjectief. Om een goed beeld te krijgen van de financiële weerbaarheid van de gemeente is het relevant te laten zien hoe de weerstandsratio zich ontwikkelt indien zich onverwachte grote tegenvallers zouden voordoen. Denk daarbij aan mogelijke tegenvallers in de algemene uitkering, de transformatie bij het sociale domein en grondverkoop of het niet realiseren van taakstellingen, maar ook nadelige ontwikkelingen bij verbonden partijen, een onverhoopt faillissement bij FC Twente waardoor de gemeente haar vordering geheel af moet schrijven of dalende prijzen van het vastgoed- en grondbezit. Dit soort tegenvallers hebben invloed op de eerder gepresenteerde doorkijk. De gevolgen voor de algemene reserve en de ratio weerstandsvermogen zijn in onderstaande tabellen opgenomen om een beeld te geven hoe volatiel de weerstandsratio is. Daarbij zijn een viertal scenario's doorgerekend:

1. Een incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2020
2. Een incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2020
3. Een structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2020
4. Een structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2020

Ratio weerstandsvermogen, inclusief stille reserves	2020	2021	2022	2023
Incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2020	1,0	0,8	0,9	1,0
Incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2020	0,8	0,6	0,7	0,8
Structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2020	1,2	0,8	0,8	0,8
Structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2020	1,0	0,6	0,5	0,5

Ratio weerstandsvermogen, exclusief stille reserves	2020	2021	2022	2023
Incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2020	0,6	0,5	0,6	0,7
Incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2020	0,4	0,3	0,4	0,6
Structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2020	0,8	0,5	0,5	0,6
Structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2020	0,6	0,3	0,2	0,2

Algemene reserve	2020	2021	2022	2023
Incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2020	24	23	30	40
Incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2020	14	13	20	30
Structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2020	29	23	25	30
Structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2020	24	13	10	10

Naar aanleiding van deze doorrekening kan geconcludeerd worden dat incidentele tegenvallers, zoals bijvoorbeeld een faillissement bij FC Twente nog adequaat op te vangen zijn, ook als deze tegenvallers fors zijn. Dit omdat in de begroting een spaarprogramma is verwerkt ter versterking van de algemene reserve, die deze incidentele tegenvallers binnen enkele jaren weer herstellen. Bij structurele tegenvallers, zoals bijvoorbeeld een forse daling van de algemene uitkering herstelt de weerstandsratio maar matig, zeker in het geval de structurele tegenvaller de omvang van het spaarprogramma benadert.

Financiële kengetallen

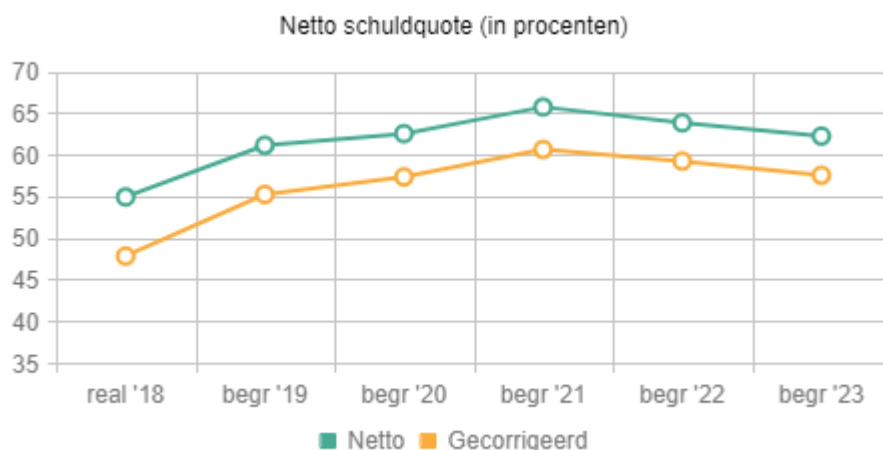
Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing - in aanvulling op de ratio weerstandsvermogen - een verplichte set van vijf financiële kengetallen wordt opgenomen. Deze staan in de tabel hieronder. De kengetallen maken inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen.

		rek 2018	beg 2019	beg 2020	beg 2021	beg 2022	beg 2023
1A	netto schuldquote	55%	61%	63%	66%	64%	62%
1B	netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	48%	55%	57%	61%	59%	58%
2	solvabiliteitsratio	19%	15%	14%	14%	15%	16%
3	grondexploitatie	3%	6%	6%	6%	5%	5%
4	structurele exploitatieruimte	2%	1%	1%	1%	2%	2%
5	belastingcapaciteit	107%	111%	111%	112%	112%	113%

We bekijken de kengetallen in hun onderlinge relatie en voorzien ze van een adequate toelichting om meer inzicht in de financiële positie te bieden. Bij de beoordeling ervan gaat het vooral om het volgen van de trendmatige ontwikkeling. Een verklaring van de verschillen in de jaarlijkse mutatie is minder van belang.

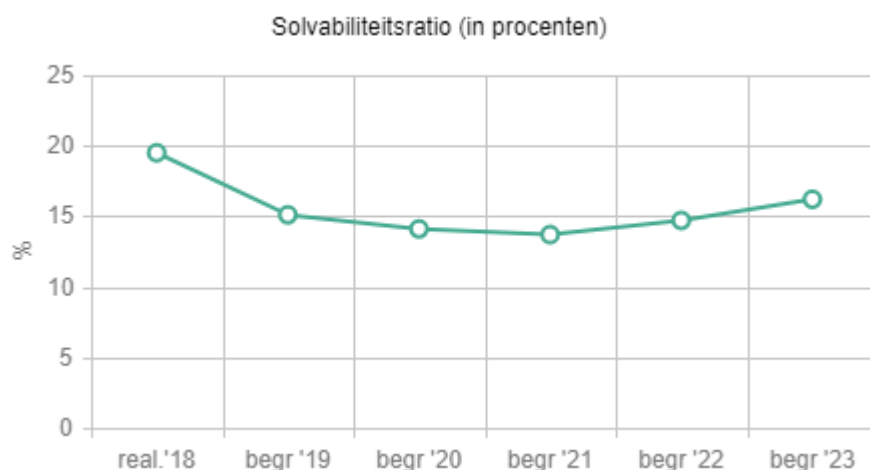
Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau van de schulden zien, ten opzichte van de totale baten. Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten op de exploitatie drukken. Omdat het onzeker is of alle leningen terug zullen worden betaald, berekenen we de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk welk aandeel de verstrekte leningen in het geheel hebben en wat dat betekent voor de schuldenlast. De doorkijk van dit kengetal laat een redelijk stabiel beeld zien. De netto schuldquote in- en exclusief doorgeleende gelden bevindt zich alle jaren duidelijk beneden de door de VNG gehanteerde kritische waarde van 130%.

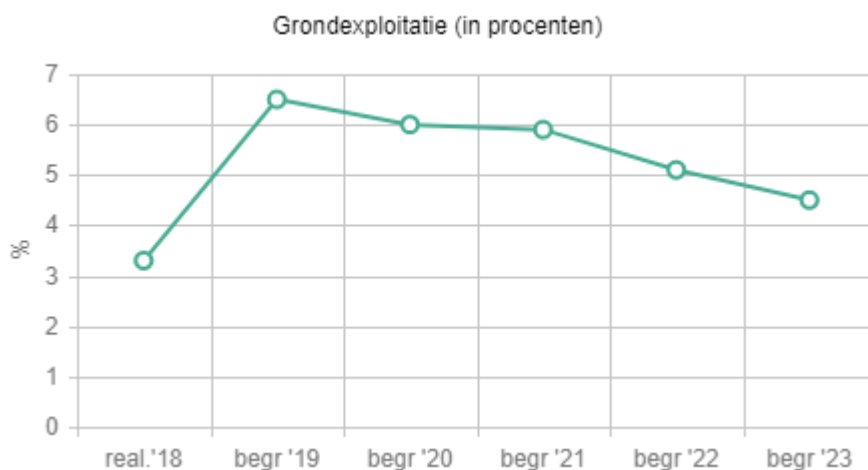
Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio is de verhouding eigen vermogen/balanstotaal en geeft inzicht in de mate waarin onze gemeente in staat is op de langere termijn aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij een hoge solvabiliteit staat er veel eigen vermogen tegenover de schulden en is de kans groot dat de schulden worden afbetaald. Dit betekent tegelijkertijd dat veel eigen vermogen (reserves) wordt aangehouden dat niet wordt besteed. Enschede heeft bestemmingsreserves gevormd om in de stad te blijven investeren. Wordt het eigen vermogen te klein, dan verslechtert de solvabiliteit. Over de periode tot 2021 is een dalende trend zichtbaar, maar op de langere termijn stijgt dit kengetal weer. De daling houdt met name verband met de aanwending van bestemmingsreserves en de uitname uit de algemene reserve voor de bedrijventerreinen. Het spaarprogramma zorgt vervolgens weer voor een verbetering van het eigen vermogen.

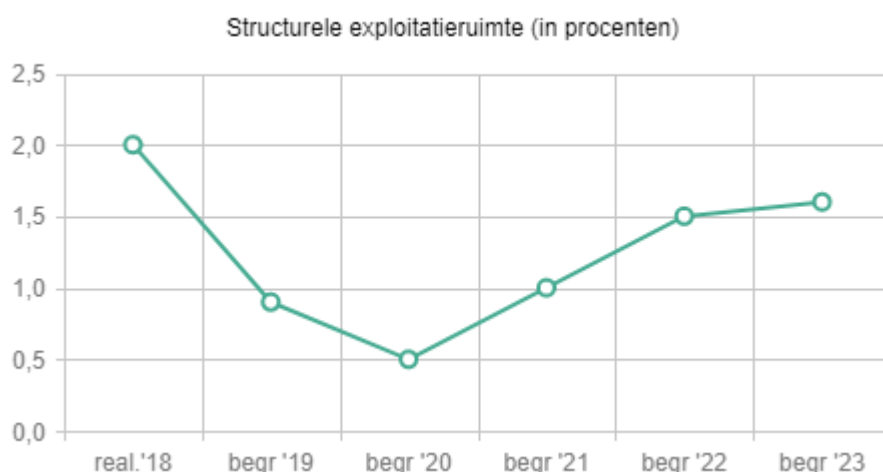
Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale geraamde gemeentelijke baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De relatief lage waarden vanaf 2016 worden veroorzaakt doordat de Usseler Es in 2016 niet langer als actieve grondexploitatie is aangemerkt. Daarmee weegt de Usseler Es niet meer mee in dit kengetal. Overigens moeten voor actieve grondexploitaties de komende jaren nog veel kosten en opbrengsten gerealiseerd worden waaraan risico's zijn verbonden. Hoewel er sprake is van een lichte stijging bevindt dit kengetal zich met 5 a 6% op een relatief laag niveau.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal hebben we nodig om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte onze gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit kengetal negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting, maken we onderscheid tussen structurele en incidentele lasten. Voor de periode tot en met 2023 is er sprake van structurele ruimte (een positief saldo van structurele baten/lasten) en daarmee een meerjarig structureel sluitende begroting. Dat we in het middelenkader over de jaren 2020 - 2022 toch een tekort zien, wordt mede veroorzaakt doordat enkele jaren terug een spaarprogramma is ingesteld, oplopend tot jaarlijks 11 miljoen euro, om een verbetering van de algemene reserve positie te realiseren. Bij deze begroting wordt voorgesteld om hiervan 2 miljoen euro om te zetten naar een begrotingspost onvoorzien. Dit om de begroting robuuster te maken voor fluctuaties in de uitkering van het Rijk, maar tegelijkertijd te blijven werken aan een gezonde langjarige financiële positie.

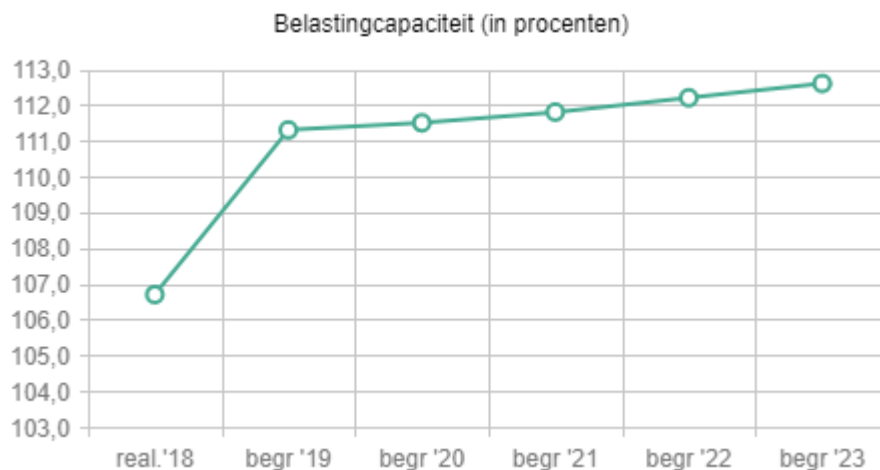

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in hoe de belastingdruk in onze gemeente zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde (=100%). De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Bij een percentage boven de 100 heb je gemiddeld gezien minder ruimte om de belastingen te verhogen dan bij een percentage beneden de 100. Onder de woonlasten verstaan we de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente. De

belastingcapaciteit stijgt in 2020 naar een niveau van 111% en daarmee boven het landelijk gemiddelde. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door verhoging van de OZB en de stijging van de riolheffing boven de inflatiecorrectie. Hierbij is er van uitgegaan dat de landelijke woonlasten met de jaarlijkse inflatie stijgen. In vergelijking met de Twentse gemeenten is Enschede overigens geen uitschieter (zie paragraaf lokale heffingen).

Als we de ontwikkeling van de ratio weerstandsvermogen en de bovenstaande kengetallen in samenhang beschouwen, dan constateren we uiteindelijk een stabiel beeld van de financiële positie in de komende jaren. Ondanks tekorten in ons financieel middelenkader over de periode 2020 - 2022 en de afboekingen in 2019 op de geldlening FC Twente en de bedrijventerreinen verbetert het weerstandsvermogen. Vanaf 2021 neemt de ratio weer toe, onder meer als gevolg van de stortingen in de algemene reserve door het spaarprogramma. Ook blijft de netto schuldquote ruim beneden de daarvoor gestelde kritische grenswaarde. Als we naar de exploitatie kijken, dan is het van belang dat we de structurele lasten kunnen blijven dekken met structurele middelen. Zoals aangegeven is er over de gehele begrotingsperiode 2020 t/m 2023 sprake van een positief structureel saldo en daarmee een meerjarig sluitende begroting. Ook bij wijzigingen in het middelenkader zullen we de komende jaren blijven inzetten op een structureel sluitende begroting en een verdere verbetering van de financiële positie.

4.3. Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf gaan we in op de onderhoudstoestand en de kosten van kapitaalgoederen. Het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen beslaat een substantieel deel van onze begroting. Om de financiële positie van onze gemeente te kunnen beoordelen, is een goed overzicht dan ook van groot belang.

Wat betreft het beheer van de openbare ruimte is er een aantal kapitaalgoederen-categorieën waarop onderhoud van toepassing is:

- wegen en infrastructurele kunstwerken
- havens
- riolering en water
- groen
- openbare verlichting
- parkeervoorzieningen
- vastgoed

Het onderhoud van de schoolgebouwen voor primair onderwijs en speciaal (voorgezet) onderwijs en van de sportaccommodaties zijn vanaf 1 januari 2015 respectievelijk 1 januari 2017 niet meer de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Wegen en infrastructurele kunstwerken

Kerncijfers 2019

Wegen, verhardingssoorten	M2
Asfalt	3.357.087
Elementen	4.339.747
Cementbeton	114.482
Onverhard	305.517
Totaal	8.116.833

Infrastructurele kunstwerken	Stuks
Bruggen, viaducten, Sturen, geluidswallen e.a.	190

Het beleidskader

Het beleidskader wordt gevormd door het Wegenbeleidsplan.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

Vanuit het (in ontwikkeling zijnde) wegenbeleidsplan stellen we voor om vanaf 2020 in te zetten op een doorontwikkeling richting de landelijke lijn van "assetmanagement". Die onder de noemer "Beheersystematiek verhardingen (BSV)" inmiddels wordt opgezet door het landelijk erkende kennisinstituut CROW. Deze systematiek sluit aan op de door ons in het (verlengde) wegenbeleidsplan 2014-2018 al ingezette lijn van het risicogestuurd beheer. Waarmee het een logische vervolgstap is. De BSV is nog volop in ontwikkeling en het is nog te vroeg om de overstap al te maken. Daarom stellen we met het nieuwe wegenbeleidsplan voor een veilige tussenstap te maken door te kiezen voor de CROW "Wegbeheer 2019" systematiek. Deze systematiek geeft ons meer ruimte voor maatwerk. Tegelijkertijd blijft het veiligheid en houvast bieden. Het is een optimalisatie van de door ons tot nu toe gebruikte systematiek "Wegbeheer 2011" en dus een opmaat naar de BSV.

Bij deze ontwikkelingen vinden we het tegelijkertijd belangrijk dat we ons wegbeheer zorgvuldig blijven uitvoeren. Dat wil onder andere zeggen: veiligheid voor de weggebruiker en geen kapitaalvernietiging. Daarbij leveren we vanuit het nieuwe wegenbeleid tegelijkertijd een grotere bijdragen aan de strategische opgaven van de stad, zoals de duurzame groene stad, de inclusieve samenleving en goed bestuur. Te denken valt aan de voet- en fietspaden op een hoger niveau onderhouden, waarmee we het fietsgebruik stimuleren en tegelijkertijd deze paden voor ouderen en minder mobiele inwoners beter toegankelijk houden. Of het vervangen van verhardingen voor openbaar groen. Ook krijgt het beheer en de vervangingen van infrastructurele kunstwerken een plek in het beleidsplan. Totdat het nieuwe in ontwikkeling zijnde wegenbeleidsplan door de gemeenteraad is vastgesteld, blijft het door de Raad verlengde "Wegenbeleidsplan 2014 – 2018" het leidende kader voor het wegbeheer.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het lastenbudget voor wegonderhoud (inclusief weginrichting zoals belijning en verkeersborden) is circa 8,7 miljoen euro. Dit bedrag bestaat voor circa 0,3 miljoen euro uit

apparaatskosten, 2,8 miljoen euro uit kapitaallasten, circa 4,7 miljoen euro uit kosten voor (groot)onderhoud en voor circa 0,9 miljoen euro uit overige kosten. Het jaarlijkse investeringsbedrag voor reconstructiewerkzaamheden aan wegen is circa 2,575 miljoen euro met een afschrijvingstermijn van tien jaar.

Voor de infrastructurele kunstwerken is het lastenbudget circa 173.000 euro voor onderhoudskosten.

Havens

Kerncijfers 2019

Havens	
Havenonderhoud (inclusief rijkswateren)	2 havenarmen
Onderhoud damwanden, oevers en kades	6.300 meter

Het beleidskader

De "[Binnenhavenvisie Twentekanalen 2017-2030](#)" met bijbehorend uitvoeringsprogramma geeft richting aan de ontwikkelingen tot 2030. Visie en uitvoeringsprogramma zijn opgesteld door de Twentse havengemeenten.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

Vanuit de nieuw vastgestelde binnenhavenvisie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma zetten we in Enschede de komende tijd in op doorontwikkeling van het gemeenschappelijk beheer van de binnenhavens van de gemeenten Hengelo, Almelo, Enschede, Hof van Twente en Lochem) aan de Twentekanalen. Een voorbeeld hiervan is het ontwikkelen van een gezamenlijk beheersysteem.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het lastenbudget voor de havens is ongeveer 323.000 euro, bestaande uit 123.000 euro aan materiële kosten voor het dagelijks onderhoud van de havens en 200.000 euro voor groot onderhoud.

Hieraan gekoppeld is er een voorziening groot onderhoud Havens.

Riolering

Kerncijfers 2019

Riolering	Km
Vrij-verval riolering	850
Drukriolering	208

Voorzieningen	Stuks
Kolken	50.245
Putten	20.665
Randvoorzieningen	17
Pompunits	1.002
Gemalen	81

Het beleidskader

In 2020 actualiseren we het huidige Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2016-2020 'Veilig en op maat'.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

Op basis van onze zorgplichten voor de inzameling en transport van afvalwater, hemelwater en grondwater hebben we diverse opgaven. Zowel in het beheer, denk bijvoorbeeld aan rioolvervanging, als in de aanpak van (grond)waterknelpunten. Zo willen we Enschede klimaatadaptief maken en de grootste knelpunten op het gebied van hemelwater- en grondwateroverlast, hitte en droogte aanpakken. In het nieuwe GRP zal veel aandacht worden geschonken aan klimaatadaptatie en de mogelijkheden om klimaatadaptatie op particulier terrein te bevorderen. Bijvoorbeeld door de grondslagen voor de rioolheffing aan te passen, of door bijdrage regelingen voor afkoppelen en aanleg van groene daken. Ook zetten we in op kwalitatief groen en biodiversiteit en wordt geanticipeerd op de komst van de nieuwe omgevingswet. De instandhoudingskosten van het rioleringsstelsel en de uitvoering van klimaatadaptatieve maatregelen worden gedekt door de inkomsten van de rioolheffing. Het tarief van de heffing nemen we op in deze gemeentebegroting 2020-2023. Daarna wordt de heffing verwerkt in de Belastingverordening 2020. Klimaatadaptatie vraagt om een gebiedsoverstijgende aanpak. Daarom werken we aan verdere versterking van de samenwerking met het Waterschap, Provincie en de Twentse gemeenten om zo samen meer te bereiken op het gebied.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De instandhoudingskosten voor het rioleringsstelsel worden gedekt door de inkomsten van de rioolheffing. Het tarief van de heffing nemen we op in deze gemeentebegroting 2020-2023. Daarna wordt de heffing verwerkt in de Belastingverordening 2020.

Groen

Kerncijfers 2019

Groen	Ha
Openbaar groen	739

Het beleidskader en de daaruit voortvloeiende consequenties

We zetten in op de realisatie van de in het coalitieakkoord 2018 -2022 "Trots, lef, bouwen, kansrijk, Enschede" gestelde doelen en de strategische opgaven voor de stad. Zo werken we aan een aantrekkelijke stad en duurzaamheid door de aanleg van meer kwalitatief openbaar groen en de inzet van groen voor klimaatadaptatie. Ook zetten we in het openbare groen in op de aanpak van planten- en diersoorten die niet van oorsprong in de omgeving thuis horen en zich snel verspreiden (invasieve exoten). We dragen daarbij actief bij aan het traject van de Provincie om te komen tot een plan van aanpak voor deze invasieve exoten en vertalen deze vervolgens naar de situatie in Enschede. Belangrijk is ook dat we werken aan het verhogen van de biodiversiteit, waardoor natuurlijke vijanden van bijvoorbeeld de eikenprocessierups weer meer kans krijgen in de stedelijke omgeving en het natuurlijk evenwicht wordt hersteld. Dit doen we via traject "[Enschede Bloeit Op!](#)", vanuit waar we meer bloemenlinten aanleggen en zorgen voor meer gevarieerde (inheemse) beplanting voor bijvoorbeeld bijen, insecten en vlinders. Ook stimuleren we samen met partners het biodiverser maken van de stad, zoals het vergroenen van schoolpleinen, de aanleg van Tiny Forests en het natuurinclusief bouwen. Via de [Groene Loper Enschede](#) faciliteren we inwoners met het vergroenen van straten.

De uitvoering hiervan in de openbare ruimte geven we vorm vanuit en binnen de [Kaders beheer en onderhoud van het openbare groen 2018 – 2021](#). Naast duurzaamheid en toevoegen van kwalitatief groen zijn hoofdlijnen van deze kaders: differentiatie in onderhoudsniveaus, bestaand groen vereenvoudigen en nieuw openbaar groen toekomstbestendig en functioneel inrichten.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het lastenbudget voor groenonderhoud is circa 5,9 miljoen euro, bestaande uit uitbesteed werk.

Vervangingsinvesteringen

Conform BBV-voorschriften activeren we vanaf 2017 ook de investeringen in maatschappelijk nut, hieronder vallen ook de investeringen in groen. Dit levert een verschuiving op van uitbesteed werk naar kapitaalslasten. De afschrijvingstermijnen zijn vastgesteld in de financiële verordening van de Gemeente Enschede.

Openbare verlichting

Kerncijfers 2019

Openbare verlichting	Stuks
Lichtmasten	30.428
Armaturen	32.159
Overige aansluitingen, stadsplattegronden, verkeersborden, etc.	1.663

Openbare verlichting	GWh/jaar
Energieverbruik	5,2

Het beleidskader

Op 3 juli 2017 is het Beleidsplan openbare verlichting 2018-2021 vastgesteld in de raad.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

De armaturen worden na 20 jaar vervangen door armaturen met ledverlichting. Het armatuur wordt in de verkeersluwe tijd, tussen 22:30 en 06:00 uur, gedimd.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het budget voor openbare verlichting, voor beheer en onderhoud bedraagt 1.710.000 euro per jaar, en is als volgt opgebouwd.

Het lastenbudget voor kapitaallasten is 410.000 euro, voor personeel 168.000 euro en voor materieel budget (regulier onderhoudsbudget, energie etc.) 1.132.000 euro.

Vervangingsinvesteringen

Voor de vervanging van de armaturen (na 20 jaar) en lichtmasten (aan het einde levensduur) is een vervangingsplan voor 10 jaar opgesteld. Hiervoor is voor de periode 2018-2021 krediet verstrekt. Voor de voorziene vervangings-piekaantallen vanaf 2024 is de 'Reserve kapitaallasten openbare verlichting' ingesteld.

Parkeervoorzieningen

Kerncijfers 2019

Parkeervoorzieningen	Stuks
Parkeergarages	4

Het beleidskader

We continueren [de lijn](#) die is vastgesteld in de *Programmabegroting 2015-2018*.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties

De kosten van groot onderhoud van de parkeergarages worden ten laste van de voorziening onderhoud parkeergarages gebracht. Dit op basis van de meerjarenprognose parkeren (MJOP). Correctief en preventief onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de parkeerexploitatie gebracht.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

In 2020 is er een totaalbedrag voor onderhoud (correctief en preventief) in de begroting opgenomen van 898.000 euro. Daarnaast worden de kosten van groot onderhoud ten laste van de voorziening onderhoud parkeergarages gebracht. De onderhoudsvoorziening heeft een begroot saldo van 2,3 miljoen euro per 1 januari 2020. In 2020 is begroot dat er voor een bedrag van 742.000 euro ten laste van de onderhoudsvoorziening wordt gebracht. Voor vervangingsinvesteringen wordt in 2020 een bedrag van 300.000 euro begroot voor vervanging van technische installaties. Deze investeringen worden via activering ten laste van de parkeerexploitatie gebracht.

Vastgoed

Kerncijfers 2019

Segment	Aantal panden
Ambtelijk	6
Maatschappelijk	95
Nader uit te werken	1
Verkoop	20
Totaal	122

Het beleidskader/onderhoudssystematiek

In Enschede wordt onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen al enige jaren gepland en gepleegd volgens de NEN 2767. Naast technische aspecten, worden bijvoorbeeld ook gebruikersaspecten en duurzaamheidsaspecten meegenomen.

Het onderhoud is onder te verdelen in de volgende onderdelen:

- Onderhoud aan het segment verkoop en nader uit te werken. Gezien het tijdelijke karakter worden deze gebouwen niet planmatig onderhouden, maar afhankelijk van de beoogde toekomst van het pand (sloop, dan wel verkoop op termijn)

- Planmatig onderhoud aan ambtelijk/beleidsondersteunend vastgoed. Deze panden, die doorgaans langere tijd (meer dan 10 jaar) in eigendom van de gemeente blijven, worden conform de hierboven beschreven NEN 2767 onderhouden.

Programma van het begrotingsjaar

Totaal is 5,10 miljoen euro begroot voor 2020. Aan de gebouwen voor ambtelijke huisvesting is totaal 1,30 miljoen euro begroot. Hiervan wordt circa 325.000 euro aan dagelijks en contractonderhoud uitgegeven.

Aan de gebouwen met een maatschappelijke functie is totaal 3,50 miljoen euro begroot. Hiervan wordt circa 780.000 euro aan dagelijks en contractonderhoud uitgegeven.

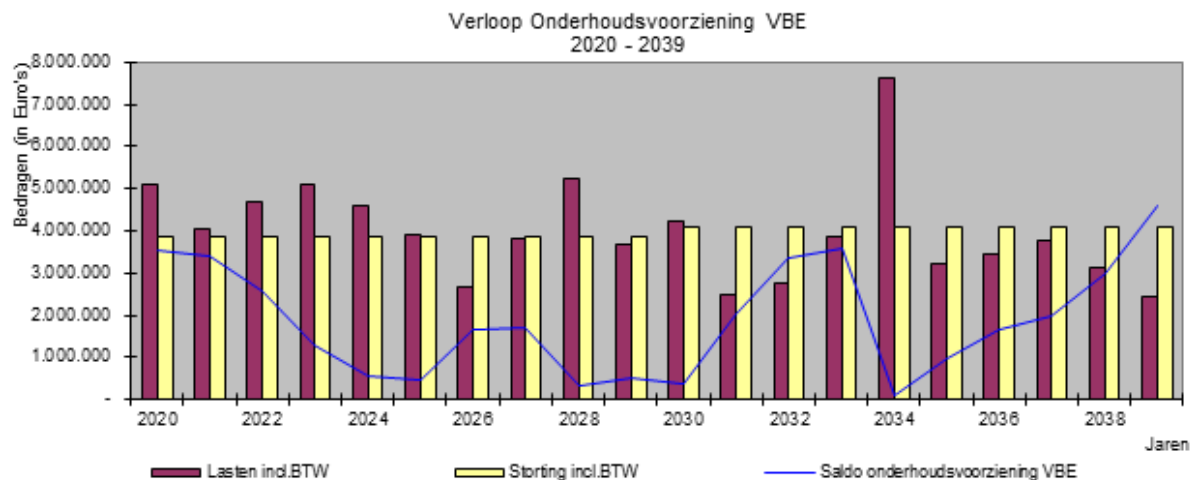
Ten behoeve van de gebouwen in het segment verkoop en nader uit te werken is totaal 350.000 euro begroot, hiervan wordt circa 50.000 euro aan dagelijks en contractonderhoud uitgegeven.

Het programma voorziet onder meer in grootonderhoud aan de luchtbehandelingskasten, koelmachine, aanbrengen van ledverlichting, aanbrengen/uitbreiding dak veiligheid en combinatie van onderhoudswerkzaamheden i.v.m. strategische huisvestingvisie aan de ambtelijke panden. Voor het Nationaal Muziekkwartier staat o.a. gepland de vervanging van de theaterinstallatie en apparatuur, brandmeldinstallatie en onderhoudswerkzaamheden i.v.m. beoogde verbouw/verhuizing van de bibliotheek.

Voor de maatschappelijke panden staat gepland het vervangen van daken, buitenschilderwerk, vervangen en optimaliseren gebouw gebonden installaties en groot onderhoud aan de binnenzijde (douches kleedkamers).

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De geplande onderhoudsuitgaven voor de komende jaren zijn hieronder grafisch weergegeven. Op basis van deze planning is de storting in de onderhoudsvoorziening bepaald.

4.4. Financiering

In deze paragraaf staan de onderdelen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van onze gemeente. Daarnaast rapporteren we, zoals voorgeschreven in de Wet Financiering decentrale overheden ([Fido](#)), over de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Omslagrente

In de onderstaande tabel is de berekening van de omslagrente terug te vinden (conform de BBV-voorschriften):

Omschrijving	Begroting 2020
Externe rentelasten korte en lange financiering	12.590.523
Externe rentebaten	-1.373.289
<i>Totaal door te rekenen externe rente</i>	<i>11.217.234</i>
Rente aan grondexploitaties	-841.490
Rente projectfinanciering (Van Heek parkeergarage)	-2.016.966
<i>Saldo toe te rekenen externe rente</i>	<i>8.358.779</i>
Rente over eigen vermogen	0
Rente over voorzieningen	0
<i>Toe te rekenen rente</i>	<i>8.358.779</i>
Toegerekende rente aan boekwaarden	-9.539.824
Resultaat omslagrente	1.181.046
<i>Omslagrente - onafgerond</i>	<i>2,000%</i>

Op basis van de bovenstaande berekening komt de omslagrente onafgerond uit op 1,76% voor de begroting 2020. Afgerond bedraagt de omslagrente dan 2% voor 2020 (gelijk aan percentage in de gemeentebegroting 2019).

De rekenrente voor de grondexploitaties is hoger dan de omslagrente, doordat hiervoor een andere rekenmethode van toepassing is. Dit percentage is de gemiddelde rente van de opgenomen leningen alsook de rentelasten van de kortlopende leningen. Daarnaast moet rekening worden gehouden met de verhouding eigen en vreemd vermogen. Het verschil met de omslagrente is dat niet de rentebaten uit verstrekte leningen in mindering wordt gebracht met als resultaat een hoger rentepercentage.

Resultaat rente en treasury

Het totale resultaat op rente en treasury bedraagt 1,281 miljoen euro in 2020, bestaande uit 350.000 euro aan rentelasten en 1,631 miljoen euro aan dividendopbrengsten uit de gemeentelijke deelnemingen. Het saldo rentebaten wijkt af van het saldo in de tabel van de omslagrente omdat hier nog andere kosten in zijn opgenomen die geen deel mogen uitmaken van de berekening van de omslagrente. Het saldo wijkt fors af van het resultaat uit Gemeentebegroting 2019. In 2019 is echter de afboeking van 5 miljoen euro vanuit de herfinanciering FC Twente verwerkt. Zonder deze afboeking, wijkt het resultaat in 2020 slechts licht af van dat in 2019.

De rentelasten in 2020 dalen ten opzichte van 2019 als gevolg van de aanhoudend lage rentestanden. Deze rentelasten zijn verlaagd ten opzichte van de Zomernota 2019 aangezien de rente nog verder is gedaald en van een stijging binnen afzienbare tijd geen sprake lijkt te zijn.

Rentevisie

De rente op geld- en kapitaalmarkten in Nederland is nog steeds erg laag en nog verder gedaald nu de ECB onlangs heeft besloten het opkoopprogramma van obligaties weer te hervatten. De korte (3-maands) rente is al enige jaren negatief. De voorspelling dat de 3-maands rente rond 0,1% negatief zou liggen per eind 2019 komt dan ook niet uit (de rente bedraagt momenteel rond 0,3% negatief). Voor eind 2020 wordt een nog meer negatieve korte rente verwacht van 0,5% negatief.

De lange (10-jarige) rente is gedurende 2019 ook flink gedaald. De verwachte stand per eind 2019 zal liggen rond 0,2% terwijl deze naar verwachting 2% zou bedragen. Voor eind 2020 wordt slechts een lichte stijging verwacht naar 0,35%.

Kasgeldlimiet

In de Wet financiering decentrale overheden (Fido) is bepaald dat de gemeente maximaal 8,5% van het begrotingstotaal aan kortlopende schulden mag hebben. De gemeente is verplicht te rapporteren over deze limiet in de begroting. De gemeente mag niet onbeperkt haar kortlopende schulden aanhouden, maar wordt gedwongen een goede verdeling aan te houden tussen de korte en lange schulden.

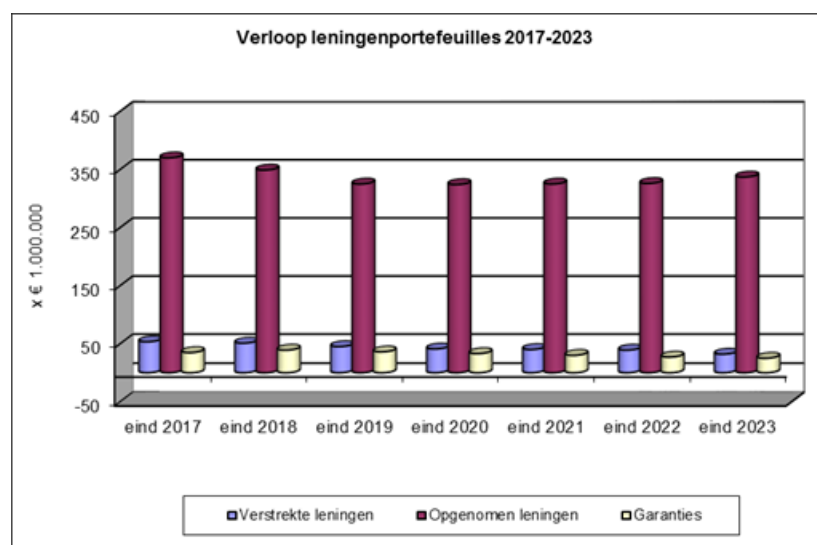
Onderstaande tabel laat de kasgeldlimiet voor de jaren 2020 tot en met 2023 zien.

Berekening kasgeldlimiet (x 1.000 euro)	2020	2021	2022	2023
1. Begrotingstotaal (grondslag van berekening kasgeldlimiet)	720.484	699.508	699.802	691.609
2. Vastgesteld percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
3. Kasgeldlimiet (1. x 2.)	61.241	59.458	59.483	58.787

Financiering en schuldpositie

De hoofdlijn van de huidige financieringsstrategie van de gemeente Enschede is dat maximaal kortlopend wordt gefinancierd binnen de grenzen van de Wet Fido. De rente op korte schulden is normaliter ruim lager dan de rente van langlopende financiering. Door deze handelwijze worden de rentelasten van de gemeente geminimaliseerd.

Op basis van de meerjarige liquiditeitsplanning moet jaarlijks in 2020 tot en met 2023 jaarlijkse 20 miljoen euro geleend. Deze financieringsbehoefte is verwerkt in het renteresultaat en in de onderstaande ontwikkeling van de leningenportefeuilles:

De gemeente streeft in het kader van het risico-reductieprogramma naar reductie van de schulden. In de afgelopen jaren zijn de leningenportefeuilles gestaag gedaald, doordat minder is geïnvesteerd en diverse bezittingen (o.a. vastgoed en aandelen) zijn verkocht. De daling van de portefeuille met opgenomen geldleningen stagneert in de komende jaren op basis van de huidige investeringsplanning.

De portefeuille met de verstrekte leningen daalt ook gestaag door het gewijzigde beleid om in te zetten op het verstrekken van garanties/borgstellingen in plaats van leningen aan derden. Het vervroegd aflossen van leningen door derden wordt ook gestimuleerd. Er worden slechts zeer beperkt nog leningen verstrekt. Besloten is dat wel wordt meegewerkt aan het verstrekken van zogenaamde duurzaamheidsleningen aan sportverenigingen. Deze leningen zorgen voor versnelde verduurzaming van de sportclubs door bijvoorbeeld aanleg van energiezuinige LED-verlichting. Het Waarborgfonds Sport staat voor 100% garant voor deze leningen dus is nauwelijks sprake van risico's. Een en ander is vastgelegd in de in maart 2018 vastgestelde beleidsregels voor leningen en garanties.

De portefeuille met uitstaande garanties is wel licht gestegen ten opzicht van vorige jaren. Dit is mede het gevolg van het gewijzigde beleid om geen leningen, maar wel garanties te verstrekken aan sportverenigingen (waarbij overigens altijd sprake is van 50% borging door het Waarborgfonds Sport) en andere maatschappelijke organisaties.

Verstreckte lening en garantstelling FC Twente

Op 8 april 2019 is door de raad ingestemd met een voorstel tot herfinanciering van FC Twente waarbij is ingestemd met de volgende bijdrage van de gemeente aan het herstructureringsplan:

- Afboeking van 4,25 miljoen euro van de verstrekte lening per 1 januari 2019.
- Afboeking van de vordering van 750.000 euro voor advieskosten die uiterlijk 1 februari 2020 door FC Twente moet zijn voldaan.
- Omzetting van 7 miljoen euro van de verstrekte lening naar een achtergestelde lening per 1 januari 2019.
- Toevoeging van de verschuldigde rente en aflossing over de periode 1 januari 2019 tot en met 30 juni 2023 aan de achtergestelde lening die hiermee in totaal 8,981 miljoen euro gaat bedragen.

Het overgrote deel van de overige schuldeisers schelden ook schuld kwijt of passen deze aan. Daarbij brengt een groep ondernemers, de Noabers en de Ambassadeurs, 14 miljoen euro aan nieuw kapitaal waarmee FC Twente de benodigde liquiditeitsinjectie verkrijgt. Tezamen met promotie naar de Eredivisie is de club hiermee in staat in de komende jaren haar financiële positie te verbeteren. De risico's voor de verstrekte lening en borgstelling zijn separaat opgenomen in Naris en zijn terug te vinden in de top 10 risico's in de paragraaf weerstandsvermogen. Ondertussen is door FC Twente eind juli een eerste aflossing gedaan op de achtergestelde lening van 30.000 euro conform de gemaakte afspraken bij overtollige middelen en transfers.

Renterisiconorm

Vanuit de Wet Fido moeten we in deze begroting rapporteren over de renterisiconorm. Deze norm geeft een kader voor de spreiding van de looptijden in de leningenportefeuille. Volgens de renterisiconorm mag in elk enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal geherfinancierd worden. Op die manier worden de renterisico's op de vaste schulden over de jaren gespreid. Uit onderstaande tabel blijkt dat de norm in de jaren 2020 tot en met 2023 niet zal worden overschreden.

Berekening renterisiconorm (x 1.000 euro)	2020	2021	2022	2023
1. Begrotingstotaal	720.484	699.508	699.802	691.609
2. Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1. x 2.)	144.097	139.902	139.960	138.322
4. Aflossingen	21.395	19.012	19.207	9.079
5. Ruimte onder renterisiconorm (3. - 4.)	122.702	120.890	120.753	129.243

Beleidsvoornemens treasuryfunctie

In 2020 gaat de treasuryfunctie zich bezig houden met:

- Het nogmaals onderzoeken van een verdere optimalisering van de geprognostiseerde balans, waaronder ook de ramingen van investeringen, waardoor de omslagrente en het hieruit voortvloeiende renteresultaat beter kunnen worden bepaald. Vanuit de gewijzigde BBV-regels voor de omslagrente dient namelijk nagecalculeerd te worden indien het renteresultaat meer dan 25% afwijkt van de begroting. Nacalculatie is een omslachtig proces dat beter vermeden kan worden. In 2019 bleek dat sprake was van een nacalculatie als gevolg van een te grote afwijking.
- Gezien de verwachte lage rentestanden gedurende 2020 zal het rentecomité onderzoeken of de gemeente vroegtijdig tot het aantrekken van langlopende leningen zou moeten overgaan.

Limieten 2020

In de financieringsparagraaf moeten jaarlijks de limieten worden vastgesteld voor het opnemen van kredieten in rekening-courant, het uitzetten van tijdelijk overtollige geldmiddelen en het aantrekken van langlopende geldleningen. De raad stelt hiermee de grenzen vast waarbinnen het college kan overgaan opereren.

Naam limiet	Toelichting omvang limiet	Omvang limiet 2020
Krediet in rekening-courant	110% van de kasgeldlimiet *)	67,4 miljoen euro
Uitzetten tijdelijk overtollige middelen	Drempelbedrag schatkistbankieren	4 miljoen euro
Aantrekken langlopende leningen	Verwachte financieringsbehoefte	50 miljoen euro

*) Deze limiet wordt tijdelijk overschreden. In de Wet Fido staat dat de kasgeldlimiet twee kwartalen achtereen overschreden mag worden. Omdat de rentestanden voor kortlopende leningen zeer laag zijn, maken we daar maximaal gebruik van.

4.5. Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoeringsparagraaf

De grootste uitdaging voor het openbaar bestuur is hoe het de belangen van de samenleving kan blijven behartigen in een steeds sneller veranderende omgeving. Om dat te kunnen doen moeten bestuur en gemeentelijke organisatie investeren in het aanpassingsvermogen: We moeten adaptief zijn bij beleidsvorming en uitvoering. Onze samenleving verandert; en de richting van deze veranderingen is niet altijd duidelijk. Continue in ontwikkeling zijn is de nieuwe norm voor bestuur, organisatie en medewerkers.

Digitale technologieën veranderen de manier waarop docenten lesgeven, hoe dokters en patiënten met elkaar praten, waar politici over debatteren en hoe mensen nieuws delen. Achter de schermen werken algoritmen en kunstmatige intelligentie op manieren die we vaak niet eens herkennen. De manier waarop we digitaal innoveren en hoe we daarbij

technologieën inzetten en samenwerken, heeft impact op de economie, de overheid, het werk en sociale leven van mensen en de fysieke leefwereld. Kortom: het bepaalt de samenleving van morgen.

De kansen die deze digitale transitie biedt moeten we benutten en vertalen naar de diverse bedrijfsvoeringsprocessen. Deze processen ondersteunen de opgaven en doelstellingen van de organisatie.

Het tempo van geschetste bewegingen is hoog en de arbeidsmarkt voor kwalitatief goed personeel verkraapt. Willen we deze ontwikkeling op het juiste moment kunnen pakken, dan vraagt dat nú om investeringen. Investerings die ons helpen met de digitale transitie. Die sturing en continue monitoring mogelijk maken. Een planning & control-cyclus die ons goed faciliteert bij het aanpakken van complexe maatschappelijke opgaven. Investerings die ons aantrekkelijk houden als werkgever en het kennisniveau van onze medewerkers marktconform houdt. Door dit slim te organiseren over de processen heen, is de verwachting toe te kunnen groeien naar een kleinere, hoogwaardige organisatie.

Een adaptief bestuur en adaptieve gemeentelijke organisatie vragen een bedrijfsvoering die techniek en kwaliteit toevoegt en daarmee maximaal ondersteunt, maar tegelijkertijd de basis op orde houdt en richtinggevend is op het gebied van IT en financiën.

We organiseren deze ondersteuning integraal waarbij wij de focus leggen langs drie lijnen namelijk (zie paragraaf 3.4 'wat willen we bereiken'):

1. Digitale transitie - datagedreven & wetgeving;
2. Veranderende sturing en verantwoording - de (financiële) basis op orde;
3. Organisatieontwikkeling: arbeidsmarktstrategie- lerende, flexibele en talentvolle organisatie.

Rendement investeren in de organisatie

We weten dat we in de komende jaren afscheid gaan nemen van bijna een kwart van de collega's die de organisatie vanwege pensioen gaan verlaten.

De intensiveringslijnen 'investeren in ICT' (onderdeel van de digitale transitie), 'Financiële basis op orde' en 'Organisatieontwikkeling' bieden samen de mogelijkheid om de pensionering in de komende vier jaar te benutten om onze organisatie en werkprocessen anders in te richten om daarmee als rendement op de organisatie een formatiereductie ter hoogte van 2 miljoen euro te realiseren door één op de vier vrijkomende functies niet in te vullen.

Er is een quickscan uitgevoerd naar de noodzaak van de IT-intensivering op het gebied van wet- en regelgeving, informatiebeveiliging en beheer bedrijfskritische verbindingsssoftware. Daarnaast zijn er ná 2021 minder middelen voor de investeringslijn organisatieontwikkeling beschikbaar vanwege de aangenomen motie 'behouden klachtencommissariaat'. Deze aspecten zijn van invloed op de haalbaarheid van het beoogde rendement van de investering. De komende periode werken we aan een nadere uitwerking van de investeringslijnen en het effect hiervan op het te behalen rendement op de organisatie.

4.6. Verbonden partijen

De informatie in deze paragraaf is een aanvulling op de informatie die over de verbonden partijen is opgenomen in de diverse programma's. In de programmateksten is informatie opgenomen hoe en waar de verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van de gemeente en welk maatschappelijk rendement zij leveren.

Beleid verbonden partijen

In 2020 geven wij, net als in voorgaande jaren, uitvoering aan het Beleidskader verbonden partijen 2017. Wij sturen op het maatschappelijk rendement van onze verbonden partijen. Dit

doen wij door het maken van duidelijke afspraken en het stellen van indicatoren in onze opdrachtgeversrol. In de rol van bestuurder/opdrachtnemer en aandeelhouder werken wij aan een solide organisatie die de taken van opdrachtgever zo efficiënt en goed mogelijk uitvoert.

Ook zetten wij verder in op goede informatievoorziening zodat de raad optimaal kan sturen, op financiën en beleid. Van het college mag de raad, net als voorgaande jaren, verwachten dat de rekeningencommissie de begrotingen 2021 en de jaarrekeningen 2019 van de gemeenschappelijke regelingen tijdig integraal ter bespreking en advies aangeboden krijgt. Zodat een goede afweging kan worden gemaakt of die kaders passen binnen de door de gemeente gestelde financiële ruimte en de beleidsdoelstellingen.

Het relatiebeheer verbeteren wij door het organiseren van informele werkbezoeken en gesprekken. Voorbeeld is de themamiddag bij Technology base Twente, waarbij raadsleden en statenleden gelegenheid krijgen tot bespreking van de GREX, een gesprek met de gebiedsregisseur, een rondleiding te krijgen etc. En bij strategische plannen van een verbonden partij, zal een randprogramma plaatsvinden en wordt expliciet een zienswijze mogelijkheid gegeven. Zoals dat in 2019 ook is gedaan voor de plannen van Twente en Twente milieu.

Desgewenst maken wij in juni een overzicht van de jaarverslagen van de deelnemingen. Daarbij beschouwen wij integraal en ter verdieping het maatschappelijk rendement, de financiële bijdrage, de weerstandratio en de risico's.

Op 26 augustus 2019 is het wetsvoorstel wijziging Wet gemeenschappelijke regelingen ter consultatie aangeboden tot 12 oktober 2019. Het wetsvoorstel zal ertoe leiden dat democratische legitimatie van de gemeenschappelijke regelingen wordt versterkt dmv het verruimen van de mogelijkheden voor vertegenwoordigende organen van de decentrale overheden om invloed uit te oefenen op de bestuursvoering van de samenwerkingsverbanden die hun grondslag vinden in de Wet gemeenschappelijke regelingen. Daarnaast leidt het wetsvoorstel ertoe dat de ruimte voor differentiatie binnen gemeenschappelijke regelingen zal worden vergroot. Mogelijk zal deze wetswijziging in de loop van 2020 in werking treden. Indien aan de orde, worden (zienswijze) procedures dan wel beleidsuitgangspunten aangepast.

Wijzigingen en actualiteiten verbonden partijen

Regio Twente: Het AB heeft in juli 2019 een opdracht verstrekt tot uitwerking van een nieuwe samenwerkingsvorm op basis van herijkte uitgangspunten. In 2020 zal de hernieuwde samenwerking vorm gaan krijgen, waarbij focus komt te liggen op enerzijds de GGD/OZJT (wettelijke) taken en anderzijds de sociaal -economische versterking van de regio via samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers (triple helix).

Omgevingsdienst Twente (ODT): Gelet op een bestuursgeschil in 2019 over de financiële bijdrage van Enschede aan ODT, zal de bestuurlijke samenwerking op de agenda blijven. De uitkomst van het geschil zal in 2020 beslag krijgen.

Sportaal: In 2019 is, op basis van een motie d.d. 9 juli 2019, bekeken in hoeverre de oorspronkelijke doelen bij oprichting in 2016 zijn behaald. De uitkomsten van dit onderzoek geven richting aan de sturing op Sportaal in 2020.

Technology Base Twente: Het heroriëntatieproces voor de nieuwe governance van ADT is in 2019 afgerond. Het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling zal een voorstel

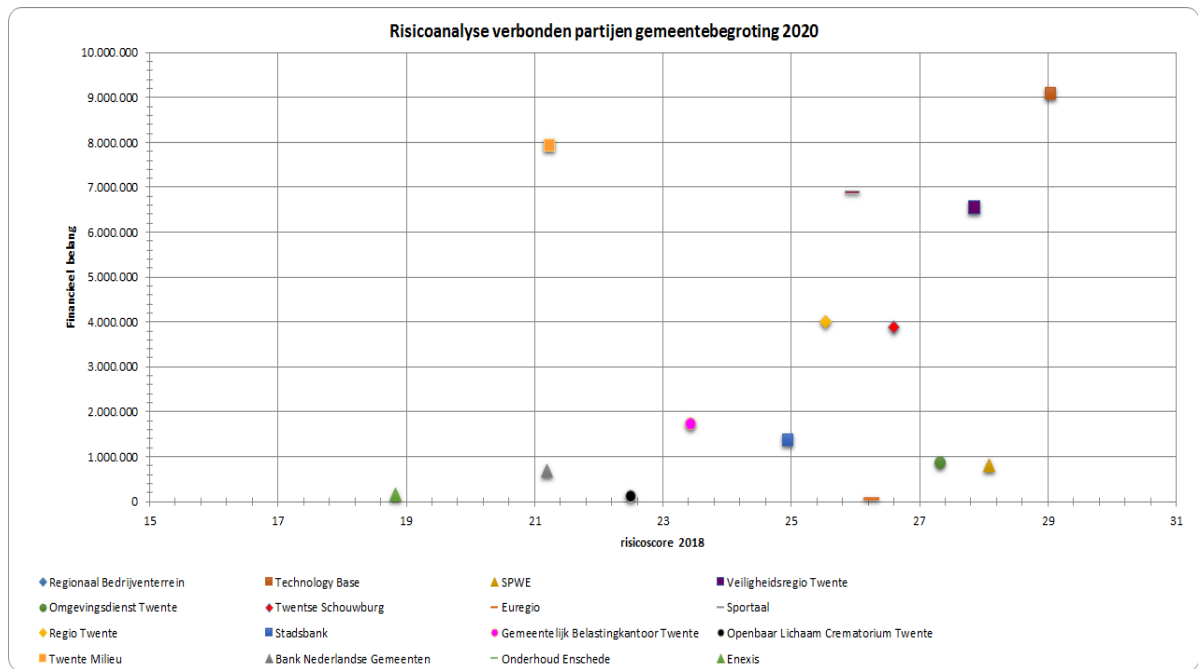
tot wijziging van de gemeenschappelijke regeling aan de deelnemers sturen, die daarover binnen 13 weken een besluit over nemen. Doel is dat we de governance van Technology Base passend maken bij de huidige ontwikkelingen en daarbij rekening houden met wat we financieel kunnen dragen.

Regionaal Bedrijventerrein Twente: De uitgifteprognose is voor de termijn 2019 t/m 2021 is gebaseerd op de gesloten overeenkomsten over een oppervlak van in totaal 37 hectare. Ondanks dat de daadwerkelijke ontwikkelingen doorgang nog moeten krijgen, is de verwachting dat er veel arbeidsplaatsen bij gaan komen als de genoemde vinden. Met het beschikbaar komen van geld uit de regiodeal (2,3 miljoen) gaat het RBT in 2020 beginnen met de planologische procedures en het voorbereiden van de aanbesteding voor het uitbreiden van de laad- en loskade op Businesspark XL. De uitbreiding is nodig omdat de overslag capaciteit van containers de komende jaren enorm zal toenemen. De maximale capaciteit wordt mogelijk al in 2020 bereikt. De start van het gehele proces moet leiden tot realisatie in 2021 en ingebruikname in 2022. De groei van containervervoer per schip is beter voor het milieu en versterkt het logistieke cluster op Businesspark XL.

Deelnemingen voormalig Essent: Naar verwachting worden de diverse BV's die zijn opgericht vanuit de verkoop van de aandelen Essent, in de eerste helft van 2020 geliquideerd. Daaruit zijn geen financiële effecten meer te verwachten.

Beheer verbonden partijen

De risicoanalyse van de verbonden partijen is voor het derde jaar uitgevoerd met behulp van het pakket Naris Self Assessment. Hierbij werken we samen met de gemeente Almelo, Dinkelland en Tubbergen. Vanaf dit jaar is ook de gemeente Hengelo aangesloten. De risico's voor de verbonden partijen worden geïnventariseerd met behulp van een gestandaardiseerde vragenlijst. De vragen worden samengevat in acht indicatoren, die gezamenlijk een beeld geven van het risicoprofiel. De indicatoren zijn: directie/bestuur, eigenaarsbelang, marktomgeving, flexibiliteit, contracten, opdrachtgeversrelatie, governance, control en kwaliteit. Dit jaar is een open vraag aan de vragenlijst toegevoegd om vast te stellen dat de verbonden partijen goed met de invoering van de AVG zijn omgegaan. Het financieel belang is gebaseerd op een brede definitie. Dat betekent dat er onder meer rekening wordt gehouden met de exploitatiebijdrage, de boekwaarde van aandelen, dividenden, subsidies en verstrekte leningen en garanties. Zie hiervoor ook de informatie in de lijst met verbonden partijen verderop in deze paragraaf. Bij de berekening van het financieel belang in Naris Self Assessment worden niet de benoemde bijdragen in geheel bij elkaar opgeteld. In geval van het meest negatieve scenario, een faillissement van de verbonden partij, moet de waarde van het aandelenkapitaal en de verstrekte leningen en garanties als verloren worden beschouwd (als niet sprake is van voldoende onderpand). Ook het begrote dividend zal niet worden gerealiseerd. De bijdrage aan de exploitatie (zijnde de inkoop van goederen en diensten door de gemeente) en de subsidie wordt echter in termijnen betaald door de gemeente. Daarvoor geldt dat het nog beschikbare resterende budget kan worden ingezet voor de inkoop van de benodigde goederen en diensten bij een andere organisatie. Als rekenregel wordt toegepast dat het verlies 50% van de begrote bijdrage is. In de onderstaande grafiek zijn de uit de vragenlijsten gekomen risicoscores opgenomen:

In de onderstaande tabel is het totale risico aangegeven met stoplichtkleuren. De kleuren geven aan of het risico van de desbetreffende verbonden partij laag, middel of hoog is. De uitkomst is de totale weging van het financieel belang en de risicoscore vanuit de vragenlijsten. Deze risico-inschatting correspondeert vervolgens met het toezichtsregime (zie ook de link met achtergronddocument die bij de lijst met verbonden partijen is opgenomen). De verbonden partijen staan op volgorde van hoogste naar laagste totale risico in de tabel.

Naam verbonden partij	Risicoscore	Financieel belang	Totaal risico
Technology Base	Hoog	Hoog	Hoog
Regionaal Bedrijventerrein	Hoog	Hoog	Hoog
Regio Twente	Midden	Hoog	Hoog
Veiligheidsregio Twente	Midden	Hoog	Hoog
Twentse Schouwborg	Midden	Hoog	Hoog
Sportaal	Midden	Hoog	Hoog
Twente Milieu	Midden	Hoog	Hoog
Twente	Midden	Hoog	Hoog
Omgevingsdienst Twente	Hoog	Gemiddeld	Hoog
Onderhoud Enschede	Laag	Hoog	Midden
Stadsbank	Midden	Gemiddeld	Midden
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente	Midden	Gemiddeld	Midden
SPWE	Hoog	Laag	Midden
Openbaar Lichaam Crematorium Twente	Midden	Laag	Laag
Euregio	Midden	Laag	Laag
Enexis	Laag	Laag	Laag
Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	Laag	Laag

De verbonden partijen met totaal risico hoog kwalificeren zich voor een meer indringend toezicht. Dit zijn ook meteen de partijen die doorgaans taken uitvoeren die niet slechts uitvoerend zijn, maar ook beleidsrijke c.q. geen strategische activiteiten in portefeuille hebben. Aan deze partijen wordt dan ook meer aandacht besteed in het komende jaar dan de partijen die een lagere score hebben. De partijen met een totaalscore laag behoeven maar weinig toezicht aangezien hierbij sprake is van relatief kleine financiële belangen. De gemeente bezit doorgaans ook maar een gering aandeel in deze partijen en heeft dus weinig

c.q. zeggenschap. In de bovenstaande tabel is Vordering op Enexis BV niet meer opgenomen. De laatste verstrekte lening aan deze partij is ondertussen afgelost. De BV wordt naar verwachting in 2020 opgeheven.

In het gemeentebrede weerstandsvermogen is een financieel risico opgenomen voor de verbonden partijen. In de top tien van risico's staat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een risico van 5,9 miljoen euro opgenomen voor onvoorziene bijdragen aan verbonden partijen. Hierin zijn ook de risico's van het ADT en RBT verwerkt. Voor een verbonden partij wordt een financieel risico opgenomen als duidelijk is dat bijvoorbeeld een bezuinigingstaakstelling nog niet is ingevuld en wellicht tot nadelen leidt bij de gemeente, doordat een extra bijdrage moet worden betaald. Ook het niet voldoen aan de weerstandsnormen kan leiden tot het opnemen van een financieel risico voor een verbonden partij. Een organisatie bezit dan zelf niet voldoende middelen om haar risico's af te dekken. De gemeente kan ook hier worden gedwongen tot het doen van een extra bijdrage als meerdere risico's zich tegelijkertijd voordoen.

Lijst met verbonden partijen

In de onderstaande lijst staan de verbonden partijen van de Gemeente Enschede met de conform de gewijzigde BBV verplichte informatie. Verdere algemene informatie per verbonden partij is te vinden [onder deze link](#).

Type	Naam en vestigingsplaats	Financieel belang gemeente 2020	Omvang eigen vermogen begin 2020	Omvang eigen vermogen eind 2020	Omvang vreemd vermogen begin 2020	Omvang vreemd vermogen eind 2020	Resultaat 2020
GR	Regio Twente <i>Enschede</i>	Bijdrage 8.002 miljoen euro, subsidie 15.000 euro voor GGD	10,019 miljoen euro De weerstandratio bedraagt hiermee 0,7 en ligt onder het afgesproken niveau van minimaal 0,8.	10,148 miljoen euro	13,653 miljoen euro	12,460 miljoen euro	0 euro
GR	Stadsbank Oost-Nederland <i>Enschede</i>	Bijdrage dienstverlening 2,378 miljoen euro, kapitaalbreng 171.000 euro	1,081 miljoen euro De weerstandratio bedraagt 1,12 en ligt hiermee tussen het afgesproken niveau van 1,0 - 1,4.	1,082 miljoen euro	14,094 miljoen euro	14,130 miljoen euro	1.700 euro
GR	Openbaar Lichaam Crematoria Twente <i>Enschede</i>	Dividend 112.500 euro	1,591 miljoen euro Er is sprake van een bescheiden weerstandsvermogen dat echter voldoende is voor het afdekken van de geringe risico's. Bij de Crematoria Twente BV staat de solvabiliteit echter onder druk en wordt momenteel beoogde 30% niet gehaald. Dit kan gevolgen hebben voor het uit te keren dividend aan de gemeente.	1,591 miljoen euro	0 euro	0 euro	358.282 euro

Type	Naam en vestigingsplaats	Financieel belang gemeente 2020	Omvang eigen vermogen begin 2020	Omvang eigen vermogen eind 2020	Omvang vreemd vermogen begin 2020	Omvang vreemd vermogen eind 2020	Resultaat 2020
GR	Gemeentelijk Belastingkantoor Twente <i>Hengelo</i>	Bijdrage 3,424 miljoen euro	Niet opgenomen in begroting 2020. De reserve is beschikbaar voor risico's en knelpunten. Door de deelnemers is gekozen om zelf weerstandsvermogen aan te houden voor GBT in plaats van dat GBT beschikt over voldoende weerstandscapaciteit.	612.000 euro	Niet opgenomen in begroting 2020	6,252 miljoen euro	25 euro
GR	Regionaal Bedrijventerrein <i>Almelo</i>	Verliesvoorziening van 4,801 miljoen euro.	Beschikt niet over eigen vermogen. Deelnemers houden voldoende verliesvoorziening aan ter afdekking van ingeschatte risico's.		112,345 miljoen euro	112,345 miljoen euro	106.862 euro negatief
GR	Technology Base <i>Enschede</i>	Verliesvoorziening van 9,090 miljoen euro.	Beschikt niet over eigen vermogen. Deelnemers houden voldoende verliesvoorziening aan ter afdekking van ingeschatte risico's.		39,917 miljoen euro	45,229 miljoen euro	55.245 euro
GR	Veiligheidsregio Twente <i>Enschede</i>	Bijdrage 13,039 miljoen euro	1,597 miljoen euro De weerstandsratio bedraagt 1,06 en ligt daarmee boven de minimale waarde van 0,7.	1,435 miljoen euro	50,285 miljoen euro	57,877 miljoen euro	0 euro
GR	Omgevingsdienst Twente, <i>Almelo</i>	Bijdrage 1,714 miljoen euro	150.976 euro De weerstandsratio bedraagt 0,82 en ligt daarmee onder de streefwaarde van 1,0-1,4.	240.779 euro	346.000 euro	596.221 euro	0 euro
NV	Twentse Schouwburg <i>Enschede</i>	6,446 miljoen euro subsidie, 655.000 euro verstrekte leningen, 1 euro aandelenkapitaal	1,629 miljoen euro Het eigen vermogen is nog niet op het gewenste niveau.	1,731 miljoen euro	3,317 miljoen euro	2,980 miljoen euro	102.000 euro
BV	Sportaal <i>Enschede</i>	7,332 miljoen euro exploitatiebijdrage, 3,2 miljoen euro verstrekte garantstelling	191.128 euro	n.n.b.	4,129 miljoen euro	n.n.b.	0 euro
BV	Onderhoud <i>Enschede</i>	13 miljoen euro inkoop, 2,7 miljoen	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

Type	Naam en vestigingsplaats	Financieel belang gemeente 2020	Omvang eigen vermogen begin 2020	Omvang eigen vermogen eind 2020	Omvang vreemd vermogen begin 2020	Omvang vreemd vermogen eind 2020	Resultaat 2020
		euro verstrekte garantstelling, 1 euro aandelenkapitaal					
NV	Twente Milieu <i>Enschede</i>	13,7 miljoen euro inkoop, 281.000 euro aandelenkapitaal	9,228 miljoen euro	9,298 miljoen euro	17,279 miljoen euro	17,016 miljoen euro	70.000 euro
BV	Twence <i>Hengelo</i>	5,8 miljoen euro inkoop, 1,218 miljoen euro dividend, 1 euro aandelenkapitaal, 665.000 euro garantstelling waarvoor jaarlijks 408.000 euro vergoeding wordt ontvangen.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	10 a 12 miljoen euro
NV	Bank Nederlandse Gemeenten <i>Den Haag</i>	200.000 euro dividend, 455.000 euro aandelenkapitaal, ongeveer 40.000 euro inkoop betalingsverkeer	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
NV	Enexis, <i>Den Bosch</i>	100.000 euro dividend, 27.000 euro aandelenkapitaal	4.021 miljoen euro	n.n.b.	3.291 miljoen euro	n.n.b.	n.n.b.
BV	Voormalig Essent <i>Den Bosch</i> :						
	Vorderingen op Enexis	28 euro aandelenkapitaal	0 euro	0 euro	0 euro	0 euro	0 euro
	Verkoop Vennootschap	43 euro aandelenkapitaal	5.000 euro	0 euro	0 euro	0 euro	0 euro
	Publiek Belang Elektriciteitsproductie	43 euro aandelenkapitaal	1.595.000 euro	0 euro	0 euro	0 euro	0 euro
	CBL Vennootschap	43 euro aandelenkapitaal	90.000 euro	0 euro	0 euro	0 euro	0 euro
	CSV Amsterdam	43 euro aandelenkapitaal	530.000 euro	0 euro	0 euro	0 euro	0 euro
CO	Dimpact <i>Enschede</i>	1,25 miljoen euro inkoop 1,6 miljoen euro opbrengsten	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
ST	Administratiekantoor Dataland <i>Gouda</i>	7.200 euro aandelenkapitaal	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
OV	Euregio <i>Gronau</i>	Bijdrage 45.922 euro (0,29 euro per inwoner).	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
OV	Stichting Werkgeverstaken P-	Bijdrage 1,598 miljoen	110.000 euro	110.000 euro	45.000 euro	45.000 euro	0 euro

Type	Naam en vestigingsplaats	Financieel belang gemeente 2020	Omvang eigen vermogen begin 2020	Omvang eigen vermogen eind 2020	Omvang vreemd vermogen begin 2020	Omvang vreemd vermogen eind 2020	Resultaat 2020
	wet Enschede <i>Enschede</i>						

4.7. Grondbeleid

Voor informatie over het grondbeleid verwijzen we naar de paragraaf grondbeleid in de jaarrekening 2018.

In hoofdstuk 3.2 Duurzaam wonen, leven, werken worden o.a. de door het grondbedrijf te bereiken doelen en de uit te voeren acties beschreven.

Tevens wordt momenteel de Nota Grondbeleid geactualiseerd, waarin tevens de meest actuele BBV regels verwerkt zullen worden. Vanuit deze nieuwe Nota Grondbeleid zal gewerkt gaan worden aan een Bestuurlijk afwegingskader Gebiedsontwikkeling en een Investeringsagenda Gebiedsontwikkeling.

4.8. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken

In de gemeentebegroting 2019 zijn de ambities voor de komende vier jaar vastgelegd en de wijze waarop de maatschappelijke effecten (doeltreffendheid) en de inzet van middelen (doelmatigheid) worden gemonitord. In alle vanaf 2014 op te stellen beleidsplannen worden afspraken vastgelegd inzake tussentijdse monitoring en evaluatie van beleid na vier jaar. Ook in 2020 worden de jaarlijkse evaluaties gedaan als onderdeel van het reguliere proces.

In het kader van de decentralisaties zijn gemeenten met ingang van 2015 verantwoordelijk voor jeugdzorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering. De uitvoering van de jeugdhulp is begin 2016 geëvalueerd. In de Programmabegroting 2017-2020 is aangekondigd dat in 2018 een onderzoek zal worden gestart naar de jeugdhulp.

We hebben in 2018 stappen gezet in de analyse van de wijze waarop we uitvoering geven aan de Jeugdwet. Dat heeft geresulteerd in een rapport van het bureau HHM (medio 2018 opgeleverd) waarin een evaluatie is opgenomen van de Jeugdhulp in de periode 2015–2018. In het vierde kwartaal van 2018 hebben we aan de hand van een dilemmanotitie met de raad besproken welke (on)mogelijkheden we hebben om de uitgaven Jeugdwet te beïnvloeden. Daarnaast hebben we eind 2018 - eerste helft 2019 een traject met betrokken partijen en inwoners doorlopen om de speerpunten van het jeugdbeleid op te halen en is in het derde kwartaal het rekenkameronderzoek naar de wijkteams in Enschede opgeleverd.

Deze documenten betrekken we bij het onderzoek naar de doelmatigheid van uitvoering van de Jeugdwet in Enschede. Door bovengenoemd traject starten we (later dan in de Gemeentebegroting 2019-2022 aangekondigd) eind 2019 met het doelmatigheidsonderzoek en verwachten we in 2020 de resultaten van dit onderzoek.

5. Financiële begroting

Conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten ([BBV](#)) bestaat de financiële begroting uit een overzicht van baten en lasten (per programma en per taakveld) en een uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente, aangevuld met een toelichting. We starten met de grondslagen waarop de financiële begroting is gebaseerd.

5.1. Grondslagen

Voor de begroting 2020 hebben we de volgende grondslagen en uitgangspunten gehanteerd:

Omschrijving	Grondslag
Lonen en sociale lasten	6,1%*
Prijzen	1,4%
Algemene uitkering	Septembercirculaire
Onroerendzaakbelasting	WOZ-waarde en tariefindex 4,1%
Overige lokale heffingen: - Afvalstoffenheffing - Overige heffingen	- Kostendekkend - Zie paragraaf 4.2 Lokale heffingen
Tarieven	Kostendekkend
Omslagrente	2%
Aantal inwoners	158.986
Aantal woningen (exclusief recreatie)	74.588

* De lonen stijgen in 2020 met 5% als gevolg van de in 2019 afgesloten CAO. Deze 5% is als volgt opgebouwd: 3,25% is toegekend per 1 oktober 2019, 1,0% per 1 januari 2020, per 1 juli 2020 stijgen de lonen met 1,0% en tot slot worden de lonen op 1 oktober 2020 ook nog eens verhoogd met 1,0%. Daarnaast zijn de werkgeverslasten vanaf 2019 gestegen met 1,1%.

5.2. Overzicht baten en lasten

Hieronder zijn totaaloverzichten van alle lasten, baten en reservemutaties opgenomen. Deze overzichten kennen een nieuwe indeling conform de vernieuwde wetgeving BBV.

We presenteren de vier programma's naast de algemene dekkingsmiddelen, overhead, heffing vennootschapsbelasting (Vpb) en het bedrag voor onvoorzien. Hierdoor wijken de programmatotalen in hoofdstuk 3 (incl. overhead, etc.) af van de hieronder gepresenteerde totalen (exclusief overhead, etc.).

Programma	Realisatie 2018			Begroting 2019			Begroting 2020		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Samenleving en bestuur	34.103	6.472	27.631	38.071	9.007	29.064	38.083	8.307	29.777
Duurzaam wonen, leven en werken	149.774	96.532	53.241	175.609	98.223	77.386	150.924	83.449	67.475
Vitaal en sociaal	382.193	136.003	246.190	405.591	122.178	283.413	403.929	123.937	279.992
Financiën en organisatie	43.848	24.047	19.800	35.904	16.935	18.969	39.029	22.084	16.945
Subtotaal	609.918	263.055	346.863	655.175	246.343	408.832	631.965	237.777	394.188
Algemene dekkingsmiddelen	19.467	437.846	-418.380	19.698	453.380	-433.682	12.984	456.243	-443.258
Overhead	67.314	20.595	46.719	72.077	20.511	51.567	73.279	18.698	54.580
Heffing VPB	297	0	297	405	0	405	256	0	256
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	2.000	0	2.000
Subtotaal	87.078	458.441	-371.364	92.180	473.890	-381.710	88.519	474.941	-386.422
Saldo baten en lasten	696.995	721.496	-24.500	747.356	720.233	27.122	720.484	712.718	7.766
Samenleving en bestuur	298	279	20	11	157	-146	11	0	11
Duurzaam wonen, leven en werken	11.716	6.154	5.562	6.397	19.175	-12.778	4.370	5.690	-1.320
Vitaal en sociaal	13.357	11.179	2.178	3.973	8.929	-4.956	1	1.319	-1.318
Financiën en organisatie	40.606	23.866	16.741	24.146	33.388	-9.242	28.737	33.875	-5.138
Saldo van mutaties reserves	65.977	41.477	24.500	34.526	61.649	-27.122	33.119	40.884	-7.765
Resultaat	762.973	762.973	0	781.882	781.882	0	753.602	753.602	0

Meerjaren begroting

Programma	Begroting 2021			Raming 2022			Raming 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Samenleving en bestuur	38.294	8.497	29.797	34.627	5.038	29.589	34.170	4.711	29.459
Duurzaam wonen, leven en werken	133.082	70.109	62.973	135.160	73.986	61.174	130.672	70.378	60.294
Vitaal en sociaal	397.532	121.241	276.290	395.261	121.433	273.828	385.793	113.699	272.094
Financiën en organisatie	42.580	18.433	24.147	47.939	20.293	27.646	54.309	20.239	34.069
Subtotaal	611.487	218.280	393.207	612.987	220.750	392.237	604.943	209.027	395.916
Algemene dekkingsmiddelen	13.254	461.460	-448.206	13.364	468.034	-454.670	13.793	475.122	-461.329
Overhead	72.510	18.187	54.323	71.196	18.181	53.014	70.617	17.363	53.254
Heffing VPB	256	0	256	256	0	256	256	0	256
Onvoorzien	2.000	0	2.000	2.000	0	2.000	2.000	0	2.000
Subtotaal	88.020	479.647	-391.627	86.815	486.215	-399.400	86.666	492.485	-405.819
Saldo baten en lasten	699.508	697.927	1.581	699.802	706.965	-7.163	691.609	701.512	-9.903
Samenleving en bestuur	11	0	11	11	0	11	11	0	11
Duurzaam wonen, leven en werken	4.095	1.555	2.539	3.197	2.000	1.197	2.688	1.950	738
Vitaal en sociaal	1	317	-317	1	316	-315	1	291	-290
Financiën en organisatie	24.055	27.869	-3.814	25.087	18.816	6.271	25.245	15.799	9.445
Saldo van mutaties reserves	28.161	29.742	-1.581	28.296	21.132	7.163	27.944	18.041	9.903
Resultaat	727.669	727.669	0	728.097	728.097	0	719.553	719.553	0

Voor uitgebreide financiële informatie zie de bijlage in hoofdstuk 6.4, Wat mag het kosten?

Algemene dekkingsmiddelen

Onderstaand geven we een beeld van de algemene dekkingsmiddelen (gesaldeerd: lasten en baten).

Bedragen x 1.000 Euro's	Begroting 2020
OZB	50.488
Hondenbelasting	910
Precariorechten	255
Reclamebelasting	152
Toeristenbelasting	290
Belastingopbrengsten	52.095
Algemene uitkeringen	384.324
Dividend	1.630
Saldo financieringsfunctie	283
Overige algemene dekkingsmiddelen	4.926
Overige dekkingsmiddelen	391.163
Saldo	443.258

Overhead

Om de Raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is wettelijk voorgeschreven om vanaf 2017 de kosten van de overhead apart te presenteren. In de programma's zijn alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces.

Overhead bevat alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Wij onderscheiden hierin 3 categorieën:

1. Facilitaire overhead: alle kosten van de ondersteunende taken binnen de zogenaamde PIOFACH-functies;
2. Bestuurszaken en bestuursondersteuning: de ambtelijke ondersteuning en beleidsadvies van de burgemeester en het College van B&W;
3. Programmaoverhead: alle kosten van leidinggevende en ondersteunende functies die binnen de programma's zijn georganiseerd.

In onderstaande tabellen geven we een beeld van de overhead (saldo: lasten en baten).

Bedragen in 1.000 euro's	Begroting 2020	S&B	DWLW	V&S	F&O
Facilitaire overhead	43.175		1.055	1.251	40.869
Bestuursondersteuning	2.616	2.616			
Programmaoverhead	8.789		761		8.028
Totaal	54.580	2.616	1.816	1.251	48.897

Binnen de begroting is sprake van gesloten systemen (rioleringen, afval, etc.). In deze gevallen blijft een deel van de overhead conform ons verdelingsprincipe toegerekend aan deze programma's. Daardoor is naast het programma Financiën en organisatie (F&O) ook binnen Duurzaam wonen leven werken (DWLW) en Vitaal en sociaal (V&S) overhead aanwezig voor respectievelijk 1,8 en 1,3 miljoen euro. Zie ook taakveld 0.4 Overhead in het taakvelden overzicht hierna.

De totale lasten voor het taakveld overhead vormen de basis voor de toerekening van de overhead aan leges en heffingen. Dit is opgenomen in paragraaf 4.1 lokale heffingen.

Onvoorzien

Om de begroting weerbaarder en robuuster te maken wordt voorgesteld om een deel van het spaarbedrag ter versterking van de algemene reserve om te zetten naar een begrotingspost onvoorzien voor het opvangen van schommelingen in het Gemeentefonds. Een uitgebreide toelichting op deze post is opgenomen in hoofdstuk 2 Middelenkader (paragraaf 2.4 Wijzigingen na de Zomernota) inclusief voorgestelde spelregels. Deze post 'Onvoorzien' is overigens verplicht vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (Bbv) hoewel er geen verplichting is meegegeven hoe groot deze post moet zijn. Enschede heeft deze post in het verleden altijd standaard op 0 euro gezet.

Incidentele baten en lasten

Voor de periode 2020 t/m 2023 zijn de volgende incidentele baten en lasten begroot:

Programma Bedragen in 1.000 euro's	2020		2021		2022		2023	
	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten
Samenleving en bestuur	3.543	3.693	2.658	2.658	0	0	0	0
Duurzaam wonen, leven, werken	366	4.854	-	2.154	0	925	0	0
Vitaal en sociaal	1.555	2.780	159	159	35	35	0	0
Financiën en organisatie	0	3.156	0	1.086	0	135	0	0
Totaal	5.464	14.483	2.817	6.057	35	1.095	0	0

Structurele reserveringen

Voor de periode 2020 t/m 2023 zijn de volgende structurele reservemutaties begroot:

Programma 1.000 Euro	Bedragen *	Onttrek- kingen 2020	Stortingen 2020	Onttrek- kingen 2021	Stortingen 2021	Onttrek- kingen 2022	Stortingen 2022	Onttrek- kingen 2023	Stortingen 2023
Duurzaam wonen, leven en werken		1.096	344	1.336	344	1.086	343	1.083	343
Financiën en Organisatie		9.223	7.906	8.796	3.907	8.012	6.141	7.727	6.899
		10.319	8.251	10.132	4.251	9.098	6.485	8.809	7.242
Saldo mutatie structureel			2.068		5.881		2.613		1.567

Voor een nadere specificatie en toelichting op dit overzicht en het overzicht met beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, verwijzen we naar de bijlage in hoofdstuk 6.1.

Taakvelden

Het volgende overzicht geeft inzicht in de geraamde baten en lasten per taakveld en het verdelingsprincipe van de taakvelden naar de programma's voor het begrotingsjaar 2020.

Bedragen in 1.000 euro's	S&B Lasten	S&B Baten	DWLW Lasten	DWLW Baten	V&S Lasten	V&S Baten	F&O Lasten	F&O Baten	Totaal
0.1 Bestuur	6.805	0	0	0	0	0	0	0	6.805
0.2 Burgerzaken	4.853	1.986	0	0	0	0	928	0	3.796
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	11.949	13.161	-1.212
0.4 Ondersteuning organisatie	2.616	0	1.816	0	1.251	0	67.595	18.698	54.580
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	12.984	14.898	-1.914
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	1.940	38.527	-36.587
0.62 OZB- niet woningen	0	0	0	0	0	0	0	11.962	-11.962
0.63 Parkeerbelasting	0	0	0	3.900	0	0	0	0	-3.900
0.64 Belastingen Overig	0	0	0	0	0	0	171	1.607	-1.436
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	1.629	389.249	-387.620
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	2.000	0	2.000
0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	0	0	31	0	0	0	225	0	256
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	13.138	65	0	0	0	0	0	0	13.073
1.2 Openbare orde en Veiligheid	7.497	6.106	1.347	675	252	0	0	0	2.315
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	22.262	1.986	0	0	0	0	20.276
2.2 Parkeren	0	0	12.573	9.619	0	0	0	0	2.955
2.3 Recreatieve Havens	303	0	0	0	0	0	0	0	303
2.4 Economische Havens en waterwegen	0	0	323	46	0	0	0	0	278
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	4.676	772	0	0	385	369	3.921
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	1.008	0	0	0	0	0	1.008
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	0	0	1.689	286	0	0	0	0	1.404
3.4 Economische promotie	0	0	2.325	0	0	0	0	0	2.325
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	0	0	12.718	1.344	11.374
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	0	15.591	10.792	335	0	5.134
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	0	1.457	58	0	0	1.399
5.2 Sportaccommodaties	0	0	37	0	7.629	0	1.079	1.007	7.738
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0	13.225	98	0	0	4.271	3.703	13.696
5.4 Musea	0	0	1.647	0	0	0	496	0	2.142
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.6 Media	0	0	2.791	0	0	0	0	0	2.791
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	82	0	11.486	1.015	1.224	0	0	0	11.777
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	3.578	150	0	0	16.819	360	0	0	19.887
6.2 Wijkteams	161	0	0	0	10.166	0	0	0	10.327

Bedragen in 1.000 euro's	S&B Lasten	S&B Baten	DWLW Lasten	DWLW Baten	V&S Lasten	V&S Baten	F&O Lasten	F&O Baten	Totaal
6.3 Inkomensregelingen	414	0	0	-4.745	114.682	95.641	0	0	24.200
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	39.974	13.003	0	0	26.971
6.5 Arbeidsparticipatie	364	0	0	0	16.158	0	0	0	16.522
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	401	0	0	0	7.603	94	0	0	7.909
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	42.777	2.657	0	0	40.120
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	0	39.514	0	0	0	39.514
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	0	69.491	1.257	0	0	68.234
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	12.562	0	0	0	12.562
7.1 Volksgezondheid	0	0	0	0	7.747	0	0	0	7.747
7.2 Riolering	0	0	20.002	23.045	0	0	0	0	-3.043
7.3 Afval	0	0	20.093	22.316	0	0	0	0	-2.223
7.4 Milieubeheer	0	0	2.395	0	0	0	0	0	2.395
7.5 Begraafplaatsen	0	0	644	548	84	73	0	0	107
8.1 Ruimtelijke ordening	243	0	3.210	200	0	0	2.814	2.500	3.566
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	0	0	20.819	19.967	0	0	0	0	852
8.3 Wonen en bouwen	243	0	8.571	3.724	0	0	313	0	5.404
Totaal	40.699	8.307	152.971	83.449	404.980	123.937	121.834	497.025	7.766

In het totaaloverzicht baten en lasten aan het begin van deze paragraaf zijn de algemene dekkingsmiddelen, overhead, heffing Vpb en onvoorzien afzonderlijk gepresenteerd. De algemene dekkingsmiddelen betreffen de lasten en baten uit de taakvelden 0.5 treasury (saldo financieringsfunctie), en de baten voor de taakvelden 0.61 OZB woningen, 0.62 OZB niet-woningen, 0.64 Belastingen overig en 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds. Overhead betreft het taakveld 0.4 Ondersteuning organisatie. Heffing Vpb betreft taakveld 0.9 Venootschapsbelasting. Het bedrag voor 'onvoorzien' betreft het taakveld 0.8 Overige baten en lasten.

5.3. Uiteenzetting financiële positie

Deze paragraaf bevat een prognose van de balans en het EMU-saldo. Daarnaast zal aandacht worden besteed aan de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, de investeringen, de financiering, het verloop van de reserves en het verloop van de voorzieningen (art. 20 BBV).

Geprognosticeerde balans

De prognose van de balans betreft het begrotingsjaar, het voorliggende jaar en de 3 jaren volgend op het begrotingsjaar.

Activa	Eind	Eind	Eind	Eind	Eind	Passiva	Eind	Eind	Eind	Eind	Eind
bedragen in 1.000 euro's	2019	2020	2021	2022	2023		2019	2020	2021	2022	2023
						Eigen vermogen	102.045	94.279	92.698	99.862	109.765
(Im)materiele vaste activa	511.269	523.691	543.305	555.932	570.762	Voorzieningen	54.341	59.087	64.223	69.957	76.739
Financiële vaste activa	45.153	40.783	39.700	38.804	31.877	Vaste schulden	345.229	343.834	344.822	345.615	351.537
Totaal Vaste activa	556.422	564.474	583.005	594.736	602.639	Totaal Vaste passiva	501.615	497.200	501.743	515.434	538.040
Vorraden	46.792	42.428	40.894	36.173	31.635						
Vorderingen (uitzettingen)	49.510	45.321	41.080	45.304	43.902	Vlottende Schulden	143.892	148.320	160.317	155.167	135.058
Liquide middelen						Overlopende passiva	29.146	28.832	29.470	29.149	29.150
Overlopende activa	21.929	22.130	26.551	23.537	24.073						
Totaal Vlottende activa	118.231	109.879	108.526	105.014	99.609	Totaal Vlottende passiva	173.038	177.152	189.787	184.317	164.209
Totaal Activa	674.653	674.352	691.530	699.750	702.249	Totaal Passiva	674.653	674.352	691.530	699.750	702.249

Toelichting

(Im)materiële vaste activa

Deze balanspost is geprognosticeerd door de jaarrekening 2018 als uitgangspunt te nemen. Hier zijn de toekomstig geplande investeringen, die ook zijn opgenomen onder het kopje 'Investerings' verderop in deze paragraaf, aan toegevoegd.

En de begrote afschrijvingen over de reeds geactiveerde activa en de afschrijvingen over de investeringen in de jaren 2020 tot en met 2023 zijn hierop in mindering gebracht.

Financiële vaste activa

De prognose voor de financiële vaste activa is opgesteld op basis van de gegevens uit de [leningenadministratie](#).

Vorraden

De balanspost voorraden bestaat uit twee categorieën, te weten bouwgrond in exploitatie en grond- en hulpstoffen. De prognose voor de balanspost voorraden is opgesteld op basis van het [MPG 2019](#).

Vorderingen

De prognose voor de vorderingen is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren.

Liquide middelen

De liquide middelen bevat normaal gesproken het positieve netto effect van alle overige geprognosticeerde activa- en passivaposten (voor deze balans is deze [sluitpost](#) opgenomen onder de vlottende schulden).

Overlopende activa

De prognose voor de vorderingen is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren.

Eigen vermogen

De balanspost reserves is meerjarig begroot op basis van de gegevens uit de begrotingsadministratie (conform besluitvorming van de raad). Een specificatie van deze post is terug te vinden in hoofdstuk 6.2 van deze gemeentebegroting.

Voorzieningen

De balanspost voorzieningen is begroot op basis van de gegevens uit de begrotingsadministratie (conform verwachte dotatie/besteding). Een specificatie van de voorzieningen is terug te vinden in hoofdstuk 6.3 van deze gemeentebegroting.

Vaste schulden

De prognose voor de financiële vaste passiva is opgesteld op basis van de gegevens uit de [leningenadministratie](#).

Vlottende schulden

De prognose voor de vlottende schulden is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren. Daarnaast bevatten de Vlottende schulden het negatieve netto-effect van alle overige geprognosticeerde activa- en passivaposten ([sluitpost](#) voor de jaren 2019 tot en met 2023).

Overlopende passiva

De prognose voor de overlopende passiva is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren.

Berekening EMU-saldo

In het Verdrag van Maastricht is afgesproken dat het EMU-tekort van een bij de euro aangesloten land maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Het EMU-saldo wordt bepaald door een gezamenlijk saldo van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen. Gemeenten dienen in de begroting een raming van het eigen EMU-saldo op te nemen. De Nederlandse gemeenten mogen gezamenlijk maximaal 0,38% van het tekort veroorzaken. Dit is vastgelegd in de [Wet Houdbare Overheidsfinanciën](#).

In de onderstaande tabel is het [EMU-saldo](#) van Enschede berekend. In de septembercirculaire 2019 zijn de individuele referentiewaarden per gemeente opgenomen. Het EMU-saldo voor 2020 blijft ruimschoots onder de referentiewaarde voor Enschede dat 27,187 miljoen euro bedraagt.

Berekening EMU-saldo	2019	2020	2021	2022	2023
Exploitatiesaldo voor toevoegingen c.q. onttrekkingen aan de reserves	-27.122	-7.766	-1.581	7.163	9.903
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	25.026	25.078	27.633	29.939	31.522
Dotaties aan voorzieningen	11.978	15.046	11.412	13.766	13.565
Uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-42.206	-37.740	-45.372	-38.517	-40.579
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	1.461	240	0	0	0
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	-16.488	-7.759	-3.507	-5.047	-1.399
Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	8.902	18.008	9.580	10.504	8.908
Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-10.148	-10.462	-6.690	-8.248	-7.078
Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	0	0	0	0	0
Verkoop van effecten: de verwachte boekwinst bij verkoop	0	0	0	0	0
Totaal	-48.596	-5.355	-8.523	9.560	14.843

Verloopoverzicht reserves

Programma Bedragen * 1.000 Euro	Stand 31- 12-2019	Stortin- gen 2020	Onttrek- kingen 2020	Eind- stand 2020	Eind- stand 2021	Eind- stand 2022	Eind- stand 2023
Samenleving en Bestuur	235	0	0	235	235	235	235
Duurzaam wonen, leven en werken	21.525	2.801	5.339	18.988	20.930	20.528	19.267
Vitaal en Sociaal	11.535	0	1.319	10.216	9.899	9.583	9.292
Financiën en Organisatie	68.749	30.317	34.227	64.840	61.634	69.515	80.970
Afgesloten reserves	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	102.045	33.119	40.884	94.279	92.698	99.862	109.765

We hebben in hoofdstuk 6.2 een specificatie opgenomen waarin de reserves zijn onderverdeeld naar de programma's. Daarnaast lichten we de belangrijkste reserves met een mouse-over toe. In dit verloopoverzicht staat een kolom waarin het onderscheid naar soort reserve is opgenomen (Alg: algemene reserve, BR: bestemmingsreserve met een nadere onderverdeling van reserves kapitaallasten, reserves egalisatie tarieven en overige bestemmingsreserves (BR Kap, BR Egal en BR Ov). Hieronder treft u hiervan een totaaloverzicht aan.

Subcode Reserve	Stand 31- 12-2019	Stortin- gen 2020	Onttrek- kingen 2020	Eind- stand 2020	Eindstand 2021	Eind- stand 2022	Eind- stand 2023
Algemene reserve							
Algemene Reserves	54.052	19.305	24.134	49.223	47.953	55.482	65.545
Subtotaal	54.052	19.305	24.134	49.223	47.953	55.482	65.545
Bestemmingsreserve							
- Egalisatie	10.123	0	221	9.902	10.258	10.183	10.172
- Kapitaallasten	12.743	9.712	8.758	13.697	12.324	13.077	14.303
- Overige	25.128	4.101	7.772	21.457	22.164	21.120	19.746
Subtotaal	47.994	13.813	16.750	45.056	44.746	44.380	44.267
Totaal - Generaal	102.045	35.119	41.975	95.188	94.559	102.675	114.030

Bestemmingsreserves met egalisatiemotief zijn ingesteld om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden in rekening worden gebracht. De bestemmingsreserves kapitaallasten dienen ter dekking van kapitaallasten van investeringen. De overige bestemmingsreserves betreffen middelen waaraan de gemeenteraad uiteenlopende bestemmingen heeft gegeven. Aan bestemmingsreserves kan een andere bestemming gegeven worden, maar niet zonder gevolgen voor het uit te voeren beleid.

Verloopoverzicht voorzieningen

Programma Bedragen * 1000 Euro	Stand 31-12- 2019	Bestedingen 2020	Stortingen 2020	Eindstand 2020	Eindstand 2021	Eindstand 2022	Eindstand 2023
Samenleving en bestuur	4.929	300	520	5.149	5.369	5.589	5.809
Duurzaam wonen, leven en werken	28.200	3.959	10.003	34.244	39.399	45.117	52.539
Vitaal en Sociaal	410	0	0	410	410	410	410
Financien en organisatie	20.803	6.203	4.684	19.284	19.045	18.841	17.981
Afgesloten voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	54.341	10.462	15.207	59.087	64.223	69.957	76.739

Voor een specificatie per voorziening verwijzen we naar hoofdstuk 6.3 Staat van Voorzieningen.

Investerings

In onderstaand overzicht staan per programma zowel de uitbreidings- als vervangingsinvesteringen voor de jaren 2020 t/m 2023. Deze zijn ingedeeld in:

- Investerings met economisch nut: Hiervan is sprake als de investering leidt tot een goed dat in de markt verhandelbaar is (gebouwen, auto's) of waarmee middelen worden gegenereerd (riolering);
- Investerings met maatschappelijk nut: Dit zijn investeringen in de openbare ruimte die maatschappelijk nut genereren en niet verhandelbaar zijn. Voorbeelden zijn wegen en openbare verlichting.

Het is niet de bedoeling dat met het vaststellen van deze gemeentebegroting alle in deze paragraaf opgenomen investeringen worden goedgekeurd. De goedkeuring betreft alleen de vervangingsinvesteringen voor de jaarschijf 2020, waarvoor we verwijzen naar hoofdstuk 6.5 Staat van vervangingsinvesteringen. Voor uitbreidingsinvesteringen zoals onderwijshuisvesting, riolering en mobiliteit worden separate voorstellen voorgelegd. Daarnaast is in hoofdstuk 6.6 Ruimtelijke projecten, een actueel inzicht gegeven in de lopende majeure stedelijke investeringsprojecten en mobiliteitsprojecten.

Investeringsoverzicht per programma 2020-2023 (Bedragen in 1.000 euro)	2020	2021	2022	2023
<u>Economisch nut</u>				
Riolering	12.761	12.697	11.102	16.341
Mobiliteit	6.201	4.611	4.697	1.842
Parkeerbedrijf	300	200		
Binnenstad	8.300	5.000		
Overige (vervangings)investeringen	50	50	50	50
<u>Maatschappelijk nut</u>				
Openbare verlichting	641	450	750	750
Beheer wegen	2.575	2.575	2.575	2.575
Overige (vervangings)investeringen	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal Duurzaam wonen, leven, werken	31.828	26.583	20.174	22.558
<u>Economisch nut</u>				

Investeringsoverzicht per programma 2020-2023 (Bedragen in 1.000 euro)	2020	2021	2022	2023
Investeringsfonds DCW	300	300	300	300
Totaal Vitaal en sociaal	300	300	300	300
<i>Economisch nut</i>				
ICT-meerjarenplan	3.269	2.202	2.449	2.221
Huisvesting & services	943	887	194	100
Vastgoedbedrijf	1.000	1.000	1.000	1.000
Onderwijshuisvesting	400	14.400	14.400	14.400
Totaal Financien en organisatie	5.612	18.489	18.043	17.721
Totaal investeringen - economisch nut	33.524	41.347	34.192	36.254
Totaal investeringen - maatschappelijk nut	4.216	4.025	4.325	4.325

Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

Voor [arbeidskostengerelateerde verplichtingen](#) van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen in de balans. Dekking hiervan is in de meerjarenraming voorzien. Deze personele lasten worden via de exploitatie verantwoord in het jaar waarin de uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan overlopende (spaar)verlofaanspraken. Vakantiedagen en verlofsaldi leiden in principe niet tot een uitbetaling, tenzij medewerkers uit dienst gaan. De waarde van de verlof saldi bedraagt ca 3,1 miljoen euro (gemiddeld over de afgelopen 4 jaar).

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen waarvan het jaarlijkse bedrag geen gelijk volume heeft, is een voorziening gevormd c.q. een verplichting opgenomen in de balans. Voorbeeld hiervan is de pensioenvoorziening.

Financiering

Voor het onderdeel financiering verwijzen wij naar hoofdstuk 4.4 Financiering.

5.4. Subsidies

Gesubsidieerde instellingen

De invulling van de maatschappelijke doelstellingen van de Gemeente Enschede wordt mede vormgegeven door het verstrekken van subsidies. Instellingen kunnen op basis van een verordening of de begroting een subsidie aanvragen. De procedure hiervoor is vastgelegd in de (Algemene) Subsidieverordening. Tijdens de looptijd van de subsidie worden de instellingen bevoorschot. De definitieve vaststelling vindt in het algemeen achteraf plaats. De vaststelling kan om uiteenlopende redenen lager uitvallen dan de verlening. In dat geval vordert Gemeente Enschede teveel uitbetaalde voorschotten terug. Bij de aanvraag vindt een inhoudelijke en financiële toets plaats. Voor de materiële subsidies volgt de gemeente tijdens de looptijd van de subsidie de instelling, zowel inhoudelijk als financieel.

Subsidieplafond 2020

Onder subsidieplafond wordt verstaan: "het bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van subsidies krachtens een bepaald wettelijk voorschrift" (artikel 4:22 Awb). Door het instellen van een subsidieplafond wordt voorkomen dat een subsidieregeling een open einde karakter heeft.

Voorgaande jaren werden de subsidieplafonds voor subsidieverordeningen vastgesteld door ze op te nemen in deze programmabegroting. Bij nadere beschouwing van de geldende delegatie- en mandaatregels bleek echter dat dat niet de juridisch correcte weg is. Subsidieplafonds worden door het college vastgesteld (uiteraard binnen de financiële kaders die door de raad zijn bepaald) en zullen voortaan dan ook in een verzamelvoorstel aan B&W worden voorgelegd. Door de gekozen formulering in de Subsidieverordening Sport is dat de enige verordening waarvoor de gemeenteraad het subsidieplafond vaststelt.

Het subsidieplafond 2020 voor de Subsidieverordening Sport bedraagt 818.559 euro. Dit bedrag wordt onder de aanvragers verdeeld aan de hand van een verdeelsleutel op basis van het aantal actieve leden en voorrangscores per wijk.

Hieronder geven we per programma een overzicht van de te verstrekken subsidies. Een specificatie van deze subsidies is opgenomen in hoofdstuk 6.7.

Programma	Bedragen * 1000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020
Samenleving en bestuur		161	163
Duurzaam wonen, leven en werken		18.546	18.763
Vitaal en sociaal		96.307	92.947
Financiën en organisatie		280	100
Totaal		115.294	111.972

6. Bijlagen

6.1. Incidentele baten en lasten

A. Incidentele baten en lasten

Programma Toelichting/omschrijving (bedragen in 1.000 euro)	2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Samenleving en bestuur								
Vervolg wegwerken archiefachterstanden	150							
Versterking aanpak ondermijning	3.543	3.543	2.658	2.658				
Duurzaam wonen, leven, werken								
Middelen voor handhaving scooters (mobiliteit)	207							
Extra budget voor incidentele evenementen	200							
Bodem gelden meicirculaire 2015	1.577							
Omgevingsdienst Twente	327		327					
Implementatie omgevingswet	300		300		300			
Technology Base	75							
Kennispark incl 275.000 euro foundersbijdrage Novel-T	350							
Internationalisering Duitsland Agenda	100							
Intensivering Economie - Talent - Samenwerking Kennisinstellingen	50		50		50			
Intensivering Economie - Toplocaties	150		150					
Intensivering Economie - Binnenstad	200		200		125			
Intensivering Economie - Kennispark	100		50					
Intensivering Economie - Technology Base	100		50		50			
Intensivering Economie - Foundersbijdrage Novel-T			275		275			
Aerial Uptake - Drones	366	366						
Bijdrage RBT Parkmanagement en bovo-afracht	502		502					
Duurzaamheid	250		250		125			
Vitaal en sociaal								
Project Menzis	63	63	53	53	35	35		
Geweld hoort nergens thuis	75	75	75	75				
Landelijke voorziening vreemdelingen	55	55	31	31				
Investeren transformatie I-sociaal	400							
Investeren transformatie wijkteams	800							
LHTBi	25							

Programma Toelichting/omschrijving <small>(bedragen in 1.000 euro)</small>	2020		2021		2022		2023	
Transformatiefonds SD jeugd	1.362	1.362						
Financiën en organisatie								
Reorganisatie, Project Informatie investering plan,	1.866		221					
Financiële Basis op orde	450		600					
Intranetkosten	50							
Projectleider duurzaam deelvervoer	65							
Uitgaven IT in verband met wetgeving	100		100					
Applicatiebeheer	625		165		135			
Totaal	14.483	5.464	6.057	2.817	1.095	35		

Toelichting

Samenleving en bestuur

Vervolg wegwerken archiefachterstanden

In het middelenkader is er incidenteel geld beschikbaar gesteld om het analoge archief van 700m2 strekkende meter te bewerken.

Versterking aanpak ondermijning

In de begroting 2020 en 2021 zijn de incidentele middelen opgenomen verkregen vanuit de subsidie 'Versterking aanpak ondermijning'.

Deze subsidie is toegekend aan het Riec, hierdoor zijn de inkomsten en de uitgaven verhoogt en budget neutraal in de begroting opgenomen.

Duurzaam wonen, leven, werken

Middelen voor handhaving scooters (mobiliteit)

In de begroting zijn voor mobiliteit voor 2020 extra middelen beschikbaar gesteld voor een impuls op handhaving scooters (200K) en onderzoek naar nachttreinen (7K).

Incidentele evenementen

In de begroting zijn voor 2020 middelen beschikbaar gesteld voor enkele incidentele evenementen, waaronder 75 jaar vrijheid en Munsterland Giro.

Bodem gelden meicirculaire 2015

In 2021 en verder zijn de lasten lager omdat de middelen vanuit het bodemconvenant 2016-2020 (1,6 miljoen euro) eindigen in 2020. Daardoor is er vanaf 2021, tot nadere orde, ook geen bijdrage meer ter beschikking vanuit het bodemconvenant en aanpak speedlocaties.

Omgevingsdienst Twente

Uit het flankerend beleid is voor de jaren 2020 en 2021 een budget toegekend voor het ODT (100K). Daarnaast is vanuit de zomernota 2019 een budget toegekend voor de jaren 2020 en 2021 (227K).

Implementatie omgevingswet

In de Begroting zijn incidentele middelen opgenomen voor de implementatie van de omgevingswet (t/m 2022). Deze wet dient op 1-1-2021 in werking te treden.

Technology Base Kennispark

De vijf Founders van de stichting Kennispark Twente (de Universiteit Twente, de Saxion hogeschool, de provincie Overijssel, de regio Twente en de gemeente Enschede) hebben in juli 2016 een convenant ondertekend met een verhoogde ambitie op het gebied van kennisvalorisatie. Het hoofddoel is verdere werkgelegenheidsgroei in de high tech-sector in Twente, met aanpalende werkgelegenheidsgroei in andere sectoren. Zie tevens bij Intensivering Economie in 2021 en 2022 nog 2 jaar budget voor deze foundersbijdrage Novel-T.

Internationalisering Duitsland Agenda

Vanwege de prioriteit die gegeven wordt aan het versterken van de contacten met Duitsland. (Enschede als meest Duitse stad van Nederland), is in het Economie-basis pakket een intensivering van 100.000 euro opgenomen voor de jaren 2018 tot en met 2020.

Intensivering Economie

In het coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken extra te gaan investeren in de economische ontwikkeling van Enschede.

Aerial Uptake

Met als dekking een Interregsubsidie zijn in 2020 extra middelen beschikbaar om in Enschede kennis te delen over het gebruik van drones en bedrijven daarvoor te interesseren.

Bijdrage RBT Parkmanagement en bovo-afdracht

In de raadsbesluit van 31 oktober 2016 Financiële effecten Richting aan Ruimte zijn ook tot en met 2021 middelen begroot voor een bijdrage aan het RBT inzake investeringen in parkmanagement en de bovo-afdracht. Voor afloop van deze budgetten zullen nieuwe afspraken met het RBT gemaakt moeten worden voor de toekomst.

Duurzaamheid

Conform het coalitieakkoord 2018-2022 is tot en met 2021 jaarlijks 250.000 euro beschikbaar voor duurzaamheid. In het jaar 2022 is voor duurzaamheid 125.000 euro beschikbaar.

Vitaal en sociaal

Project Menzis

Dit betreft het project "Sporten op Rezappt", waarin de Gemeente Enschede, Sportaal en zorgverzekeraar Menzis hun krachten bundelen, als onderdeel van de lokale werkagenda Gezond Meedoen.

Geweld hoort nergens thuis

Voor het meerjaren programma 'geweld hoort nergens thuis' is er via de meicirculaire 2019 voor een periode van drie jaar (2019-2021) een bedrag van 75.000 euro oer jaar beschikbaar gesteld voor het aanstellen van een regionale projectleider.

Landelijke voorziening vreemdelingen

Voor de ontwikkeling van een landelijke vreemdelingenvoorzieningen (LLV) zijn er via de meicirculaire 2019 voor een periode van 4 jaar incidenteel middelen beschikbaar gesteld.

Investeren transformatie I-sociaal

Voor de transformatie sociaal domein zijn incidenteel middelen beschikbaar gesteld in 2019 en 2020 voor het toegankelijk maken van voorzieningen in de wijk.

Investeren transformatie wijkteams

Voor de transformatie sociaal domein zijn incidenteel middelen beschikbaar gesteld in 2019 en 2020 voor het versterken van de wijkteams.

LHTBi

Voor de intensivering LHTBi zijn via de zomernota 2017 extra middelen beschikbaar gesteld. Dit is het laatste jaar van deze intensivering.

Transformatiefonds Sociaal Domein jeugd

Via de decembercirculaire 2018 is er voor een periode van drie jaar een bedrag van 1,362 mln. euro per jaar toegevoegd aan het gemeentefonds. Dit bedrag wordt regiobreed ingezet voor de transformatie sociaal domein jeugd.

Financiën en organisatie

Reorganisatie, Remweg, Project Informatie investering plan, Flexibele begroting

Incidenteel wordt in de periode 2020 tot en met 2021 2,08 miljoen euro voor flankerend beleid begroot. Dat is voor het realiseren van bezuinigingen en de intensivering van digitalisering werkprocessen. Denk daarbij aan het treffen van regelingen voor bovenformatief personeel, frictiekosten, desintegratiekosten en bijdragen in ICT om efficiënter te kunnen werken. Deze kosten worden gedekt uit een daarvoor gevormde reserve flankerend beleid.

Financiële Basis op orde

In het middelenkader is er incidenteel geld beschikbaar gesteld voor het toekomstbestendig maken en op orde krijgen van de 'Financiële Basis'.

Intranetkosten

In het middelenkader is er incidenteel geld beschikbaar gesteld voor een nieuw beheerssysteem onder het digitale loket (Intens).

Duurzaam deelfervoer

In het middelenkader is er incidenteel geld beschikbaar gesteld voor een projectleider implementatie duurzaam deelfervoer.

IT uitgaven in verband met wetgeving

Om te voldoen aan de wet- en regelgeving op het gebied van IT is in 2020 en 2021 100.000 euro beschikbaar gesteld.

Applicatiebeheer IT

In het middelenkader is incidenteel budget beschikbaar gesteld om de komende 5 jaren het applicatiebeheer efficiënter vorm te kunnen geven. Veranderingen in de bedrijfsvoering zijn de laatste jaren in een stroomversnelling geraakt. Een van de oorzaken hiervan is het tempo waarin IT zich is gaan ontwikkelen en de mate waarin nieuwe technologieën worden ingezet binnen de gemeente. Voor de komende jaren is extra capaciteit benodigd om zowel kwantitatief als kwalitatief te kunnen aansluiten op veranderingen in de bedrijfsvoering.

B. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Programma Bedragen * 1.000 Euro	Reserve	Onttrek- kingen 2020	Stortin- gen 2020	Onttrek- kingen 2021	Stortin- gen 2021	Onttrek- kingen 2022	Stortin- gen 2022	Onttrek- kingen 2023	Stortin- gen 2023
Duurzaam wonen, leven en werken	Grondbedrijf	1.096	344	1.336	344	1.086	343	1.083	343
Financiën en Organisatie	H&S	1.154	875	1.039	873	1.057	875	1.025	875
Financiën en Organisatie	ICT	2.463	2.696	3.024	2.204	2.737	2.204	3.180	2.182
Financiën en Organisatie	Onderwijshuisvesting	3.859	3.252	3.944	3.850	3.730	4.401	3.565	5.250
Financiën en Organisatie	VBE	1.747	3.083	789	-1.021	488	662	-44	592
Financiën en Organisatie	Algemene reserve	0	-2.000	0	-2.000	0	-2.000	0	-2.000
		10.319	8.251	10.132	4.251	9.098	6.485	8.809	7.242
Saldo mutatie structureel		2.068		5.881		2.613		1.567	

6.2. Staat van reserves

Bedragen x 1.000 Euro	Soort reserves	Stand 31-12-2019	Stortin- gen 2020	Onttrek- kingen 2020	Eind- stand 2020	Eind- stand 2021	Eind- stand 2022	Eind- stand 2023
Samenleving en Bestuur								
Integraal Veiligheidsplan	BR Ov	21	0	0	21	21	21	21
Raadsimpulsen	BR Kap	100	0	0	100	100	100	100
Reserve wijkbudgetten	BR Ov	115	0	0	115	115	115	115
Totaal Samenleving en Bestuur		235	0	0	235	235	235	235
Duurzaam wonen, leven en werken								
Egalisatiereserve Markten	BR Ov	17	0	0	17	17	17	17
Gebiedsontwikkeling	BR Ov	580	0	0	580	580	580	580
Herstel opgebroken bestrating	BR Ov	122	0	0	122	122	122	122
Landinrichting	BR Ov	195	0	0	195	195	195	195
Majeure investeringsopgaven	BR Ov	1.730	0	0	1.730	1.730	1.730	1.730
Nog uit te voeren werkzaamheden	BR Ov	4.760	0	300	4.460	4.860	4.860	4.860
Res exploitatieresult bouwvergunning	BR Ov	293	300	0	593	593	593	593
Reserve duurzaamheid	BR Ov	389	0	160	229	229	229	229
Reserve grondbedrijf	Alg	313	344	1.096	-438	-1.431	-2.174	-2.914
Reserve kapitaallasten	BR Kap	53	151	150	54	1.455	2.028	2.029
Reserve mobiliteit	BR Ov	9.872	2.006	3.408	8.469	9.250	9.095	8.586
Reserve Monumentenbeleid	BR Ov	77	0	3	73	71	69	67
Reserve Muziekfonds	BR Ov	51	0	0	51	51	51	51
Reserve parkeren	BR Egal	2.810	0	221	2.589	2.945	2.870	2.859
Reserve stadsverfraaiing	BR Ov	265	0	0	265	265	265	265
Totaal Duurzaam wonen, leven en werken		21.525	2.801	5.339	18.988	20.930	20.528	19.267

Bedragen x 1.000 Euro	Soort reserves	Stand 31-12-2019	Stortingen 2020	Onttrekkingen 2020	Eindstand 2020	Eindstand 2021	Eindstand 2022	Eindstand 2023
Vitaal en Sociaal								
Asiel & Integratie	BR Ov	319	0	0	319	319	319	319
Dienstreserve DCW	BR Ov	610	0	69	541	473	407	340
Egalisatiereserve Beschermd Wonen	BR Egal	6.802	0	0	6.802	6.802	6.802	6.802
Gezond Meedoen convenant Menzis	BR Ov	76	0	25	51	26	1	1
Integratie AZC in de wijk	BR Ov	102	0	0	102	102	102	102
Re-Integratie en Inburgering	BR Ov	600	0	0	600	600	600	600
Res Gemeentelijkesociale huisvesting	BR Ov	262	0	30	233	203	174	144
Res Maat. opvang en verslavingzorg	BR Ov	366	0	0	366	366	366	366
Reserve Sociaal Fonds	BR Ov	1.200	0	1.000	200	200	200	200
Reserve Vrouwenopvang	BR Ov	814	0	195	619	424	229	34
Vervangingsinvestering sport	BR Kap	384	0	0	384	384	384	384
Totaal Vitaal en Sociaal		11.535	0	1.319	10.216	9.899	9.583	9.292
Financiën en Organisatie								
Flankerend beleid	BR Ov	1.819	1.450	1.966	1.303	1.264	744	224
H&S - Leegstandsreserve	BR Ov	986	345	615	716	602	550	499
H&S - Werkplekinrichting	BR Kap	1.274	530	539	1.266	1.215	1.084	985
Investering externe activiteiten	BR Kap	188	0	0	188	188	188	188
IT - Gem.brede software / vervanging ICT	BR Kap	1.954	2.696	2.463	2.187	1.367	833	-165
Onderwijshuisvesting	BR Kap	2.685	3.252	3.859	2.078	1.984	2.654	4.340
Vastgoed	BR Kap	6.104	3.083	1.747	7.440	5.631	5.805	6.440
Weerstandvermogen	Alg	53.739	18.961	23.038	49.662	49.384	57.656	68.459
Totaal Financiën en Organisatie		68.749	30.317	34.227	64.840	61.634	69.515	80.970
Totaal - Generaal		102.045	33.119	40.884	94.279	92.698	99.862	109.765

Toelichting op de reserves

De doelstellingen van de reserves zijn toegelicht met behulp van zogenaamde mouse-overs op de [website](#). De mutaties van de verschillende reserves komen in hoofdstuk 3 en 6.4 aan de orde, bij de toelichting op het onderdeel "Wat mag het kosten?"

6.3. Staat van voorzieningen

Bedragen * 1000 Euro	Stand 31-12-2019	Bestedingen 2020	Stortingen 2020	Eindstand 2020	Eindstand 2021	Eindstand 2022	Eindstand 2023
Samenleving en bestuur							
Vrz. oud wethouders (pensioen)	4.929	300	520	5.149	5.369	5.589	5.809
Totaal Samenleving en bestuur	4.929	300	520	5.149	5.369	5.589	5.809
Duurzaam wonen, leven en werken							
Onderhoud havens	1.231	90	200	1.341	1.541	1.741	1.941
Voorz groot onderh kunstgrasvelden	231	18	75	288	272	256	241
Onderhoud parkeergarages	2.349	742	503	2.110	916	1.056	606
Voorz Grondwatermonitoring	623	0	0	623	623	623	623
Voorziening Afvalstoffen	2.903	1.150	0	1.753	1.500	0	0
Voorziening Riolering	-77	1.958	1.725	-309	532	-492	-520
Voorziening Gr onderhoud Riolering	20.938	0	7.500	28.438	34.015	41.933	49.648
Totaal Duurzaam wonen, leven en werken	28.200	3.959	10.003	34.244	39.399	45.117	52.539
Vitaal en Sociaal							
DCW productie bedrijf	10	0	0	10	10	10	10
Voorz DCW	400	0	0	400	400	400	400
Totaal Vitaal en Sociaal	410	0	0	410	410	410	410
Financien en organisatie							
Voorziening ADT	9.090	0	174	9.264	9.442	9.624	9.802
Voorziening RBT	4.801	0	151	4.952	5.105	5.261	5.415
Vrz. personeel	963	131	200	1.033	1.163	1.293	1.423
H&S vrz. onderhoud	1.135	964	303	473	-59	77	14
Voorziening Onderhoud VBE	4.814	5.108	3.856	3.562	3.393	2.586	1.328
Totaal Financien en organisatie	20.803	6.203	4.684	19.284	19.045	18.841	17.981
Totaal	54.341	10.462	15.207	59.087	64.223	69.957	76.739

Toelichting voorzieningen

De doelstellingen van de belangrijkste voorzieningen zijn toegelicht met behulp van zogenaamde mouse-overs op de [website](#).

6.4. Wat mag het kosten?

Onderstaande tabellen geven per programma inzicht in de verdeling van de baten en de lasten van de producten voor de jaren 2019 t/m 2023. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves spelen hierbij een belangrijke rol en zijn daarom ook opgenomen. Waar de baten en de lasten binnen één product niet aan elkaar gelijk zijn, ontstaat een resultaat. Dit resultaat kan positief of negatief zijn en komt, rekening houdend met reservemutaties op dit product, uiteindelijk ten gunste of ten laste van de algemene middelen van de gemeente Enschede.

Samenleving en bestuur

Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Publieksdienstverlening	4.681	4.853	4.916	4.641	4.314
Verkiezingen	554	0	285	285	285
College van B&W	2.219	2.184	2.196	2.196	2.196
Ondersteuning College van B&W en directie	3.941	4.380	4.296	4.296	4.296
Raad en commissies	2.479	2.343	2.240	2.240	2.240
Bezwaar en beroep	1.631	1.909	1.925	1.925	1.925
Klachtencommissariaat	276	285	288	288	288
Stadsdeelsgewijs werken	3.942	3.881	3.906	3.906	3.906
Regionale samenwerking	361	229	232	232	232
Openbare orde en veiligheid	20.480	20.635	20.539	17.146	17.016
Totaal Lasten	40.565	40.699	40.823	37.156	36.698
Publieksdienstverlening	2.231	1.986	2.276	2.002	1.675
Stadsdeelsgewijs werken	150	150	150	150	150
Openbare orde en veiligheid	6.626	6.171	6.071	2.886	2.886
Totaal Baten	9.007	8.307	8.497	5.038	4.711
Saldo van baten en lasten	31.558	32.393	32.326	32.118	31.988
Storting reserves	11	11	11	11	11
Onttrekking reserves	157	0	0	0	0
Resultaat	31.412	32.403	32.336	32.128	31.998

Toelichting

Publieksdienstverlening

Jaarlijks worden er nieuwe inschattingen gemaakt van de te verwachten omzet en de daarmee gemoeide kosten en zo ook voor de jaren 2020 - 2023. Vanaf 2019 is er sprake van een sterke daling in het aantal aanvragen van reisdocumenten o.a. door gewijzigde geldigheidsduur.

Zie voor nadere toelichting paragraaf lokale heffingen.

Verkiezingen

In 2019 heeft de gemeente Enschede drie verkiezingen (op twee verkiezingsmomenten) georganiseerd. Bij het volbrengen van de normale zittingstermijnen worden er in 2020 geen verkiezingen georganiseerd.

College van B&W

Als gevolg van een herstructurering van de budgetten vallen de lasten vanaf 2020 lager uit bij het product College van B&W.

Ondersteuning College van B&W en directie

De lasten van het product ondersteuning College van B&W en directie stijgen in 2020 t.o.v. 2019 met 439.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Een stijging van de lasten door toekenningen van diverse knelpunten uit het middelenkader o.a.
  - Een verhoging van het budget van 118.000 euro als gevolg van het toekennen van het knelpunt "structurele kosten lidmaatschappen en bedrijfsvoering"
  - Een verhoging van het budget van 100.000 euro als gevolg van het toekennen van het knelpunt "expertise fiscaliteit";
  - Een verhoging van het budget van 100.000 euro als gevolg van het toekennen van het knelpunt "Licentiekosten/applicatiekosten";
- Een verhoging van het budget van 30.000 euro bij het gewijzigde middelenkader als gevolg van het toekennen kostenstijging accountant;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

Raad en commissies

De lasten van het product ondersteuning Raad en commissies dalen in 2020 t.o.v. 2019 met 136.000 euro. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Het vervallen van de eenmalige intensivering van 210.000 euro voor het 'Enschede akkoord' (zie [Coalitieakkoord Enschede 2018-2022](#)) in 2019;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

Vanaf 2021 is er in het middelenkader een structurele besparing van de kosten op het budget raad en commissies van 125.000 euro opgenomen.

Bezwaar en beroep

De lasten van het product bezwaar en beroep stijgen in 2020 t.o.v. 2019 met 278.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Een verhoging van het budget van 240.000 euro als gevolg van het toekennen van het knelpunt "structurele kostenstijging van de proceskosten en benodigde personele capaciteitsuitbreiding" in de zomernota.
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

Klachtencommissariaat

Geen substantiële afwijkingen in baten en lasten ten opzichte van 2019, de stijging van de lasten betreft de loon- en prijscompensatie.

Stadsdeelsgewijs Werken

De lasten van het product Stadsdeelsgewijs werken dalen in 2020 t.o.v. 2019 met 61.000 euro. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Als gevolg van het amendement 'wijkbudgetten ook vanaf 2018 op peil houden', is de onderbesteding van 157.000 euro over 2018 aangewend voor de wijkbudgetten van 2019. Hierdoor vallen de lasten in 2019 157.000 euro hoger uit ten opzichte van 2020;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

Regionale Samenwerking

Als gevolg van een herstructurering van de budgetten voor de bijdrage aan de verbonden partij "Regio Twente" daalt het budget met 132.000 euro conform de vaste gestelde meerjarenbegroting.

Openbare orde en veiligheid

De lasten van het product Openbare orde en veiligheid stijgen in 2020 t.o.v. 2019 met 155.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Een verhoging van het budget van 590.000 euro in 2020 ten aanzien van de bijdrage aan de verbonden partij Veiligheidsregio Twente (VRT);
- Een verhoging van het budget van 150.000 euro in 2020 als gevolg van de fasering van de intensiveringsgelden 'Veiligheid en handhaving' en 'Verbindingsambtenaar veiligheid' voor deze coalitieperiode (zie [Coalitieakkoord Enschede 2018-2022](#));
- De gemeente Enschede is de beheerorganisatie voor het Riec, op basis van hun jaarplannen zijn de lasten met 455.000 euro gedaald in 2020. Daarentegen zijn hun baten ook gedaald met hetzelfde bedrag, het Riec is budget neutraal opgenomen in de begroting.
- Een verlaging van het budget van 100.000 euro in 2020 door het vervallen van het project Kameleon aanpak;
- Een verlaging van het budget van 50.000 euro in 2020 door het vervallen van de handhaving Big Data;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

De baten zijn in 2020 met 455.000 euro gedaald, welke gelijk staan aan de daling van de lasten van het Riec.

Reserves

In 2019 is ten behoeve van het product Stadsgegevens Werken 157.000 euro onttrokken aan de reserve 'Reserve wijkbudgetten', dit betreft de onderbesteding van 157.000 euro over 2018 aangewend voor de wijkbudgetten van 2019.

Duurzaam wonen, leven, werken

Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Cultuur, Evenementen en Citymarketing	19.658	19.868	19.695	19.695	19.695
Duurzaamheid	502	415	255	129	2
Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving	10.692	9.983	10.062	9.728	9.183
Stedelijke ontwikkeling	1.705	1.472	1.102	1.102	1.113
Grondbedrijf	49.209	20.821	11.022	11.698	7.779
Locatieontwikkeling	2.804	2.247	3.557	3.252	3.767
Parkeerbeheer	12.922	12.898	12.946	12.903	12.965
Begraafplaatsen	1.173	1.176	1.171	1.176	1.176
Verkeersinfrastructuur en beleid	9.807	7.018	4.490	4.718	4.737
Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	27.702	29.472	27.726	27.727	27.734
Riolering	18.013	20.600	16.939	19.710	19.667
Afvalstoffen	19.003	20.374	20.375	20.374	20.328
Dienstverlening aan ondernemers	1.210	1.056	916	666	630
Versterken economische structuur	4.644	5.571	4.687	4.152	3.776
Totaal Lasten	179.043	152.971	134.944	137.031	132.551
Cultuur, Evenementen en Citymarketing	102	98	18	18	18
Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving	5.646	4.506	4.528	4.527	4.527
Stedelijke ontwikkeling	93	93	93	93	93
Grondbedrijf	34.837	19.967	9.927	10.853	6.937
Parkeerbeheer	13.068	13.519	13.944	14.369	14.796
Begraafplaatsen	541	548	548	548	548
Verkeersinfrastructuur en beleid	3.921	0	350	100	100
Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	3.018	3.701	3.709	3.716	3.724
Riolering	18.013	20.600	16.939	19.710	19.667
Afvalstoffen	18.724	20.016	20.017	20.015	19.969
Dienstverlening aan ondernemers	36	36	36	36	0
Versterken economische structuur	223	366	0	0	0
Totaal Baten	98.223	83.449	70.109	73.986	70.378
Saldo van baten en lasten	80.820	69.522	64.835	63.045	62.173
Storting reserves	6.397	4.370	4.095	3.197	2.688
Onttrekking reserves	19.175	5.690	1.555	2.000	1.950
Resultaat	68.042	68.202	67.374	64.242	62.910

Toelichting

Cultuur, evenementen en citymarketing

De lasten zijn in 2020 210.000 euro hoger dan in 2019. Deze hogere lasten worden o.a. veroorzaakt door:

- 181.000 euro aan loon- en prijscompensatie

- 200.000 euro voor enkele incidentele evenementen, waaronder 75 jaar vrijheid en Munsterland Giro

Daar tegenover staan een aantal dalingen van de lasten, waaronder:

- incidentele subsidie van 150.000 euro voor Kaliber in 2019
- extra bezuiniging van 10.000 euro in 2020, conform zomernota 2017 en zomernota 2019
- enkele kleinere lastenverlagingen oplopend tot 11.000 euro

Duurzaamheid

De lasten zijn in 2020 87.000 euro lager dan in 2019. In 2019 was een onttrekking van 250.000 euro uit de reserve duurzaamheid begroot. 100.000 euro zoals beschreven in de zomernota 2019 en 150.000 euro zoals beschreven in de programmabegroting 2019-2022. Voor 2020 is een onttrekking van 160.000 euro uit de reserve duurzaamheid begroot voor het verhogen van het tempo van realisatie van de energietransitie. Het resterende verschil van 3.000 euro wordt veroorzaakt door toevoeging van prijscompensatie. Van de totale begroting van 415.000 euro is 250.000 euro gelabeld voor het fonds duurzame ontwikkeling zoals omschreven in het coalitieakkoord.

Ontwikkeling meerjarig

Voor 2021 is 250.000 euro beschikbaar gesteld voor het fonds duurzame ontwikkeling. Voor 2022 is dit bedrag 125.000 euro. Vanaf 2023 zijn geen middelen beschikbaar gesteld voor duurzaamheid.

Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving

Bestemmen

De stijging van de lasten van 260.000 euro wordt vooral veroorzaakt door:

- het overgehevelde budget voor het project omgevingswet van 2019 naar 2020 (zomernota 2019, + 0,3 miljoen euro). Dit project wordt onder het product Bestemmen verantwoord;
- wijzigingen in de formatie a.g.v. de reorganisatie binnen O&R (-69.000 euro);
- wijzigingen in de formatie a.g.v. de reorganisatie binnen O&R (+ 29.000 euro).

Onttrekking reserve 'nog uit te voeren werkzaamheden'

De onttrekking van de reserve wordt veroorzaakt door de overheveling van het budget voor het project omgevingswet van 2019 naar 2020 (zomernota 2019, +0,3 miljoen euro).

Vergunnen

De daling van de lasten met 787.000 euro wordt vooral veroorzaakt door:

- de prognose voor de kostendekkendheid leges 2020 (-0,8 miljoen euro).
- het toekennen van loon- en prijscompensatie (+151.000 euro).
- een bijdrage van de gemeente Enschede aan het Rijk voor de ontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (-156.000).

De daling in de baten met 639.000 euro wordt vooral veroorzaakt door:

- de prognose voor de kostendekkendheid leges 2020 (-0,8 miljoen euro);
- het toekennen van loon- en prijscompensatie (+143.000 euro).

Storting reserve 'exploitatieresultaat bouwvergunning'

De onttrekking voor groene leges uit de begroting 2018 wordt conform afspraak in 2020 teruggestort (+0,3 miljoen euro).

Handhaving Openbare Ruimte

De daling van de lasten van 0,4 miljoen euro wordt vooral veroorzaakt door:

- het vervallen van de incidentele intensivering voor handhaving (-0,2 miljoen euro). In het coalitieakkoord 2018 is dit gecompenseerd door een nieuwe intensivering (zie baten bij Handhaving Bouwen & Milieu);
- wijzigingen in de formatie a.g.v. de regorganisatie binnen O&R (-53.000 euro);
- het toekennen van loon- en prijscompensatie (+51.000 euro).

De daling in de baten wordt veroorzaakt door een technische boekhoudkundige wijziging (-0,2 miljoen euro). Dit heeft geen budgettaire gevolgen.

Handhaving Bouwen & Milieu

Het verschil in de lasten van + 0,3 miljoen euro wordt veroorzaakt door:

- wijzigingen in de formatie a.g.v. de regorganisatie binnen O&R (-126.000 euro);
- de toekende middelen uit de zomernota 2019 die voor de bijdrage aan de Omgevingsdienst Twente beschikbaar worden gesteld. De bijdrage wordt namelijk vanuit het product HB&M betaald (+ 0,4 miljoen euro);
- de toegekende intensivering vanuit het coalitieakkoord 2018 voor handhaving (+264.000 euro).
- een technische boekhoudkundige wijziging van een interne verrekening vergunnen (- 0,3 miljoen euro). Dit heeft geen budgettaire gevolgen;
- het toekennen van loon- en prijscompensatie (+81.000 euro);
- eenmalig budget in 2019 voor informatieplicht energiebesparing (- 21.000 euro).

Meerjarenbegroting

Vanaf 2022 wordt het lastenbudget voor de bijdrage aan de Omgevingsdienst Twente verlaagd (-0,3 miljoen euro).

Monumenten

Het verschil in lasten wordt vooral veroorzaakt, doordat de eenmalige bijdrage voor de kerkervisie in 2019 is beëindigd (-75.000 euro).

Stedelijke ontwikkeling

De lasten in 2020 zijn in totaal 233.000 euro lager ten opzichte van 2019.

- Door loon- en prijscompensatie wordt het budget verhoogd met 44.000 euro;
- De bij de [Zomernota 2016](#) beschikbaar gestelde middelen voor de implementatie van de omgevingswet liepen in 2019 af. In 2018 was hiervoor 300.000 euro beschikbaar gesteld en in 2019 600.000 euro. Bij de zomernota van 2019 is bepaald dat de 600K verdeeld wordt over 2019 en 2020. De invoeringsdatum van de omgevingswet is 1-1-2021;
- 28.000 euro hogere lasten als gevolg van herstructurering van budgetten in het kader van de AD Gefinancierde Organisatie.

Ontwikkelingen meerjarig:

Van 2018 tot en met 2020 wordt het lastenbudget met 227.000 verhoogd. De reden hiervoor

is dat in het middelenkader 2019-2022 de dekking van de opdrachtgevers als knelpunt is aangegeven.

Grondbedrijf

De lasten zijn in 2020 28,5 miljoen euro lager dan in 2019. Dit wordt voor 14,7 miljoen euro veroorzaakt doordat in 2020 minder kosten in grexprojecten worden verwacht dan in 2019. Dit betreffen vooral de projecten 't Vaneker, WC Stokhorst, De Laares, Roombeek, De Kop, Zuiderval en Hornbach. Voor 900.000 euro is de reden dat de bijdrage voor facilitaire overhead, die in het verleden gerelateerd was aan investeringen/mpg, overgeboekt is naar het Product interne dienstverlening. Daarnaast zorgt de uitvoering van Richting aan Ruimte in 2019 voor een lagere last van 12,9 miljoen euro in 2020 ten opzichte van 2019.

De baten zijn in 2020 14,5 miljoen euro lager dan in 2020. Dit wordt voor 21,9 miljoen euro veroorzaakt door een verwachte lagere mutatie op de boekwaarde van MPG projecten op de balans in 2020 ten opzichte van 2019. Daartegenover staat een hogere verwachte baten van 7,4 miljoen euro in 2020 als gevolg van meer verwachte opbrengsten in grexprojecten in 2020 dan in 2019. Dit wordt vooral veroorzaakt door de projecten De Kop, Zuiderval en Hornbach.

Ontwikkelingen meerjarig:

Vanaf 2021 nemen zowel de lasten als de baten iets af als gevolg van minder begrote projectactiviteiten in de grondexploitaties.

Locatieontwikkeling

De lasten zijn in 2020 557.000 euro lager dan in 2019.

Dat wordt veroorzaakt door:

- 375.000 euro lagere lasten doordat de bijdrage voor facilitaire overhead, die in het verleden gerelateerd was aan investeringen/mpg, overgeboekt is naar het Product interne dienstverlening.
- 351.000 euro lagere lasten voor plankosten AD Gefinancierde Organisatie.
- 169.000 euro hogere kapitaalslasten als gevolg van het activeren van investeringskosten van het project De Kop.

Ontwikkelingen meerjarig:

Vanaf 2021 wordt het lastenbudget met 1,5 miljoen euro verhoogd als gevolg van de Zomernota 2019. Dit bedrag is bestemd voor plankosten voor kerntaken en de initiatief- en definitiefase van stedelijke ontwikkelingsprojecten.

Vanaf 2022 wordt het lastenbudget voor de bijdrage aan de investeringen in het parkmanagement en de bovo-afdracht van het RBT met 502.000 euro verlaagd tot nihil. De begrote dekking uit de Algemene Reserve voor deze kosten eindigt ook in 2021. In de komende jaren zullen nieuwe afspraken gemaakt moeten worden op welke wijze we na 2021 financieel bij willen dragen aan het parkmanagement en de bovo-afdracht van het RBT en hoe die kosten te dekken.

Stortingen en onttrekkingen Reserves

In 2020 wordt 1,25 miljoen euro minder gestort in de reserves. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2019 eenmalig dit bedrag wordt gestort in de Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden inzake ADT.

Parkeerbeheer

Zie bijlage 6.8.

Verkeersinfrastructuur en beleid

De cijfers zijn gebaseerd op de lopende projecten waarvoor de gemeenteraad voor 2019 en

eerdere jaren middelen beschikbaar heeft gesteld op basis van de raadsvoorstellen aanvraag budget mobiliteitsprojecten en meerjarige doorkijk.

De toekenning van budget voor nieuwe projecten voor 2020 vindt plaats via separate raadsvoorstellen in de loop van het jaar, niet bij de Gemeentebegroting.

Het verschil in de lasten en baten tussen de begrotingsjaren 2019 en 2020 wordt veroorzaakt door extra middelen in 2020 voor onderzoek nachttreinen (7.000 euro) en impuls handhaving scooters (200.000 euro). Daarnaast zijn de te ontvangen subsidies in 2020 lager begroot ten opzichte van 2019.

Van 2019 tot en met 2022 wordt er op basis van het coalitieakkoord jaarlijks (gemiddeld) 500.000 euro toegevoegd aan de reserve mobiliteit.

Beheer en onderhoud openbare ruimte

Dit product is opgebouwd uit meerdere deelproducten. Hieronder per deelproduct de verschillen verklaring indien het verschil per deelproduct groter is dan 50.000 euro of 5%.

Stadsdeelbeheer

De lasten in 2020 zijn in totaal 936.000 euro hoger ten opzichte van 2019 door:

- 150.000 euro hogere lasten voor vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte. In 2018 was er in verband met bezuinigingen een incidentele verlaging van 300.000 euro en in 2019 150.000 euro;
- 150.000 euro hogere lasten door ophoging van het budget voor het Volkspark: Door teruglopende inkomsten van de kermissen ontstaat er een tekort op het beheer en onderhoud van het Volkspark. Een deel van de kosten voor beheer en onderhoud worden namelijk gedekt vanuit de inkomsten van de kermissen die in het Volkspark plaats vinden. Deze inkomsten van de kermissen lopen (ook landelijk) terug.
- 173.000 euro hogere lasten door areaaluitbreiding;
- 339.000 euro hogere lasten door loon- en prijscompensatie;
- 150.000 euro lagere lasten vanwege incidenteel budget in 2019 voor de aanpassingen en verwijdering van de hondentoiletten;
- 300.000 euro hogere lasten vanwege de bestrijding van de eikenprocessierups;
- 26.000 euro lagere lasten, doordat de bijdrage voor facilitaire overhead, die in het verleden gerelateerd waren aan investeringen overgeboekt zijn naar het Product interne dienstverlening.

Openbare verlichting

Het verschil in de lasten voor 2020 ten opzichte van 2019 van 197.000 euro wordt veroorzaakt door:

- 71.000 euro hogere kapitaallasten vanwege incidentele storting in de reserve in 2019;
- 75.000 euro hogere lasten voor areaaluitbreiding;
- 50.000 euro hogere lasten voor toename van de energiekosten bij de openbare verlichting. Dit door een stijging van de energietarieven;
- 9.000 euro hogere lasten voor prijs en looncompensatie;
- 8.000 euro lagere kapitaallasten omdat de omslag rente de afgelopen jaren is verlaagd.

Gedurende 2019 hebben we incidenteel 71.000 euro gestort in de reserve Kapitaallasten Openbare Verlichting.

Ontwikkeling meerjarenbegroting

Er is op basis van een inventarisatie van het verloop van reserve en van de

investeringsplanning van Openbare Verlichting een bedrag van 750.000 euro incidenteel als dekking voor de begroting van 2018 toegevoegd (ZN Dekkingsmaatregel VI). Dit bedrag wordt in 2021 'teruggestort' in de betreffende reserve Kapitaallasten Openbare Verlichting.

Beleid en uitvoering milieu bodem

Het verschil in de lasten voor 2020 ten opzichte van 2019 van 526.000 euro wordt veroorzaakt door:

- 300.000 euro hogere lasten door afloop van de incidentele bijdrage voor onkruidbestrijding;
- 250.000 euro hogere lasten vanwege incidentele storting in de reserve in 2019;
- 45.000 euro hogere lasten voor prijs en looncompensatie;
- 69.000 euro lagere lasten door eenmalige Suppletie-uitkering bommenregeling in 2019.

Gedurende 2019 is als gevolg van de vertraagde uitvoering van bodemsanering en bodemonderzoeken hiervoor geormerkte budget van 250.000 euro incidenteel gestort in de reserve "Nog uit te voeren werkzaamheden" zodat het budget beschikbaar blijft voor bodemsanering en bodemonderzoeken.

Ontwikkeling meerjarenbegroting

In 2021 en verder zijn de lasten lager (1,4 miljoen euro) omdat de middelen vanuit het bodemconvenant 2016-2020 (1,6 miljoen euro) eindigen in 2020. Daardoor is er vanaf 2021, tot nadere orde, ook geen bijdrage meer ter beschikking vanuit het bodemconvenant en aanpak spoedlocaties.

Beheer Wegen

Het verschil in de lasten voor 2020 ten opzichte van 2019 van 32.000 euro wordt veroorzaakt door:

- 167.000 euro hogere lasten voor areaaluitbreiding;
- 81.000 euro hogere lasten voor prijs en looncompensatie;
- 92.000 euro hogere kapitaallasten vanwege incidentele storting in de reserve in 2018;
- 150.000 euro lagere lasten door incidentele onttrekking in 2019 aan de reserve Herstel opgebroken bestrating ten behoeve van het herstellen van verzakkingen ten gevolge van de aanleg van kabels en leidingen;
- 170.000 lagere lasten door de bijdrage voor facilitaire overhead aan investeringen van wegen over te boeken naar het product overhead;
- 19.000 euro lagere rentelasten omdat de omslag rente verlaagd is in de afgelopen jaren;
- 58.000 euro hogere lasten omdat de Gemeentebegroting 2018 er voor gekozen is om de prijscompensatie van 1,2% voor 2018 en 2019 te gebruiken als dekkingmaatregel voor het middenkader.

Het verschil in de baten voor 2020 ten opzichte van 2019 van 675.000 euro komt door:

- 662.000 euro hogere baten door te onttrekken aan de reserve herstel opgebroken bestrating in 2019 en het als correctie op de baten te boeken in 2019. In 2018 zijn de opbrengsten voor het in rekening brengen van de degeneratiekosten aan En natuurlijk voor het herstel van de bestrating gestort in de reserve;
- 13.000 euro hogere baten door de prijscompensatie.

Gedurende 2019 waren er twee incidentele onttrekkingen ,van in totaal 882.000 euro, geweest ten laste van de reserve herstel opgebroken bestrating. Voor 150.000 euro ten behoeve van het herstellen van verzakkingen ten gevolge van de aanleg van kabels en leidingen.

Voor 662.000 euro omdat in 2018 de opbrengsten voor het in rekening brengen van de degeneratiekosten aan Ennatuurlijk voor het herstel van de bestrating gestort is in de reserve. In 2019 hebben we dit gecrediteerd.

Ontwikkeling meerjarenbegroting

Vanaf 2021 wordt er, vanuit de bezuinigingsopgave, 100.000 euro ingeleverd op het wegenonderhoud,. Door deze bezuiniging zullen scherpere keuzes gemaakt worden in het nieuwe wegenbeleidsplan dat eind 2019 aan de raad wordt voorgelegd. Dit vraagt nog meer prioriteren naar de strategische opgaven voor de stad en meer risico's accepteren (toename onveilige situaties, grotere kapitaalsvernietiging en grotere risico's op aansprakelijkheidsstellingen).

Havens

De lasten in 2020 zijn 18.000 euro lager ten opzichte van 2019 door:

- 2.000 euro hogere lasten voor loon- en prijscompensatie;
- 20.000 euro lager lagere lasten doordat de bijdrage voor facilitaire overhead, die in het verleden gerelateerd waren aan investeringen overgeboekt is naar het Product interne dienstverlening.

Gladheidsbestrijding.

Vershil tussen de begrotingsjaren 2020 en 2019 wordt veroorzaakt door de dekkingsmaatregel VIII uit de zomernota 2017 om voor de jaren 2018 en 2019 het lastenbudget te verlagen met 127.000 euro.

Riolering

De budgetten zijn gebaseerd op de actualisatie GRP 2019 van het. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van 2019 zijn dat er stortingen zijn gedaan in de voorzieningen en aanpassing in het investeringsplan waardoor de kapitaallasten lager zijn.

Daarnaast is, al vanaf 2017, door onder andere de lagere omslagrente, gestart met het opbouwen van de voorziening groot onderhoud waardoor een deel van de vervanging direct uit de voorziening betaald kan worden.

Afvalstoffen

In de vergadering van 18 april 2016 heeft de raad besloten om per 2017 over te gaan tot de invoering van tariefdifferentiatie. Op basis van de inzamelresultaten over 2018 en het 1e halfjaar 2019 is de begroting 2020 van het product afvalstoffen op een aantal punten gewijzigd.

Het verschil in de lasten tussen de begrotingsjaren 2019 en 2020 wordt m.n. veroorzaakt door:

- hogere lasten voor inzameling, transport en verwerking restafval 540.000 euro:
- hogere lasten grove afvalstromen 615.000 euro
- hogere lasten voor bijdrage aan het btw compensatiefonds 100.000 euro
- hogere lasten overige afvalstromen 42.000 euro
- hogere lasten dierplaagbestrijding 80.000 euro

Het verschil in de baten tussen de begrotingsjaren 2019 en 2020 wordt m.n. veroorzaakt door:

- hogere opbrengst afvalstoffenheffing 557.000 euro
- hogere opbrengst afvalstromen 737.000 euro

De afvalstoffenheffing is vanaf 2017 gesplitst in een vast deel en een variabel deel. Definitieve tarieven 2020 worden voor 1 januari 2020 door de raad vastgesteld.

Dienstverlening aan ondernemers

De lasten zijn in 2020 154.000 euro lager dan in 2019.

Dit wordt veroorzaakt door:

- 27.000 hogere lasten als gevolg van loon- en prijscompensatie;
- 181.000 euro lagere lasten welke deel uit maken van een structurele bezuiniging op het ondernemersloket van 250.000, deze is opgevoerd als dekkingsmaatregel voor het middenkader 2019-2022.

Ontwikkeling meerjarenbegroting

- Vanaf 2021 zijn de lasten structureel 10.000 hoger ten opzichte van 2020 als gevolg van loon- en prijscompensatie.
- Bij de Zomernota 2019 is een brede taakstelling op fysiek en economisch domein vastgesteld, hierdoor neemt het lastenbudget voor 2020 met 150.000 af, bovendien wordt het lastenbudget voor 2022 en 2023 met 400.000 verlaagd.

Versterken Economische Structuur

De lasten zijn in 2020 927.000 euro hoger dan in 2019.

Dit wordt veroorzaakt door:

- 250.000 euro hogere lasten voor Intensivering Economie.
- 366.000 euro hogere lasten voor Aerial Uptake (Drones).
- 327.000 euro hogere lasten inzake Regio Twente.
- 267.000 euro hogere lasten inzake apparaatskosten hetgeen slechts een verschuiving van budgetten is als gevolg van de ontvlechting van de afdeling Strategie en Beleid.
- 100.000 euro lagere lasten Technologie Base.
- 223.000 euro lagere lasten inzake Internationale School.
- 40.000 euro hogere lasten overige budgetten.

De baten zijn in 2020 143.000 euro hoger dan in 2019.

Dat wordt veroorzaakt door:

- 366.000 euro hogere baten voor Aerial Uptake (Drones) subsidie.
- 233.000 euro lagere baten inzake Internationale School subsidie.

Vitaal en sociaal

Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Sport en Gezondheid	15.412	15.338	15.383	15.033	14.465
Jeugdhulp	53.676	52.142	51.058	51.072	51.086
Onderwijs	13.567	14.582	14.519	14.588	6.927
Ondersteuning lokaal (WMO)	48.358	49.713	49.736	50.115	50.100
Ondersteuning centrumtaken (WMO)	67.982	69.464	70.023	70.221	70.222
Algemene bijstand levensonderhoud	101.049	102.809	102.427	101.527	101.527
Inkomensondersteuning	11.522	11.873	11.877	11.877	11.877
Schuldhelpverlening	2.835	2.926	2.966	2.966	2.966
Arbeidsmarktparticipatie	20.086	18.410	18.572	18.909	19.072
Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut	42.548	41.093	39.243	37.994	36.610
Algemene Maatschappelijke Voorzieningen	17.974	14.657	10.807	10.039	10.019
Ondersteuning wijkteams	11.865	11.973	12.171	12.171	12.171
Totaal Lasten	406.877	404.980	398.782	396.512	387.044
Sport en Gezondheid	92	132	121	104	93
Onderwijs	8.649	8.721	8.363	8.748	1.189
Ondersteuning lokaal (WMO)	1.869	1.871	1.871	1.871	1.871
Ondersteuning centrumtaken (WMO)	2.440	2.498	2.498	2.498	2.498
Algemene bijstand levensonderhoud	95.276	95.141	95.141	95.141	95.141
Inkomensondersteuning	500	500	500	500	500
Arbeidsmarktparticipatie	2.281	2.071	2.071	2.071	2.071
Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut	11.069	13.003	10.675	10.499	10.334
Algemene Maatschappelijke Voorzieningen	0	0	0	0	0
Totaal Baten	122.178	123.937	121.241	121.433	113.699
Saldo van baten en lasten	284.699	281.043	277.541	275.079	273.345
Storting reserves	3.973	1	1	1	1
Onttrekking reserves	8.929	1.319	317	316	291
Resultaat	279.743	279.725	277.225	274.764	273.055

Toelichting

Sport en gezondheid

Dit product bestaat uit de onderdelen Sport en Preventie GGZ/JGZ en hangt samen met de doelen 1.01 en 2.01 uit Vitaal & Sociaal

De lasten dalen in 2020 met circa 0,1 miljoen euro. Deze daling wordt veroorzaakt door:

- een ophoging van het budget voor loon- en prijsstijgingen met 0,4 miljoen euro;
- een ophoging van het budget ten behoeve van een verhoogde exploitatiebijdrage aan Sportaal van 0,3 miljoen euro;
- een ophoging van het budget vanwege de verplichte invoering van de Wet Verplichte GGZ per 1 januari 2020 met 0,2 miljoen euro. Dit is gemeld in de meicirculaire 2019. De wet vervangt de huidige Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen. Niet langer staat een gedwongen opname meer centraal, maar verplichte zorg die ook in de thuissituatie kan plaatsvinden;

- een verlaging van het budget met 0,2 miljoen euro omdat de lasten m.b.t. sport in 2019 incidenteel ten laste van de reserve Maatschappelijke functie sport zijn gebracht;
- een verlaging van het budget met 0,4 miljoen euro vanwege het aflopen van het incidentele intensiveringsbudget in 2019 ten behoeve van de Sportcampus op het Diekman terrein;
- een verlaging van het budget met 0,7 miljoen euro vanwege het aflopen van het incidentele intensiveringsbudget in 2019 ten behoeve van de MFA De Zweede in Boekelo;
- een verhoging van het budget met 0,3 miljoen euro als gevolg van een hogere bijdrage aan de Regio Twente voor de GGD.

In 2022 is budget 0,3 miljoen euro lager dan in 2021 omdat intensiveringsmiddelen in 2022 aflopen. Deze hebben betrekking op decentrale sportvoorzieningen (0,1 miljoen euro) en versneld clusteren sportvelden (0,2 miljoen euro).

In 2023 loopt het budget ruim 0,8 miljoen euro verder terug. Dit komt omdat het intensiveringsbudget sport (0,1 miljoen euro) in dat jaar afloopt en vanwege de taakstellende verlaging van de exploitatiebijdrage zwembaden (0,4 miljoen euro).

De baten nemen in 2020 met 40.000 euro toe. Dat komt met name door een dekkingsbijdrage van Menzis voor een beweegmakelaar.

Jeugdhulp

Dit product bestaat uit de onderdelen Consultatie & Diagnostiek, Ondersteuningsbehoeften Jeugdhulp, Wonen & Verblijf, Maatregelenhulp, Beschikbaarheidsvoorzieningen, Landelijk Transitie Arrangement, Onderwijs Jeugdhulp Arrangement en Vervoer maatschappelijke deelname. Het product hangt samen met de subdoelen 1.01, 1.02 en 1.04 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten dalen in 2020 met 1,5 miljoen euro en dit is een gevolg van:

- het wegvallen van de aanvullende incidentele rijksmiddelen voor Jeugdhulp in 2020 (2,4 miljoen euro). In 2019 zijn deze aanvullende middelen (4,8 miljoen euro) toegevoegd aan de begroting voor Jeugdhulp na aftrek van de, in de zomernota 2019 vastgestelde, intensivering (2,4 miljoen euro) voor o.a. sport en aanvulling transformatiereserve. In 2020 en verder zijn deze ontvangen rijksmiddelen toegevoegd aan de gemeentelijke algemene middelen;
- een daling van 2,9 miljoen door de oplopende effecten van de vastgestelde bezuinigingsmaatregelen (taakstellingen), o.a. inrichten algemene voorzieningen, scheiden wonen en zorg, sturen op verwijzers en beleidsaanpassingen jeugdhulp;
- een ophoging van het budget met 1,3 miljoen euro voor loon- en prijscompensatie en volumegroei;
- een ophoging van het budget met 1,0 miljoen euro voor effecten uit rijks-(mei- en september)circulaires voor o.a. de inzet op voogdij, gezinshuizen etc.;
- een ophoging van het budget met 1,4 miljoen euro door (oplopende) compensatie vanuit de algemene middelen uit eerdere begrotingen;
- een verhoging van het budget met 0,2 miljoen euro als gevolg van een hogere bijdrage aan de Regio Twente voor Veilig Thuis.

In 2021 en verder dalen de lasten met 1,1 miljoen euro als gevolg van de verder oplopende transformatie- en bezuinigingsdoelstellingen.

Onderwijs

Dit product bestaat uit de onderdelen Onderwijsachterstandenbeleid, Lokaal Educatieve

Agenda, Leerlingenvervoer, Leerplicht RMC, Voortijdig schoolverlaten (VSV) en Handhaving Kinderopvang. Het product hangt samen met de subdoelen 1.03, 1.06 en 1.07 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten nemen toe. De toename van per saldo 1,0 miljoen euro ontstaat door:

- vanaf 2020 vervalt de bijdrage (0,2 miljoen euro) aan de reserve vervangingsinvesteringen sport. Als gevolg van een niet toereikende reserve voor vervangingsinvesteringen is voor een periode van 5 jaar afgesproken om jaarlijks 192.000 euro bij te dragen vanuit het budget Sociaal Medische Indicatie (SMI);
- een ophoging van het budget kinderopvang met 0,5 miljoen euro als gevolg van het wegvallen van de incidentele taakstelling in 2020; een ophoging van het budget met 0,1 miljoen euro voor loon- en prijscompensatie;
- een ophoging vanuit rijkscirculaires voor het budget voor peuterarrangementen met 0,1 miljoen euro (meicirculaire 2018) en voor onderwijsachterstandenbeleid met 0,1 miljoen euro (meicirculaire 2019).

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- de beëindiging van de (tijdelijke) bijdrage VSV met ingang van 2021 (- 0,7 miljoen euro);
- een jaarlijkse verhoging van de middelen van het Onderwijs Achterstand Beleid (OAB) (+ 0,4 miljoen euro);
- een verhoging van de middelen voor toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang (septembercirculaire 2019).

De baten van het product Onderwijs nemen eveneens toe. De toename van per saldo 0,1 miljoen euro ontstaat door:

- een verhoging van de middelen van het OAB (+ 0,1 miljoen euro) vanuit de rijksmiddelen.

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- de beëindiging van de (tijdelijke) bijdrage VSV met ingang van 2021 (- 0,7 miljoen euro);
- een jaarlijkse verhoging van de middelen van het Onderwijs Achterstand Beleid (OAB) (+ 0,4 miljoen euro).

Ondersteuning lokaal (Wmo)

Dit product bestaat uit de onderdelen Consultatie & Diagnostiek, Ondersteuningsbehoefte, Wonen & Verblijf, Vervoer maatschappelijke deelname, CVV-vervoer, Ondersteuning huishouden en Hulpmiddelen & aanpassingen. Dit product hangt samen met de doelen 2.02 en 2.03 uit Vitaal & Sociaal.

De begrote lasten nemen in 2020 per saldo toe met 1,4 miljoen euro ten opzichte van 2019. Deze stijging is het gevolg van:

- een toekenning van loon- en prijscompensatie (+ 0,3 miljoen euro);
- ophoging van de middelen uit het Coalitieakkoord met 0,4 miljoen euro; dit betreft de compensatie voor de ophoging van de loonschalen huishoudelijke hulp;
- een daling van de lasten met 0,5 miljoen euro door oplopende taakstellingen Zomernota 2017. Het betreft de taakstelling voor 'Scheiden Wonen en zorg' en 'het realiseren algemene voorzieningen in plaats van maatwerkvoorzieningen';

- de verwerking van de effecten uit de diverse circulaire's waaronder de meicirculaire 2019. Het betreft met name compensatie voor volumegroei en prijsindexatie. Dit leidt per saldo tot een stijging van de lasten met 1,3 miljoen euro;
- een daling van de lasten met 0,1 miljoen euro ter dekking/inzet van voorliggende algemene voorzieningen.

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- de jaarlijkse toename van 0,4 miljoen euro in de jaren 2021 t/m 2022 als gevolg van de verdere kostentoeename voor ophoging van de loonschalen huishoudelijke hulp;
- de effecten van de verdere oplopende bezuinigingsmaatregelen vanaf 2021;
- de aanvullende taakstelling van [0,5 miljoen euro op ondersteuning huishouden](#).

Ondersteuning centrumtaken (Wmo)

Dit product bestaat uit de onderdelen Beschermd wonen, Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang en hangt samen met de doelen 1.04, 2.03 en 4.02 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten stijgen met 1,5 miljoen euro en bestaat uit de volgende mutaties:

- een ophoging van het budget met 0,6 miljoen euro voor loon- en prijscompensatie;
- een ophoging van het budget voor beschermd wonen met 0,1 miljoen euro als gevolg van het wegvallen van een uitname voor budget (in 2019) voor de Sociale Verzekerings Bank (SVB) ten behoeve van PGB;
- de verwerking van de effecten uit de diverse circulaire's waaronder de mei- en septembercirculaire 2019. Dit leidt per saldo tot een stijging van de lasten met 2,0 miljoen euro. Het gaat hierbij onder andere om een daling van de bijdragen voor de landelijke vreemdelingen voorziening en huiselijk geweld, extra middelen voor beschermd wonen vanuit de ambulantisering van de GGZ (reffect rijksakkoord GGZ-sector), extra opvangplekken voor slachtoffers mensenhandel (vrouwenopvang) en extra middelen voor veilig thuis en maatschappelijke opvang;
- het vervallen van het budget van 0,3 miljoen euro voor de bed, bad en broodregeling;
- een daling van de lasten met 0,4 miljoen euro voor subsidieverstrekking maatschappelijke opvang. In 2019 zijn diverse incidentele subsidies verstrekt vanuit de reserve maatschappelijke opvang. Voor 2020 zijn deze subsidies nog niet beschikbaar;
- een ophoging van het budget met 0,2 miljoen euro van vrouwenopvang voor het project Loverboyproblematiek. De middelen worden onttrokken aan de reserve hiervoor.
- een daling van het budget Beschermd Wonen met 0,4 miljoen euro als dekking/invulling van de taakstelling subsidies Sociaal Domein (Zomernota 2019)

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- oplopende extra middelen voor de ambulantisering van de GGZ;
- extra middelen (0,2 miljoen euro) vanaf 2021 voor Veilig Thuis;
- vanaf 2021 nemen de lasten verder toe met 0,1 miljoen euro. Dit is het gevolg van de verwerking van de loon- en prijscompensatie.

De baten van het product Ondersteuning centrumtaken nemen beperkt toe. De toename van per saldo 0,1 miljoen euro ontstaat door:

- een bijdrage vanuit de gemeente Almelo voor het project medische heroïne verstrekking. Hiervoor zijn landelijke middelen beschikbaar maar deze bijdrage is niet afdoende voor de lasten van dit project. Almelo draagt naar evenredigheid van het tekort bij.

Algemene bijstand levensonderhoud

Dit product bestaat uit de onderdelen Algemene bijstand levensonderhoud, Loonkostensubsidie en Besluit Bijstand voor Zelfstandigen en hangt samen met het subdoel 3.01 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten stijgen. De toename van per saldo + 1,7 miljoen euro ontstaat door:

- een stijging als gevolg van toekenning van het knelpunt vanuit Zomernota (1,8 miljoen euro). Dit knelpunt is veroorzaakt door een nadeel op het verdeelmodel BUIG;
- een verlaging als gevolg van de maatregelen uit de Zomernota (-0,15 miljoen euro): Daarin is voor 0,45 miljoen aan maatregelen voorgesteld. Een bedrag van 0,3 miljoen euro wordt ingevuld door een overheveling vanuit de Sociale Werkvoorziening (via het product Arbeidsmarktparticipatie) als gevolg van een voordeel op de loonkosten SW. Een bedrag van 0,15 miljoen wordt ingevuld door een verkleining van de caseload van de medewerkers bij Werk & Inkomen. Per saldo betekent dit een verlaging van 0,15 miljoen euro;
- een verhoging van de lasten als gevolg van toegekende loon-en prijscompensatie (+ 0,1 miljoen euro);
- voor de raming van de lasten van Algemene Bijstand levensonderhoud is uitgegaan van een prognose van het uitkeringsbestand van 6.059 uitkeringen per ultimo 2020 (ultimo 2019 6.120 uitkeringen). Het CPB verwacht voor 2020 een stijging van de werkloosheid. Desondanks denken we door een gerichte inzet op het bestand een daling van 1% te realiseren. Afgezet tegen het nader voorlopig budget 2019 laat de prognose van onze bijstandsuitgaven (na versoepeling van het sanctiebeleid) een voorlopig voordeel zien van 1,6 miljoen euro. Gelet op de onzekerheid van de ontwikkeling van het rijksbudget is in de begroting vooralsnog geen rekening gehouden met dit mogelijke voordeel van 1,6 miljoen euro.

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- een verlaging van de lasten in 2021 als gevolg van de effecten van de bijsturingmaatregelen uit de Zomernota (-0,4 miljoen euro). Vanaf 2022 gaan de begrote lasten als hierdoor verder omlaag (-0,9 miljoen euro).

De baten dalen met 0,1 miljoen euro als gevolg van de taakmutatie Bbz-levensvatbaarheidsonderzoeken (septembercirculaire 2019).

Inkomensondersteuning

Dit product bestaat uit de onderdelen Bijzondere inkomensvoorzieningen, Individuele bijzondere bijstand en uit middelen voor de collectieve ziektekostenverzekering. Dit product hangt samen met het doel 3.02 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten nemen toe met 0,3 miljoen euro. Deze toename ontstaat door:

- het toekennen van loon-en prijscompensatie (+ 0,3 miljoen euro);
- het wegvallen van middelen voor het Actieprogramma Meedoen en Thuisvoelen voor Bijzondere Bijstand (- 0,1 miljoen euro);
- bijdrage aan Individuele Inkomensvoorziening vanuit de rijksmiddelen voor Armoede & Schulden (+ 0,1 miljoen euro).

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- een daling van de lasten als gevolg van de beëindiging van de rijksmiddelen voor Armoede & Schulden van 0,1 miljoen euro.

Schuldhulpverlening

Dit product hangt samen met het doel 3.03 uit Vitaal & Sociaal.

Per saldo is sprake van een stijging van de lasten (+0,1 miljoen euro). Deze toename is het gevolg van:

- het toekennen van loon-en prijscompensatie (+ 0,1 miljoen euro).

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- wegvallende middelen als gevolg beëindiging van de rijksmiddelen voor Armoede & Schulden en de compensatie ter dekking van de caseloadverlaging bij de Stadsbank. Per saldo geen effect.

Arbeidsmarktparticipatie

Dit product hangt samen met het doel 4.01 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten van het product Arbeidsmarktparticipatie nemen af met ruim 1,6 miljoen euro. Deze afname ontstaat door:

- lager budget van 1,0 miljoen euro voor Perspectief op werk. In 2019 is incidenteel 1,0 miljoen euro ontvangenvoor Persectief op werk. Het gaat om een decentralisatie-uitkering voor regionale activiteiten (waaronder Werkplein Twente), waarbij Enschede de rol van centrumgemeente heeft;
- lager budget van 0,2 miljoen euro voor Meedoen en thuisblijven (statushouders). In 2019 is incidenteel 0,2 miljoen euro begroot het project voor meedoen thuis zijn (zie ook onttrekking reserves);
- budgetoverheveling van 0,3 miljoen euro naar het product Algemene bijstand en levensonderhoud. In de Zomernota 2019 is besloten om een verwacht voordeel binnen de SW (als gevolg van lagere SW-loonkosten) in te zetten voor een knelpunt binnen het product Algemene bijstand en levensonderhoud. Dit is gerealiseerd door de bijdrage vanuit Arbeidsmarktparticipatie aan de SW te verlagen met 0,3 miljoen euro;
- lagere ambtelijke personeelskosten van 0,1 miljoen euro door de invulling van een taakstelling bij de Zomernota 2018.

Meerjarig nemen de lasten van het product Arbeidsmarktparticipatie jaarlijks toe. Dit komt door de toename van de groep arbeidszoekenden met een lagere loonwaarde (voorheen wajong en nieuw beschut).

De baten van het product Arbeidsmarktparticipatie nemen af met 0,2 miljoen euro. Deze afname ontstaat door een incidentele bijdrage van de regio voor het samenwerkingsverband Werkplein Twente in 2019.

Sociale werkvoorziening en Nieuw beschut

Dit product bestaat uit de onderdelen SW Beschut werk, SW Detachering, SW Begeleid werken en Nieuw beschut en hangt samen met doel 4.01 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten van het product Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut nemen in 2020 af met 1,5 miljoen euro. Deze afname ontstaat door:

- lagere loonkosten van SW-medewerkers van 2,3 miljoen euro als gevolg van het krimpende personeelsbestand van de 'oude' SW (circa 65 fte);

- nieuw beschut groeit met circa 20 medewerkers. Voor de DCW betekent dit hogere uitvoeringskosten van 0,1 miljoen euro. Deze medewerkers zijn in dienst van de SWPE, waar ook de loonkosten worden verantwoord;
- hogere kosten van transitievergoedingen van 0,6 miljoen euro. Medewerkers die langer dan twee jaar ziek zijn, hebben volgens de huidige wetgeving recht op deze vergoeding. Werkgevers ontvangen hiervoor een compensatie van het rijk. Deze compensatie is verantwoord onder de baten;
- hogere ambtelijke loon- en uitvoeringskosten van 0,1 miljoen als gevolg van loon- en prijsstijgingen.

Vanaf 2021 is sprake van enerzijds een daling van de lasten door de blijvende afname van de SW-populatie en anderzijds een stijging vanwege de instroom van Nieuw beschut. De afname van de oude SW-populatie is groter dan de nieuwe instroom, waardoor de lasten per saldo verder afnemen.

De baten van het product Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut nemen in 2020 toe met ruim 1,9 miljoen euro:

- het Rijk compenseert met terugwerkende kracht de betaalde transitievergoedingen over 2015-2017. Voor Enschede gaat het incidenteel om 1,5 miljoen euro. Dit bedrag is reeds opgenomen in het middelenkader van de Gemeentebegroting 2019-2022;
- zoals bij de lasten al gemeld compenseert het Rijk daarnaast jaarlijks voor de betaalde transitievergoeding. Deze compensatie is lager dan de feitelijke vergoeding die medewerkers ontvangen, omdat het Rijk de berekening baseert op de (lagere) betaalde loonkosten en bedraagt voor 2020 naar verwachting 0,5 miljoen euro;
- de omzet neemt enerzijds af vanwege de krimp van de SW-populatie en neemt anderzijds toe als gevolg van de nieuwe instroom. Per saldo neemt de omzet af met 0,1 miljoen euro.

In 2020 is er incidenteel 2,0 miljoen aan transitievergoedingen van het Rijk opgenomen. Dit leidt in 2021 tot lagere baten. Daarnaast neemt de omzet jaarlijks per saldo circa 0,2 miljoen euro af omdat de uitstroom van de SW-populatie groter is dan de instroom van Nieuw Beschut.

Algemene Maatschappelijke Voorzieningen

Dit product bestaat uit de onderdelen Welzijn, Mantelzorg, Transformatie, Vrijwilligerswerk, Integratie, Jongerenwerk, Opvoedondersteuning, Speeltuinwerk en Overige voorliggende voorzieningen. Dit product hangt samen met de doelen 1.01, 1.02, 2.02 en 4.02 van Vitaal & Sociaal.

De lasten van het product Algemeen Maatschappelijke Voorzieningen dalen in 2020 t.o.v. 2019 met 3,3 miljoen euro. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties is het lastenbudget met circa 0,3 miljoen euro toegenomen;
- incidentele uitgaven ten behoeve van de Transformatieagenda (projecten zoals doorstroomwoningen, afwikkeling social impact bonds en vroegsignalering schulden) in 2019 leidt tot een daling van 1,8 miljoen euro;
- een ophoging van het budget met 1,0 miljoen euro voor projecten met als doel de transformatie te versnellen; het betreft onder andere de projecten: het anders organiseren van de toegang tot zorg en ondersteuning, collectieve arrangementen

voor dagbesteding en zware problematiek, Kansrijke start; De middelen worden onttrokken aan de reserve Sociaal Fonds;

- verwerking van de effecten van de meicirculaire 2019 leidt tot een daling van 1,4 miljoen euro; het betreft de incidentele bijdrage decentralisatie uitkering koplopergemeente voor cliëntondersteuning;
- een daling van de lasten met 1,0 miljoen euro als gevolg van de olopende taakstelling op subsidies (Zomernota 2017);
- verlaging intensiveringen van middelen uit het coalitieakkoord leidt een daling van de lasten met 0,8 miljoen euro (o.a. aanpak top 100 dure gezinnen, versterken samenwerking wijkteam en W&I);
- een bijstelling van het budget voor (subsidies) algemene voorzieningen met + 0,1 miljoen euro vanuit Ondersteuning Lokaal (Wmo);
- een toename van het lastenbudget door overheveling van budget van Beschermd Wonen (ten behoeve van de invulling van de taakstelling op subsidies (+0,4 miljoen euro)).

De 'opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- verlaging van de intensivering coalitieakkoord 1,6 miljoen euro in 2021;
- verlaging van de lasten met 2,1 miljoen in 2021 door wegvallen van begrote lasten voor transformatieprojecten (uit de reserve sociaal fonds);
- taakstellingen middelenkader coalitieakkoord 0,1 miljoen euro in 2021 (het gaat om herijking subsidies).

Ondersteuning wijkteams

Dit product bestaat uit de taken van de wijkteams, de werkbudgetten voor beleid en uitvoering, de regionale taken / bijdrage voor Jeugd en Gezin en hangt samen met de doelen 1.02, 1.04, 2.02, 2.04 en 4.02 uit Vitaal & Sociaal.

De lasten op het product 'Ondersteuning wijkteams' nemen in 2020 ten opzichte van 2019 toe met 0,1 miljoen euro. Het betreft de volgende mutaties:

- de toekenning van loon- en prijscompensatie, waardoor het lastenbudget met 47.000 euro toeneemt;
- de overheveling (verschuiving) van het centrale budget studiekosten van 38.000 euro (onder overhead) naar dit product;
- een verhoging van het budget met 26.000 euro als gevolg van een hogere bijdrage aan de Regio Twente voor OZJT.

Vanaf 2021 nemen de lasten verder toe met 0,2 miljoen euro. Dit is volledig het gevolg van de verwerking van de loon- en prijscompensatie.

RESERVES

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de verschillen die optreden tussen de begrotingsjaren in de mutatie van de reserves. Per saldo gaat het om een toename van 3,6 miljoen euro. Het saldo ontstaat door:

- Algemeen Maatschappelijke Voorzieningen (-0,3 miljoen euro)
Het saldo van de reserve Sociaal Fonds neemt toe als gevolg van een lagere onttrekking voor de transformatieprojecten in 2020 ten opzichte van 2019 (+0,8 miljoen euro) en door de toevoeging in 2019 van 1,2 miljoen euro ten behoeve van intensiveringsprojecten (verwijzing zomernota).

- **Ondersteuning centrumtaken (+3,8 miljoen euro)**
Het betreft de reserves Maatschappelijke Opvang, Vrouwenopvang en Beschermd Wonen.
De mutatie in de reserve Beschermd Wonen van +3,5 miljoen euro betreft de incidentele bijdrage in 2019 aan het middenkader. Bij de reserve Maatschappelijke opvang (+0,5 miljoen euro) gaat het om dekking van incidentele subsidies in 2019 en bij de de reserve Vrouwenopvang gaat het om de onttrekking voor het project "Loverboyproblematiek.
- **Onderwijs (+0,2 miljoen euro)**
Het betreft het stopzetten van de storting in de reserve sport voor SMI. Dit betrof een meerjarige bijdrage aan de vervangingsreserve ten behoeve van sportaccommodaties.
- **Sport en Gezondheid (-0,15 miljoen euro)**
In 2019 zijn incidentele bestedingen gedaan voor projecten (o.a. tegengaan versnippering in de sport en efficiëntere inzet sportaccommodaties). Hiervoor is de reserve in 2019 benut.
- **Arbeidsmarktparticipatie (+0,18 miljoen euro)**
Het gaat om eenmalige onttrokken middelen in 2019 ten behoeve van Meedoen en Thuisvoelen (statushouders).

Financiën en organisatie

Bedragen x 1.000 euro	Begroting 2019	Begroting 2020	Raming 2021	Raming 2022	Raming 2023
Sport- en wijkaccommodaties	122	119	119	119	119
Vastgoedbedrijf	16.327	17.180	16.630	16.481	16.188
Onderwijsvoorzieningen: onderwijshuisvesting	13.130	13.053	12.912	12.727	12.284
Regionale dienstverlening	10.153	10.171	10.143	10.134	9.334
Bedrijfsvoering	11.199	10.906	11.017	11.014	11.012
Gemeentearchief	350	496	348	348	348
Basisregistratie	1.415	1.555	1.328	1.328	1.328
Interne dienstverlening	46.418	49.244	48.464	47.153	47.369
Algemene inkomsten	322	4.014	8.795	14.487	21.594
Algemene belastingen	1.739	2.111	1.948	1.948	1.948
Rente & treasury	19.698	12.984	13.254	13.364	13.793
Totaal Lasten	120.871	121.834	124.959	129.104	135.316
Sport- en wijkaccommodaties	0	0	0	0	0
Vastgoedbedrijf	12.782	17.871	14.220	16.080	16.248
Onderwijsvoorzieningen: onderwijshuisvesting	1.284	1.344	1.344	1.344	1.123
Regionale dienstverlening	10.714	10.845	10.817	10.808	10.008
Bedrijfsvoering	2.930	2.879	2.883	2.880	2.877
Interne dienstverlening	9.367	7.475	6.987	6.994	6.978
Algemene inkomsten	5.895	5.295	5.295	5.295	5.295
Algemene uitkering	380.877	384.324	389.969	396.577	403.857
Algemene belastingen	50.172	52.095	52.399	52.445	52.445
Rente & treasury	16.805	14.898	14.167	14.086	13.894
Totaal Baten	490.825	497.025	498.080	506.508	512.725
Saldo van baten en lasten	-369.954	-375.191	-373.121	-377.404	-377.408
Storting reserves	24.146	28.737	24.055	25.087	25.245
Onttrekking reserves	33.388	33.875	27.869	18.816	15.799
Resultaat	-379.197	-380.329	-376.935	-371.133	-367.963

Toelichting

Sport- en wijkaccommodaties

Geen substantiële afwijkingen in baten en lasten ten opzichte van 2019.

Vastgoedbedrijf

Het Vastgoedbedrijf is een zogenoemd "gesloten systeem", dat betekent dat het saldo van de baten en de lasten over langere tijd neutraal moet zijn. Tussentijdse resultaten worden verrekend met de reserve vastgoed, die fungeert als vermogensbuffer. Hierdoor zullen de storting en onttrekking aan de reserve een wisselend beeld laten zien. In 2020 wordt er per saldo 1,3 miljoen euro gestort in de reserve Vastgoed. De lasten voor het vastgoedbedrijf stijgen door hogere apparaatskosten, OZB lasten en verzekeringen. De verkoopopbrengsten

nemen in 2020 naar verwachting incidenteel toe.

Onderwijsvoorzieningen: onderwijshuisvesting

De kosten voor onderwijshuisvesting bestaan voor het grootste gedeelte uit kapitaallasten. Ieder jaar worden de feitelijke kapitaallasten begroot en deels gedekt uit de exploitatie en deels uit een onttrekking aan de egalisatiereserve.

Regionale dienstverlening

Het product regionale dienstverlening omvat alle dienstverlening voor derden. Het gaat onder meer om diverse dienstverlening op het gebied van bedrijfsvoering voor de gemeente Losser, facilitaire dienstverlening voor huurders in de servicecentra en het Stadkantoor en IT dienstverlening voor o.a. Dimpact en het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT). Door deze dienstverlening kunnen we onze vaste kosten verdelen over een grotere omvang waardoor we de kosten voor de gemeentelijke organisatie (interne dienstverlening) zo laag mogelijk houden. De IT dienstverlening aan Dimpact is vanaf medio 2019 met 4 jaar verlengd. Met ingang van 2016 wordt vennootschapsbelasting afgedragen over de activiteiten die voor derden worden verricht en een positief saldo opleveren.

Bedrijfsvoering

Vanaf 2017 wordt de programma- en afdelingsoverhead verzameld binnen het programma Financiën en organisatie onder het product Bedrijfsvoering. Wettelijk is namelijk voorgeschreven dat vanaf 2017 alleen de kosten van het primaire proces in de programma's worden opgenomen.

Gemeentearchief

Voor het wegwerken van de archiefachterstanden is er in 2020 incidenteel geld beschikbaar gesteld van 150.000 euro. Vanaf 2021 is het reguliere budget weer beschikbaar.

Basisregistraties

De lasten van het product basisregistraties stijgen in 2020 t.o.v. 2019 met 140.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Om de implementatie van de nieuwe basisregistratie Personen te kunnen afronden zijn er projecten naar 2020 doorgeschoven. Hiervoor worden niet aangewende gelden in 2019 uit de reserve doorgeschoven naar 2020.
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties is het lastenbudget toegenomen.

Interne dienstverlening

Interne dienstverlening omvat alle gemeentelijke geconcentreerde taken voor bedrijfsvoering (onder meer IT, P&O, financiën, huisvesting, facilitaire diensten).

De stijging van de lasten met 2.826.000 euro wordt vooral veroorzaakt door de vastgestelde knelpunten bij de zomernota;

- Het voldoen aan de wet- en regelgeving waardoor de kosten structureel vanaf 2020 toenemen met 300.000 euro en incidenteel in 2020 met 150.000 euro;
- De structurele stijging van 510.000 euro voor de kosten voor licenties, waaronder Microsoft, Ibabs en licentiekosten voortvloeiend uit de wetgeving voor e-facturatie en ophoging van de kosten voor Dimpact voor aanvullende dienstverlening;
- Kosten voor informatiebeveiliging en beheer bedrijfskritische verbindingsoftware (Enterprise Server Bus (ESB)) voor processen met financiële stromen en koppelingen naar landelijke bouwstenen;

- Tijdelijke intensivering in capaciteit informatiearchitectuur en applicatiebeheer, waarvan incidenteel in 2020 625.000 euro aflopend naar 50.000 euro in 2023;
- Kosten voor duurzaam deelvervoer en openbaar vervoer structureel 75.000 euro en incidenteel in 2020 65.000 euro;
- Kosten voor de organisatieontwikkeling 300.000 euro;
- Financiële basis op orde in 2020 600.000 euro en structureel 150.000 euro;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

De daling van de baten met 1.892.000 wordt vooral veroorzaakt door;

- De bijdrage voor facilitaire overhead, die in het verleden gerelateerd waren aan investeringen zijn nu overgeboekt naar het product interne dienstverlening hierdoor dalen de baten.
- Het uitplaatsen van werkzaamheden naar het ODT leidt tot desintegratiekosten van bedrijfsvoering voor 170.000 euro structureel.
- Compensatie voor het vervallen van doorbelasting kosten bedrijfsvoering in verband met de verzelfstandiging van markten 85.000 euro structureel.

Algemene inkomsten

Via dit (administratieve) product worden de mutaties in het middenkader verwerkt, zoals toekomstige loon- en prijsstijgingen en spaarprogramma's ten behoeve van het weerstandsvermogen.

De mutatie tussen 2019 en 2020 is ten dele te verklaren uit het saldo dat nu op de stelpost loon- en prijscompensatie en staat en die voor de komende jaren nog niet is verdeeld.

Verder werken we vanaf 2020 met een begrotingspost onvoorzien om mogelijke fluctuaties van de Rijksbijdrage (onderbesteding) op te vangen.

Algemene uitkering

De uitkomsten van de septembercirculaire 2019 zijn verwerkt in het resultaat. Zie ook de nadere toelichting in het hoofdstuk over financieel middenkader.

Algemene belastingen

De lasten van het product algemene belastingen stijgen in 2020 t.o.v. 2019 met 372.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Stijging van 313.000 euro in 2020 door een toename van de kosten voor beroep en bezwaar (structureel 150.000 euro) en in 2020 incidentele uitgaven (163.000 euro) om registraties aan te passen aan gewijzigde wettelijke voorschriften;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensaties stijgen de lasten.

De baten zijn in 2020 met 1.923.000 euro gestegen, door areaal uitbreiding en als gevolg van indexering.

Rente & Treasury

Het resultaat van het product Rente & Treasury verbetert zich in 2020 t.o.v. 2019 met 4,8 miljoen. In 2019 is echter de afboeking van 5 miljoen euro in het kader van de herfinanciering FC Twente verwerkt. Als van deze afboeking wordt afgezien, is sprake van een verslechtering van het resultaat van 0,2 miljoen euro in 2020. Enerzijds dalen de rentelasten nog verder door de laagblijvende financieringsrente. Daarentegen dalen ook de rentebaten als gevolg van de lage omslagrente.

Voor verdere informatie verwijst ik u naar hoofdstuk 4.4 Paragraaf financiering.

Reserves

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de verschillen die optreden tussen de begrotingsjaren in de mutatie van de verschillende reserves:

- Flankerend beleid (-0,9 miljoen euro).
De storting aan de reserve Flankerend beleid is in 2020 920.000 euro lager dan in 2019. De dotatie van middelen aan de de reserve flankerend beleid is niet structureel.
- ICT gemeentebrede software, vervanging IT hardware en werkplekmiddelen (+0,242 miljoen euro). Aan de vervangingsreserve IT is incidenteel 510.000 euro toegevoegd in 2020, vanuit het budget dat in het middelenkader beschikbaar is gesteld voor inzet personeel applicatiebeheer. In de periode 2021 tot en met 2023 zal dit bedrag worden onttrokken aan de reserve en worden besteed aan de inzet van personeel voor applicatiebeheer waarmee een evenwichtige inzet van personeel voor dit onderdeel wordt gerealiseerd. Structureel is 267.450 euro voor licentiekosten overgeheveld naar de exploitatie. De verlaging van de dotatie aan de reserve betreft kosten voor licenties die vanwege het structurele karakter van de uitgaven vanaf 2020 in de exploitatie worden geboekt en niet meer ten laste van de reserves.

De mutatie op onttrekkingen aan de reserves t.o.v. 2019 betreffen:

- Flankerend beleid (-1,6 miljoen euro)
De onttrekking van middelen aan de reserve Flankerend beleid is in 2020 1,608 miljoen euro lager dan in 2019. De oorzaak van de lagere onttrekking zijn de middelen die in 2019 incidenteel beschikbaar zijn gesteld voor projecten in het kader van IIP, financiën basis op orde en het project I-burgerzaken.
- Werkplekinrichting (+0,16 miljoen euro)
Met name in verband met de vervanging van de bureaus zal de onttrekking in 2020 169.000 euro hoger zijn in 2019.
- Leegstand (+67.000 euro); In verband met het vertrek van een huurder uit het werkplein zal er meer worden onttrokken uit de reserve leegstand.
- ICT gemeentebrede software, vervanging IT hardware en werkplekmiddelen (+0,23 miljoen euro). In verband met de vervanging van het netwerk in 2019 zal 230.000 euro meer worden onttrokken aan de vervangingsreserve in 2020.

Voor de mutaties op de algemene reserve zie paragraaf Weerstandsvermogen.

Reserve Vastgoed

De reserve vastgoed is bedoeld als buffer om vermogensrisico's op te vangen. De afwijkingen in de stortingen en onttrekkingen die jaarlijks fluctueren worden verklaard door verloop in de vastgoedportefeuille en jaarlijks exploitatieresultaten per vastgoedobject.

Reserve Onderwijshuisvesting

De reserve onderwijshuisvesting is bedoeld om schommelingen in de kapitaallasten op te vangen. Indien de kapitaallasten lager dan wel hoger zijn dan het daarvoor beschikbare budget wordt gedoteerd dan wel onttrokken aan deze egalisatiereserve.

6.5. Staat van vervangingsinvesteringen

Met deze begroting wordt de raad gevraagd in te stemmen met onderstaande vervangingsinvesteringen voor de jaarschijf 2020. Voor deze investeringen is dekking beschikbaar in de kapitaallastenbudgetten van de programma's. Een meerjarig overzicht van alle investeringen is opgenomen in hoofdstuk 5.3 (onderdeel Investerings).

Programma	Omschrijving	Kredietbedrag (in euro's)
Duurzaam wonen, leven en werken	Openbare Verlichting	641.000
	Beheer wegen	2.575.000
	Riolering	12.761.000
	Investerings Stadsdeelbeheer groen	1.000.000
	Parkeerbedrijf	300.000
Vitaal en sociaal	Sociale werkvoorziening en Nieuw Beschut werken	300.000
Financiën en organisatie	VBE: raamkrediet	550.000
	VBE: wettelijke en duurzame investeringen	450.000
	H&S: raamkrediet	100.000
	H&S: werkplekinrichting	843.000
	IT-bedrijf: Investerings met 0-jaars afschrijving	326.000
	IT-bedrijf: Investerings met 3-jaars afschrijving	2.149.000
	IT-bedrijf: Investerings met 5-jaars afschrijving	794.000
	Onderwijshuisvesting	400.000
	Totaal	

6.6. Ruimtelijke projecten

Bij de behandeling van de raadsenquête "Grip op grond" in 2012 is gevraagd om een integraal overzicht op te stellen van de financiële positie van risico's van ruimtelijke projecten van binnen en buiten het grondbedrijf. Dit zijn MPG-, MSI-, mobiliteits- en vastgoedprojecten. Met het opnemen van onderstaande bijlage (bij zowel de gemeentebegroting als bij de jaarrekening) geven we invulling aan het verzoek van de raad.

MPG-projecten

Zie de [gemeenterekening 2018](#) en het [MPG 2019](#) voor de meest actuele weergave van de MPG-projecten.

Vanaf eind 2018 hebben de raadsleden twee keer per jaar een digitale projectenrapportage over de grondexploitatieprojecten tot hun beschikking. Deze projectenrapportage "Projectview" is sterk visueel met behulp van een dashboard.

MSI projecten

De vanuit het verleden opgestarte MSI projecten zijn eind 2018 afgerond:

- Het Actieprogramma Binnenstad gaat in de toekomst in een andere vorm verder, met een andere financiering, een andere subsidieverordening en onder een andere naam. Daarover zal in 2019 besluitvorming plaatsvinden.
- De Verbindingszone Stadscampus-Binnenstad maakt sinds 2018 onderdeel uit van het krediet van Kop Boulevard.

Mobiliteitsprojecten

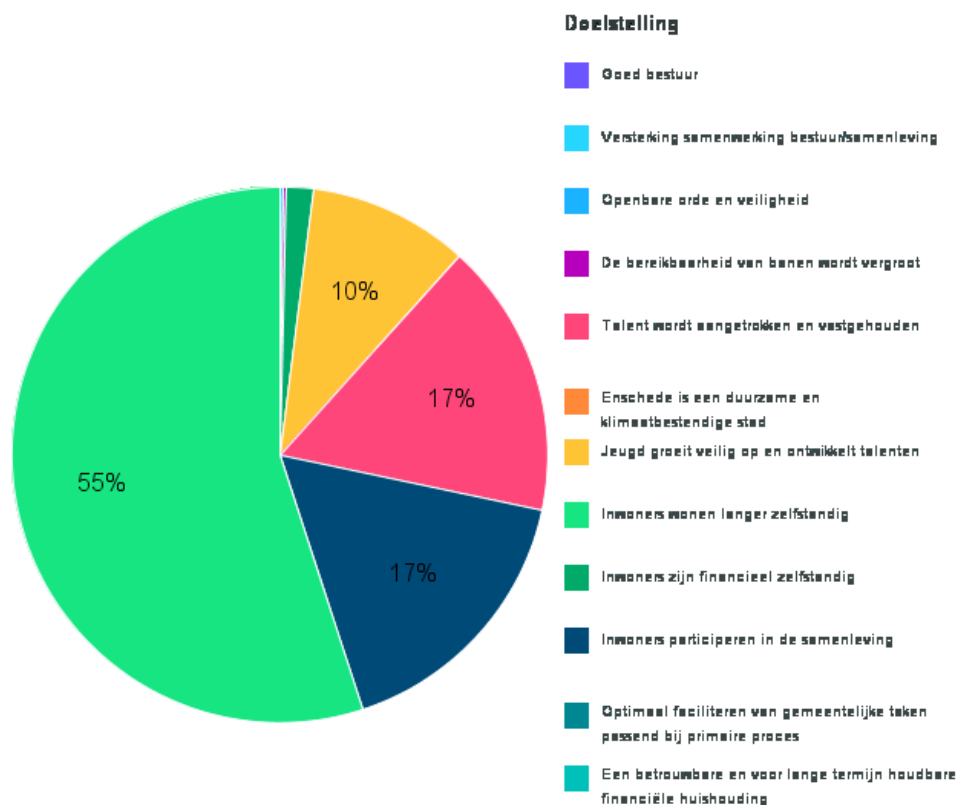
In de [gemeenterekening 2018](#) is gerapporteerd over de mobiliteitsprojecten. Een geactualiseerd beeld is opgenomen in onderstaande tabel.

Investeringsprojecten (x 1.000 euro)	Totaal Krediet / begroot	Gereali- seerde kosten	Gerealiseer de opbreng- sten	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbreng- sten	Eindresul- taat (nominaal)	risico (bedrag o.b.v. risico analyse)*
Mobiliteit							
Fiets	3.346	3.242	3.142	104	204	0	
Fietsenstalling Station NZ	1.212	1.229	1.269	41	0	0	
Euregio fietspad	2.500	1.727	532	773	1.968	0	
Subtotaal fiets	7.058	6.198	4.944	917	2.171	0	
Studies	49	31	31	18	18	0	
Openbaar Vervoer	35	5	0	30	35	0	
Vereffeningreserve	563	222	222	341	341	0	
Verkeersprojecten overig	1.841	1.569	1.614	272	226	0	
Verkeersveiligheid	100	51	51	49	49	0	
Mobiliteitsplan jaarschijf 2015	3.968	3.385	2.172	583	1.796	0	
Mobiliteitsplan jaarschijf 2017	400	209	116	191	284	0	
Mobiliteitsplan jaarschijf 2018	11.528	1.629	1.170	9.898	10.357	0	
Mobiliteitsplan jaarschijf 2019	6.240	1.188	97	5.052	6.143	0	
Coberco/raiffeisenstraat	1.606	372	85	1.234	1.521	0	
Herinrichting Gronausestraat	400	0	0	400	400	0	
Mobiliteitsvisie 2019- 2023	1.333	39	296	1.294	1.037	0	
Totaal mobiliteit	35.119	14.896	10.799	20.279	24.377	0	

* De risico's bij mobiliteitsprojecten worden per project door de projectleider gemonitord. Dit geldt vooral voor de grotere projecten (> 100.000 euro per project). De overige projecten worden in totaliteit beoordeeld. De risico's zijn beperkt door strikte sturing op kosten en opbrengsten. Indien sprake is van afwijkende kosten/opbrengsten (ten opzichte van het door de raad gevoteerde krediet, dan wordt dit verrekend met een vereffeningrekening conform de afspraken in het raadsbesluit 2006.

6.7. Subsidies

Onderstaand een inzicht in het totale subsidiebudget dat beschikbaar is en de verdeling daarvan naar de doelen van stad. Opgemerkt wordt dat verstrekte subsidies in gevallen bijdragen aan meerdere doelen, maar om wille van het voorkomen van dubbeltelling in deze weergave enkel zijn meegenomen bij het doel waar de subsidie hoofdzakelijk toe bijdraagt.

Bedragen in 1.000 euro's

Doelstelling	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2020 Percentage
Programma: Samenleving en bestuur	161	163	0%
Versterking samenwerking bestuur/samenleving	161	163	0%
Programma: Duurzaam wonen, leven en werken	18.546	18.763	17%
De bereikbaarheid van banen wordt vergroot	186	186	0%
Talent wordt aangetrokken en vastgehouden	18.359	18.576	17%
Programma: Vitaal en sociaal	96.307	92.947	83%
Jeugd groeit veilig op en ontwikkelt talenten	16.171	10.836	10%
Inwoners wonen langer zelfstandig	59.863	61.669	55%
Inwoners zijn financieel zelfstandig	1.863	1.870	2%
Inwoners participeren in de samenleving	18.410	18.572	17%

Doelstelling	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2020 Percentage
Programma: Financiën en organisatie	280	100	0%
Optimaal faciliteren van gemeentelijke taken passend bij primaire proces	100	100	0%
Een betrouwbare en voor lange termijn houdbare financiële huishouding	180		
Totaal	115.294	111.972	100%

Een subsidie kan alleen worden verstrekt als er een juridische grondslag voor is. De meeste subsidies worden verstrekt op grond van een bijzondere subsidieverordening. De algemene wet bestuursrecht staat ook toe dat een subsidie wordt verstrekt op grond van de begroting. Daarvoor moet de (beoogde) subsidieontvanger met naam en het maximaal beschikbare subsidiebedrag in de begroting zijn opgenomen (Awb, artikel 4:23, lid 3 sub c). Vandaar dat hieronder een specifieke subsidiestaat op het niveau van subsidieontvangers is opgenomen. De subsidiepartijen die zijn genoemd hebben niet automatisch recht op dit bedrag want er moet eerst nog worden voldaan aan andere subsidie eisen, zoals het indienen van een aanvraag met begroting en activiteitenplan. In de subsidiestaat is te zien dat ten tijde van de begroting een aanzienlijk deel van de beschikbaar zijnde subsidiebudgetten nog niet is gelinkt aan individuele ontvangers maar nog op verzamelsubsidies staan. Dat maakt ook dat op het niveau van individuele subsidieontvangers niet altijd een goed vergelijk tussen 2019 en 2020 mogelijk is. Voor 2019 heeft inmiddels verlening vanuit de verzamelsubsidies plaatsgevonden, maar voor 2020 is dat nog niet gebeurd. Vergelijk over meerdere jaren op het niveau van individuele instellingen is pas echt mogelijk als voor al deze jaren de definitieve toekenning is afgerond.

Bedragen in 1.000 euro's

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
S&B: Doel - Versterking samenwerking bestuur/samenleving		161	163
Stadsdeelsgewijs werken	Kinderboerderij Noord	97	98
	Erve 't Wooldrik	64	64
Totaal product: Stadsdeelsgewijs werken		161	163
Totaal programma: Samenleving en bestuur		161	163
DWLW: Doel - De bereikbaarheid van banen wordt vergroot		186	186
Dienstverlening aan ondernemers	Stichting Ondernemersfonds	150	150
	BIZ Euregio I	36	36
Totaal product: Dienstverlening aan ondernemers		186	186
DWLW: Doel - Talent wordt aangetrokken en vastgehouden		18.359	18.576
Stedelijke ontwikkeling	Architectuurcentrum Twente	37	37
	Stichting Stawel	50	50
Totaal product: Stedelijke ontwikkeling		87	87

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
Cultuur, Evenementen en Citymarketing	Verzamel-subsidie: Verordening 2014 Cultuur		163
	Verzamel-subsidie: Verordening: Beeldende kunst & vormg	52	
	Verzamel-subsidie: Verordening: Enschede studentenstad	43	30
	Verzamel-subsidie: Verordening: Evenementen (programma)	600	740
	Verzamel-subsidie: Verordening: Profculturele culturele	52	
	Verzamel-subsidie: Verordening: Amateurkunst	46	
	AKI ArtEZ Academie voor Art & Design	26	26
	Concordia Kunst & Cultuur	998	1.004
	Enschedese Carnavalsraad	4	4
	Enschedese Dansvereniging, st (SED)	14	14
	EZB Enschedese Zangersbond	71	71
	FEDS Enschedese Drum- en Showbands	49	49
	FEM Enschedese Muziekvereniging	100	100
	Fotogalerie Objektief	16	16
	Jazz, stichting	22	22
	Koninginnedag Lonneker	1	1
	Kaliber Kunstenschool	1.940	1.800
	Openbare Bibliotheek Enschede	2.774	2.791
	Oranjecomite Boekelo	1	1
	Orkest van het Oosten	77	78
	Prinses Christina Concours	8	8
	Sint Nicolaas Comité	6	6
	Sonnevanck, Jeugdtheater	37	37
	Twentse Schouwburg nv	6.372	6.446
	Villa de Bank	43	44
	Volksfeest Glanerbrug	1	1
	Literaire Manifestaties Enschede	13	10
	Planet Art, Stichting	21	21
	Kunstbende Overijssel	2	2
	Museumfabriek	1.528	1.528
	Stichting Piano Competition	7	7
	St. Herdenking gevallen ZO Azie 41	3	3
	Tetem	302	305
Artist in Residence	31	31	
Lonneker Kunstroute	4	4	
Step Enschede promotie	1.492	1.492	
Cultuurcoach	71	71	
Oranjevereniging	2	2	
Jeugdorkest Nederland	5	5	

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
	Popronde Nederland / St Popwaarts	7	7
	Valerius Ensemble	10	10
	Rijks Museum Twente	72	72
	Stichting Kunst Non Stop	10	10
	Poppodium Twente	1.226	1.254
	Amateurkunst: Toneelverenig	7	7
	Amateurkunst:Orkesten	15	15
	Amateurkunst: Operetteverenig	14	14
	Amateurkunst: Open dag	12	12
	Stichting 6Sprong	32	32
	Stichting Minkmaatateliers	11	21
	Stichting De Kunsthaven	19	38
	4 en 5 mei Enschede		60
Totaal product: Cultuur, Evenementen en Citymarketing		18.272	18.489
Totaal programma: Duurzaam wonen, leven en werken		18.546	18.763
V&S: Doel - Jeugd groeit veilig op en ontwikkelt talenten		16.171	10.836
Jeugdhulp	Verzamel-subsidie: Subsidie OJA	204	
	Jarabee	1.739	
	Stichting Internetzo Zorg	3.343	
Totaal product: Jeugdhulp		5.286	
Sport en Gezondheid	Verzamel-subsidie: MFA de Zweede Boekelo	690	
	Verzamel-subsidie: Sport-algemeen:subs. sportvereniging	819	819
	GGD Twente	14	15
	Tactus Verslavingszorg	134	138
	Mediant	175	181
	Ixta Noa	26	26
Totaal product: Sport en Gezondheid		1.858	1.179
Onderwijs	Verzamel-subsidie: OCW Integr uitk combinatiefuncties	359	662
	Verzamel-subsidie: Onderwijsachterstandenbeleid	1.224	6.788
	Verzamel-subsidie: Peuterspeelzaalwerk algemeen		1.102
	Concordia Kunst & Cultuur	10	
	Stichting Consent	260	
	Gemeente Almelo	559	559
	Gemeente Haaksbergen	61	61

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
	Gemeente Hengelo	287	287
	Gemeente Losser	46	46
	Gemeente Oldenzaal	153	153
	KOE Katholiek Onderwijs Enschede st	446	
	Vereniging Christelijk Onderwijs	132	
	Orkest van het Oosten	19	
	SKE Kinderopvang	2.227	
	Sonnevanck, Jeugdtheater	14	
	Twentse Schouwburg nv	13	
	Rijksmuseum Twenthe	8	
	Museumfabriek	12	
	Kinderdagverblijf Hebbes	878	
	Kinderdomein Enschede B.V.	1.010	
	Sportaal	185	
	Columbus Junior B.V.	1.032	
	Simonscholen / Al Ummah	48	
	Avanti Comb.Traj.	20	
	V.V. Rigtersbleek Comb.Traj.	20	
Totaal product: Onderwijs		9.026	9.657
V&S: Doel - Inwoners wonen langer zelfstandig		59.863	61.669
Ondersteuning centrumtaken (WMO)	Verzamel-subsidie: BW extramurale verzilvering subsidie		100
	Verzamel-subsidie: BW PGB houders wonen		1.500
	Verzamel-subsidie: BW regelen toegang		1.700
	Verzamel-subsidie: BW Sectorvreemden subsidie		3.500
	Verzamel-subsidie: BW ZIN wonen subsidie		35.000
	Verzamel-subsidie: MO ambulante bevel. alg. was 6501051		18
	Verzamel-subsidie: MO dagbesteding algemeen was 6501072	49	1.837
	Verzamel-subsidie: MO inloopvoorziening alg.was 6501067		2.244
	Verzamel-subsidie: MO opvangvoorzieningen was6501062		4.435
	Verzamel-subsidie: MO preventie algemeen was 6501043		361
	Verzamel-subsidie: MO verhoging middelen AWBZ	-62	669
	Verzamel-subsidie: MO zorg (toeleiding) alg.was 6501054		1.634
	Verzamel-subsidie: Sociaal Domein WMO Beschermd wonen	4.222	2.508

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
	Verzamel-subsidie: VO verhoging middelen AWBZ		183
	Verzamel-subsidie: VO/HG activering algem.was 6501207		79
	Verzamel-subsidie: VO/HG ambulante beg.alg. was 6501189		114
	Verzamel-subsidie: VO/HG preventie algemeen was 6501184		577
	Verzamel-subsidie: VO/HG vrouwenopvang alg. was 6501204	1.261	3.691
	Verzamel-subsidie: VO/HG zorg(toeleid.) alg was 6501196		786
	Gemeente Hengelo	5	
	GGD Twente	221	
	Stichting Humanitas Onder Dak Twente	5.712	149
	Jarabee	293	
	Stg Leger des Heils Welz en Gezondh	9.105	353
	Tactus Verslavingszorg	9.659	230
	Vluchtelingenwerk Enschede, st.	100	
	Kadera aanpak huiselijk geweld	2.862	
	Mediant	91	
	Stichting Surplus	688	
	CoMensHa	70	
	Zorggroep Manna	63	
	RIBW Groep Overijssel	13.434	
	Reclassering Nederland, Regio Oost	180	
	Carint Reggeland Groep	771	
	Livio	465	
	Zorgcentrum De Posten	210	
	Vereniging WoON	41	
	Aveleijn	1.359	
	Stichting JP van den Bent	1.443	
	St Zorggroep In 't Zadel	42	
	Stichting Zeker Zorg	1.159	
	Stg Woonbegeleiding Jong Volwassenen	1.299	
	Stichting Zekere Basis	1.396	
	Step Up Now Jongerenbegeleiding	72	
	Stichting All-Care Twente	365	
	Stichting Alruna	803	
	TriviumMeulenbeltZorg	137	
	Zorggroep Sint Maarten	60	
	AriensZorgpalet	108	

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
	InteraktContour	116	
	Estinea	269	
	Maatschappelijk Werk Noord West Twen	68	
	ZorgPlus B.V.	40	
	Stichting Jados	432	
	Wijkkracht	213	
	Stichting Actolei	466	
	Boerderij Campus	108	
	Stichting Skoel	19	
	Het Maathuis	37	
	Stichting Stap 1	47	
	Regio Twente	195	
	Stichting Saron Zorgverlening	170	
Totaal product: Ondersteuning centrumtaken (WMO)		59.863	61.669
V&S: Doel - Inwoners zijn financieel zelfstandig		1.863	1.870
Inkomensondersteuning	Verzamel-subsidie: Armoedebestrijding (o.a. Kinderen)	89	107
	Stichting Fonds Bijzondere Noden	130	130
	Stichting Van Harte	29	29
	Stichting Leergeld Enschede	1.256	1.256
	Stichting Present Enschede	31	31
	Stichting Voedselbank Enschede	43	43
	Stg Weekendschool Toppers op Zondag	36	36
	Stichting Kledingbank Enschede	77	77
Totaal product: Inkomensondersteuning		1.691	1.709
Schuldhelpverlening	Verzamel-subsidie: Voorl.training finan.vaardigh jong	11	
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	161	161
Totaal product: Schuldhelpverlening		173	161
V&S: Doel - Inwoners participeren in de samenleving		18.410	18.572
Arbeidsmarktparticipatie	Stichting Alifa	67	67
	M-Pact	64	64
Totaal product: Arbeidsmarktparticipatie		131	131
Algemene Maatschappelijke Voorzieningen	Verzamel-subsidie: Flexibel budget burgerkracht	10	10
	Verzamel-subsidie: Plaatselijke ouderenorg. was 6500252	16	22

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; begeleid participatie		666
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; dagbesteding	277	1.345
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; onderste mantelzorgers	100	
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; ondersteun huishouden		18
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; regel dagelijkse zaken	6	230
	Verzamel-subsidie: Vrijwilligers jeugdwer was 6500268	33	33
	Art. 1 Overijssel	50	50
	IVN Ver natuur en milieueducatie	2	2
	KBO Enschede, Kath. Bond v. Ouderen	4	3
	LOGE Lokaal Overleg Gehandicape E'de	3	3
	NIVON Enschede	4	4
	PCOB Protestants Christ. Ouder. Bond	3	3
	Stichting SES Activiteiten	637	637
	Stichting Intercultureel Vrouwencent	50	50
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	1.085	1.085
	Tactus Verslavingszorg	263	271
	Vluchtelingenwerk Enschede, st.	80	80
	HALT Twente	53	53
	Stichting Dierenopvangcentr Enschede	252	252
	Stichting Alifa	2.380	2.380
	MEEReizen	9	9
	Mediant	710	271
	Zorgbelang Overijssel	5	5
	Stichting Leendert Vriel	15	15
	RIBW Groep Overijssel	86	86
	Vereniging Humanitas, District Oost	402	402
	Livio	366	
	Stichting Boerderij De Viermarken	354	
	Zorgcentrum De Posten	217	
	Tetem	19	
	Stichting Helmgras	11	11
	Rode Kruis Enschede	5	5
	Slamat Datang	7	3
	Ned Hindoe Ouderenbond	4	3
	Aveleijn	25	25
	Ixta Noa	212	
	Estinea	172	
	M-Pact	615	689

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2019	Begroting 2020
	Hospice Enschede	17	
	Twentse Zorg Academie	10	10
	Bond Nederlandse Militaire Oorlogs	0	
Totaal product: Algemene Maatschappelijke Voorzieningen		8.571	8.733
Ondersteuning wijkteams	GGD Twente	166	166
	Slachtofferhulp Nederl. Regio Twente	41	41
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	8.405	8.405
	Stichting Alifa	675	675
	Vereniging Humanitas, District Oost	421	421
Totaal product: Ondersteuning wijkteams		9.708	9.708
Totaal programma: Vitaal en sociaal		96.307	92.947
<i>F&O: Doel - Optimaal faciliteren van gemeentelijke taken passend bij primaire proces</i>		100	100
Interne dienstverlening	TV Enschede - FM	100	100
Totaal product: Interne dienstverlening		100	100
<i>F&O: Doel - Een betrouwbare en voor lange termijn houdbare financiële huishouding</i>		180	
Algemene inkomsten	Verzamel-subsidie: Asiel en integratie	180	
Totaal product: Algemene inkomsten		180	
Totaal programma: Financiën en organisatie		280	100
<i>Totaal</i>		115.294	111.972

Toelichting

Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste subsidies van het programma Vitaal en sociaal:

De middelen Beschermd wonen (totaal 47,2 miljoen euro), Maatschappelijke Opvang (totaal 9,2 miljoen euro) en Vrouwenopvang (totaal 4,9 miljoen euro) ontvangt Enschede van het Rijk als zijnde centrumgemeente. Inzet van de middelen vindt plaats in overleg met de regiogemeenten. De middelen worden voor een groot deel ingezet via subsidies.

Deze subsidies voor Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang zijn in 2020 onder de diverse "verzamel-subsidies" opgenomen. Na ontvangst van de subsidieaanvragen volgt er een toekenning.

Verzamelsubsidies Beschermd Wonen betreffen onder meer: RIBW, Tactus, Leger des Heils, Aveleijn, JP van den Bent, Carint Reggeland Groep.

Verzamelsubsidies Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang betreffen onder meer: Coördinatiecentrum Mensenhandel, Avedan, Humanitas onder Dak Twente, Jarabee, Kadera, Leger des Heils, Mediant, Reclassering Nederland, Surplus, Tactus en Wijkkracht.

Daarnaast is voor 2,2 miljoen euro aan de verzamelsubsidies voor algemene voorzieningen opgenomen.

De taakstelling efficiencyslag subsidies Vitaal en Sociaal 400.000 euro is ingevuld binnen het Enschedse aandeel Wmo-Beschermd Wonen. De taakstelling op subsidies uit het coalitieakkoord en gemeentebegroting 2019-2020 van 1 miljoen euro (in deze begroting bijgesteld naar 500.000 euro) en "Scherpe Keuzes Sociaal Domein, zoekgebied subsidies" van 600.000 euro zijn nog niet toegewezen aan subsidieontvangers en zijn daardoor nog niet verwerkt in bovenstaande subsidiebedragen.

Een aantal subsidies zijn programma overstijgend. Deze zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen * 1000 euro

Omschrijving	Begroting 2019	Begroting 2020
Programmaoverstijgende subsidies		
Aveleijn	1.384	25
Concordia Kunst & Cultuur	1.008	1.004
Estinea	441	0
GGD Twente	402	181
Gemeente Hengelo	292	287
Ixta Noa	239	26
Jarabee	2.032	0
Livio	831	0
M-Pact	679	753
Mediant	977	452
Museumfabriek	1.540	1.528
Orkest van het Oosten	96	78
RIBW Groep Overijssel	13.519	86
Sonnevanck, Jeugdtheater	51	37
Stichting Alifa	3.122	3.122
Stichting Maatschappelijke Dienstver	9.651	9.651
Tactus Verslavingszorg	10.056	639
Tetem	321	305
Twentse Schouwburg nv	6.386	6.446
Vereniging Humanitas, District Oost	823	823
Vluchtelingenwerk Enschede, st.	180	80
Zorgcentrum De Posten	427	0
Totaal	54.455	25.525

6.8. Meerjaren Prognose Parkeerbeheer

Jaarlijks valt de doorkijk van de Meerjaren Prognose Parkeerbeheer (MPP) samen met de totstandkoming van de gemeentebegroting. De parkeertarieven 2020 worden voor 1 januari 2020 vastgesteld.

1. Meerjaren Prognose Parkeren 2020

In de Meerjaren Prognose Parkeren (MPP) 2020 en verder, wordt rekening gehouden met een positief exploitatieresultaat van 1,4 miljoen euro over 2020. Het exploitatieresultaat wordt toegevoegd aan de algemene middelen.

Het verschil in de lasten tussen de jaren 2019 en 2020 wordt veroorzaakt door:

- lagere kapitaallasten als gevolg van een lager investeringsniveau 104.000 euro;
- hogere materiele uitgaven mede als gevolg van prijsindexatie 60.000 euro;
- hogere dotatie aan de voorziening 6.000 euro;
- hogere toevoeging resultaat aan de algemene middelen 400.000 euro.
- hogere overig lasten 14.000 euro;

Het verschil in de baten tussen de jaren 2019 en 2020 wordt veroorzaakt door:

- hogere opbrengsten 450.000 euro voor m.n. kort parkeren, abonnementen en vergunningen.

Het verschil in de mutaties op de reserve parkeren ontstaat door:

- lagere onttrekking aan de reserve 74.000 euro.

2. Parkeervisie In 2013 heeft de raad de parkeervisie vastgesteld. Structureel wordt voor de parkeervisie 111.000 euro budget in het MPP opgenomen en ten laste van het resultaat gebracht. In de najaarsnota 2013 is besloten alleen de maatregelen uit te voeren die geen investeringskosten met zich mee brengen en/of budgetneutraal zijn uit te voeren.

3. Onderhoudsvoorziening Op basis van contractuele afspraken wordt een deel van de onderhoudskosten en vervangingsinvesteringen in rekening gebracht bij partners.

4. Reserve. De aanloopverliezen van het Parkeerbedrijf Enschede (PBE) zijn in 2018 terugverdiend. Er is in 2018 1 miljoen euro toegevoegd aan de reserve parkeren ter egalisatie van toekomstige mee- en tegenvallers.

5. Parkeren bezoekers MST in de H.J. van Heekgarage. In het product parkeerbeheer zijn naast de bestaande exploitatieresultaten, ook de resultaten meegenomen uit de aanpassing van de H.J. van Heekgarage voor het Medisch Spectrum Twente (MST).

6. Fiscaliteit Vanaf 2016 vallen de activiteiten van het parkeerbedrijf onder de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (vpb) voor zover sprake is van een fiscale onderneming. Over de fiscale winst die het parkeerbedrijf maakt met haar ondernemingsactiviteiten dient vennootschapsbelasting betaald te worden. Binnen het parkeerbedrijf is er sprake van uitoefening van overheidsactiviteiten (straatparkeren) en ondernemingsactiviteiten (garageparkeren). Straatparkeren en garageparkeren worden apart getoetst. Over de

overheidsactiviteiten is weliswaar sprake van een fiscale onderneming, maar is geen vennootschapsbelasting verschuldigd, omdat een vrijstelling kan worden toegepast. Voor het garageparkeren wordt jaarlijks beoordeeld of sprake is van een fiscale onderneming. Eén van de criteria is dat sprake moet zijn van 'winst'. Jaarlijks wordt er zowel op basis van de begroting als op basis van de realisatie een fiscale geactualiseerde winsttoets gedaan voor het garageparkeren. De uitkomst van de winsttoets op basis van de begroting 2016, 2017 en 2018 van het parkeerbedrijf laat zien dat er (nog) geen fiscale winst wordt behaald waarover vennootschapsbelasting verschuldigd is.

6.9. Aangenomen moties en amendementen